

Сексуальне та гендерне насильство:

Глосарій

А - Я

AFGHANISTAN ARMANSHAHR/OPEN ASIA | **ALBANIA** ALBANIAN HUMAN RIGHTS GROUP (AHRG)
ALGERIA COLLECTIF DES FAMILLES DE DISPARU(E)S EN ALGÉRIE (CFDA), LIGUE ALGÉRIENNE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (LADDH) | **ANGOLA** ASSOCIAÇÃO JUSTIÇA, PAZ E DEMOCRACIA (AJPD)
ARGENTINA CENTRO DE ESTUDIOS LEGALES Y SOCIALES (CELS), COMITÉ DE ACCIÓN JURÍDICA (CAJ), LIGA ARGENTINA POR LOS DERECHOS HUMANOS (LADH) | **ARMENIA** CIVIL SOCIETY INSTITUTE (CSI)
AUSTRIA ÖSTERREICHISCHE LIGA FÜR MENSCHENRECHTE (OLFM) | **AZERBAIJAN** HUMAN RIGHTS CLUB (HRC)
BAHRAIN BAHRAIN CENTER FOR HUMAN RIGHTS (BCHR), BAHRAIN HUMAN RIGHTS SOCIETY (BHRS)
BANGLADESH ODHIKAR | **BELARUS** HUMAN RIGHTS CENTER "VIASNA" | **BELGIUM** LIGA VOOR MENSENRECHTEN (LVM), LIGUE DES DROITS DE HUMAINS—BELGIQUE (LDH) | **BOLIVIA** ASAMBLEA PERMANENTE DE DERECHOS HUMANOS DE BOLIVIA (APDHB) | **BOTSWANA** THE BOTSWANA CENTRE FOR HUMAN RIGHTS—DITSHWANELO
BRAZIL JUSTIÇA GLOBAL (CJG), MOVIMENTO NACIONAL DE DIREITOS HUMANOS (MNDH) | **BURKINA FASO** MOUVEMENT BURKINABÉ DES DROITS DE L'HOMME ET DES PEUPLES (MBDPH) | **BURUNDI** LIGUE BURUNDAISE DES DROITS DE L'HOMME « ITEKA » | **CAMBODIA** CAMBODIAN HUMAN RIGHTS AND DEVELOPMENT ASSOCIATION (ADHOC), CAMBODIAN LEAGUE FOR THE PROTECTION AND DEFENSE OF HUMAN RIGHTS (LICADHO) | **CAMEROON** MAISON DES DROITS DE L'HOMME DU CAMEROUN (MDHC) | **CANADA** CANADIAN CENTRE FOR INTERNATIONAL JUSTICE (CCIJ), LIGUE DES DROITS ET DES LIBERTÉS DU QUÉBEC (LDLQ)
CENTRAL AFRICAN REPUBLIC LIGUE CENTRAFRICAINE DES DROITS DE L'HOMME (LCDH), OBSERVATOIRE CENTRAFRICAIN DES DROITS DE L'HOMME (OCDH) | **CHAD** ASSOCIATION TCHADIENNE POUR LA PROMOTION ET LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (ATPDH), LIGUE TCHADIENNE DES DROITS DE L'HOMME (LTDH)
CHILE CORPORACIÓN DE PROMOCIÓN Y DEFENSA DE LOS DERECHOS DEL PUEBLO (CODEPU), OBSERVATORIO CIUDADANO | **CHINA** CHINA LABOUR BULLETIN (CLB), HUMAN RIGHTS IN CHINA (HRIC)
COLOMBIA CORPORACIÓN COLECTIVO DE ABOGADOS "JOSÉ ALVEAR RESTREPO" (CCAJAR), COMITÉ PERMANENTE POR LA DEFENSA DE LOS DERECHOS HUMANOS (CPDH), INSTITUTO LATINOAMERICANO DE SERVICIOS LEGALES ALTERNATIVOS (ILSA), ORGANIZACIÓN FEMENINA POPULAR (OFP)
CONGO-BRAZAVILLE OBSERVATOIRE CONGOLAIS DES DROITS DE L'HOMME (OCDH) | **CROATIA** CIVIC COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS (CCHR) | **CUBA** COMISIÓN CUBANA DE DERECHOS HUMANOS Y RECONCILIACIÓN NACIONAL (CCDHRN) | **CZECH REPUBLIC** LIGA LIDSKYCH PRAV (HUMAN RIGHTS LEAGUE) (HRL) | **DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO** ASSOCIATION AFRICAINE DES DROITS DE L'HOMME (ASADHO), GROUPE LOTUS, LIGUE DES ÉLECTEURS (LE) | **DJIBOUTI** LIGUE DJIBOUTIENNE DES DROITS HUMAINS (LDDH) | **DOMINICAN REPUBLIC** COMISIÓN NACIONAL DE LOS DERECHOS HUMANOS (CNDH-RD)
ECUADOR ACCIÓN ECOLÓGICA, COMISIÓN ECUMÉNICA DE DERECHOS HUMANOS (CEDHU), FUNDACIÓN REGIONAL DE ASESORIA EN DERECHOS HUMANOS (INREDH) | **EGYPT** CAIRO INSTITUTE FOR HUMAN RIGHTS STUDIES (CIHRS), EGYPTIAN INITIATIVE FOR PERSONAL RIGHTS (EIPR), HUMAN RIGHTS ASSOCIATION FOR THE ASSISTANCE OF PRISONERS (HRAAP) | **EL SALVADOR** COMISIÓN DE DERECHOS HUMANOS DEL SALVADOR (CDHES) | **ETHIOPIA** HUMAN RIGHTS COUNCIL (HRCO) | **FINLAND** FINNISH LEAGUE FOR HUMAN RIGHTS (FLHR)—IHMISOIKEUSLIITTO | **FRANCE** ASSOCIATION EUROPÉENNE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (AEDH), LIGUE DES DROITS DE L'HOMME (LDH) | **GEORGIA** HUMAN RIGHTS CENTER (HRIC)
GERMANY INTERNATIONALE LIGA FÜR MENSCHENRECHTE (ILMR) | **GREECE** HELLENIC LEAGUE FOR HUMAN RIGHTS (HLHR) | **GUATEMALA** CENTRO PARA LA ACCIÓN LEGAL EN DERECHOS HUMANOS (CALDH)
GUINEA MÊMES DROITS POUR TOUS—GUINEE, (MDT), ORGANISATION GUINEËNNE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (OGDH) | **GUINEA-BISSAU** LIGA GUINEENSE DOS DIREITOS HUMANOS (LGDH) | **GULF** GULF CENTRE FOR HUMAN RIGHTS (GCHR) | **HAITI** CENTRE ECUMÉNIQUE DES DROITS HUMAINS (CEDH), RÉSEAU NATIONAL DE DÉFENSE DES DROITS HUMAINS (RNDDH), SOLIDARITÉ FANM AYISYÈN (SOFA)
HONDURAS CENTRO DE INVESTIGACIÓN Y PROMOCIÓN DE LOS DERECHOS HUMANOS (CIPRODEH), COMITÉ DE FAMILIARES DE DETENIDOS-DESAPARECIDOS EN HONDURAS (COFADEH) | **HUNGARY** HUNGARIAN HELSINKI COMMITTEE (HHC) | **INDIA** ASSOCIATION OF PARENTS OF DISAPPEARED PERSONS (APDP), COMMONWEALTH HUMAN RIGHTS INITIATIVE (CHRI), PEOPLE'S WATCH | **INDONESIA** KONTRAS
IRAN DEFENDERS OF HUMAN RIGHTS CENTER IN IRAN (DHRC), JUSTICE FOR IRAN (JFI), LIGUE DE DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME EN IRAN (LDDHI) | **IRELAND** FREE LEGAL ADVICE CENTRES (FLAC), IRISH COUNCIL FOR CIVIL LIBERTIES (ICCL) | **ISRAEL** ADALAH, ASSOCIATION FOR CIVIL RIGHTS IN ISRAEL (ACRI), B'TSELEM, PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL (PCATI) | **ITALY** LEGA ITALIANA DEI DIRITTI DELL'UOMO (LIDU ONLUS), UNIONE FORENSE PER LA TUTELA DEI DIRITTI UMANI (UFTDU) | **IVORY COAST** LIGUE IVOIRIENNE DES DROITS DE L'HOMME (LIDHO), MOUVEMENT IVOIRIEN DES DROITS HUMAINS (MIDH) | **JAPAN** CENTER FOR PRISONERS' RIGHTS (CPR) | **JORDAN** AMMAN CENTER FOR HUMAN RIGHTS STUDIES (ACHRS) | **KAZAKHSTAN** INTERNATIONAL LEGAL INITIATIVE (ILI), KAZAKHSTAN INTERNATIONAL BUREAU FOR HUMAN RIGHTS AND RULE OF LAW (KIBHR) | **KENYA** KENYA HUMAN RIGHTS COMMISSION (KHRC) | **KUWAIT** HUMAN LINE ORGANISATION (HLO)

Сексуальне та гендерне насильство: Глосарій А - Я

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Ця публікація була підготовлена за щедрої підтримки Міністерства закордонних справ Нідерландів та Французького агентства з розвитку (AFD). Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю FIDH і жодним чином не може бути прийнятий за відображення думок Міністерства закордонних справ Нідерландів або Французького агентства з розвитку (AFD).

Перелік термінів

А 12	Аборт Автономія (особиста)	Ж 82	Жертва Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види дій, поводження та покарання Жорстоке поводження з дітьми	О 134	Обставини, що обтяжують покарання Операції, що калічать, на статевих органах Особа, яка пережила насильство
Б 22	Безкарність	З 92	Задоволення (сексуальне) Захисні заходи (для жертв і свідків насильства) Збройний конфлікт Зброя війни (сексуальне насильство як) Згода (поінформована) Згода на вступ у статевий зв'язок Зґвалтування Злочини проти людяності	П 144	Перевірка на цноту Підзвітність Підхід, орієнтований на потреби жертв Покладання провини на жертву Полігамія Політика абсолютної нетерпимості Права на СОГІ (сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність) Права людини Права жінок Правосуддя перехідного періоду Примусова вагітність Примусова контрацепція Примусова оголеність Примусова чи насильницька проституція Примусова або насильницька стерилізація Принцип «Не нашкодь»
В 28	Вербування дітей (діти-солдати) Відповідальність (види) Відшкодування збитків (Компенсація) Військові злочини	Г 50	гендер гендерне насильство та дискримінація гендерні забобони		
Г 60	Геноцид	К 116	Катування Конфіденційність		
Д 66	Докази (неприйнятні) Домашнє насильство Дью-Ділідженс (належна сумлінність)	М 124	Міжнародне гуманітарне право Міжнародне кримінальне право Міфи та стереотипи (гендерні)		
Е 76	Експлуатація(сексуальна)				

Перелік термінів

<hr/>	
Р	Рабство (сексуальне)
186	Репродуктивні права
	Римський Статут (Статут МКС)
<hr/>	
С	Сексуальні злочини
198	Сексуальне насильство
	Стигматизація
<hr/>	
Т	Торгівля людьми/секс- торгівля
208	Травма (психотравматичний розлад)
<hr/>	
У	Універсальна юрисдикція
216	
<hr/>	
Ф	Феміцид / Фемініцид
220	
<hr/>	
Ш	Шлюб
230	

Акроніми

Африканська Комісія з Прав Людини та Народів	АКПЛН	Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди	МКТР
Всесвітня Організація Охорони Здоров'я	ВООЗ		
Генеральна Асамблея ООН	ГА ООН	Міжнародний кримінальний суд щодо колишньої Югославії	МКТЮ
Дитячий фонд ООН	ЮНІСЕФ	Міжнародний протокол щодо документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту	отокол ІПСНУ (PSVI)
Європейський Суд з Прав Людини	ЄСПЛ		
Комітет ООН Проти Катувань	Комітет КПК	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури	ЮНЕСКО
Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок	КЛДЖ	Правила процедури та доведення	ППД
Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав	КЕСКП	Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй	ПРООН
Комітет з прав дитини	КПД	Сексуальні та ґендерні злочини	СГЗ
Комітет з прав людини	КПЛ	Сексуальне та ґендерне насильство	СГН
Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок	КЛДЖ	Рада Безпеки ООН	РБ ООН
Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поводження та покарання	КПК	Спеціальний Суд по Сьєра-Леоне	СССЛ
Конвенція про права дитини	КПД	Структура Організації Об'єднаних Націй з питань ґендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок	ООН-Жінки
Лесб'янки, Геї, Бісексуали, Трансґендери, Інтерсексуали, Квір-люди, Асексуали та ін.	ЛГБТІКА+	Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців	УВКБ ООН
Міжамериканська Комісія з Прав Людини	МКПЛ	Управління з питань наркотиків і злочинності ООН	УНЗ ООН
Міжамериканський Суд з Прав Людини	МСПЛ	Управління Верховного Комісара ООН з Прав Людини	УВКПЛ ООН
Міжамериканський Суд з Прав Людини	МСПЛ		
Міжнародний Кримінальний Суд	МКС	Фонд ООН галузі народонаселення	ЮНФПА
Міжнародний Комітет Червоного Хреста	МКЧХ		

Вступ

Сексуальне та ґендерне насильство поширено в усьому світі. Воно є зброєю, яка використовується в усіх війнах, під час заворушень та конфліктів. Воно відбувається, найчастіше за зачиненими дверима, в усіх країнах світу та в мирний час. Однак протягом тривалого часу СГН залишається непоміченим і розглядається як другорядна проблема. А оскільки ця проблема все ще не отримала належної уваги, якої вона так гостро потребує, викорінення насильства є доволі складним завданням. Злочини та насильство сексуального та ґендерного характеру, як і раніше, не документуються, мало розслідуються і часто не переслідуються в судовому порядку. Переважна більшість правопорушників залишаються безкарними, а потерпілі від насильства не отримують відшкодування завданих їм збитків.

Сексуальне та ґендерне насильство є комплексним явищем, оскільки воно безпосередньо пов'язане з динамікою соціальної та політичної влади й такими нормами, як нерівність статей, патріархальність, укорінені забобони, хибні уявлення, міфи та стереотипи, які й далі існують і поширюються з Півночі на Південь. Це часто призводить до того, що сексуальне та ґендерне насильство розглядається як «суто жіноча проблема» і кваліфікується як «незначний» злочин або злочин, який важко «встановити та переслідувати в судовому порядку». Отже, злочини та порушення сексуального та ґендерного характеру здебільшого залишаються безкарними. Крім того, попри наявність міжнародних та регіональних правових рамок, їх часто не дотримуються або недостатньо дотримуються на національному рівні. Як і раніше, мають місце нерозуміння, неналежне застосування або недостатнє знання ключових правових визначень або основоположних стандартів і практики особами, які здійснюють професійну діяльність. Це, своєю чергою, значно збільшує кількість перешкод для

забезпечення підзвітності та правосуддя, а також сприяє шкідливій, неетичній практиці щодо жертв і свідків.

Тенденції змінюються, але повільно. Схоже, що, нарешті, тяжке становище жертв та осіб, які пережили сексуальне та ґендерне насильство, набуває дедалі більшого визнання, і для подолання цієї проблеми вживаються заходи і з боку держав, і з боку міжнародних організацій та установ. Це значною мірою пов'язано з наполегливою роботою правозахисників, феміністок, рухів жертв, правозахисників з ґендерних питань, спеціалістів-практиків та науковців. Сьогодні запобігання сексуальному та ґендерному насильству, а також судове переслідування за нього та відшкодування збитків його жертвам є невід'ємною частиною глобального дискурсу боротьби з безкарністю.

Організації громадянського суспільства в усьому світі, на місцевому, національному та міжнародному рівнях, розробили заходи у відповідь по боротьбі зі злочинами та порушеннями сексуального та ґендерного характеру. Інші учасники, включно зі ЗМІ, науковими колами чи постачальниками послуг, також дедалі активніше взаємодіють із жертвами та свідками цих злочинів. Численність та різноманітність суб'єктів, залучених у роботу з даної проблематики, потребують точного розуміння та використання відповідної термінології щодо сексуального та ґендерного насильства. Вкрай важливо, щоб слова, поняття та терміни, тобто, ті формулювання, які ми використовуємо для обговорення цього, вельми складного, питання відповідали досвіду жертв і осіб, які пережили насильство, і щоб вони ґрунтувалися на міжнародних стандартах, за дотримання яких ми всі так завзято боролися.

На підставі нашої взаємодії з численними зацікавленими сторонами, що беруть участь у русі за викорінення сексуального та ґендерного насильства, Міжнародна Федерація за Права Людини (FIDH) ухвалила рішення розробити цей Глосарій з метою встановлення та уточнення ключових

визначень, із якими фахівці-практики повинні, як мінімум, бути добре знайомі під час роботи із сексуальними та ґендерними злочинами чи правопорушеннями, а також під час взаємодії з жертвами та свідками цих злочинів. Глосарій за своєю природою не є вичерпним аналізом цих термінів і не вичерпує всю термінологію та стандарти, що стосуються цієї тематики. А проте ми сподіваємося, що він стане основою для пояснення ключових термінів, правових стандартів та інших понять, які часто є невідомими, неправильно зрозумілими або використовуються не за призначенням. Цей глосарій базується на наявних міжнародних стандартах, тому його можна використовувати в усьому світі, навіть попри те, що деякі держави можуть застосовувати інші визначення або дотримуватися інших підходів. Охочі поглибити свої знання щодо кожного з порушених у ньому питань знайдуть значну кількість посилань для подальшого прочитання.

Попри те, що читач може бути знайомий із багатьма включеними термінами, Глосарій прагне зробити свій внесок у коригування поширених помилкових уявлень, а також акцентувати правову практику або інші важливі досягнення з усіх частин світу. У ширшому розумінні, Глосарій є внеском у розробку загальних формулювань, що стосуються сексуального та ґендерного насильства і злочинів, а також у створення узгодженої платформи для громадянського суспільства, урядів, судових органів та інших зацікавлених сторін задля боротьби з цими порушеннями та злочинами.

Об'єднуючи наявну інформацію за ключовими термінами, а також надаючи коротку довідкову інформацію та роз'яснення щодо кожного з них, цей спрощений і практичний Глосарій має на меті надання підтримки у повсякденній роботі тим, хто займається питаннями сексуального та ґендерного насильства в усіх контекстах. Його слід використовувати разом з іншими актуальними документами, що розроблялися протягом багатьох років та висвітлюються у цьому глосарії. Глосарій

буде випущено кількома мовами, серед них іспанською, французькою, перською та арабською.

Протидія сексуальному та ґендерному насильству є фундаментальним елементом діяльності FIDH, яка об'єднує понад 190 організацій-членів у понад 110 країнах світу. Цей Глосарій є однією з численних ініціатив та продовженням роботи, що здійснюється FIDH з питання СДН.

Цей глосарій було підготовлено доктором Дорін Лланта, співробітницею програми FIDH, під керівництвом Юргена Шурра, тимчасового керівника Бюро Міжнародного Правосуддя FIDH, та Амаля Нассара, Постійного представника FIDH у Міжнародному Кримінальному Суді. Розробка та складання Глосарію здійснювалися під керівництвом Гіссу Джуханґірі, віце-президентки FIDH та виконавчої директорки Фонду «ВІДКРИТА АЗІЯ/ Арманшахр», а також завдяки значному внеску Патрісії Гюйгебаерт, заступниці директора з операційної діяльності FIDH, та Жюстін Дубі, співробітниці FIDH з прав жінок. Джулія Тетро-Провенчер, юристка FIDH, та Мелісса Айххорн, стажерка відділу міжнародного правосуддя, надали допомогу у здійсненні дослідження.

Аборт
Автономія (особиста)

Аборт

Аборт – це процедура переривання вагітності або «видалення з матки ембріональної тканини, продуктів зачаття або плода та плаценти (після пологів)».

Право на законний і безпечний аборт

Доступ до безпечних² та економічно доступних абортів, які здійснюються медичними фахівцями, що пропонують послуги високої якості³, є одним із основоположних сексуальних та репродуктивних прав, які держави зобов'язані здійснювати, у тому числі ухвалюючи відповідне законодавство та реформуючи нормативно-правову базу, що перешкоджає його реалізації⁴.

Недопущення або неможливість забезпечити, щоб жінки та дівчатка, чоловіки-трансґендери та ґендерквірі⁵ вповні користувалися своїми сексуальними та репродуктивними правами, є ґендерним насильством і можуть вплинути на дотримання їхнього права на життя та здоров'я⁶, гідність та автономію⁷, недискримінацію⁸, освіту, працю, участь у політичному, громадському та соціальному житті, а також за певних обставин, на право не бути підданим тортурам та/або поведженню, що принижує гідність⁹. Це застосовується за будь-яких обставин, й особливо тоді, коли вагітність є результатом зґвалтування або інцесту, або коли здоров'я або життя¹⁰ матері опиняється під загрозою¹¹.

Примусовий / насильницький аборт

Примусовий аборт є злочином, який полягає у навмисному перериванні або організації переривання вагітності за допомогою будь-якої процедури без попередньої, повної, добровільної та поінформованої згоди вагітної¹². Він може бути скоєний будь-якою людиною і в будь-який час (мирний чи конфліктний).

Злочин у формі примусових абортів не кваліфікується як окремий злочин в інструментах міжнародного кримінального

права. Однак судді Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді визнали, що примусові аборти, а також інші види операцій на статевих органах, що калічать, примусові шлюби та інші аналогічні злочини на підставі ґендерної приналежності, конкретно згадані в Римському статуті Міжнародного кримінального суду, являють собою сексуальне насильство, яке може бути предметом судового розгляду в міжнародних судах і трибуналах¹³. На думку Структури «ООН-жінки», примусові аборти також можуть бути прирівняні до тортур і можуть бути предметом кримінального переслідування як окремий злочин або з урахуванням відповідних обставин як злочин проти людяності¹⁴. На національному рівні держави підходять до криміналізації примусових абортів по-різному, а саме: визнаючи їх як конкретний та окремий злочин; кваліфікуючи їх як напад¹⁵; забороняючи аборти загалом, і примусові, і за власною згодою (див. раніше).

У Колумбії примусові аборти широко застосовуються щодо жінок і дівчат, завербованих РЗСК (Револуційні збройні сили Колумбії), у тих випадках, коли їхня політика примусової контрацепції виявляється безуспішною, а жінка чи дівчина вагітніє¹⁶. У 2015 році один із прокурорів Колумбії публічно заявив, що, як впливає зі 150 інтерв'ю з колишніми бойовиками РЗСК, примусові аборти, мабуть, є політикою, спрямованою на збереження боєздатності жінок і дівчат¹⁷. 2017 року Іспанія екстрадувала до Колумбії так званого Енфермеро («медбрата»), щоб притягнути його до відповідальності в суді Колумбії. Він був звинувачений у скоєнні сотень примусових абортів проти членів РЗСК, АНВ (Армія Національного Визволення) та інших угруповань¹⁸.

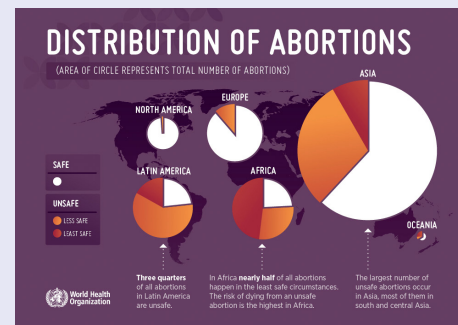
схоже: Сексуальне насильство, Репродуктивні права, Згода (поінформована)

Автономія (особиста)

Особиста автономія означає свободу людини ухвалювати

- Безпечні
- Менш безпечні
- Небезпечні

- Безпечні
- Менш безпечні
- Небезпечні

ПІВНИЧНА АМЕРИКА
ПІВДЕННА АМЕРИКА
ЄВРОПА
АФРИКА
АЗІЯ
ОКЕАНІЯ

25 МІЛЬЙОНІВ АБОРТІВ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЩОРІКУ У НЕБЕЗПЕЧНИХ УМОВАХ.

Це становить майже половину всіх абортів.

1 з 3 небезпечних абортів здійснюється у жалкихих умовах (ненавченими людьми та з використанням небезпечних методів).

Більшість небезпечних абортів здійснюється в країнах, що розвиваються.

ГЕОГРАФІЧНИЙ РОЗПОДІЛ (ОБЛАСТЬ КОЛА ВІДПОВІДАЄ ЗАГАЛЬНІЙ КІЛЬКОСТІ АБОРТІВ)

Три чверті усіх абортів у Латинській Америці – небезпечні. Майже половина абортів в Африці здійснюється у небезпечних умовах. Ризик померти від абортів при цьому найвищий в Африці.

Найбільша кількість абортів здійснюється в Азії, більшість з них – у Південній та Центральній Азії.

А самостійні рішення щодо свого життя. Це здатність «дотримуватися своїх поглядів, робити вибір і чинити дії, засновані на особистих цінностях та переконаннях»¹⁹.

Гендерне насильство, особливо насильницькі дії сексуального характеру та насильство в сім'ї у формі надмірного контролю з боку одного з членів сім'ї, є порушенням особистої свободи його жертв²⁰. Це позбавляє людей права ухвалювати рішення щодо таких особистих та інтимних аспектів їхнього життя, як вступ або не вступ у статевий зв'язок, або щодо будь-якого питання, пов'язаного з їхнім репродуктивним здоров'ям²¹. Порушення незалежності особи може також виражатися у вигляді обмежень, пов'язаних з одягом, пересуванням, думками, фінансовими й адміністративними рішеннями чи громадським життям²².

У всіх суспільствах особиста автономія громадян обмежується законом. Це виправдано необхідністю встановлення балансу між індивідуальними правами та обов'язками людини перед суспільством і може бути виражено одним відомим висловом: «Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої». Автономія може бути також законно обмежена за певних обставин і відповідно до певних факторів, таких як вік та фізичні чи розумові здібності²³. Однак, коли обмеження виходять за рамки цієї необхідності, вони є порушенням прав людини. Наприклад, закони про боротьбу з абортами є порушенням прав жінок, особливо їхнього права на недоторканність приватного життя, здоров'я та фізичну недоторканність²⁴.

схоже: Аборт, Насильницька стерилізація, Операції на статевих органах, що калічать, Шлюб, Домашнє насильство, Сексуальне насильство, Згода на вступ у статевий зв'язок, Згода (поінформована)

ВИНОСКИ

- 1 Гарвардська Медична Школа, Аборт (переривання вагітності), Публікація з Медицини Гарварда, січень 2019 року, посилання: <https://www.health.harvard.edu/medical-tests-and-procedures/abortion-termination-of-pregnancy-a>.
- 2 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Медичний менеджмент абортів, 2018 р., за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/278968/9789241550406-eng.pdf>.
- 3 Управління Верховного Комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Серія інформаційних матеріалів з сексуального та репродуктивного здоров'я та сексуальних та репродуктивних прав: Аборт, за посиланням https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/SexualHealth/INFO_Abortion_WEB.pdf.
- 4 Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП), Зауваження загального порядку № 22 (2016 рік) про право на сексуальне та репродуктивне здоров'я (стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права), E/C.12/GC/22, 2 травня 2016 року, пункти 28, 34, 40, 41, 45. FIDH вважає, що всі держави повинні дозволяти аборти без обмежень та забезпечувати доступ до законних і безпечних послуг зі здійснення абортів за будь-яких обставин, ґрунтуючись виключно на волевиявленні особи. Див. термін «Репродуктивні права» далі.
- 5 Про транс-чоловіків та аборти Sexuality Policy Watch, «Політична міфологія про аборти та транс-чоловіків», 29 травня 2018 року, на сайті <https://sxpolicy.org/political-mythology-on-abortion-and-trans-men/18439/>; Див. також роботу організації Ibis Reproductive Health, «Розуміння потреб у контрацепції й абортів та досвід трансґендерів та гендерно-експансивних людей у Сполучених Штатах», на сайті: <https://ibisreproductivehealth.org/projects/understanding-contraception-and-abortion-needs-and-experiences-trans-gender-and-gender/>; Н. Мозесом та ін. (2020), «Обов'язкові умови для трансґендерної та гендерної небинарної інклюзії крім жіночого здоров'я», Акушерство та гінекологія, Том 135(5), с. 1059–1068.
- 6 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Загальна рекомендація № 24: Стаття 12 Конвенції («Жінки та здоров'я»), 1999 рік, пункт 31.с; див. також КЕСКП, Зауваження загального порядку №22 (2016 рік), пункт 41.
- 7 Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН), Право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я, Проміжна доповідь Спеціального доповідача щодо права кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я, A/66/254, 3 серпня 2011 року, пункти. 15, 21.
- 8 Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 (набула чинності 3 вересня 1981), стаття 2.
- 9 Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання, A/HRC/31/57, 5 січня 2016 року, пункти. 42–44; Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 35 про гендерне насильство щодо жінок, оновлена Загальна рекомендація № 19, CEDAW/C/GC/35, 26 липня 2017 року, пункт. 18.
- 10 Комітет з прав людини (КПЛ), Зауваження загального порядку № 36 (2018) за статтею 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права щодо права на життя, CCRP/C/GC/36, 30 жовтня 2018 року, пункт 8.
- 11 Африканський союз, Протокол до Африканської хартії прав людини та народів щодо прав жінок в Африці («Малутський протокол»), 11 липня 2003 року, стаття 14.
- 12 Рада Європи, Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та насильства в сім'ї, 11 травня 2011 року, пункт 204.
- 13 Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МТКЮ), Обвинувач проти Квачки та інших., судові рішення, IT-98-30/1-T, 2 листопада 2001 року, виводок 343 (пункт 180). Наприклад, цей випадок може розглядатися в МКС як сексуальне насильство, що є злочином проти людяності (стаття 7(1)(g)-6), якщо його тяжкість можна порівняти з тяжкістю інших сексуальних злочинів, перелічених у статті 7(1)(g), або як військовий злочин, якщо його тяжкість можна порівняти з тяжкістю інших серйозних порушень Женевської конвенції (стаття 8(2)(b)(xxii)-6) чи інших серйозних порушень статті 3, які є спільними для чотирьох Женевських конвенцій (стаття 8(2)(e)(vi)-6). Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року).
- 14 Див. приклад Північної Кореї, ООН Жінки, «Справедливість зараз: Викорінення безкарності за сексуальне та гендерне насильство як за міжнародні злочини», на сайті <https://interactive.unwomen.org/multimedia/infostory/justicenow/en/index.html>.
- 15 Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Довідник з ефективних заходів судового переслідування за скоєння насильства щодо жінок та дівчаток, серія довідників з кримінального правосуддя, 2014 рік, с. 18: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf.
- 16 Women'sLinkWorldwide подає попередній звіт до Спеціального суду Колумбії з питань миру (УЕР іспанською мовою), в якому документально підтверджено порушення репродуктивних прав жінок і дівчаток, які перебувають у лавах РЗСК, 7 жовтня 2019 року, за посиланням: <https://www.womenslinkworldwide.org/en/news-and-publications/press-room/women-s-link-worldwide-files-an-initial-report-with-the-colombian-special-jurisdiction-for-peace-jep-in-spanish-documenting-violations-of-the-reproductive-rights-of-women-and-girls-within-the-ranks-of-the-farc>.
- 17 BBCNews, «Повстанці РЗСК: Колумбія розслідує 150 «примусових абортів»», 12 грудня 2015 року, на сайті <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-35082412>.
- 18 Women'sLinkWorldwide, засудження та очікування судового переслідування за сексуальне та репродуктивне насильство, скоєне щодо насильно завербованих, цивільних осіб та жінок та дівчаток – учасниць бойових дій у ході збройного конфлікту в Колумбії, за посиланням: <https://www.womenslinkworldwide.org/en/files/3100/convictions-and-pending-prosecutions-for-sexual-and-reproductive-violence-committed-against-women-and-girls-in-the-armed-conflict-of-Colombia.pdf>. Див. також історично важливе рішення Конституційного суду Колумбії, в якому йдеться про те, що колишні учасники збройних конфліктів, які стали жертвами сексуального та репродуктивного насильства, мають кваліфікуватися як жертви збройного конфлікту відповідно до закону й мати доступ до відшкодування збитків, Колумбія, Конституційний суд, Сала Плена, Досьє T-7396064, Рішення SU599/19, 11 грудня 2019 року.
- 19 Т.Л. Бошамп та Дж.Ф. Чайлдресс, Принципи біомедичної етики, 5-е видання, Нью-Йорк: Видавництво Оксфордського університету, 2001, с. 63; Н.А.М.Д. 10 HaveandM.S. Jean (ЮНЕСКО) (ред.), Загальна декларація ЮНЕСКО про біоетику та права людини: історія питання, принципи та їх застосування, 2009 р., с. 156–157 («Коментар ЮНЕСКО до Декларації про біоетику»).
- 20 Гендерне насильство «підриває здоров'я, гідність, безпеку та незалежність» його жертв. Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення (ЮНФПА), «Гендерне насильство», <https://www.unfpa.org/gender-based-violence>; воно загрожує «безпеці, свободі та незалежності» жертв. Хроніка ООН, «Боротьба з насильством щодо

жінок – що успішно працює і чому», за посиланням: <https://www.un.org/en/chronicle/article/confronting-violence-against-women-what-has-worked-well-and-why>

- 21 Жіночі ініціативи за гендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 рік, частина 4(2)(b), за адресою: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>. Декларація визначає як «акт, який може розглядатися як приклад сексуального насильства», факт «позбавлення когось репродуктивної незалежності, наприклад, шляхом примусу цієї особи до вагітності, примусової стерилізації, контрацептивного саботажу, примусового виконання батьківських обов'язків; або перешкоджання тому, щоб ця особа приймала рішення про використання або відмову від використання засобів контрацепції, зазнавала стерилізації, запліднення іншої особи або виношування вагітності у своєму тілі до кінця терміну».
- 22 ООН-Жінки, «Визначення домашнього насильства», останнє редагування 11 грудня 2010 року, за посиланням: <https://www.endvawnow.org/en/articles/398-definition-of-domestic-violence.html>; див. також «Жіноча допомога», «Що таке примусовий контроль?», за адресою: <https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/coercive-control/>. Див. визначення «Домашнього насильства» далі, а саме, питання «примусовий контроль».
- 23 Коментар ЮНЕСКО до Декларації про біоетику, с. 116–117.
- 24 Центр з репродуктивних прав, «Світове законодавство про аборти», на сайті <https://reproductiverights.org/worldabortionlaws>; Робоча група ООН з питань дискримінації щодо жінок у законодавстві та на практиці, Незалежність жінок, Рівність та репродуктивне здоров'я в міжнародних правах людини: У період між визнанням, заходами у відповідь та регресивними тенденціями, жовтень 2017 року, за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WG/WomensAutonomyEqualityReproductiveHealth.pdf>; Міжнародна амністія, «Ключові факти про аборти», на сайті <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/>. Див. також численні матеріали Глобального центру правосуддя про обмеження абортів у Сполучених Штатах Америки на сайті: <http://www.globaljusticecenter.net/component/tags/tag/us-abortion-restrictions>. Докладніше про те, як відмова в аборті може бути жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням, див.: Міжнародний юридичний журнал Форджем, т. 38, с. 99–140.

Б

Безкарність

Безкарність

Фізичні (або юридичні) особи, які можуть бути відповідальними за вчинення, сприяння чи нездатність запобігти злочину або покарати злочин чи порушення закону, або правила, чи то кримінального, цивільного, адміністративного, дисциплінарного, національного, чи міжнародного характеру, мають бути притягнуті до відповідальності. Невиконання цієї вимоги створить ситуацію безкарності, коли дії винних у скоєнні злочинів чи правопорушень не матимуть жодних наслідків, що, своєю чергою, сприяє рецидиву цих злочинів та правопорушень і позбавляє жертв їхніх прав на відшкодування збитків. Безкарність не обмежується відсутністю покарання як такого і включає відсутність розслідування, арешту, судового переслідування, відповідного покарання та відшкодування шкоди жертвам. Держави зобов'язані забезпечувати підзвітність, що передбачає зобов'язання боротися з безкарністю. У «Принципах боротьби з безкарністю» Організації Об'єднаних Націй викладено низку принципів, які покликані допомогти державам у цьому й зосереджені на трьох категоріях: праві на інформацію, праві на правосуддя та праві на відшкодування збитків.

Безкарність за сексуальне та ґендерне насильство найчастіше є нормою, ніж винятком у всіх країнах. Здебільшого це пояснюється низкою законодавчих, інституційних, особистих та культурних перешкод на шляху до заяви про ці порушення.

Законодавчі перешкоди включають невідповідні та/або дискримінаційні правові та процесуальні рамки, в яких відсутні або неадекватно визначено: сексуальні та ґендерні злочини; термін давності для таких злочинів; недоторканність або звільнення від відповідальності, що дає злочинцям змогу ухилитися від покарання; врегулювання спору; пом'якшення покарання у разі, якщо злочин було скоєно членом сім'ї;

Щонайменше

15,000,000

дівчат примушують одружитися.

або покладання дуже великого тягаря доведення на жертву (наприклад, вимога підтвердження у разі зґвалтування) .

Інституційні перешкоди, що сприяють безкарності, включають відсутність гарячих ліній екстреної допомоги, неадекватні або дискримінаційні процедури подання заяв, відсутність інформації про служби прийому заяв, відсутність заходів захисту, включно зі створеними державою притулками, відсутність незалежних та неупереджених правоохоронних механізмів, відсутність (адекватної) підготовки прокурорів, суддів та адвокатів, а також корупцію.

На індивідуальному рівні постраждалі від сексуального та ґендерного насильства можуть не повідомляти про інцидент через страх відплати чи стигматизації, або через відсутність довіри до системи правосуддя, особливо якщо не надається підтримка у процесі подання заяви та/або якщо сам процес є додатковою травмою, наприклад, коли жертві не вірять або її неодноразово змушують давати свідчення³¹.

Соціальні бар'єри включають соціальну стигму, коли повідомлення про те, що сталося, може призвести до відторгнення жертви й часто членів її сім'ї та може перерости в переслідування і розправу.

Культурні бар'єри, що перешкоджають зверненням із заявами, виникають тоді, коли саме насильство пов'язане з культурою або корениться у культурних стереотипах, або коли сім'я є співучасницею насильства, наприклад, у разі примусового шлюбу.

Ці перешкоди створили та сприяли формуванню атмосфери та культури безкарності, які заохочують та сприяють збереженню сексуального та ґендерного насильства³².

скоже: підзвітність

ВИНОСКИ

- 25 Ініціатива «Прозорість та підзвітність», «Як ми визначаємо ключові терміни? Глосарій з питань прозорості та підзвітності», 12 квітня 2017 р., на сайті: <https://www.transparency-initiative.org/blog/1179/tai-definitions/>, також визначення терміну «підзвітність», наведене раніше.
- 26 Комісія з прав людини, заохочення та захист прав людини, Безкарність, Доповідь незалежного експерта про оновлення принципів боротьби з безкарністю, Діана Орендліхер, Додаток, Оновлене зведення принципів захисту та заохочення прав людини шляхом боротьби з безкарністю, E/CN.4/2005/102/Add.1, 8 лютого 2005 року («Принципи ООН у боротьбі з безкарністю, 2005 рік»), також підготовлений Міжнародною комісією юристів ключовий документ про боротьбу з безкарністю: Міжнародна комісія юристів, міжнародне право та боротьба з безкарністю, Посібник для фахівців-практиків, 2015 рік, на веб-сайті <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2015/12/Universal-Fight-against-impunity-PG-no7-comp-Publications-Practitioners-guide-series-2015-ENG.pdf>.
- 27 Принципи ООН боротьби з безкарністю 2005 року, зазн. тв.; Особливо в контексті сексуального та гендерного насильства див. Раду Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН), Резолюція 2467 (2019), S/RES/2467 (2019), 23 квітня 2019 року, преамбула, пункти 3, 15, 17.
- 28 Згадане раніше джерело.
- 29 РБ ООН, Доповідь Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про сексуальне насильство в умовах конфлікту, S/2019/280, 29 березня 2019 року, пункт 8; Африканська хартія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні принципи боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, с.9.
- 30 Рівність зараз, Глобальна Ганьба – глобальна епідемія зґвалтувань: як закони у всьому світі не в змозі захистити жінок і дівчаток від сексуального насильства, 2017, за посиланням: https://d3n8a8pro7vhmxc.cloudfront.net/equalitynow/pages/308/attachments/original/1527599090/EqualityNowRapeLawReport2017_Single_Pages_0.pdf?1527599090; Див., стосовно Сьєрра-Леоне, Організація «HumanRightsWatch», Ми уб'ємо тебе, якщо ти заплачеш. Сексуальне насильство в конфлікті у Сьєрра-Леоне, 2003 р., за посиланням: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/0EEE-F2A6AC9668FC49256CB0000CA02C-hrw-srl-15jan.pdf> Наприклад, з метою боротьби з безкарністю та сприяння доступу жертв до правосуддя в «Керівних принципах АКПЛН щодо боротьби з сексуальним насильством та його наслідками...» державам рекомендується вести інформаційно-просвітницькі кампанії, присвячені «негативним наслідкам врегулювання спору між сім'єю жертви та особою, яка вчинила напад, та драматичним наслідкам одруження жертви з особою, яка вчинила насильство». У «Керівних принципах» також сказано: «Щодо злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством, держави повинні передбачити перенесення тягаря доказування таким чином, щоб жертви не були зобов'язані подавати будь-які докази, крім своїх власних свідчень». «Керівні принципи АКПЛН щодо боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці», зазн. тв.
- 31 М. Кінан, «Кримінальне правосуддя, відновне правосуддя, сексуальне насильство і верховенство права, відновлювальні заходи боротьби з сексуальним насильством», Е. Зінстаг, і М. Кінан (Ред.), «Відновлювальні заходи боротьби з сексуальним насильством», в E Zinsstag, та M. Kinnan (Eds.), «Відновлювальні заходи боротьби з сексуальним насильством: Правові, соціальні та терапевтичні аспекти», Рутледж, 2017 рік.
- 32 Глобальна ганьба – глобальна епідемія зґвалтувань 2017 року, зазн. тв.; РБ ООН, резолюція 2467 (2019), указ. соч.

В

Вербування дітей (діти-солдати)

Відповідальність (види)

Відшкодування збитків (Компенсація)

Військові злочини

Вербування дітей (діти-солдати)

Збройні сили та угруповання часто вербують дітей для служби у своїх лавах як солдатів або для виконання допоміжних функцій, що спричиняє велику небезпеку та порушення їхніх прав. Деяких із них вербують примусом, тоді як інші приєднуються до збройних сил для того, щоб уникнути ситуації крайньої вразливості, що згодом призводить до їхньої експлуатації цими силами чи угрупованнями³³. Термін «діти-солдати» часто використовується для позначення всіх дітей, які були завербовані, зараховані до лав збройних сил або збройних груп, або використовувалися ними в будь-якій якості, включно з дітьми, хлопчиками та дівчатками, які використовуються як бойовики, кухарі, носії, шпигуни, або із сексуальною метою, але не обмежуючись лише ними³⁴. Вербування дітей зачіпає хлопчиків і дівчаток, хоча вони, як правило, відіграють різні ролі після вербування або вступу до лав озброєних загонів³⁵. Хлопчиків ча стіше відправляють воювати, тоді як дівчаток можуть змусити вступати у сексуальні стосунки із солдатами або виконувати функції кухарів чи дружин³⁶.

Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН) визначає вербування або використання дітей у збройних силах чи збройних угрупованнях, зґвалтування та інші пов'язані з конфліктом форми сексуального насильства щодо дітей (у тому числі у збройних угрупованнях чи збройних силах) як один із шести найсерйозніших порушень прав дітей³⁷. У 2019 році судді Міжнародного кримінального суду ухвалили історичне важливе рішення у справі Боско Нтаганди, лідера Конголезького збройного угруповання, звинувативши його в сексуальному рабстві та зґвалтуванні як військовому злочині, у тому числі в діях, вчинених проти дітей-солдатів його збройного угруповання³⁸.

Вербування дітей – «будь-якої людини у віці до вісімнадцяти років»³⁹, призводить до порушення множинних прав

**Здоров'я
матері та дитини**

Смерть (включаючи
здоров'я плода)
Незапланована
та підліткова вагітність
Ускладнення вагітності

Травма

Внутрішня
травма
Травма
голови
Переломи
Опіки

**Проблеми
з психічним здоров'ям**

Самогубство
Напад
Депресія та тривога
Посттравматичний
стресовий розлад
**НАСИЛЬСТВО
СТОСОВНО ДІТЕЙ**

НАСИЛЬСТВО У ВІДНОСИНАХ ДІТЕЙ

**Інфекційні захворювання
та ризикована поведінка**

Алкоголь та наркотики
Небезпечні сексуальні
практики
ВІЛ
Кілька партнерів
ЗПСШ

**Неінфекційні захворювання
та ризикована поведінка**

Інсульт
Рак
Діабет
Хронічні захворювання легень
Хвороби серця
Ожиріння
Алкоголь
Відсутність фізичної активності
Паління

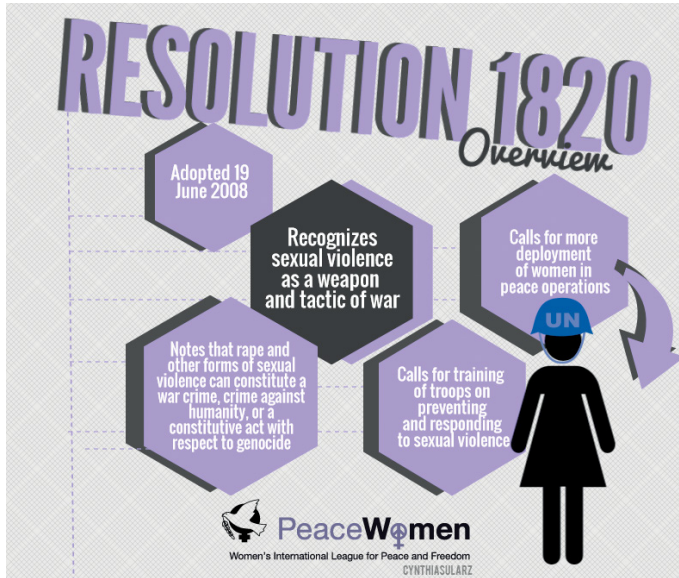
дітей, включно з правом на недискримінацію; на життя; не бути розлученим зі своїми батьками проти їхньої волі; на недоторканність приватного життя; на рівень життя, необхідний для їхнього фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку; і на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних посягань»⁴⁰.

Відповідно до міжнародного права вербування дітей віком до 15 років є абсолютно забороненим⁴¹, у тому числі відповідно до Конвенції про права дитини⁴², міжнародного гуманітарного права⁴³ та міжнародного кримінального права⁴⁴. Однак це залишає прогалину в захисті дітей віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років⁴⁵, як це визнано у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах⁴⁶. Ухвалений у 2000 році, у відповідь на широке використання дітей-солдатів у конфліктах, Факультативний протокол зобов'язує держави-учасниці гарантувати, щоб жодна дитина віком до 18 років не брала участі у воєнних діях і не зазнавала примусового вербування⁴⁷. Аналогічно, Африканська хартія прав та добробуту дитини, ухвалена у 1990 році⁴⁸, передбачає, що держави повинні не допускати залучення до збройних сил будь-якої дитини. Генеральний секретар ООН публікує щорічні звіти⁴⁹ щодо «дітей та збройні конфлікти», у яких дається огляд становища дітей у всьому світі в країнах, де відбуваються збройні конфлікти. Звіти містять актуалізовані списки сторін у збройних конфліктах, які вчиняють грубі порушення стосовно дітей.

схоже: Сексуальне насильство, Зґвалтування, Військові злочини, Збройні конфлікти

Відповідальність (форми)

Відповідно до міжнародного кримінального права особи можуть бути притягнуті до відповідальності за злочини, вчинені ними, а також за злочини, вчинені їхніми підлеглими

Резолюція 1820, Резюме

- Прийнято 19 червня 2008 року.
- Визнає насильство як зброю та тактику ведення війни.
- Зазначає, що зґвалтування та інші форми сексуального насильства можуть бути військовим злочином, злочином проти людяності, військовим злочином або компонентом геноциду.
- Закликає військовослужбовців до навчання щодо запобігання сексуальному насильству та реагування на нього.
- Закликає збільшити кількість жінок у складі миротворчих операцій.

—
ДЖЕРЕЛА: Жінки та світ – <https://www.peacewomen.org/SCR-1820>

або особами, які перебувають під їх контролем⁵⁰. Римський статут Міжнародного кримінального суду (МКС) включає різні форми особистої кримінальної відповідальності для притягнення до відповідальності будь-якої особи, яка вчиняє, наказує, підбурює, спонукає, заохочує, сприяє, намагається або, в разі геноциду, підбурює до скоєння злочину відповідно до Статуту. У ньому також розглядається відповідальність командирів та інших керівних осіб за дії своїх підлеглих⁵¹. Обвинувачуваний може бути притягнутий до відповідальності

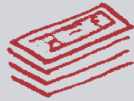
на підставі або його особистої відповідальності, або відповідальності командира⁵², або й того⁵³, й іншого, залежно від його участі у скоєнні злочину.

При судовому переслідуванні за сексуальні та ґендерні злочини як військові злочини, злочини проти людяності чи геноциду, форми відповідальності передбачуваних злочинців залежатимуть від обставин кожної справи, а також від рівня та масштабів участі обвинувачених у скоєнні злочинів. Визначення форми відповідальності, на підставі якої буде здійснюватися судове переслідування передбачуваного злочинця, може вплинути на результат тієї чи іншої справи, оскільки обвинуваченню доведеться надавати докази на підтримку обраного способу притягнення до відповідальності. Про це свідчить справа проти Жан-П'єра Бемби, який був притягнутий до відповідальності в МКС за звинуваченням у скоєнні військових злочинів та злочинів проти людяності, включно зі зґвалтуваннями, скоєними військовослужбовцями, які перебували під його командуванням у «Русі за звільнення Конго». Зрештою, Апеляційна Палата виправдала пана Бембу, дійшовши висновку, що він не може бути притягнутий до відповідальності як командувач за злочини, скоєні його військовослужбовцями. Представлені докази не переконали Апеляційну Палату в тому, що він не вжив усіх необхідних заходів для запобігання зґвалтуванню (а також вбивствам і пограбуванням), вчиненим його солдатами⁵⁴. На думку Палати, це частково пояснювалося обмеженою здатністю пана Бемби контролювати свої військові формування, перебуваючи в іншій країні⁵⁵. Ця справа свідчить про труднощі, з якими стикаються МКС та інші міжнародні трибунали при притягненні командирів або лідерів до відповідальності за акти сексуального та ґендерного насильства, вчинені їхніми військовими контингентами, оскільки вони не є безпосередніми виконавцями цього злочину⁵⁶.

Реституція

Відновлення колишнього стану до порушень, наприклад власності, зайнятості, безпеки, свободи.

Компенсація

Грошова компенсація за економічні втрати, включаючи втрачені можливості, зайнятість, освіту, витрати.

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКУ

Неповторення

Гарантія того, що порушення ніколи не повторяться; запобігання тим самим злочинам.

Задоволення

Символічна гарантія того, що це питання вирішується, наприклад, розкриття правди, публічне вибачення, святкування.

Реабілітація

Турбота про подолання фізичної та психологічної шкоди.

Відшкодування збитків (засіб правового захисту; компенсація)

Право на відшкодування шкоди для жертв порушень прав людини, включно із сексуальним та ґендерним насильством, міцно закріплено в міжнародному праві⁵⁷. Відшкодування шкоди – це право на ефективний засіб правового захисту та на відповідну компенсацію за заподіяну шкоду⁵⁸. Держави зобов'язані створити необхідні правові та інституційні засади для реалізації права жертв на відшкодування шкоди⁵⁹.

Засоби правового захисту

Засоби правового захисту для жертв включають їхнє право на «рівний та ефективний доступ до правосуддя, адекватне, дієве та швидке відшкодування завданих збитків та доступ до відповідної інформації про порушення та механізми відшкодування шкоди»⁶⁰. Для того, щоб засоби правового захисту були ефективними, вони повинні бути безперешкодно доступними, мати перспективу успіху та забезпечувати адекватне відшкодування шкоди. Засоби правового захисту від сексуального та ґендерного насильства повинні мати судовий характер. Суто адміністративних засобів правового захисту, таких як скарги, що подаються омбудсменові або національній комісії з прав людини, або як дисциплінарні заходи, недостатньо, хоча вони можуть доповнювати судові засоби правового захисту⁶¹. Зобов'язання держав розслідувати випадки сексуального та ґендерного насильства й переслідувати в судовому порядку винних також означає, що засоби правового захисту повинні мати кримінально-правовий, а не суто цивільний характер⁶². Для виконання свого зобов'язання щодо надання жертвам права на ефективні засоби правового захисту держави повинні надавати жертвам юридичну допомогу, яка може тлумачитися як така, що передбачає «юридичне представництво, юридичну допомогу, юридичну консультацію, правову освіту та інформування»⁶³.

ДЖЕРЕЛО: Міжнародна Амністія – <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/07/south-sudan-sexual-violence-on-a-massive-scale-leaves-thousands-in-mental-distress-amid-raging-conflict/>

Компенсація

Відшкодування шкоди має бути всеосяжним, доступним, «адекватним, ефективним, оперативним»⁶⁴, відображати тяжкість скоєного порушення та бути спрямованим на усунення заподіяної шкоди⁶⁵. Як передбачено Африканською Хартією з прав людини та народів, «держави повинні забезпечити відшкодування шкоди жертвам за дії або бездіяльність, за які несуть відповідальність держави, або за які несе відповідальність фізична чи юридична особа, у тих випадках, коли останні не можуть або не погоджуються відшкодувати завдану шкоду»⁶⁶.

У міжнародних та регіональних документах, перелічених в Основних принципах та керівних положеннях Організації Об'єднаних Націй, що стосуються права на правовий захист та відшкодування збитків жертвам грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, загалом визначено п'ять видів відшкодування збитків. До них належать реституція, компенсація, реабілітація, сатисфакція та гарантії не повторення того, що сталося⁶⁷.

Оскільки відшкодування шкоди має бути спрямоване на усунення заподіяної шкоди, у справах про сексуальне та ґендерне насильство такі види відшкодування шкоди можуть набувати особливих форм.

«Реституція повинна, наскільки можливо, відновити початкове становище жертви до того, як [порушення] мали місце»⁶⁸. Цей захід відіграє центральну роль у всіх процесах. Однак, коли йдеться про фізичне та психологічне насильство, таке як сексуальне та ґендерне насильство, на відміну від матеріального насильства, повне відшкодування шкоди є неможливим. Крім того, повернення жертв до тієї ж ситуації, в якій вони перебували до того, як зазнали сексуального насильства, може спричинити ризик повторення насильства, оскільки саме ця ситуація могла стати однією з його корінних причин⁶⁹. У випадках сексуального насильства відшкодування

шкоди може включати: «здійснення та реалізацію прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку та здоров'я, включаючи сексуальні та репродуктивні права; права на сімейне життя та на повернення до трудової діяльності та освіти»⁷⁰.

«Реабілітація має включати медичну та психологічну допомогу, а також юридичні та соціальні послуги⁷¹». Цей захід особливо важливий у випадках сексуального та ґендерного насильства, коли потерпілі від насильства часто зазнають остракізму та потребують додаткової підтримки⁷².

– «Сатисфакція означає різні заходи символічного характеру, такі як принесення публічних вибачень, пошук істини та пам'ятні заходи»⁷³. Хоча вони є недостатніми самі по собі, проте можуть допомогти жертвам відчути, що суспільство визнає їхні страждання та тяжкість насильства і, особливо коли йдеться про сексуальне та ґендерне насильство, не засуджує їх за це і сприяє їхньому соціальному визнанню⁷⁴. Заходи сатисфакції є важливим кроком на шляху до суспільства, вільного від безкарності за такі діяння. Однак, внаслідок свого суспільного характеру, вони повинні прийматися тільки з належною увагою до бажання та потреб жертв, щоб уникнути повторного травмування та ризику стигматизації⁷⁵.

– Гарантії не повторення того, що трапилося, включають комплексні заходи, які допоможуть запобігти вчиненню нових злочинів шляхом реформування суспільства, яке спочатку дозволило цьому статися⁷⁶. Це особливо важливо в контексті сексуального та ґендерного насильства й може включати підготовку відповідних зацікавлених сторін, зокрема військових та співробітників правоохоронних органів, а також реформування судової системи, щоб виключити безкарність за скоєні злочини⁷⁷. Ці заходи не принесуть безпосередньо користь окремій жертві, але вплинуть на все суспільство масштабніше та спричиняють необхідну перетворювальну дію на все суспільство⁷⁸. У разі вчинення актів сексуального

В та гендерного насильства ці заходи будуть спрямовані на усунення дискримінаційних законів та систем, які відігравали певну роль у їхньому вчиненні.

Як було наголошено Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй у 2014 році в Директивній записці про відшкодування шкоди за сексуальне насильство, що сталося внаслідок конфлікту, «адекватне відшкодування шкоди [...] передбачає поєднання різних форм відшкодування»⁷⁹. Тому різні категорії заходів мають взаємно доповнюватися, а не ухвалюватися за «вибірковим принципом». Усі разом вони пропонують жертвам та особам, які пережили насильство, широкий спектр заходів і послуг, які допоможуть їм подолати свої страждання⁸⁰.

Загалом, відшкодування шкоди за сексуальне та гендерне насильство повинно мати перетворювальний характер⁸¹ і враховувати гендерні аспекти, щоб уникнути повторення та дати змогу жертвам та особам, які пережили насильство, подолати трагічний досвід та реінтегруватися в суспільство, якому вони можуть довіряти, яке є вільним від дискримінації, нерівності та безкарності, і яке викоринило глибинні причини насильства⁸². Заходи мають вживатися на індивідуальній основі залежно від потреб жертв і осіб, що пережили насильство, а також суспільства, в якому вони живуть. Для цього постраждали від насильства та особи, які пережили трагічні інциденти, мають бути залучені на всіх етапах (встановлення, здійснення, моніторинг) будь-якого процесу відшкодування шкоди⁸³.

Процедури надання відшкодування мають здійснюватися з дотриманням конфіденційності та ґрунтуватися на принципі «Не нашкодь» (див. нижче)⁸⁴.

схоже: Правосуддя перехідного періоду, Конфіденційність, Принцип «Не нашкодь», Підхід, орієнтований на потреби жертв.

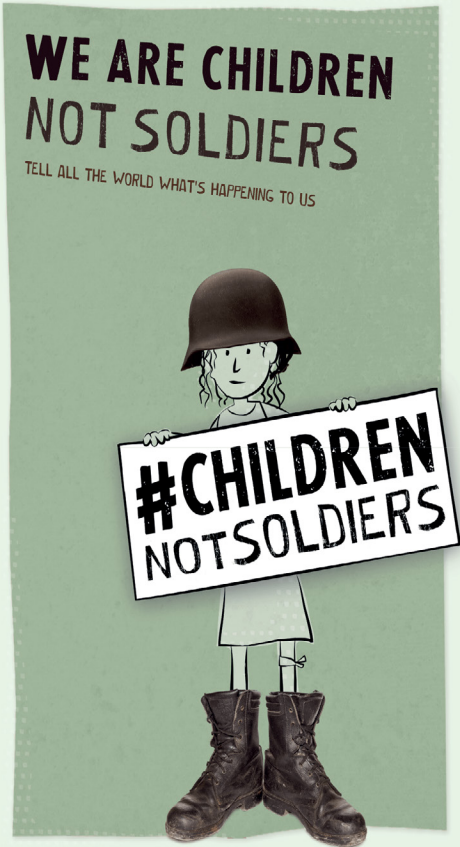
Воєнні злочини

Воєнні злочини є серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права (письмового чи звичайного), коли вони відбуваються в контексті чи то міжнародного, чи то внутрішнього збройного конфлікту⁸⁵. Вони охоплюють широке коло діянь, що становлять порушення законів воєнного часу, як це визначено в Кодексі Лібера (1863 р.)⁸⁶, Гаазьких конвенціях 1899 і 1907 років⁸⁷ і Женевських конвенціях, ухвалених у 1949 році⁸⁸ та їхніх Додаткових Протоколах I і II⁸⁹.

Перший відомий міжнародний судовий процес стосовно воєнних злочинів було здійснено Священною Римською імперією проти лицаря Петра фон Гаґенбаха. Згодом, у XX столітті, відбувся Ляйпцизький суд із військових злочинів щодо злочинів, скоєних під час Першої Світової Війни, та судові процеси, здійснені Токійським та Нюрнберзьким трибуналами після Другої Світової Війни.

Військові злочини можуть переслідуватись у Міжнародному кримінальному суді (МКС)⁹⁰. Римський статут визнає юрисдикцію Суду щодо злочинів, що кваліфікуються як «серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року», «інші серйозні порушення законів та звичаїв щодо цивільного населення у міжнародному збройному конфлікті у встановлених рамках міжнародного права» та «у разі збройного конфлікту, що не має міжнародного характеру, серйозні порушення статті 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року»⁹¹.

У Римському статуті, одному з останніх ключових документів, що стосуються військових злочинів, міститься перелік діянь, які можуть бути прирівняні до військових злочинів, включаючи вчинення кількох форм сексуального насильства (зґвалтування, сексуальне рабство, примусова/насилницька проституція, примусова вагітність, примусова/насилницька/стерилізація або будь-які інші форми

Ми – діти, не солдати
Розкажи світові, що з нами відбувається.

ДЖЕРЕЛО: ЮНІСЕФ: Ми діти, а не солдати – <https://childrenandarmedconflict.un.org/children-not-soldiers/>

сексуального насильства, що порушують закони воєнного часу як міжнародного, так і неміжнародного характеру)⁹².

Для того, щоб кваліфікувати ці дії як військовий злочин, вони повинні відбуватися в контексті та бути пов'язаними зі збройним конфліктом (як міжнародним, так і неміжнародним)⁹³. Злочинець повинен знати про існування збройного конфлікту⁹⁴. Це означає, що побічні порушення, вчинені під час конфлікту, не можуть переслідуватись як військові злочини.

Це питання є одним із ключових з погляду сексуального та ґендерного насильства. Протягом тривалого часу й до роботи Міжнародних кримінальних трибуналів з колишньої Югославії (МКТЮ) та Руанді (МКТР) акти сексуального насильства розглядалися як побічні явища в ході конфліктів, а не як стратегічний інструмент, який використовується сторонами в конфлікті⁹⁵. З цієї причини вони не розглядалися як військові злочини у зв'язку з передбачуваною відсутністю зв'язку з конфліктом.

У ряді справ, що розглядаються спеціальними трибуналами та МКС, судді визнали цей зв'язок, коли акти сексуального насильства відбувалися паралельно з військовими операціями⁹⁶ та поза ними. У справі проти Драголюбба Кунараца судді МТКЮ встановили, що «порушення законів та звичаїв війни може [...] відбуватися в той час і в тому місці, де фактично не ведуться бойові дії»⁹⁷, і що «збройний конфлікт не обов'язково мав бути причиною скоєння злочину, проте наявність збройного конфлікту мала, як мінімум, відігравати істотну роль у здатності злочинця його вчинити, його рішення про його скоєння, способі його скоєння чи мети, заради якої воно було скоєно»⁹⁸. Вони встановили, що зґвалтування та інше насильство було скоєно «безпосередньо внаслідок збройного конфлікту і тому, що збройний конфлікт, мабуть, створив умови для цілковитої безкарності злочинців»⁹⁹.

скоже: Збройний конфлікт, Міжнародне гуманітарне право, Міжнародне кримінальне право, Римський статут

ВИНОСКИ

- 33 HumanRightsWatch (Варта прав людини), «Діти-солдати», <https://www.hrw.org/topic/childrens-rights/child-soldiers>; Канцелярія Спеціального представника Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів, «Вербування та використання дітей», <https://childrenandarmedconflict.un.org/six-grave-violations/child-soldiers/>; ЮНІСЕФ, «Вербування дітей збройними силами або збройними угрупованнями», https://www.unicef.org/protection/57929_58007.html.
- 34 Паризькі принципи, принципи та керівні положення щодо дітей, пов'язаних із збройними силами або збройними групами, 2007, пункти. 1.0, 2.1; див. приклади залучення та вербування дітей віком до 15 років у таких прикладах: Міжнародний кримінальний суд (МКС), Судова палата I, Прокурор проти Томаса Лубанги Дїло, рішення відповідно до статті 74 Статуту, ICC-01/04-01/06, 14 березня 2012 року, пункти. 574–578, 820–908; Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне (СССЛ), Прокурор проти Фохани та Кондеви, Судове рішення, SCSL-04-14-T, 2 серпня 2007 року, пункти. 193, 688; СССЛ, Алекс Тамба Бріма, Бріма Баззі Камара та Сантігі Борбор Кану, судове рішення, SCSL-04-16-T, 20 червня 2007 року, пункти. 736, 1267.
- 35 Р. Грей (2014), «Сексуальне насильство стосовно дітей-солдатів», Міжнародний феміністський журнал політики, том 16(4), с. 601–621.
- 36 Канцелярія Спеціального представника Генерального секретаря з питань дітей та збройних конфліктів, «Вербування та використання дітей», зазн. тв.; С. Маккей та Д. Мазурана, «Де дівчатка? Дівчатка воюють у Північній Уганді, Сьєрра-Леоні та Мозамбіку: Їхнє життя під час і після війни», Монреаль: Права і демократія, 2004.
- 37 Рада Безпеки ООН (РБ ООН), Резолюція 1882 (2009), S/RES/1882 (2009), 4 серпня 2009 р.
- 38 МКС, Судова палата VI, Звинувачення проти Боско Нтаганди, рішення, МКС-01/04-02/06, 8 липня 2019 року.
- 39 Конвенція про права дитини, зазн. тв., стаття 1. У цій статті дитина визначається як особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку.
- 40 Див., зокрема, Конвенцію про права дитини, саме там, і Паризькі принципи та керівні положення щодо дітей, які беруть участь у збройних силах або збройних групах, зазн. тв. Ці права у ширшому розумінні визнані й в інших міжнародних документах, таких як Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МПГПП) від 16 грудня 1966 р. (набув чинності 23 березня 1976 р.).
- 41 Щоб дізнатися більше про заборону вербування дітей-солдатів, див. Джей-Мі. Хенкертс та Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, Том II: Практика, Кембридж: Видавництво Кембриджського університету та Міжнародного комітету Червоного Хреста, 2005 рік, Практика, що стосується правила 136 «Вербування дітей-солдатів», с. 3109–3127.
- 42 Конвенція про права дитини, зазн. тв. с., стаття 38: «1. Держави-учасниці зобов'язуються поважати та забезпечувати дотримання норм міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у ході збройних конфліктів і які стосуються дитини. 2. Держави-учасниці вживають усіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали прямої участі в воєнних діях. 3. Держави-учасниці утримуються від призову будь-якої особи, яка не досягла 15-річного віку, при вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, держави-учасниці прагнуть віддавати перевагу особам старшого віку 4. Відповідно до своїх зобов'язань з міжнародного гуманітарного права, пов'язаних із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, держави-учасниці зобов'язуються вживати всіх можливих заходів з метою
- забезпечення захисту дітей, що зачіпаються збройним конфліктом, та догляду за ними».
- 43 Конвенція (I) про покращення долі поранених та хворих у збройних силах у діючих арміях («Женевська конвенція I»), Женева, 12 серпня 1949 року, стаття 50; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв збройних неміжнародних конфліктів (Протокол II), 8 червня 1977 року, стаття 4(3)(c). Також Д-М. Хенкертс і Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, Том I: Правила, Кембридж: Преса Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, Правило 136 «Вербування дітей-солдатів», с. 482–485
- 44 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), Стаття 8(2)(b)(xxvi) та 8(2)(e) (vii).
- 45 Для прикладів див. справу МКС щодо Томаса Лубангі, якого було звинувачено у «призові та зарахуванні на військову службу дітей віком до п'ятнадцяти років» як воєнному злочини та визнано винним у 2012 році. Рішення МКС у справі Лубангі, зазн. тв. Після оцінки показів свідків і доказів, пов'язаних із передбачуваним вербуванням дітей, представлених Обвинуваченням, Палата постановила виключити деякі з доказів і показань свідків, оскільки судді не були переконані «поза всяким розумним сумнівом» у тому, що на момент вербування або призову до збройних угруповань або сил, жертвам не виповнилося п'ятнадцяти років (пункти 480–481). Це відповідає обмеженню, встановленому Римським статутом. Палата зазначила, що ці два злочини за Статутом не будуть злочинами, «коли дитині виповниться 15 років, або коли вона вийде зі складу сил або угруповання» (пункт 759), що підтверджує, що діти віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років залишаються без захисту.
- 46 Факультативний протокол ООН до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, 25 травня 2000 року (набув чинності 12 лютого 2002 року).
- 47 Там само, зокрема статті 1 та 2.
- 48 Організація африканської єдності, Африканська хартія прав та добробуту дитини, 11 липня 1990 року (набула чинності 29 листопада 1999 року), Стаття 22
- 49 Мандат, заснований Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, Резолюція 51/77 про права дитини, A/RES/51/77, 20 лютого 1997 р. Див. також ГА ООН, «Діти та збройні конфлікти», Доповідь Генерального секретаря, A/55/163-S/2000/712, 19 липня 2000 року.
- 50 Довідник МКЧХ, «Індивідуальна кримінальна відповідальність», за посиланням: <https://casebook.icrc.org/glossary/individual-criminal-responsibility>. Індивідуальна кримінальна відповідальність та її різні форми див. Є. ван Слайдрегт, «Індивідуальна кримінальна відповідальність у міжнародному праві», «OxfordScholarshipOnline» (інноваційна онлайн-бібліотека Оксфорд), 2012.
- 51 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), статті 25 та 28.
- 52 Це стосується більшості справ, наприклад, Міжнародний кримінальний суд (МКС), Палата досудового провадження I, Прокурор проти Аль-Хасана Аг Абдул Азіза Аг Мохамеда Аг Махмуда, Rectificatif à la Décision relative à la confirm of charges portées contre Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud. Виправлено до рішення про підтвердження звинувачень щодо Аль-Хасана Аг Абдула Азіза Аг Мохамеда Аг Махмуда), ICC-01/12-01/18, 30 вересня 2019 року, виправлено 8 листопада 2019 року, опубліковано 13 листопада 2019 року; МКС, Судова палата VI, Прокурор проти Жан-Боско Нтаганди, рішення, ICC-01/04-02/06, 8 липня 2019 року; МКС, Прокурор проти Альфреда Екаато та Патріс-Едуар Нгайссона, Виправлений варіант «Рішення про затвердження звинувачень

проти Альфреда Екатама та Патріс-Едуар Нгайссона», ІСС-01/14-01/18, 11 грудня 2019 року, опубліковане виправлено 14 травня 2020 року.

- 53 МКС, Палата досудового провадження II, Прокурор проти Домініка Онгвена, Рішення про затвердження звинувачень проти Домініка Онгвена, МКС-02/04-01/15, 23 березня 2016 р.
- 54 Стаття 28 Римського статуту передбачає що: а) військовий командир або особа, яка фактично діє як військовий командир, несе кримінальну відповідальність за злочини, що підпадають під юрисдикцію Суду, вчинені силами, які перебувають під його чинним командуванням та управлінням, або чинними повноваженнями та контролем, залежно від обставин, внаслідок відсутності в нього належного контролю над цими силами у разі, якщо: i) цей військовий командир або особа або знала, або з обставин того часу мала знати, що ці сили вчиняють або збираються вчинити такі злочини; і ii) цей військовий командир або особа не вжила всіх необхідних і розумних заходів у межах своїх повноважень для запобігання або припинення їх вчинення або передачі питання компетентним органам для розслідування та судового переслідування». Римський статут, зазн. тв.
- 55 МКС, Апеляційна Палата, Прокурор проти Жан-П'єра Бемби Гомбо, рішення щодо апеляції пана Жан-П'єра Бемби Гомбо на «Рішення Судової Палати III відповідно до статті 74 Статуту», МКС-01/05-01/08А, 8 червня 2018; С. Сакута та П. Візеур Селлерс (2019 рік), «Рішення Апеляційної Палати у справі Бемби: Безкарність за ґендерні та сексуальні злочини?», Журнал «Вільям і Мері Білл про права», том 27; МФПЛ, «Виправдання П'єра Бемби апеляцією: образа тисяч жертв», 8 червня 2018 р., за посиланням: <https://www.fidh.org/en/region/Africa/central-african-republic/acquittal-of-jean-pierre-bemba-on-appeal-an-affront-to-thousands-of>.
- 56 Див. виправдувальний вирок Жермену Катангі за звинуваченням у сексуальному насильстві через відсутність ефективного контролю над безпосередніми виконавцями, як цього вимагає стаття 25 МКС, Судова палата II, Прокурор проти Жермена Катангі, рішення відповідно до статті 74 Статуту, МКС. 01/04–01/07, 7 березня 2014 року. Про участь старших військових командирів і лідерів у скоєнні актів сексуального насильства див. П. Уайлдермута і П. Кнейера, «Вирішення викликів у судовому переслідуванні злочини, що пов'язані з сексуальним насильством у міжнародних трибуналах і судах», М. Бергсмо і А. Бутеншон Скайр (Ред.), «Розуміння та доказ міжнародних злочинів на сексуальному ґрунті», *TorkelOpsahlAcademicPublisher* (Академічний видавець Торкель Опсахл), 2012, с. 126.
- 57 Див., напр., Загальна декларація прав людини ООН (ЗДПЛ), Париж, 10 грудня 1948, Стаття 8; Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МП ГПП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 23 березня 1976 року), Стаття 2; Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 (набула чинності 4 січня 1969), Стаття 6; Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання, 10 грудня 1984 р. (набула чинності 26 червня 1987 р.), Стаття 14; Конвенція ООН про права дитини, 20 листопада 1989 р. (набула чинності 2 вересня 1990 р.), стаття 39; також міжнародне гуманітарне та кримінальне право: Конвенція (IV) про закони та звичаї сувопутної війни та додаток до неї: Положення, що стосуються законів та звичаїв сувопутної війни, Гага, 18 жовтня 1907 року, Стаття 3; Додатковий протокол (II) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру («Додатковий протокол II до Женевських конвенцій»), 8 червня 1977 року, Стаття 91; Римський Статут, зазн. тв., статті 68 і 75. На регіональному рівні: Організація

африканської єдності, Африканська хартія прав людини і народів, Банджул, 27 червня 1981 (набула чинності 21 жовтня 1986), Статті 1 і 7; Міжамериканська спеціалізована конференція з прав людини, Американська конвенція з прав людини, Сан-Хосе, 22 листопада 1969 (набула чинності 18 липня 1978), Стаття 25; Рада Європи, Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), Рим, 5 листопада 1950 року (набула чинності 3 вересня 1953 року), Стаття 13. Див. також: Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН), Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист та відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, 16 грудня 2005 р.; Комітет ООН проти тортур, зауваження загального порядку №. 3 – Здійснення Статті 14 державами-учасницями, CAT/C/GC/3, 19 листопада 2012 року; АКПЛН, Зауваження загального порядку № 4: Право на відшкодування збитків для жертв тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведінки та покарання (Стаття 5), 4 березня 2017 року.

- 58 Там само.
- 59 Основні принципи та керівні положення ООН щодо права на правовий захист та відшкодування збитків, 2005 рік, зазн. тв., Розділи I та II.
- 60 Там само, Пункт.11.
- 61 Там само, Пункт.12; також Комітет КПТ Зауваження загального порядку № 3, указ. тв., пункт 26.
- 62 Комітет КПТ., Зауваження загального порядку № 3, там само, пункти 25–26.
- 63 АКПЛН, Зауваження загального порядку №4, зазн. тв., параграфи. 24–25.
- 64 Основні принципи та керівні положення ООН щодо права на правовий захист та відшкодування збитків, 2005 рік, зазн.тв., принцип I.2c.
- 65 Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності Сполученого Королівства, Міжнародний протокол про документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту, друге видання («Протокол PSVI»), березень 2017 року, с. 77.
- 66 Керівні принципи АКПЛР щодо боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, зазн. тв., с. 42.
- 67 Основні принципи та керівні положення ООН щодо права на правовий захист та відшкодування збитків, 2005 рік, указ. тв., пункти. 19–23. r
- 68 Там само, Пункт.
- 69 Міжамериканський суд з прав людини (МАСПЛ), Жінки – жертви сексуальних тортур у справі Атенко проти Мексики, рішення (попередні заперечення, Обставини справи. Відшкодування шкоди та витрат), 28 листопада 2018 року, параграф. 326; МАСПЛ, справа «Веласкес-Родрігес проти Гондурасу», рішення (Відшкодування шкоди та витрат), 17 серпня 1990 року, пункт 27.
- 70 Там само.
- 71 Основні принципи та керівні положення ООН щодо права на правовий захист та відшкодування збитків, 2005 рік, зазн. тв., пункт 21. Протокол PSVI передбачає, що компенсація має враховувати « i) фізичну та психологічну шкоду; ii) втрачені можливості, включно із зайнятністю, освітою, шлюбом, сімейним життям та соціальними благами; iii) матеріальну шкоду, втрату заробітку та потенціалу заробітку, iv) моральну шкоду, v) медичні витрати та вартість майбутніх

реабілітаційних послуг і гонорари за юридичну та іншу експертну допомогу». Протокол PSVI, зазн. тв., с. 79.

- 72 Див. аналіз різного застосування цього заходу відшкодування в: С. Коррео (МЦПШ), «Повна реституція», «Керівні принципи щодо відшкодування збитків за рішенням суду у справах, пов'язаних із сексуальним насильством, скоєним під час збройного конфлікту, політичним насильством або репресіями з боку держави», 2017 рік, с. 8–11, за посиланням: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Briefing-Court-Reparations-2017.pdf>.
- 73 Основні принципи та керівні положення ООН щодо права на правовий захист та відшкодування шкоди, 2005 рік, зазн. тв., пункт 22.
- 74 Див. приклади заходів сатисфакції та ролі соціального визнання у Керівних принципах МЦПШ щодо відшкодування шкоди за рішенням суду у справах, пов'язаних із сексуальним насильством, зазн. тв., с. 15–17.
- 75 Керівні принципи МЦПШ щодо відшкодування шкоди за рішенням суду у справах, пов'язаних із сексуальним насильством, зазн. тв., с. 13.
- 76 Основні засади та керівні положення ООН, що стосуються права на правовий захист та відшкодування шкоди, зазн. тв., пункт 23.
- 77 Там само.
- 78 Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань насильства щодо жінок, його причини та наслідки, Рашида Манджу, А/HRC/14/22, 23 квітня 2010 року, пункт (b). МАСПЛ, Гонсалес та ін. («Бавовняне поле») проти Мексики, Рішення (Попереднє заперечення, Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат), 16 листопада 2009 року, пункт 450; Найробіська декларація про право жінок та дівчат на правовий захист та відшкодування збитків, Найробі, 2007 рік, принцип 3.Н, за посиланням: https://www.fidh.org/IMG/pdf/NAIROBI_DECLARATIONeng.pdf; МКС, Судова палата I, Обвинувач проти Томаса Лубанги Дыло, Рішення, що встановлює принципи та процедури, що підлягають застосуванню щодо відшкодування збитків, МКС-01/04-01/06-2904, 7 серпня 2012 року, пункт 222.
- 79 ООН, Директивна записка Генерального секретаря, Відшкодування збитків за сексуальне насильство в умовах конфлікту, червень 2014 року, с.5.
- 80 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 81.
- 81 Див., зокрема, Організація «ImpunityWatch» (Спостереження за безкарністю), Керівні принципи перетворювальної компенсації для жертв сексуального насильства, 2019 рік, на сайті: https://www.impunitywatch.nl/docs/ResearchReport_Guidelines-Transformative-Reparations_2019_eng.pdf; Для детальнішого ознайомлення з конкретним прикладом необхідності перетворювальної компенсації див. Л. Чаппелл (2017 рік), «Каскад гендерної несправедливості: «перетворювальна» компенсація для жертв злочинів на сексуальному та гендерному ґрунті у справі Лубанги у Міжнародному кримінальному суді», Міжнародний журнал з прав людини, том 21(9), с. 1223–1242.
- 82 С. Гілмор, Дж. Гільберт та К. Сандовал (Відшкодування шкоди, відповідальність та жертвовність у перехідних суспільствах), За межами мовчання та стигматизації: Розробка гендерно-чутливого підходу для жертв сексуального насильства у програмах з відшкодування збитків у сім'ї, 2020 рік, с. 14–18, 60, за посиланням: https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/QUB-SGBV_Report_English_Web.pdf.
- 83 Там само, с. 22–24, 60; Протокол PSVI, зазн. тв., с. 78; Р. Кіллеан (2019 рік), «Процесуальне право у міжнародних кримінальних судах: Оцінка сприйняття правосуддя цивільними

сторонами у Надзвичайних палатах у судах Камбоджі», Огляд міжнародного кримінального права, том 16(1), с. 1–38. г'

- 84 Там само.
- 85 ДЖ.-М. Хенкертс та Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, Том I: Правила, Кембридж: Преса Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, Правило 156: Визначення військових злочинів, 2005 рік, с. 46.
- 86 Інструкції польовим військам Сполучених Штатів (Кодекс Ліберла), 24 квітня 1863р.
- 87 Конвенція (II) про закони та звичаї сухопутної війни та додаток до неї: Положення, що стосуються законів та звичаїв сухопутної війни, Гаага, 29 липня 1894 року; Конвенція (IV) про закони та звичаї сухопутної війни та додаток до неї: Положення, що стосуються законів та звичаїв сухопутної війни, Гаага, 18 жовтня 1907 року.
- 88 Конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях («Женевська конвенція I»); Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали аварії корабля, зі складу збройних сил на морі («Женевська конвенція II»); Конвенція (III) про поводження з військовополоненими («Женевська конвенція III»); Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни («Женевська конвенція IV»), Женева, 12 серпня 1949 року.
- 89 Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів («Протокол I»), 8 червня 1977 року; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру («Протокол II»), 8 червня 1977 року.
- 90 Римський статут Міжнародного кримінального суду, А/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), статті 5 та 8.
- 91 Там само, Стаття 8.
- 92 Там само.
- 93 МКС, Елементи злочинів, 3–10 вересня 2002 року (переглянуто у 2010 році), Стаття 8.
- 94 Там само.
- 95 «Сексуальне насильство в умовах конфлікту слід розглядати як воєнний злочин; його не можна більше розглядати як сумну побічну шкоду від війни». Цитата з виступу колишнього Спеціального представника ООН з питань про сексуальне насильство в умовах конфлікту пані Зайнад Хави Бангури в Організації Об'єднаних Націй, «Сексуальне насильство: інструмент війни», Довідкова записка, 2014 рік, за посиланням: <https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/assets/pdf/Backgrounder%20Sexual%20Violence%202014.pdf>. Див. вище термін «Зброя війни (Сексуальне насильство як)».
- 96 Наприклад, у разі Брданіна, судді апеляційної камери Міжнародного кримінального трибуналу з колишньої Югославії (МТКЮ) зазначили, що зґвалтування, здійснені під час обшуків у пошуку зброї, мають розглядатися як скоєні в контексті збройного конфлікту. МТКЮ, Обвинувач проти Радослава Брданіна, Апеляційне рішення, IT-99-36-A, 3 квітня 2007 року, пункт 256: «Злочини, вчинені комбатантами та супроводжуваними їх особами під час обшуку у пошуках зброї під час збройного конфлікту, та використання їх становищем підпадають під категорію злочинів, скоєних «в контексті збройного конфлікту»».
- 97 МТКЮ, Обвинувач проти Драголюб Кунараца, Радомира Ковача та Зорана Вуковича, Апеляційне рішення, IT-96-23&IT-96-23/1-A, 12 червня 2002 року, пункт 57.

98 Там само, Пункт 58.

99 МТКЮ, Обвинувач проти Кунараца, Ковача та Вуковича, Судове рішення, ІТ-96-23-Т, 22 лютого 2001 року, пункт 568; докладніші приклади взаємозв'язку між актами сексуального насильства, переважно зґвалтуваннями, і збройними конфліктами в контексті визначення того, чи був скоєний військовий злочин, див.: М. Джарвіс і С. Браммерц, Судове переслідування за сексуальне насильство в умовах конфліктів, 2016 рік, с. 179–181.

ґендер
ґендерне насильство та дискримінація
ґендерні забобони

ґендер

ґендер – це соціальна концепція, заснована на «ролях, поведінці, діяльності та атрибутах, властивих жінкам та чоловікам, а також дівчатам та хлопчикам»¹⁰⁰.

ґендер людини ґрунтується на її самоідентифікації з чоловіком або жінкою, або ні з тим ні з іншим, а не за ознакою біологічної статі¹⁰¹. Найчастіше особи, народжені із жіночими статевими органами, ідентифікують себе із жінками, а особи, народжені із чоловічими статевими органами, – із чоловіками. Це є прямим наслідком вибору батьків виховувати новонародженого відповідно до його/її статі (наприклад, як одягатися, як поводитися, які соціальні ролі виконувати)¹⁰².

Деякі особи не ідентифікують себе ні з жіночим, ні з чоловічим ґендером, але ідентифікують себе як окрему категорію, незалежно від своєї біологічної статі, включаючи: андрогінів, ґендерквірів, панґендерів та трансґендерів¹⁰³. Остання категорія ґендерної ідентичності стосується осіб, народжених із певними статевими органами та вихованим у відповідний спосіб, але вони вважають, що належать до іншої статі, ніж та, яку їм надано, і які в деяких випадках, але не обов'язково, вживають заходів щодо приведення свого тіла у відповідність до свого ґендерного вибору за допомогою медичних процедур або лікарських препаратів¹⁰⁴.

ґендер людини формується під впливом різних внутрішніх та зовнішніх факторів, переважно фізичних, емоційних та пов'язаних із соціальними взаємодіями¹⁰⁵. Часто це є наслідком загальноприйнятих очікувань суспільства чи вулжчих спільнот, у яких живе людина¹⁰⁶. Коли люди не відповідають цим очікуванням і тому, що вважається «нормальним», вони можуть стати жертвами ґендерного насильства або дискримінації (див. далі).

схоже: ґендерне насильство та дискримінація, ґендерні забобони, міфи та стереотипи (ґендерні).

Дискримінація за ознакою статі часто є наслідком гендерних міфів і стереотипів, які включають: жінки найкраще підходять для виховання дітей, приготування їжі або прибирання, або для такої роботи, як секретарська робота, викладання або догляд за хворими, в той час як чоловіки є лідерами, добре розуміються на фінансах та торгівлі.

Гендерне насильство та дискримінація

Гендерне насильство, включно з дискримінацією, – це насильство, яке чиниться стосовно особи через її гендерну приналежність, справжню або передбачувану злочинцем¹⁰⁷, або яке непропорційно сильно зачіпає ту чи іншу гендерну групу¹⁰⁸. Це – загальний термін, що включає широкий спектр дій, у тому числі сексуального, фізичного, психологічного, емоційного, адміністративного, економічного та структурного характеру¹⁰⁹. І хоча жінки та дівчатка є основними жертвами цього насильства, від нього страждають усі гендерні групи¹¹⁰. З цієї причини важливо не урівнювати поняття «гендерне насильство» та «насильство щодо жінок».

Гендерна дискримінація означає «будь-яке розмежування, виключення або обмеження» за ознакою гендерної приналежності особи (див. раніше) з наміром або метою обмежити, спотворити або звести нанівець визнання, здійснення або реалізацію прав цієї особи¹¹¹. Часто це є наслідком гендерних міфів і стереотипів¹¹², які включають такі думки: жінкам найкраще підходять ролі дітонародження, приготування їжі або прибирання, або такої роботи, як секретарка, вчителька або медсестра, тоді як чоловіки займають керівні посади, добре розуміються на фінансах і торгівлі¹¹³. Це призводить до нерівного доступу до ринку праці¹¹⁴ та нерівної заробітної плати на однакових посадах, й аргументується тим, що жінки працюють менш продуктивно (ефективно), ніж чоловіки¹¹⁵, і, як наслідок, до гендерної дискримінації¹¹⁶. І гендерне насильство, і гендерну дискримінацію заборонено міжнародним правом, зокрема на основі права на рівність та недискримінацію¹¹⁷.

схоже: Гендер, Сексуальне насильство, Стигматизація.

Гендерні забобони або упередженість

Гендерні забобони чи упередженість – це різниця у зверненні та сприйнятті (через дії чи думки) між статями, переважно дискримінують відмінності між жінками та чоловіками¹¹⁸. Як правило, ідеться про нерівність прав і нав'язується домінування однієї статі над іншою¹¹⁹. Упередженість може бути навмисною або неусвідомленою¹²⁰.

Гендерні забобони або упередженість є однією з форм гендерної дискримінації, які ведуть до гендерної нерівності у приватній та державній сферах. Одним із прикладів, що часто обговорюються, є нерівність між чоловіками та жінками на ринку праці, заснована на гендерних забобонах. Наприклад, статистика показує, що між двома однаково кваліфікованими людьми – чоловіком і жінкою – жінки матимуть менше шансів отримати доступ до рівних професійних можливостей, посад, заробітної плати¹²¹ або кар'єрного зростання¹²². У деяких країнах жінкам навіть заборонено працювати в певних галузях промисловості через гендерну дискримінацію та упередженість. Наприклад, за даними АДЦ «Меморіал», членської організації FIDH в Росії: «У Росії, Білорусі, Азербайджані та колишніх радянських республіках Середньої Азії жінкам за законом заборонено займатися сотнями професій, серед яких є престижні та прибуткові»¹²³. До таких належать робочі місця в сільському господарстві, на транспорті та у виробництві таких виробів, як дерево чи шкіра¹²⁴. Така дискримінаційна практика у сфері зайнятості мотивована занепокоєнням «репродуктивним здоров'ям»¹²⁵ жінок, особливо у зв'язку з вагітністю та вихованням дітей, але вона призводить до гендерних забобонів та дискримінації. Хоча багато країн внесли поправки до свого Трудового кодексу для усунення таких обмежень, перешкоди для доступу до таких робочих місць і досі є чинними¹²⁶.

схоже: гендерне насильство та дискримінація, гендер.

ВИНОСКИ

- 100 Міжнародний кримінальний суд (МКС), Прокуратура, Програмний документ із сексуальних та гендерних злочинів, червень 2014 року; також 'MADRE' (Л. Девіс та ін.), Подання матеріалу: Визначення гендеру в проєкті Конвенції про злочини проти людяності, 1 грудня 2018 року, за посиланням: <https://www.madre.org/international-crimes-against-humanity-treaty>; В. Оостервельд (2005 рік), «Визначення поняття «гендер» у Римському статуті Міжнародного кримінального суду: Крок вперед або назад для міжнародного кримінального правосуддя», Журнал про права людини Гарварда, том 18, с. 74–75; Р. Грей, судове переслідування за сексуальні та гендерні злочини у Міжнародному кримінальному суді, Видавництво Кембриджського університету, 2019 рік, сс. 50, 311; Рада Європи, Конвенція про запобігання насильству щодо жінок та насильства в сім'ї та боротьбі з ним, Стамбул («Стамбульська конвенція»), 11 травня 2011 року, стаття 3(с).
- 101 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), гендерна політика ВООЗ: інтеграція гендерних перспектив у роботу ВООЗ, 2002 р., Додаток 1, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67649/a78322.pdf?sequence=1>; Управління Верховного комісара ООН за права людини (УВКПЛ), «Народжені вільними та рівними»: Сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність та статеві характеристики у міжнародному праві за права людини, 2-ге видання, 2019 р., с. 5, за посиланням: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Born_Free_and_Equal_WEB.pdf.
- 102 Програма розвитку ООН (ПРООН), «Вирішення питань, пов'язаних із соціальними нормами»: Переламний момент у гендерній нерівності (A Game Changer for Gender Inequalities), 2020 рік, сс. 10, за посиланням: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hd_perspectives_gsn1.pdf; Дитячий надзвичайний фонд ООН (ЮНІСЕФ), «Рання гендерна соціалізація», 2007 рік, на сайті: Програма розвитку ООН (ПРООН), «Вирішення питань, пов'язаних із соціальними нормами»: Переламний момент у гендерній нерівності (A Game Changer for Gender Inequalities), 2020 рік, сс. 10, за посиланням: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hd_perspectives_gsn1.pdf; Дитячий надзвичайний фонд ООН (ЮНІСЕФ), «Рання гендерна соціалізація», 2007 рік, на сайті: https://www.unicef.org/earlychildhood/index_40749.html.
- 103 Д. Отто (2015 рік), «QueeringGender [Identity] inInternationalLaw» (гендерна [самоідентифікація] у міжнародному праві), Скандинавський журнал за права людини, том 33, с. 317; дослідження, здійснені в Нідерландах, Бельгії, Сполученому Королівстві, Сполучених Штатах та Шотландії, показали, що деякі люди не ототожнюють себе з чоловічою/жіночою статтю, К. Річардс та ін. (2016 рік) «Non-Binarygenderqueergenders» або гендерквір), Міжнародний огляд психіатрії, том 28, с. 96.
- 104 Американська Асоціація Психології, Відповідь на ваше запитання щодо транссексуалів, гендерної ідентичності та гендерного виразу, 2008, с. 2, за посиланням: <https://www.apa.org/topics/lgbt/transgender.pdf>. Див. далі про трансгендерних осіб та дискримінацію, з якою вони стикаються: Ініціатива ООН щодо забезпечення свободи та рівності, Трансгендери, 2017 рік, за посиланням: <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/UNFE-Transgender.pdf>.
- 105 Також такі, що звуться «соціальними нормами», можуть впливати на гендерну ідентичність людини, див. розділ «Вирішення питань, пов'язаних із соціальними нормами: Переломний момент у гендерній нерівності», 2020 року, зазн. тв., с. 6; Канцелярія Спеціального радника з гендерних питань та покращення становища жінок, Актуалізація гендерної проблематики: Стратегія сприяння гендерній рівності, 2001 рік, с. 1, за посиланням: <https://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet1.pdf>; Рада Європи, Компас: Посібник з освіти у галузі прав людини за участю молоді, 2012, с. 504, за посиланням: <https://book.coe.int/fr/droits-de-l-homme-citoyennete-democratie-et-interculturalisme/6696-compass-manual-for-human-rights-education-with-young-people-2012-edition-fully-revised-and-updated.html>.
- 106 Там само.
- 107 Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Звіт про гендерне насильство в умовах гуманітарної кризи, березень 2020 року, с. 9, за посиланням: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Journalists_Handbook_-_March_8_-_English.pdf. Щодо дітей див.: «План інтернешнл» на сайті <https://plan-international.org/ending-violence/gbv-gender-based-violence>.
- 108 Стамбульська конвенція, зазн. тв, стаття 2.
- 109 Там само; Європейський інститут за питань гендерної рівності, «Форми насильства», на сайті: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/forms-of-violence>; Декларація ООН про викоринення насильства щодо жінок, А/RES/ 48/104, 20 грудня 1993 року, статті 1 та 2.
- 110 Там само; Європейський інститут за питань гендерної рівності, «Форми насильства», на сайті: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>, Декларація ООН про викоринення насильства щодо жінок, А/RES/ 48/104, 20 грудня 1993 року, статті 1 та 2.
- 111 Див. (зокрема, в контексті жінок), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 року (набула чинності 3 вересня 1981), стаття 1.
- 112 Заява про гендерне насильство в умовах гуманітарної кризи, зазн. тв., с. 9.
- 113 Вирішення питань, пов'язаних із соціальними нормами: Переломний момент у гендерній нерівності, 2020, Зазн. тв., с. 6; Інститут з дослідження політики щодо жінок, Ліквідація сексуальної та расової дискримінації на робочому місці. Правові заходи, що стимулюють розвиток, 2011, с. 75, за посиланням: <https://iwpr.org/wp-content/uploads/wpallimport/files/iwpr-export/publications/C379.pdf>.
- 114 Роботодавці, які розглядають жінок як домогосподарок (а чоловіків як годувальників), не зацікавлені їх наймати, оскільки очікують, що жінки підуть з роботи для виконання сімейних або інших обов'язків із огляду, див. ПРООН, Розділене Людство: Боротьба з нерівністю у країнах, що розвиваються, 2013 р., с. 175, за посиланням: https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full-Report.
- 115 У 2016 році в середньому на кожен долар, зароблений чоловіком, жінка заробляла 76 центів, див. розділ Міжнародна Організація Праці «Жінки на роботі»: Тенденції, 2016, с. 1, за посиланням: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_457317.pdf; Через чотири роки розрив в оплаті праці все ще має важливе значення, оскільки на кожен долар, який заробляє чоловік, жінка заробляє 81 цент, за посиланням: <https://www.payscale.com/data/gender-pay-gap>.
- 116 Комісія із становища жінок, Розширення економічних прав і можливостей жінок у світі праці, що змінюється, Е/СН.6/2017/3, пункт 9.
- 117 КЛДЖ, зазн., статті 2, 3, 4; Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МПГП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 23 березня 1976 року), статті 2, 3; Загальна декларація прав людини ООН (ЗДПЛ), Париж, 10 грудня 1948, статті 1, 2; Організація африканської єдності, Африканська хартія прав людини і народів, 1 червня 1981 (набула чинності 21 жовтня 1986), стаття 2; Міжамериканська спеціальна конференція за прав

людини, Американська конвенція з прав людини, Сан-Хосе, 22 листопада 1969 (набула чинності 18 липня 1978), статті 1, 24; Рада Європи, Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), Рим, 5 листопада 1950 року (набула чинності 3 вересня 1953 року), статті 14 та Протокол № 12 до неї про захист прав людини та основних свобод, 4 листопада 2000 року (набула чинності з 1 квітня 2005 року).

- 118 Див., наприклад, Індекс ґендерних соціальних норм, створений ПРООН на основі досліджень, який показав, що через ґендерні заборони близько 50% чоловіків і жінок, опитаних у 75 країнах, вважають, що чоловіки краще підходять на роль політичних лідерів, ніж жінки. Див.: Подолання проблем, пов'язаних із соціальними нормами: Переломний момент у ґендерній нерівності, 2020, зазн. тв., с. 8–9; Крім того, Міжнародна Організація Праці встановила, що через неусвідомлені ґендерні заборони співробітники-чоловіки з більшою ймовірністю отримують підвищення, ніж їхні колеги-жінки, попри такі самі результати роботи, Міжнародна Організація Праці, Дослідницька записка АСТ/ЕМР, «Подолання бар'єрів»: Неусвідомлена ґендерна упередженість на робочому місці, 2017 рік, с. 7, за посиланням: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/ed_dialogue/---act_emp/documents/publication/wcms_601276.pdf.
- 119 Там само. ПРООН встановило, що майже 90% опитаного населення має ґендерну упередженість щодо ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, с. 8.
- 120 ООН з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО), «Від доступу до розширення прав та можливостей: Стратегія ЮНЕСКО щодо забезпечення ґендерної рівності у сфері освіти та за допомогою освіти на 2019–2025 роки», 2019 рік, с. 14; визначення поняття «неусвідомлена упередженість» див. у Міжнародному Бюро Праці, «Долаючи бар'єри», 2017 рік, зазн. тв., с. 3.
- 121 У 2020 році жінка, яка обіймає ту саму посаду і має ту саму кваліфікацію, що й чоловік, зароблятиме приблизно на 20% менше, ніж він, див. шкалу оплати праці «Стан справ з ґендерним розривом в оплаті праці в 2020 році» (останнє оновлення – 31 березня 2020 року), за посиланням: <https://www.payscale.com/data/gender-pay-gap>.
- 122 Жінки за роботою: Тенденції, 2016, с. 41, на сайті: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/dgreports/-/dcomm/-/publ/documents/publication/wcms_457317.pdf; Див. далі: ООН-Жінки, «Професійна сегрегація», 2016 рік, за посиланням: <https://interactive.unwomen.org/multimedia/infographic/changingworldofwork/en/index.html>.
- 123 Див. кампанію АДЦ «Меморіал»: «Усі робочі місця для всіх жінок» на сайті <https://adcmemorial.org/en/all-jobs4all-women>.
- 124 АДЦ «Меморіал», «Усі робочі місця для всіх жінок, ґендерна дискримінація» - Робочі місця, заборонені для жінок, 2018, с.11-15, за посиланням: https://issuu.com/adcmemorial/docs/forbidden_2018eng_www.
- 125 Кампанія АДЦ «Меморіал», «Всі робочі місця для всіх жінок», зазн. тв.
- 126 АДЦ «Меморіал», Усі робочі місця для всіх жінок, ґендерна дискримінація – Робочі місця, заборонені для жінок 2018 р., зазн. тв.

Геноцид

Геноцид

Геноцид належить до найсерйозніших і найтяжчих міжнародних злочинів поряд із військовими злочинами та злочинами проти людяності, які можуть переслідуватися відповідно до міжнародного кримінального права¹²⁷.

Відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, ухваленої Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1948 році після Другої світової війни, геноцидом можуть бути п'ять категорій діянь, якщо вони здійснюються з «наміром знищити, повністю або частково, якусь національну, етнічну, расову або релігійну групу».¹²⁸ Це такі категорії: а) вбивство членів групи; б) заподіяння серйозної тілесної чи психічної шкоди членам групи; в) умисне створення життєвих умов групи, розрахованих на повне чи часткове фізичне знищення її членів; г) вжиття заходів, спрямованих на запобігання народжуваності всередині групи; та д) примусова передача дітей із однієї групи до іншої»¹²⁹.

Різні дії, які у цьому списку, можуть мати сексуальний характер. Попередження дітонародження всередині групи, серед іншого через примусові аборти, примусове запліднення або примусову стерилізацію, може бути прирівняне до геноциду, якщо воно здійснюється з наміром знищити групу цілком або частково. Активно поширене застосування проти групи сексуального насильства, зокрема зґвалтування, може заподіяти «серйозні тілесні чи психічні ушкодження»¹³⁰ або являти собою «умови життя, розраховані на повне або часткове фізичне знищення»¹³¹. У справі Жан-Поля Акайєсу, мера громади Таба в Руанді, судді Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді вказано, що «сексуальне насильство є невід'ємною частиною процесу руйнування, конкретно спрямованого проти жінок-тутсі й такого, що однозначно сприяє й їхньому знищенню, й знищенню групи тутсі загалом»¹³². До діянь, переслідуваних

Г у цій справі, зараховано акти сексуального насильства щодо жінок тутсі, що здійснюються з метою досягнення «найгіршого публічного приниження, завдання каліцтв і неодноразового зґвалтування, часто у громадських місцях, у приміщеннях Управління у справах громади чи інших громадських місцях і часто більш ніж одним агресором»¹³³. У відповідь на поширення сексуального насильства під час геноциду, судді далі, вже в іншій справі, визнали наявність «геноцидального зґвалтування»¹³⁴. Заборону геноциду закріплено й у письмовому, й у звичайному міжнародному праві, й вона вважається імперативною нормою Юса Когенса¹³⁵. У зв'язку з цим усі держави зобов'язані попереджати геноцид і ухвалювати адекватне законодавство для судового переслідування та покарання за будь-який акт, який може бути геноцидом, також на основі універсальної юрисдикції. У 2019 році Гамбія подала до Міжнародного Суду позов проти М'янми, звинувачуючи її в порушенні Конвенції про геноцид і прагнучи запобігти актам геноциду, включно зі зґвалтуваннями та сексуальним насильством, що вчиняються щодо мусульман рохінджа в М'янмі. Ця справа є безпрецедентною у тому сенсі, що це перший випадок, коли держава порушує справу проти іншої держави у зв'язку з порушеннями, скоєними останньою проти власного населення¹³⁶.

схоже: Римський статут, Зґвалтування, Міжнародне кримінальне право.

ВИНОСКИ

- 127 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), стаття 3.
- 128 Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього («Конвенція про геноцид»), 9 грудня 1948 року, стаття II.
- 129 Те саме джерело. Цю ухвалу було включено до Статуту Міжнародного кримінального трибуналу з колишньої Югославії (МТКЮ) та Руанди (МКТР), а також до Статуту Міжнародного кримінального суду (МКС).
- 130 МКС, Елементи злочинів, 3–10 вересня 2002 року (переглянуто у 2010 році), стаття 6 (b), виноска 3; Р.А. Сіткін, Б.Х. Лі та Г. Лі (2019 рік), «Знищити народ: Сексуальне насильство як форма геноциду в конфліктах Боснії, Руанди та Чилі», 'Science Direct', том 46, с. 219–224, с. 220; Щодо випадків з'валтування або інших форм сексуального насильства, скоєних у контексті геноциду, МКТР, Звинувачення проти Акаесу, Судовий вирок, МКТР-96-4-Т, 2 вересня 1998 р., пункти 731–734; МКТР, Звинувачення проти Сільвестра Гакумбтсі, судове рішення МКТР-2001-64-Т, 17 червня 2004 року, пункти 291–292.
- 131 Сіткін та ін., 2019 рік, зазн. тв., с. 221–222, обговорення проблеми сексуального поневолення жінок у Руанді, які утримуються під вартою в таких умовах, які ведуть до фізичного знищення.
- 132 МКТР, судове рішення у справі Акаесу, зазн. тв., пункт 731.
- 133 Там само.
- 134 У 2011 році Поліна Н'їрамасухуко була звинувачена та засуджена МКТР за з'валтування з метою геноциду, а саме за «геноцид та підбурювання до з'валтування». МКТР, Звинувачення проти Поліни Н'їрамасухуко та ін., вирок та покарання, МКТР-98-42-Т, 24 червня 2011 року.
- 135 Письмове право див., зокрема, Конвенцію про геноцид, зазн. тв. та Римський статут, зазн. тв. Звичайний характер заборони також широко визнається після рішення Міжнародного Суду (МС) у справі про збройну діяльність на території Конго (Демократична Республіка Конго проти Руанди), 19 грудня 2005 року, пункт 64; МКЮ, Застереження до Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання нього, Консультативний висновок, 28 травня 1951 року, с. 23. Він також був визнаний у судовій практиці міжнародних трибуналів, наприклад, МКТР, Звинувачення проти П'кайішеми та Рузіндани, Судове рішення, МКТР-95-1-Т, 21 травня 1999 року, пункт 88; МКТР, Звинувачення проти Рутаганди, Судове рішення, МУТР-96-3, 6 грудня 1999 року, пункт 46.
- 136 МКЮ, Застосування Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Гамбія проти М'янми), 11 листопада 2019 року.

Докази (неприйнятні)
Домашнє насильство
Дью-Ділідженс (належна сумлінність)

Доказ(неприйнятний)

Ключові інструменти міжнародного кримінального права передбачають, що деякі докази не повинні прийматися до розгляду у справах, пов'язаних із сексуальним та ґендерним насильством через свій характер, що дискримінує, віктимізує, стигматизує і, що важливо, є неактуальним. Наприклад, Правила доведення та процедури Міжнародного кримінального суду передбачають, що для доказу скоєння сексуального злочину не потрібно підтвердження показів потерпілого і не дозволяється приймати докази про попередню або подальшу сексуальну поведінку жертви чи свідка¹³⁷. Аналогічні керівні принципи містяться в низці документів з прав людини, таких як Керівні принципи Африканської хартії з прав людини і народів, що стосуються боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, в яких передбачається, що такі докази не повинні «враховуватися для визначення того, чи відбулося сексуальне насильство, або як пом'якшувальна обставина, включаючи [...] аргументи про те, що жертва із запізненням подала заяву про насильство»¹³⁸. Прикладом «доказів», які не допускаються при судовому переслідуванні за сексуальне насильство, є інформація отримана в результаті перевірки на цноту (див. далі).

Підтвердження додатковими фактами

Підтвердження вимагає, щоб показання жертви були підкріплені додатковими доказами, які підтверджують чи доводять достовірність показань жертви. Інакше кажучи, це означає, що звинувачення у сексуальному насильстві не може бути винесене лише на підставі свідчень жертви. Докази, що підтверджують, можуть включати медичні висновки, фотографії, матеріали судово-медичної експертизи, письмові матеріали та часто свідків, які підтверджують правдивість свідчень жертви¹³⁹. Через особливі обставини, за яких має місце сексуальне насильство – найчастіше в закритих

Д місцях або за відсутності свідків, вимога про підтвердження показань свідком майже неминуче призводить до того, що жертва не може заявити про злочин або, якщо підтвердження потрібно на пізнішому етапі, до нездатності притягнути до відповідальності або звинувачення особу, яка вчинила злочин. Вимога підтвердження є пережитком стереотипів і помилок, що історично склалися. По-перше, воно ґрунтується на помилковому припущенні, що показання свідків-жінок є ненадійними, оскільки вони схильні брехати, перебільшувати або є дуже емоційними¹⁴⁰. Це помилкове уявлення було спростовано численними дослідженнями, внаслідок яких було встановлено, що частка жінок, які сфабрикували заяву про сексуальні наруги, є дуже малою¹⁴¹. По-друге, воно передбачає наявність речових доказів, таких як тілесні ушкодження, які можуть бути отримані внаслідок скоєння злочину сексуального насильства, що є поширеним, але при цьому неточним припущенням про те, що, наприклад, зґвалтування завжди передбачає фізичну боротьбу чи опір¹⁴². При цьому ігноруються різні можливі реакції жертв на напад, які можуть включати в себе іммобільність, відчуття нерухомості або усунення себе від тіла¹⁴³. Попри прогрес щодо скасування вимог щодо підтвердження додатковими фактами випадків сексуального насильства на міжнародному рівні і, в деяких випадках, внаслідок законодавчих реформ або судових прецедентів на національному рівні¹⁴⁴, ця норма, як і раніше, застосовується на практиці в національних судових органах у величезній кількості країн.

схоже: Римський статут, Перевірка на цноту, Міфи та стереотипи, Стигматизація, Згода на вступ у статевий зв'язок.

Домашнє насильство

Домашнє насильство (сімейно-побутове насильство) визначається як усі акти фізичного, сексуального, психологічного, емоційного, вербального, фінансового

чи адміністративного насильства, що відбуваються у сім'ї чи всередині домогосподарства¹⁴⁵. До них зараховується, наприклад, насильство, скоєне стосовно чоловіка, партнера, колишнього партнера, члена сім'ї, або в будь-яких інших аналогічних відносинах, за яких особи спільно проживають або проживали¹⁴⁶. Хоча ці поняття часто використовуються як взаємозамінні, термін «домашнє насильство» має ширший характер і включає «насильство над сексуальним партнером», яке обмежується подружжям, партнерами і колишніми партнерами¹⁴⁷. Домашнє насильство може також включати «насильницький контроль», як, наприклад, контроль за поведінкою людини, ізоляція людини або вторгнення в її особисте життя за допомогою спостереження за її переміщенням, розмовами або взаємовідносинами, чи нав'язування їй певного фізичного стилю¹⁴⁸.

Домашнє насильство часто глибоко вкорінюється в соціальній та громадській нерівності, а також у патріархальних нормах і поглядах, а також ґендерних стереотипах. Воно часто є наслідком звичаїв, традицій, а також неповних і неадекватних законів¹⁴⁹. Цей вид насильства побутує в усіх суспільствах, хоча й по-різному¹⁵⁰, й у непропорційно великій мірі зачіпає жінок і дівчаток, хоча й чоловіки та хлопчики також можуть стати його жертвами¹⁵¹. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, майже третина жінок, які перебувають зараз або раніше у відносинах, протягом свого життя зазнавали у тій чи іншій формі фізичного та/або сексуального насильства з боку своїх партнерів або колишніх партнерів¹⁵². Домашнє насильство посилюється злиднями, незахищеністю, конфліктами та недостатньо суворим покаранням¹⁵³. Це особливо наочно виявилось в період пандемії КОВІД-19 у 2020-му році, коли низка урядів запровадила самоізоляцію для стримування поширення вірусу, що призвело до значного збільшення кількості випадків насильства в сім'ї¹⁵⁴.

Домашнє насильство може бути прирівняне серед іншого

Д до порушення права на життя; права на свободу від катувань або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження¹⁵⁵; права на рівний захист із боку закону; права на свободу та безпеку; права на рівність у сім'ї; права на здоров'я та свободу від дискримінації¹⁵⁶. Держави зобов'язані попереджати таке насильство і забезпечувати захист від нього, карати винних у всіх випадках, коли воно сталося, і забезпечувати, щоб жертва(и) отримувала компенсацію¹⁵⁷. Коли держави не виконують своїх зобов'язань, вони можуть бути притягнуті до відповідальності, незалежно від того, хто є винним¹⁵⁸.

схоже: Жорстоке поводження з дітьми, Сексуальне насильство, Автономія (особиста), Дью-Ділідженс.

Дью-ділідженс (належна сумлінність)

Відповідно до міжнародного права, держави несуть зобов'язання перед потенційними та фактичними жертвами до і після скоєння сексуального та ґендерного насильства, чи то з боку посадової чи приватної особи. Зокрема, принцип Дью-Ділідженс зобов'язує держави вживати заходів щодо запобігання сексуальному та ґендерному насильству, захисту від нього та покаранню винних, а також щодо надання жертвам компенсації. Це може спричинити, наприклад, ухвалення законодавства, що встановлює кримінальну відповідальність, та створення відповідних інституційних рамок для забезпечення дотримання законодавства. Неприйняття таких заходів є порушенням зобов'язання держав¹⁵⁹. У 2017 році Комітет Організації Об'єднаних Націй з ліквідації дискримінації щодо жінок (КЛДЖ) заявив, що «неприйняття державою-учасницею всіх належних заходів для запобігання актам ґендерного насильства щодо жінок у випадках, коли влада усвідомлює або має усвідомлювати небезпеку такого насильства, або належного розслідування, судового переслідування та покарання винних, а також

нездатність забезпечити відшкодування шкоди жертвам/ особам, які пережили такі дії, дає мовчазну згоду або заохочує вчинення актів ґендерного насильства щодо жінок. Таке невиконання зобов'язань або бездіяльність є порушенням прав людини»¹⁶⁰.

Держави зобов'язані виявляти належну сумлінність у своїх діях, вживаючи всіх необхідних і доцільних заходів для запобігання сексуальному та ґендерному насильству та покаранню за нього, однак вони не повинні досягати певного результату¹⁶¹. Принцип Дью-Ділідженс застосовується й у мирний час, й під час збройних конфліктів. Відповідно до КЛДЖ, «зобов'язання держав-учасниць зберігають свою силу під час конфлікту чи надзвичайного стану, без будь-якої дискримінації між громадянами та негромадянами на території держави-учасниці або під її ефективним контролем, навіть якщо вони не перебувають на її території»¹⁶². Африканська комісія з прав людини і народів, під час широкомасштабних порушень, включно із сексуальним і ґендерним насильством, скоєних у Дарфурі (Судан), заявила, що «держави-учасниці Африканської хартії [зобов'язані] дотримуватися прав людини та прав народів у будь-який час, у тому числі під час збройного конфлікту»¹⁶³. Це означає, що наявність конфліктів, заворушень або інших криз не звільняє держави від їхнього обов'язку вживати ефективних заходів щодо запобігання сексуальному та ґендерному насильству та реагувати на нього.

ВИНОСКИ

- 137 МКС, Правила процедури та доведення, ICC-ASP/1/3 та робочий документ.1, частина ІІА («Правила процедури та доведення МКС»), 3-10 вересня 2002 року, правила 70 та 71; також Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МТКЮ), Правила процедури та доведення Док. ІТ/32/Rev.50, прийнятий 11 лютого 1994 року, з поправками, внесеними 8 липня 1995 року, стаття 96(iv); Міжнародний кримінальний суд з Руанди (МКТР), Правила процедури та доведення, док. ІТР/3/REV.1, ухвалений 29 червня 1995 року, з поправками, внесеними 13 травня 2015 року, стаття 96(iv); Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне (ССС), Правила процедури та доведення, останні поправки внесені 31 травня 2012 року, стаття 96
- 138 АКПЛН, Керівні принципи боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, пункт. 40.5(b)(iii).
- 139 Х. Кемпбелл Блек, «Підкріплюючі докази», в юридичному словнику Блека, 2-ге видання, Нью-Джерсі: 'The Lawbook Exchange', 1995.
- 140 Міжнародна комісія юристів, Сексуальне насильство щодо жінок: Викорінення шкідливих гендерних стереотипів та презумпцій у законодавстві та практиці, 2015 рік, с. 14, за посиланням: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2015/04/Universal-Gender-Stereotypes-Publications-Thematic-report-2015-ENG.pdf>.
- 141 Там само, с. 11.
- 142 Там само. Див. працю французького психіатра Д-ра Мюріель Селмона за посиланням: <https://www.memoiretraumatique.org/psychotraumatismes/mecanismes.html>.
- 143 А. Меллер, Х. П. Зондергаард та Л. Хельстрьом (2017 р.), «Тонічна нерухомість під час згвалтування – звичайна реакція, що передувє посттравматичному стресовому розладу та тяжкій депресії», Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, том 96 (8), с. 932–938, с. 934.
- 144 Сексуальне насильство щодо жінок: Викорінення шкідливих гендерних стереотипів та презумпцій у законодавстві та практиці, 2015 рік, зазн. тв., с. 14–15. Див. усі наведені у доповіді приклади. Щодо законодавчих реформ, то це Ботсвана, Нова Зеландія, Сполучене Королівство, Австралія, Барбадос, Канада. З погляду судових прецедентів Бангладеш, Індія, Кенія, Філіппіни, Франція, Шрі-Ланка або деякі штати США.
- 145 Рада Європи, Конвенція про попередження насильства щодо жінок та насильства в сім'ї та боротьби з нею («Стамбульська конвенція»), 11 травня 2011 року, стаття 3(б). «ООН-жінки», Посібник із законодавства про насильство щодо жінок, 2012 рік, с. 22, за посиланням: https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/12/unw_legislation-handbook%20pdf.pdf?la=en&vs=1502.
- 146 Там само.
- 147 Докладніше про насильство з боку сексуального партнера можна дізнатися у Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ), «Розуміння та подолання проблеми насильства щодо жінок. Насильство з боку сексуального партнера», за посиланням: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12_36_eng.pdf?jsessionid=31C4AB7138F-61FE8EBC6DB390277D7ED?sequence=1.
- 148 ООН-Жінки, «Визначення домашнього насильства», остання редакція, 11 грудня 2010 року, за посиланням: <https://www.endvawnow.org/en/articles/398-definition-of-domestic-violence.html>, and Women's Aid, «Whatiscoercivecontrol?», at <https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/coercive-control/>.
- 149 Стамбульська конвенція, зазн. тв., преамбула; див. індивідуальні, сімейні, громадські та суспільні чинники, виявлені Всесвітньою організацією охорони здоров'я щодо насильства з боку сексуального партнера, але також застосовні до насильства в сім'ї у ширшому розумінні. ВООЗ, «Насильство із боку сексуального партнера», зазн. тв., с. 4; див. також культурні, економічні, правові та політичні чинники, зазначені ЮНІСЕФ у документі «Домашнє насильство щодо жінок і дівчаток», Дослідницький центр ЮНІСЕФ «ІННОСЕНТІ», InnocentiDIGEST, №6, червень 2000 року, с. 7, за посиланням: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/PDF_Innocenti_digest.pdf.
- 150 Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН), Актуальність заборони застосування катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведіння та покарання в контексті побутового насильства, Записка Генерального секретаря, A/74/148, 12 липня 2019 року, пункт 1.
- 151 ЮНІСЕФ, «Домашнє насильство щодо жінок та дівчаток», зазн. тв., с. 3; Допомога жінкам, «Домашнє насильство є гендерним злочином», за посиланням: <https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/domestic-abuse-is-a-gendered-crime/>.
- 152 ВООЗ, «Насильство щодо жінок – ключові факти», 2017 рік, за посиланням: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>.
- 153 Там само.
- 154 Див. для прикладу. Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), «Держави повинні боротися з домашнім насильством у контексті режиму самоізоляції КОВІД-19 – експерт ООН з прав людини», 27 березня 2020 року, за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25749&LangID=E>; Рада Європи, «Пандемія КОВІД-19: боротьба з різким збільшенням кількості випадків насильства щодо жінок», 20 квітня 2020 року, за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/covid-19-pandemic-tackling-the-dramatic-increase-in-cases-of-violence-against-women>.
- 155 У 2008 році Спеціальний доповідач з питань тортуру вперше визнав домашнє насильство як одну з форм тортуру. ГА ООН, Доповідь Спеціального доповідача з питань тортуру та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння та покарання, Манфред Новак, A/HRC/7/3, 15 січня 2008 року, параграф. 44. Див. нещодавно опубліковану Записку Генерального секретаря про зв'язок заборони тортуру та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння та покарання з контекстом насильства в сім'ї, зазн. тв.
- 156 Комітет із ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Загальна рекомендація № 19 про насильство щодо жінок, 1992, параграфи. 11, 23; Стамбульська конвенція, зазн. тв., преамбула, статті 4, 5; «ООН-жінки», Законодавство про насильство в сім'ї та його застосування. Аналіз для країн АСЕАН на основі міжнародних стандартів та передової практики, 5-е видання, 2013, с. 3–4, за посиланням: <https://www2.unwom-en.org/-/media/field%20office%20easasia/docs/publications/2015/03/domestic%20violence%20legislation%20and%20its%20implementation-cedaw.pdf?la=en&vs=14>. Див. докладніше: Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МПГПП), 16 грудня 1966 (набув чинності 23 березня 1976); Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW/КЛДЖ), 18 грудня 1979 (набула чинності 3 вересня 1981); Конвенція ООН проти тортуру та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння та покарання, 10 грудня 1984 року (набула чинності 26 червня 1987 року); Конвенція ООН про права дитини, 20 листопада 1989 (набула чинності 2 вересня 1990).
- 157 Раджіка Кумарасвами, Спеціальний доповідач Організації Об'єднаних Націй щодо

насилства стосовно жінок, «Боротьба з домашнім насильством: Зобов'язання держави», в ЮНІСЕФ «Побутове насильство щодо жінок і дівчаток», зазн. тв., с. 10–11.

- 158 Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), справа «Опуз проти Туреччини», заява № 33401/02, рішення Палати, 9 червня 2009 р., пункт 130; Комітет КЛДЖ, пані А.Т. проти Угорщини, повідомлення №2/2003, тридцять друга сесія, 26 січня 2005 року, пункти. 9.3–9.6; Комітет КЛДЖ, Х та Y (представлений адвокатом) проти Грузії, повідомлення № 24/2009, повідомлення № 24/2009, 13 липня 2015 року, пункти. 9.3–10.
- 159 Див. приклад у контексті сексуального насильства, Африканська Комісія з прав людини і народів (АКПЛН), Керівні принципи боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, с. 18: «Держави повинні забезпечити, щоб агенти, що діють від їхнього імені або під їх ефективним контролем, утримувалися від здійснення будь-яких актів сексуального насильства. Держави повинні вжити необхідних правових та нормативних заходів, з належною сумлінністю, з метою запобігання та розслідування актів сексуального насильства, що здійснюються державними та недержавними суб'єктами, переслідувати та карати винних, а також надавати засоби правового захисту жертвам»; див. також Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 30 про жінок в умовах запобігання конфліктам, у конфліктних та постконфліктних ситуаціях, CEDAW/C/GC/30, 1 листопада 2013 року, пункт (a)(b).
- 160 Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 35 про гендерне насильство щодо жінок, оновлена Загальна рекомендація № 19, CEDAW/C/GC/35, 14 липня 2017 року, пункт 24 (b)).
- 161 Див. наприклад, АКПЛН, Форум правозахисних НУО Зімбабве проти Зімбабве, повідомлення 245/02, 15 травня 2006 р., пункт 147: «тому доктрина належної сумлінності є способом опису рівня дій та зусиль, які держава має продемонструвати, щоб виконати своє зобов'язання захисту людей від порушень їх прав».
- 162 Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація №30, зазн. тв., пункт 2.
- 163 АКПЛН, Суданська організація з прав людини та ін. проти Судану, Повідомлення 279/03, 296/05, 13–27 травня 2009 року, пункт 165.

Експлуатація (сексуальна)

Експлуатація (сексуальна)

Сексуальна експлуатація визначається як «фактичне зловживання або спроба зловживання вразливим становищем, владою або довірою з метою сексуального характеру, включно з отриманням грошової, соціальної або політичної вигоди із сексуальної експлуатації іншої особи, але не обмежуючись цим»¹⁶⁴.

Вона може набирати різних форм, включно з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, примусом до проституції, примусовими шлюбами або використанням фотографій або відео оголених людей у порнографії без згоди зображеної особи¹⁶⁵. Сексуальна експлуатація є найпоширенішою формою торгівлі людьми й вона спрямована переважно проти жінок і дівчаток¹⁶⁶, які становлять понад 70% жертв цього злочину¹⁶⁷. Більше, ніж чотири з кожних п'ятьох жінок, які стали жертвами торгівлі людьми, і майже три з кожних чотирьох дівчаток, які стали жертвами торгівлі людьми, продаються з метою сексуальної експлуатації¹⁶⁸.

І хоча вона може торкатися всіх людей, незалежно від віку, статі, ґендерної приналежності, релігії, культури, національності, етнічної приналежності, наявності інвалідності та інших категорій, сексуальна експлуатація є поширеною практикою, що використовується щодо дітей¹⁶⁹. З розвитком глобального доступу до інтернету діти не лише зазнають фізичної експлуатації, а й можуть страждати також від інших форм експлуатації в мережі, таких як онлайн-грумінг, дитяча порнографія онлайн, або «секс-вимагання»¹⁷⁰. Це відбувається, коли дитину спонукають зробити відверту фотографію або відеозапис самого себе, який згодом використовується для шантажу дитини в переважно для сексуальних цілей, але також і отримання матеріалів, послуг із загрозою поширення матеріалу¹⁷¹. Свідчення, що привернули до себе увагу в останні кілька років, виявили

Е випадки сексуальної експлуатації серед співробітників усієї системи Організації Об'єднаних Націй (ООН), особливо серед співробітників, які займаються наданням гуманітарної допомоги та підтриманням миру, деякі з яких зловживали своїм службовим становищем для того, щоб скористатися вразливістю постраждалих громад чи окремих осіб, серед іншого шляхом набуття статевого зв'язку в обмін на захист, продовольство або послуги. У звітах також йшлося про жорстоке поводження з дітьми¹⁷². У відповідь на цю жахливу форму експлуатації Організація Об'єднаних Націй ухвалила політику абсолютної нетерпимості до сексуальної експлуатації та сексуальних наруг у рамках усієї системи ООН, включно з агентствами, фондами та програмами (див. раніше)¹⁷³.

схоже: Політика абсолютної нетерпимості, Сексуальне насильство, Примусова або Насильницька проституція, Шлюб.

ВИНОСКИ

- 164 Глосарій ООН із сексуальної експлуатації та сексуальних наруг, 2016 рік, с. 6. За посиланням: https://hr.un.org/sites/hr.un.org/files/SEA%20Glossary%20%20%5BSecond%20-%20%202017%5D%20-%20English_0.pdf; BOO3, Сексуальна експлуатація та сексуальні наруги, за посиланням: https://www.who.int/docs/default-source/documents/ethics/sexual-exploitation-and-abuse-pamphlet-en.pdf?sfvrsn=409b4d89_2; Рада Європи, Конвенція про захист дітей від експлуатації та зазіхань сексуального характеру, Лансароте («Лансаротська конвенція»), 25 жовтня 2007 року, статті 18–23.
- 165 Зупинити торгівлю, «Види експлуатації», за посиланням: <https://www.stopthetraffik.org/about-human-trafficking/types-of-exploitation/>.
- 166 Протокол ООН про запобігання та припинення і покарання за торгівлю людьми, особливо жінками та дітьми, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, 15 листопада 2000 року, стаття 3(a); УНЗ ООН, Глобальна доповідь про торгівлю людьми, 2018 рік, с. 10, за адресою: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTIIP_2018_BOOK_web_small.pdf. Див. термін «торгівля (людьми/сексом)» далі.
- 167 Глобальна доповідь про торгівлю людьми, 2018 рік, згадане джерело.
- 168 Там само, с. 25–28.
- 169 Лансаротська конвенція, зазн. тв., преамбула.
- 170 'ЄСПАТ' (Покінчимо з дитячою проституцією в азіатському туризмі), «Сексуальна експлуатація дітей онлайн», за посиланням: <https://www.ecpat.org/what-we-do/online-child-sexual-exploitation/>; Інтерпол та ЄСПАТ, «На шляху до глобального показника невстановлених жертв у матеріалах, що стосуються сексуальної експлуатації дітей», Технічна доповідь, 2018 рік, за посиланням: <https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2018/02/Technical-Report-TOWARDS-A-GLOBAL-INDICATOR-ON-UNIDENTIFIED-VICTIMS-IN-CHILD-SEXUAL-EXPLOITATION-MATERIAL.pdf>.
- 171 Міжвідомча робоча група, Посібник із термінології у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуальних наруг, 2016 рік, с. 52, за адресою: https://www.unicef.org/protection/files/Terminology_guidelines_396922-E.pdf.
- 172 ООН, «Запобігання сексуальній експлуатації та сексуальним знущанням», на сайті: <https://www.un.org/preventing-sexual-exploitation-and-abuse/>; ООН, «Стандарти поведінки», на сайті: <https://peacekeeping.un.org/en/standards-of-conduct>; UNICEF, «Позиція щодо сексуальної експлуатації та наруги та сексуальних домагань», на сайті <https://www.unicef.org/press-releases/unicefs-position-sexual-exploitation-and-abuse-and-sexual-harassment>.
- 173 ЮНІСЕФ, Стратегія запобігання сексуальній експлуатації, сексуальним знущанням та сексуальним домаганням і реагування на них, на сайті: https://www.unicef.org/sites/default/files/2019-05/UNICEF%20Strategy%20Preventing%20SEA%20SH%20summary_0.pdf; Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), «Захист від сексуальної експлуатації, сексуальних знущань і сексуальних домагань», останнє оновлення – 20 грудня 2019 року, за посиланням <https://www.unfpa.org/fr/node/17819>.

Жертва

Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види дій, поводження та покарання Жорстоке поводження з дітьми

Жертва

У рамках систем прав людини та кримінального правосуддя термін «жертва» стосується осіб, яким індивідуально або колективно завдано шкоди внаслідок порушення їхніх прав людини¹⁷⁴. До них належать люди, що зазнали будь-яких форм сексуального та ґендерного насильства, яких можна віднести і до «жертв», і до «особ, що пережили насильство»¹⁷⁵. За законом статус «жертви» передбачає певні права (такі як: подання скарги, участь, наприклад, у Міжнародному кримінальному суді); особи, яким було завдано шкоди внаслідок скоєння воєнного злочину, злочину проти людяності, геноциду або злочину агресії, повинні бути визнані «жертвами» та за умови пред'явлення звинувачень особам, які переслідуються за цією справою, мають право брати участь у судовому розгляді та вимагати відшкодування збитків¹⁷⁶.

Жертви можуть бути прямими (або безпосередніми) або непрямими (або опосередкованими)¹⁷⁷. Прямі жертви – це ті, хто безпосередньо постраждав від насильства, тоді як непрямі жертви не зазнали прямого впливу, проте постраждали внаслідок порушення, скоєного щодо прямої жертви¹⁷⁸. Наприклад, у разі зґвалтування прямою жертвою є особа, яка була зґвалтована, та особа, яка була змушена стати свідком зґвалтування, тоді як непрямими жертвами можуть бути близькі члени сім'ї та «особи, під опікою яких перебуває жертва», а також і особливо діти, народжені внаслідок зґвалтування¹⁷⁹. Громада або особи, «яким було завдано шкоди при втручанні з метою допомоги жертвам і які перебувають у важкому стані, або з метою запобігання віктимізації», також можуть бути визнані непрямими жертвами¹⁸⁰.

Жертви сексуального насильства можуть називати себе і вважають за краще, щоб їх називали, особами, які пережили сексуальне насильство (див. далі).

схоже: Людина, яка пережила насильство.

Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність види дій, поведження та покарання

Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність дії, поведження та покарання заборонені звичайним та міжнародним договірним правом, включно з Конвенцією 1984 року проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведження та покарання (далі – Конвенція проти катувань). Це дії, які не є рівнозначними до катувань¹⁸¹, оскільки вони не відповідають необхідним елементам (див. визначення тортур нижче)¹⁸², але здійснюються, проте, за підбурюванням або з відома або мовчазної згоди державної посадової особи або іншої особи, яка виступає як службова особа. До цієї категорії можуть належати деякі акти сексуального та ґендерного насильства, включно з сексуальними домаганнями та/або приниженням¹⁸³, примусовою оголеністю¹⁸⁴, шлюбами з примусу¹⁸⁵ та операціями на статевих органах, що калічать¹⁸⁶.

При дотриманні необхідних юрисдикційних та контекстуальних елементів, нелюдське діяння чи поведження, у тому числі сексуального чи ґендерного характеру, може переслідуватися у Міжнародному кримінальному суді (МКС) як злочин проти людяності¹⁸⁷ та/або як військовий злочин¹⁸⁸. На національному рівні держави можуть переслідувати такі діяння в судовому порядку, кваліфікуючи їх як самостійний злочин, як військовий злочин чи злочин проти людяності за умови дотримання своїх внутрішніх законів.

В історії міжнародного кримінального правосуддя, і через відсутність у статутах міжнародних трибуналів докладних положень, що передбачають кримінальну відповідальність за сексуальні та ґендерні злочини, ця велика категорія стала цінним засобом для судового переслідування за акти сексуального та ґендерного насильства¹⁸⁹. Одним із прикладів є перша справа в Міжнародному кримінальному трибуналі по колишній Югославії щодо Душка Тадича, коли такі діяння, як

завдавання каліцтв на статевих органах, примус до орального сексу між двома братами та насильницькі дії аналогічного характеру переслідувалися в судовому порядку як нелюдське поведження, жорстоке поведження, як військові злочини, а акти нелюдяності – як злочини проти людяності¹⁹⁰.

І хоча в цій категорії меншою мірою акцентовано сексуальний і ґендерний характер діяння, ця ситуація є, щонайменше, відбитком тяжкості діяння і дошкульного болю, заподіяного жертві. Прокуратура МКС у своєму Програмному документі щодо сексуальних та ґендерних злочинів наголосила, що в актах нелюдяності/жорстокості може бути присутнім сексуальний та/або ґендерний елемент¹⁹¹.

Жорстоке поведження з дітьми¹⁹²

Під жорстоким поведженням з дітьми розуміється фізичне, психологічне та/або сексуальне насильство над особою, яка не досягла вісімнадцятирічного віку¹⁹³. Воно може набувати різних форми, включно з жорстоким поведженням, дитячими шлюбами та злочинною бездіяльністю, такою як відсутність або позбавлення турботи, і часто здійснюється особами, відомими дитині, такими як батьки, родичі або авторитетні особи¹⁹⁴. Жорстоке поведження з дітьми може також мати місце у цифровому форматі, за допомогою розповсюдження порнографії в мережі за участю дітей¹⁹⁵, «секс-туризму за допомогою веб-камер»¹⁹⁶, сексуального грумінгу (залицання або спокушення жертви)¹⁹⁷. Дослідження, здійснене у 2015 році, показало, що за період з 2014 до 2015 рік 1 мільярд дітей віком 2–17 років постраждали від принаймні однієї форми жорстокого поведження з дітьми¹⁹⁸.

Наслідки можуть бути фізичними та психологічними, що впливають на майбутній розвиток, а саме: шкода, що завдається розвитку мозку та нервової системи; негативна поведінка, пов'язана з подоланням труднощів і ризиком для здоров'я; незапланована вагітність, гінекологічні ускладнення

й ураження статевих органів; інфекційні захворювання й інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), такі як ВІЛ; дисоціація та травматичні спогади; а також посттравматичний стресовий розлад¹⁹⁹. Жорстоке поводження з дітьми може також мати соціальні та фінансові наслідки, такі як відмова від навчання у школі, втрата можливостей для професійної підготовки, втрата роботи, фінансові труднощі, соціальна ізоляція, стигматизація та труднощі у формуванні чуттєвих та інших особистих відносин²⁰⁰. Міжнародні та регіональні договори з прав людини, включно з майже повсюдно ратифікованою Конвенцією про права дитини, встановлюють зобов'язання держав вживати «законодавчих, адміністративних, соціальних та освітніх заходів для захисту дитини від усіх форм фізичного або психологічного насильства, каліцтв або зловживання, відсутності турботи або недбалого поводження, брутального поводження або експлуатації, включно із сексуальним домаганням, у період перебування під опікою батька (батьків), законного опікуна (законних опікунів) або будь-якої іншої особи, яка піклується про дитину»²⁰¹.

схоже: Шлюб, Вербування дітей (діти-солдати).

ВИНОСКИ

- 174 Основні принципи та керівні положення ООН, що стосуються права на правовий захист та відшкодування збитків для жертв порушень міжнародних норм у галузі прав людини та гуманітарного права, 16 грудня 2005 року, пункт 8; див. також Комітет проти тортури, Зауваження загального порядку № 3 – Виконання статті 14 державами-учасницями, CAT/C/GC/3, 19 листопада 2012 року, пункт. 3; Африканська Комісія з прав людини та народів (АКПЧН), Керівні принципи боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, пункт. 3.2. (а). У керівних засадах жертви сексуального насильства визначаються як «особи, які внаслідок акту сексуального насильства зазнали страждань або отримали травми – індивідуально чи колективно, внаслідок фізичної, психологічної чи економічної шкоди, або серйозних порушень своїх основних прав».
- 175 Див., наприклад, як Організація Об'єднаних Націй використовує обидва терміни на взаємозамінній основі. ООН-Жінки та ін. «Пакети основних послуг для жінок і дівчат, що зазнають насильства», Модуль 3: Правосуддя та робота правоохоронних органів, 2015 рік, с. 10, за посиланням: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/essential-services-package-module-3-en.pdf?la=en&vs=3520>; див. також організація «RTI International», Ініціатива з підготовки комплексу матеріалів щодо сексуальних посягань, «Жертва або особа, яка пережила насильство: термінологія від розслідування до притягнення до відповідальності», с.1, за посиланням: <https://sakitta.org/toolkit/docs/Victim-or-Survivor-Terminology-from-Investigation-Through-Prosecution.pdf>; Національна мережа з питань зґвалтувань, насильства та інцесту (RAINN), «Основні терміни та фрази», за посиланням: <https://www.rainn.org/articles/key-terms-and-phrases>; Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН), Доповідь Генерального секретаря: Поглиблене дослідження всіх форм насильства щодо жінок, A/61/122/Add.1, 6 липня 2006 року, пункт 21.
- 176 Міжнародний кримінальний суд (МКС), Правила процедури та доказування, ICC-ASP/1/3 та Ісп.1, частина II.A («Правила процедури та доказування МКС»), Зг10 вересня 2002 року, правило 85(а). У МКС жертвами можуть також вважатися такі особи: «організації або установи, яким завдано безпосередньої шкоди щодо будь-якого з їхнього майна, призначеного для використання в релігійних, освітніх, творчих чи наукових або благодійних цілях, а також щодо їх історичних пам'яток, лікарень та інших місць та об'єктів для використання з гуманітарною метою». Правило 85(b).
- 177 К. Матсон Хесс, К. Хесс Ортманн та Х. Лім Чо, Введення в правозастосування та кримінальне правосуддя, 12-е видання, CengageLearning, 2018, с. 107. Хоча в більшості визначень «жертв» у правових рамках визнаються «прямі» та «непрямі» жертви, статус «вторинної жертви» використовується, наприклад, в АКПЛН. Принципи та керівні положення щодо прав людини і народів в умовах боротьби з тероризмом в Африці, Банджол, 2015, с. 35.
- 178 Включно з «найближчими родичами або особами, які перебувають на утриманні прямої жертви». ГА ООН, Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, 29 листопада 1985 року, принцип А, пункт 2.
- 179 Статус «жертви» для дітей, які народилися внаслідок зґвалтування, став предметом низки дискусій. Нині вони зазвичай визнаються непрямыми жертвами на міжнародній арені. Дж. Мантіла Фелкон, «Перуанська справа, гендерна проблематика та правосуддя перехідного періоду», Л. Ярвуд (ред.), «Жінки та правосуддя перехідного періоду», Досвід жінок, як учасників, Рутледж, 2013, с. 184197, с. 194.
- 180 Генеральний секретар ООН, Директивна записка Генерального секретаря: Відшкодування збитків у зв'язку із сексуальним насильством в умовах конфлікту, 2014 рік, с. 3; Основні принципи та керівні положення. Організації Об'єднаних Націй щодо права на правовий захист та відшкодування збитків, 2005 рік, зазн. тв., пункт 8; Відшкодування збитків також відповідає інтересам суспільства, як це показано в Ж.Д.Д. Сікулібо, «Сексуальне насильство та ефективне відшкодування збитків для жертв у постконфліктних ситуаціях»: Нові дослідження та можливості, дослідні дані, 2019 рік, с. 135–136.
- 181 Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання, 10 грудня 1984 року (набула чинності 26 червня 1987 року), стаття 16.
- 182 МКС, Елементи складу злочинів, 3–10 вересня 2002 року (переглянуто у 2010 році), стаття 7(1)(k)
- 183 АКПЛН, Єгипетська ініціатива на захист особистих прав та INTERIGHTS проти Єгипту, повідомлення 323/06, 12–16 грудня 2011 р.
- 184 МКТР, судове рішення Акаєсу, зазн. тв., пункт 688. Судді встановили, що примус людини до ходи оголеною або виконання гімнастичних вправ оголеною є однією з форм сексуального насильства, що підпадає під категорію «інші нелюдські діяння», «образя особисті гідності» та «заподіяння тяжких тілесних і психічних ушкоджень».
- 185 СССЛ, Обвинувачення проти Алекса Тамби Бріми, Бріми Баззи Камари та Сантігі Борбоб Кану, Апеляційне рішення, SCSL-2004-16-A, 22 лютого 2008 р., пп. 187–203, зокрема пункт 195.
- 186 МТКЮ, судове рішення у справі Тадіча, зазн. тв., пункти. 729–730.
- 187 Римський статут, зазн. тв., стаття 7 (1) (k).
- 188 Те саме джерело. У міжнародному збройному конфлікті: Стаття 8(2)(a)(ii) щодо нелюдського поводження, 8(2)(a)(iii) щодо «навмисного заподіяння великих страждань або серйозних тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю» та стаття 8(2) (b)(xxi) щодо «посягання на гідність особистості, зокрема, образливе і таке, що принижує гідність поводження». У збройному конфлікті неміжнародного характеру: Стаття 8 (2) (c) (i) за «жорстоке поводження», стаття 8 (2) (c) (ii) за «образу гідності особистості, зокрема, образливе та таке, що принижує поводження».
- 189 Статут МТКЮ, зазн. тв. У Статуті також міститься положення про боротьбу з поновленням (як злочином проти людяності), яке може включати акти сексуального насильства в ширшому розумінні, проте «зґвалтування» на той час було єдиним злочином, що відкрито належить до сексуального і гендерного насильства. Стаття 4 Статуту про злочин геноциду також передбачає «застосування заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню в групі».
- 190 МТКЮ, судове рішення у справі Тадіча, зазн. тв.
- 191 МКС, Прокуратура, Програмний документ із сексуальних та гендерних злочинів, червень 2014 року, пункт (b). 18.
- 192 Слід зазначити, що це пояснення не має на меті бути вичерпним або всеосяжним щодо того, що є жорстоким поводженням з дітьми. Для отримання детальнішої інформації на цю тему див. відповідні матеріали ЮНІСЕФ, Всесвітньої організації охорони здоров'я, а також національних і міжнародних неурядових організацій, що працюють у сфері захисту благополуччя дітей.
- 193 Вік вісімнадцяти років встановлено Конвенцією про права дитини. Конвенція ООН про права дитини, 20 листопада 1989 (набула чинності 2 вересня 1990), стаття 1.

- 194 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), «Насильство щодо дітей, огляд», за посиланням: https://www.who.int/health-topics/violence-against-children#tab=tab_1.
- 195 Для прикладів див. поглиблений аналіз видів дитячої порнографії в мережі в Австралії. Т. Крон (Австралійський інститут криминології та Австралійський центр боротьби з високотехнологічною злочинністю) (2004), «Типологія злочину, пов'язаного з дитячою порнографією онлайн», «Тенденції та проблеми в галузі злочинності та кримінального правосуддя», №279, за посиланням: https://www.researchgate.net/publication/237371926_A_Typology_of_Online_Child_Pornography_Offending.
- 196 Для отримання додаткової інформації читайте: С. ван дер Хоф, І. Георгієва, Б. Шермер та Б-Джей Купс (ред.), Sweetie 2.0, Використання штучного інтелекту для боротьби з дитячим секс-туризмом з використанням веб-камери, Спрінгер, Асер Прес, 2019.
- 197 D. Поллак (Американська асоціація адвокатів), «Розуміння сексуального грумінгу у випадках жорстокого поводження з дітьми», 1 листопада 2015 р., за посиланням: https://www.americanbar.org/groups/public_interest/child_law/resources/child_law_practiceonline/child_law_practice/vol-34/november-2015/understanding-sexual-grooming-in-child-abuse-cases/.
- 198 Хілс, Дж. Мерсі, А. Амбу та Х. Кресс (2006), «Глобальне поширення насильства щодо дітей минулого року: Систематичний огляд та мінімальні прогнози», Педіатрія, том 137(3).
- 199 Інші приклади наслідків включають: страх; відсутність довіри; низьку самооцінку; сором; почуття провини; тривогу та розлади настрою; порушення сну; втрату апетиту; депресію; зловживання наркотиками; завдання собі шкоди та поведінку підвищеного ризику, включно із суїцидальною поведінкою; ізоляцію; зниження чи втрату сексуального задоволення; проблеми у відносинах із сім'єю, друзями та партнерами; травми, що передаються з покоління до покоління, і навіть смерть. Ці заходи реагування на зазіхання щодо дітей не є вичерпними і залежать від конкретної жертви. ВООЗ, «Насильство над дітьми – ключові факти», червень 2019 р., за посиланням: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>; Д-р М. Сальмона (2016), «Діти – жертви сексуального насильства. Травматичні спогади: сексуальні зазіхання та психотравма», Конференція французького Касаційного суду, за посиланням: http://www.memoiretraumatique.org/assets/files/v1/Documents-pdf/2016-trad2018-Children_victims_of_sexual_abuse-ENM.pdf; Д-р М. Сальмона (2017 рік), «Вплив сексуального насильства на здоров'я жертв: травматична пам'ять у дії» К. Таркініо та інших (Ред.), Практика психотерапії EMDR, Париж: Дюно, 2017 рік, с. 207–218.
- 200 ВООЗ, Ключові факти щодо насильствостосовнодітей; Африканська комісія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні принципи боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, пункт. 3.3.
- 201 Конвенція про права дитини, зазн. тв., стаття 19.

Задоволення (сексуальне)

Захисні заходи (для жертв і свідків насильства)

Збройний конфлікт

Зброя війни (сексуальне насильство як)

Згода (поінформована)

Згода на вступ у статевий зв'язок

Зґвалтування

Злочини проти людяності

Задоволення(сексуальне)

Задоволення означає відчуття насолоди та втіхи²⁰². Воно може використовуватись у різних контекстах, особливо щодо сексуальної активності. Статеве життя із собою або між двома, або більше особами, за взаємною згодою, може забезпечити сексуальне задоволення всім учасникам і має саме таку мету²⁰³.

І хоча насильницький/примусовий секс може призвести до сексуального задоволення злочинця, «його основна мета часто полягає в демонстрації влади та домінування над особою, яка зазнала насильства»²⁰⁴. Отже, наявність сексуального задоволення або намір отримати сексуальне задоволення не слід брати до уваги при розгляді питання про те, чи було скоєне сексуальне насильство чи ні. «Сексуальний» характер насильства не передбачає обов'язкової наявності задоволення – як і в разі статевого зв'язку за взаємною згодою, – для того, щоб сексуальне насильство було кваліфіковане як таке²⁰⁵. Навіть більше, сексуальне задоволення може бути також спричинене почуттям домінування та влади над жертвою, а не лише сексуальною природою акту.

схоже: Докази (неприйнятні), Фізіологічна реакція.

Захисні заходи(для жертв та свідків)

Захисні заходи – це кроки, що вживаються для захисту жертв і свідків, а за необхідності також для їхніх родин, від заподіяння їм шкоди, включно із залякуванням, нападками, погрозами, насильством та розправами у відповідь на судові чи квазісудові процедури (наприклад, місії щодо встановлення фактів, місії розслідування, справи про права людини, передані на розгляд квазісудових механізмів)²⁰⁶. У контексті сексуального та ґендерного насильства ці заходи спрямовано на додатковий захист жертв і свідків

від стигматизації та відторгнення з боку їхніх сімей і громад у разі розголошення їхньої особи та/або свідчень. Необхідно завжди вимагати й отримувати попередню поінформовану згоду на розголошення особистих даних або ідентифікаційної інформації у жертв та свідків. Захисні заходи «мають гарантувати безпеку, гідність, недоторканність приватного життя та добробут жертв і свідків за дотримання прав обвинувачених та правил справедливого судового розгляду»²⁰⁷.

Заходи захисту мають бути доступними на всіх етапах судового процесу, особливо тоді, коли інкриміновані злочини, такі як сексуальне та ґендерне насильство, створюють серйозну загрозу безпеці жертв і свідків, а також коли є високий ризик вторинної віктимізації²⁰⁸.

Захисні заходи можуть впливати на права обвинувачених і, можливо, на гарантії справедливого судового розгляду, а також на самих жертв та свідків із наслідками для їхнього життя, життя їхніх сімей та третіх сторін. У зв'язку з цим важливо, щоб захисні заходи ґрунтувалися на законодавстві та політиці²⁰⁹. Найчастіше захисні заходи передбачено у кримінально-процесуальному кодексі, законі про поліцію, у спеціальному законодавстві чи навіть у конституції, і рекомендується, щоб ці заходи регулювалися на базі гнучких положень для задоволення потреб у кожному з випадків²¹⁰. Програми захисту можуть здійснюватися силами правопорядку або, якщо вони не мають можливості або бажання для цього, національними програмами²¹¹. Вони можуть різнитися між собою: від тимчасового щоденного фізичного захисту до, якщо це необхідно, повного переселення або зміни особи²¹².

Захисні заходи мають розроблятися з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів жертв і свідків на підставі експертної оцінки, що здійснюється фахівцями, які мають спеціальну підготовку щодо злочинів, що розглядаються. Це особливо важливо у випадках сексуального та ґендерного

насильства²¹³, коли є високий ризик повторної травматизації. Тому захист від повторної травматизації має бути складовою захисних заходів на початковому етапі кожного конкретного випадку²¹⁴.

Міжнародні та регіональні трибунали та суди створили спеціальні підрозділи для надання різних послуг із захисту свідків та жертв, у тому числі, від сексуального та ґендерного насильства²¹⁵. Правила процедури та доведення Міжнародного кримінального суду передбачають, що жертви, свідки або будь-яка інша «особа, яка наражається на небезпеку у зв'язку зі свідченнями, наданими їм», можуть отримати захист²¹⁶. Свідки можуть давати покази на закритих засіданнях, зі спотворенням голосу та/або особи, або використовувати псевдонім, щоб їх не можна було ідентифікувати. У цих випадках імена також мають бути змінені у відкритих для публіки записах та доступних документах²¹⁷. З метою забезпечення справедливості судового розгляду ці заходи застосовуються до всіх свідків (викликаних Прокурором, захистом, законними представниками потерпілих або суддями)²¹⁸.

Африканська Хартія з прав людини та народів у своїх Керівних принципах боротьби з сексуальним насильством передбачає, що безпечні умови для жертв та свідків для участі у судовому розгляді включають: використання окремих залів очікування для жертв і правопорушників; можливість давати свідчення у захисній кабінеті; супровід у разі потреби співробітниками поліції; можливість давати покази дистанційно (наприклад, за допомогою відеоконференції); делікатний підхід до допиту, що дає змогу уникнути подальшого травмування жертви; а також можливість забезпечити безпечне місце проживання під час судового розгляду та після нього, якщо це необхідно²¹⁹.

схоже: Конфіденційність, Принцип «Не Нашкод».

Збройний конфлікт

Попри чіткі заборони згідно з нормами міжнародного права, сексуальне та ґендерне насильство часто використовується як навмисний інструмент під час конфліктів і, як і раніше, широко практикується та поширене у збройних конфліктах. Визнаючи цю поширеність, Рада Безпеки ООН у своїй резолюції 1888 року (2009) звернулася з проханням про призначення Спеціального представника Генерального секретаря (СПГС) з питань сексуального насильства в умовах конфлікту²²⁰. СПГС виступає як офіційний представник і політичний діяч проти сексуального насильства в умовах конфлікту, а в доповідях, підготовлених канцелярією СПГС, документально підтверджуються факти сексуального насильства в різних збройних конфліктах в усьому світі; в них також міститься інформація про підозрюваних у скоєнні таких діянь. Для того, щоб бути виключеними зі списку в наступних доповідях, зазначені правопорушники повинні вирішити питання про порушення за допомогою плану дій та діалогу з канцелярією СПГС²²¹.

Відповідно до міжнародного кримінального права Римський Статут Міжнародного кримінального суду забороняє низку сексуальних і ґендерних злочинів як військових злочинів, незалежно від того, чи вони скоюються в рамках міжнародного чи неміжнародного збройного конфлікту²²².

Міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти

Міжнародне право розрізняє та визначає дві категорії збройних конфліктів: міжнародні збройні конфлікти та неміжнародні збройні конфлікти (або внутрішні конфлікти)²²³. З юридичної погляду іншого типу конфліктів немає. Конфлікт може розвиватися від внутрішнього до міжнародного чи навпаки, залежно від обставин, які переважають у певний момент.

Дане розмежування має значення, оскільки від характеристики конфлікту залежатиме, який закон застосовуватиметься. Правові рамки, що стосуються збройних конфліктів, або міжнародне гуманітарне право (див. визначення терміна далі) містять норми, спрямовані на обмеження наслідків збройних конфліктів. Теоретично право, яке регулює неміжнародні збройні конфлікти, є менш кодифікованим, як пояснюється далі. Однак це право й далі вдосконалюється і наближається до норм міжнародного гуманітарного права щодо міжнародних збройних конфліктів, тим самим зменшуючи різницю між цими двома кодексами правових норм. Нарешті, дослідження, здійснене Міжнародним комітетом Червоного Хреста²²⁴, показує, що багато норм, призначених спочатку для застосування лише до міжнародних конфліктів, також застосовуються як звичайні норми до неміжнародних збройних конфліктів.

Міжнародний

Конфлікт характеризується як міжнародний у всіх випадках застосування збройної сили між двома або більше державами, навіть якщо одна з цих держав не визнає ситуацію як стан війни²²⁵.

Неміжнародний

Неміжнародні чи внутрішні збройні конфлікти – це конфлікти між урядовими силами та недержавними збройними групами або лише між такими групами²²⁶. Внутрішні конфлікти слід відрізнити від маломасштабних зіткнень, таких як заворушення, а також від ізольованих та епізодичних актів насильства²²⁷. Для того, щоб ситуація кваліфікувалася як внутрішній збройний конфлікт, є два критерії: 1) бойові дії повинні досягати мінімального рівня інтенсивності (приклад – коли держава використовує збройні сили, а не поліцію проти іншої сторони), та 2) збройні групи, які беруть участь у конфлікті, мають у своєму розпорядженні

3 організовані збройні сили, включно з командними структурами, які мають бути визнані однією зі сторін конфлікту²²⁸.

схоже: Міжнародне гуманітарне право, Зброя війни (сексуальне насильство як).

Зброя війни (сексуальне насильство як)

Зґвалтування часто називають «зброєю війни». Воно вже розглядається не як щось побічне, випадкове або як результат неконтрольованого перевищення довіри та тестостерону чи неконтрольованого сексуального бажання, а як стратегічний інструмент, який використовується для знищення окремих осіб та громад²²⁹.

Поряд зі зґвалтуваннями всі форми сексуального насильства в умовах конфлікту можуть бути визнані зброєю війни. У 2008 р. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй у своїй резолюції 1820 зазначила, що сексуальне насильство використовується «як тактика ведення війни для приниження, панування, навіювання страху, розгону та/або насильницького переселення цивільних осіб, що належать до громади або етнічної групи»²³⁰. У своїй резолюції 2467, ухваленій у 2019 році, Рада Безпеки підтверджує використання сексуального насильства як тактику ведення війни, як «стратегічні цілі», і додає, що воно також може бути використане як тактика тероризму²³¹.

схоже: Сексуальне насильство, Військові злочини, Сексуальні злочини, Міжнародне гуманітарне право, Міжнародне кримінальне право.

Зґвалтування

Зґвалтування є поширеними і за мирногочасу, і в умовах конфлікту. Воно здійснюється переважно чоловіками щодо жінок і дівчаток, хоча чоловіки та хлопчики також можуть бути жертвами Зґвалтування²³². Зґвалтування в усьому світі,

як і раніше, реєструються недостатньо й не розслідуються в належний спосіб, а винні часто не притягуються до відповідальності²³³. Цьому сприяють кілька факторів, серед них – наявні на індивідуальному, громадському, культурному або структурному рівнях бар'єри для подання заяв, а також неадекватні визначення Зґвалтування у внутрішньому законодавстві (див. визначення безкарності раніше).

У більшості країн зґвалтування вважається злочином і визначається як акт пенетрації (статевих зносин), що здійснюється з примусом або в таких примусових умовах, як утримання під вартою, та/або без згоди однієї чи кількох залучених осіб²³⁴. Поняття пенетрації, стать жертви (жертв) і злочинця (злочинців), а також контекст, у якому відбувається пенетрація, – це елементи, які часто варіюються залежно від національних та міжнародних правових рамок²³⁵.

У деяких країнах відповідне законодавство визначає зґвалтування як пенетрацію/проникнення пеніса у піхву. Воно має обмежувальний характер, оскільки виключає інші дії, які відповідно до міжнародних стандартів кваліфікуються як Зґвалтування, включно з анальною та оральною пенетрацією, а також виключає вагінальну пенетрацію за допомогою таких предметів, як палиці або пістолети, або інших частин тіла, що не належать до пенісу, наприклад, за допомогою рук²³⁶. Крім того, в такому законодавстві чоловіки та хлопчики не визнаються як потенційні жертви Зґвалтування²³⁷. Криміналізація гомосексуалізму також перешкоджає доступу чоловіків та хлопчиків до правосуддя, оскільки, якщо звинувачення у зґвалтуванні не буде доведено, жертви ризикують самі бути звинуваченими у гомосексуалізмі²³⁸.

Що стосується контексту, в якому відбувається зґвалтування, наприклад, з примусом або без згоди, то при кваліфікації зґвалтування, вчиненого у мирний час, внутрішнє законодавство має приділяти особливу увагу наявності та дійсності вираженої згоди та передбачати кримінальну відповідальність за статеві зносини без згоди однієї чи кількох

осіб, залучених до статевого зв'язку. Визначення не повинно бути сформульовано в такий спосіб, щоб кримінальне переслідування за зґвалтування вимагало доказів насильства, примусу, погрози або інших аналогічних обставин як доказу відсутності згоди²³⁹. Хоча обставини примусу передбачають, що згода жертви є малоімовірною, головну увагу слід приділяти самій відсутності згоди. Це дозволило б уникнути під час ухвалення судових рішень тлумачення про те, що є примусом, і про його обмеження, пов'язані із застосуванням фізичної сили²⁴⁰. Однак у переважній більшості країн характеристика насильства, примусу чи загрози посідає центральне місце у кваліфікації зґвалтування. Вважається, що ці «обставини» свідчать про відсутність згоди жертви та про намір злочинця. І навпаки, лише в обмеженій кількості країн кваліфікація зґвалтування ґрунтується на згоді жертви²⁴¹.

Коли зґвалтування відбуваються в контексті повсюдного насильства та масових злочинів, або коли вони є рівнозначними міжнародним злочинам, не можна посилалися на згоду. За цих обставин вважається неможливим, щоб жертви сексуального насильства давали свою згоду, і жертву не можна допитувати про її згоду²⁴².

Як Міжнародний кримінальний суд стосовно колишньої Югославії²⁴³, так і Міжнародний кримінальний суд стосовно Руанди²⁴⁴ прийняли визначення зґвалтування з наголосом наконтекст примусу у світлі неможливості отримання справжньої згоди за таких обставин. Елементи злочинів Міжнародного кримінального суду (МКС) передбачають, що зґвалтування має місце, коли «посягання було вчинено із застосуванням сили або загрози застосування сили або примусу, наприклад, внаслідок страху перед насильством, тиску, затримання, психологічного придушення або зловживання владою щодо тої чи іншої особи, чи скориставшись обстановкою примусу, чи вторгнення було скоєно щодо особи, нездатної дати справжню згоду»²⁴⁵.

За наявності необхідних контекстуальних елементів

зґвалтування може переслідуватися в судовому порядку в МКС та на національному рівні, залежно від застосовного внутрішнього законодавства, як злочин проти людяності²⁴⁶, військовий злочин, як під час міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів²⁴⁷, так і як геноцид²⁴⁸. Зґвалтування може також переслідуватися як катування, як окремий злочин, що може забезпечити країнам необхідну універсальну юрисдикцію для судового переслідування за зґвалтування, скоєне поза країною не її громадянином, або проти особи, якане є її громадянином²⁴⁹.

скоже: Згода на вступ у статевий зв'язок, Злочини проти людства, Військові злочини, Геноцид, Жорстоке поводження з дітьми, Римський статут, Сексуальне насильство, Сексуальні злочини.

Згода (поінформована)

Будь-які дії на підтримку жертв та осіб, які пережили сексуальне та гендерне насильство, в будь-яких цілях, включно з документуванням та розслідуванням, вимагають їхньої поінформованої згоди в усіх її аспектах та на всіх етапах. Це дуже важливо з багатьох причин, у тому числі, щоб уникнути порушення конфіденційності (що може призвести до проблем безпеки та (ризик) розправи) та повторної травматизації. Отримання поінформованої згоди «гарантує, що жертва, свідок або джерело зберігає повний контроль і владу над власним досвідом», своїм життям і своїм тілом²⁵⁰.

Інформована згода передбачає, що залучені особи юридично здатні дати згоду на вчинення будь-якого втручання та що вся відповідна інформація, що стосується втручання, його впливу та наслідків, була надана мовою²⁵¹, яка була вповні зрозумілою²⁵². Вона передбачає, що до отримання згоди ці особи повинні бути вповні обізнані та чітко розуміти всі аспекти втручання та його наслідків²⁵³.

Отримання поінформованої згоди до будь-якого втручання, чи то психологічного, медичного, криміналістичного,

3
 юридичного, культурного, соціального, економічного чи гуманітарного, необхідне для того, щоб гарантувати повагу незалежності учасника та його права на недоторканність і самовизначення²⁵⁴. Ця згода має бути надана до втручання і може бути відкликана особою, яка надала її «у будь-який час і з будь-якої причини»²⁵⁵. Ця вимога передбачена загальним та міжнародним стандартом «Не нашкодити» (див. раніше).

Інформована згода має бути отримана під час зваженого процесу, який можна розділити на кілька етапів: (1) створення безпечного середовища, що забезпечує справжню згоду; (2) надання всієї відповідної інформації; (3) забезпечення цілковитого розуміння наслідків будь-якого посилання або використання інформації або будь-якого процесу; (4) пояснення обмежень щодо конфіденційності, а також переваг і ризиків участі у цьому процесі; (5) пряме питання про надання згоди на всі види діяльності та процеси²⁵⁶; і, в такий спосіб, (6) підтвердження наявності будь-яких обмежень щодо отримання згоди від учасника²⁵⁷. У Міжнародному протоколі з документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту («Протокол PSVI») наводиться кілька прикладів процесів, які потребують поінформованої згоди піз час документування випадків сексуального насильства. До них належать: здійснення та запис інтерв'ю, фотографування, направлення в будь-які інші служби або обмін інформацією з будь-якою іншою фізичною чи юридичною особою²⁵⁸.

У деяких ситуаціях, таких, як документування або розслідування випадків сексуального та гендерного насильства, поінформована згода жертви або свідка є обов'язковою вимогою до закону. Її відсутність може зробити недійсними докази чи свідчення і, отже, негативно вплинути на людину та діяльність²⁵⁹.

схоже: Принцип «Не нашкодь», Конфіденційність.

Згода на вступ у статевий зв'язок

Згода на вступ у статевий зв'язок означає намір її учасників брати участь у подібній активності²⁶⁰.

Згода має бути справжньою, добровільною, конкретною і чинною на даний момент²⁶¹. Вона має бути виражена особою, яка визнана здатною висловлювати свою згоду. Цю здатність можна оцінити, виходячи з різних факторів, таких як вік, можлива недієздатність, нерівноправні стосунки та обставини вразливості (наприклад, міграція, затримання, інтоксикація, конфлікт)²⁶². Згода має бути чинною на даний момент і охоплювати всі різноманітні дії в рамках статевого життя. Це передбачає, що рішення про згоду може бути змінено у будь-який час, і згода на один акт не є рівнозначною згоді на решту/інші статеві акти. Це стосується будь-якого контексту, включно з проституцією та подружніми стосунками.

Згода не може бути отримана за заявою третьої сторони або на підставі певних звичаїв, поведінки та/або передбачуваної сексуальної доступності людини. У наступних керівних принципах міжнародного права уточнюється, що мовчання або відсутність опору з боку жертв не можуть бути витлумачені як згода; не можуть бути також витлумачені як згода будь-які слова або жести, які жертви можуть сказати або прийняти в контексті застосування сили, загрози застосування сили або примусу, або коли жертви зазнають тиску або перебувають у певному стані, що впливає на їхню здатність давати справжню та добровільну згоду²⁶³. Загальні очікування щодо того, що жертва має сказати чи зробити, не мають стосунку до визначення згоди. Таке визначення має прийматися у кожному конкретному випадку з урахуванням конкретних обставин, за яких мав місце статевий зв'язок.

Як наголошено в Міжнародному протоколі з документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту («Протокол PSVI»), через особливий характер і контекст, у якому відбуваються міжнародні

злочини та систематичні порушення прав людини, наявність справжньої згоди є практично неможливою і тому примус є невід’ємним атрибутом²⁶⁴. Міжнародні та регіональні установи визначають і переслідують у судовому порядку злочини, пов’язані з сексуальним насильством, виходячи з контексту примусу, що супроводжує їх вчинення, що впливає на здатність давати справжню згоду, а не посилаються на відсутність згоди²⁶⁵. Останнє поклало б на жертву важчий тягар доведення і не відображало би, наприклад, обставин збройного конфлікту чи масових порушень прав людини. Спеціальні трибунали також обмежили можливість посилатися на згоду як на підставу для захисту²⁶⁶.

І, навпаки, у внутрішніх процедурах, коли йдеться про злочини, скоєні у мирний час чи поза контекстом систематичних порушень прав людини, згода є ключовим чинником щодо того, чи було скоєно злочин сексуального характеру, чи ні. Жертви не повинні переконувати суддів або присяжних в наявності умов примусу, які впливають на їхню здатність давати справжню згоду на вступ у статевий зв’язок. Що слід враховувати, то це те, що вони висловлюють згоду на статевий зв’язок. Це вже відбувається у низці країн²⁶⁷. Щоб уникнути судового розгляду, зосередженого на поведінці жертви, а не злочинця, деякі організації громадянського суспільства закликають до встановлення стандарту «взаємної згоди»²⁶⁸. Цей стандарт передбачає, що доти, поки людина прямо і ясно не скаже «так» вступу у статевий зв’язок, його вчинення має розглядатися як «без взаємної згоди»²⁶⁹.

Тому контекст, у якому відбувається насильство, та його характер є ключовими факторами, що їх необхідно брати до уваги при визначенні ролі, яку відіграє згода при кваліфікації сексуального насильства чи судовому переслідуванню за нього.

схоже: Сексуальне насильство, Військові злочини, Сексуальні злочини, Міжнародне гуманітарне право, Міжнародне кримінальне право.

Злочини проти людяності

Термін «злочини проти людяності» вперше був використаний на міжнародному рівні в Декларації Франції, Великобританії та Росії, ухваленої 29 травня 1915 р. для опису злочинів, скоєних проти вірмен Османським урядом²⁷⁰. Потім його було включено до переліку злочинів, щодо яких було порушено судове переслідування у міжнародних військових трибуналах у Нюрнберзі та Токіо²⁷¹. Попри ці більш ранні згадки, через десятиліття поняття злочинів проти людяності значно розширилося та конкретизувалося із заснуванням міжнародних кримінальних судів, включно зі спеціальними трибуналами стосовно колишньої Югославії (МТКЮ, 1993 рік) та стосовно Руанди (МКТР, 1994 рік)²⁷², а також Римського статуту, 1998 рік), який заснував Міжнародний кримінальний суд²⁷³.

Злочини проти людяності, на відміну від геноциду та військових злочинів, ще не були кодифіковані у спеціальній угоді міжнародного права. З 2014 року Комісія міжнародного права працює над Конвенцією про запобігання та покарання злочинів проти людяності. У серпні 2019 року було оприлюднено проєкт 15 статей, що включає визначення таких злочинів, аналогічне тому, що міститься у статті 7 Римського статуту (див. далі)²⁷⁴.

Римський статут – це документ, що відбиває останній консенсус міжнародного співтовариства щодо визначення злочинів проти людяності. Згідно з Римським статутом, злочинами проти людяності є будь-які з перелічених діянь, коли вони здійснюються в межах усвідомленого широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення: вбивство, винищення, поневолення, висилка або насильницьке переміщення населення, ув’язнення або інше жорстоке позбавлення свободи, тортури, насильницьке зникнення людей, апартеїд та інші нелюдські дії аналогічного характеру²⁷⁵. Що стосується сексуальних і гендерних

злочинів, то Римський статут кодифікує наступні діяння як злочини проти людяності: переслідування за ознакою статі, зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація та будь-які інші форми сексуального насильства порівняльної тяжкості²⁷⁶.

Злочини проти людяності можуть переслідуватись на національному рівні в тому разі, якщо держави включили відповідні положення до свого внутрішнього законодавства або просто визнали такі злочини як ті, що заборонені відповідно до національного кримінального права. Деякі держави передбачають у своєму внутрішньому законодавстві твердження, що дають змогу застосовувати універсальну юрисдикцію щодо злочинів проти людяності²⁷⁷.

Акти сексуального та ґендерного насильства розглядалися як злочини проти людяності у спеціальних трибуналах, які суттєво розвинули міжнародно-правову базу для притягнення до відповідальності осіб, найбільше винних у скоєнні злочинів сексуального та ґендерного характеру, на підставі принципу відповідальності командування. Ці випадки також проливають світло на роль військових і політичних лідерів, які часто провокують, заохочують чи керують скоєнням цих актів. До історично значущих справ належить справа проти Жан-Поля Акаєсу²⁷⁸ в МКТР, де обвинуваченого було визнано винним у зґвалтуванні, яке кваліфікувалося як злочин проти людяності (й у геноциді), виходячи з принципу відповідальності керівництва за злочин, скоєний підлеглим, враховуючи його роль у заохоченні вчинення цих злочинів²⁷⁹.

схоже: Римський статут, Універсальна юрисдикція, Міжнародне кримінальне право.

ВИНОСКИ

- 202 Словник Merriam-Webster, «задоволення», на: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/gratification>
- 203 Інститут Харві, «Шість принципів сексуального здоров'я», за посиланням: <https://www.theharveyinstitute.com/six-principles-of-sexual-health>.
- 204 ВООЗ, «Факти сексуального насильства», 2002 рік, на сайті: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/en/sexualviolencefacts.pdf?ua=1.
- 205 Н. Хегеман і С. Майкл (1980), «Мотиви та поведінка гвалтівників», Канадський журнал поведінкових наук, том 12 (4), с. 360–361.
- 206 Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу, Директива 2012/29/ЄУ, яка встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів та замінює собою Рамкові положення Ради, Рішення 2001/220/ІНА, 25 жовтня 2012 року, пункти 9, 38, 52, 55, 58, Статті 12, 18 «Право на захист» та 20 «Право на захист жертв під час кримінального розслідування». І у статті 18, Директиви передбачають, що «без шкоди для прав захисту, держави-члени забезпечують доступність заходів щодо захисту жертв та членів їхніх сімей від вторинної та повторної віктимізації, від залякування та помсти, серед іншого від ризику емоційної або психологічної шкоди, а також щодо захисту гідності жертв під час допиту та надання свідчень. У разі потреби такі заходи повинні також включати процедури, встановлені національним законодавством для фізичного захисту жертв та членів їхніх сімей». Див. також відповідний керівний документ, що містить коментарі та рекомендації для держав, Європейської комісії, Керівництво Генерального Директорату з питань правосуддя щодо Директиви 2012/29/ЄУ, грудень 2013 р., на сайті: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/13_12_19_3763804_guidance_victims_rights_directive_eu_en.pdf.
- 207 Африканська Комісія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні засади боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, с. 35.
- 208 Директива 2012/29/ЄУ, яка встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів, 2012 рік, зазн. тв., пункти 57–58; Керівництво Генерального Директорату з питань правосуддя щодо Директиви 2012/29/ЄУ, зазн. тв.
- 209 Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Передовий досвід у галузі захисту свідків у кримінальних справах, пов'язаних з організованою злочинністю, 2008 р., с. 43, за адресою: <https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime>
- 210 Там само, с. 44.
- 211 Наприклад, у випадку Уганди: організації «REDRESS» та «Avocats Sans Frontière» (Адвокати без кордонів), Семінар із захисту жертв та свідків у Відділі з міжнародних злочинів Уганди (ВМЗ), 22–23 травня 2017 року, Кампала. На сайті: https://redress.org/wp-content/uploads/2017/12/ICD-Protection-Workshop-May-2017_Report.pdf.
- 212 Там само, с. 93.
- 213 Директива 2012/29/ЄУ, яка встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів, 2012 рік, зазн. тв., пункти 58 та 61. У своїй статті 22 про «індивідуальну оцінку жертв з метою виявлення конкретних потреб у захисті» Директива передбачає, що при здійсненні індивідуальної оцінки необхідно брати до уваги: (а) особисті характеристики жертви; (б) вид або характер злочину; (с) обставини злочину». Статті 23 і 24 передбачають, що спеціальні заходи можуть бути вжиті тоді, коли жертви мають певні потреби, особливо якщо вони є дітьми.
- Керівництво Генерального директора з питань правосуддя щодо Директиви 2012/29/ЄУ, зазн. тв.
- 214 У Посібнику з передової практиці Міжнародного кримінального трибуналу з Руанди (МКТР) конкретно передбачено, що у випадках, пов'язаних зі злочинами на сексуальному та гендерному ґрунті, заходи щодо запобігання повторній травматизації мають включати доступ до професійного психологічного та медичного лікування й консультативних послуг з моменту першої зустрічі з потерпілими або свідками, і продовжуватимуться після того, як свідчення буде дано в Палаті. Див. МКТР, «Судове переслідування за сексуальне насильство», Посібник з передової практики в галузі розслідування злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством, та судового переслідування за них у постконфліктних регіонах: Уроки, отримані з діяльності Канцелярії Обвинувача Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді («Посібник МКТР із передового досвіду»), 2014 рік, пункт. 57, за посиланням: https://unict.irmct.org/sites/unict.org/files/legal-library/140130_prosecution_of_sexual_violence.pdf. Див. пункти 58–71 для отримання детальнішої інформації про ці заходи. Також СССЛ, Рекомендації щодо найкращої практики в галузі захисту та підтримки свідків, 2008 рік, за посиланням: <http://www.rscsl.org/Documents/WVS%20Best%20Practices.pdf>.
- 215 Для прикладу див.: Секція у справах потерпілих та свідків Міжнародного кримінального трибуналу з колишньої Югославії (МТКЮ) (інформація за посиланням: <https://www.icty.org/en/about/registry/witnesses/faq>). Група підтримки та захисту свідків Міжнародного залишкового механізму Організації Об'єднаних Націй для кримінальних трибуналів (інформація за посиланням: <https://www.irmct.org/en/about/functions/witnesses>), або Секція свідків та потерпілих Спеціального суду по Сьєрра-Леоне (інформація за посиланням: <http://www.rscsl.org/WVS.html>).
- 216 Міжнародний кримінальний суд (МКС), Правила процедури та доказування, ICC-ASP/1/3 та виправлення 1, частина ІІА («Правила процедури та доказування МКС»), 3–10 вересня 2002 р., стаття 87
- 217 Там само, Пункт. 3.
- 218 МКС, «Свідки», на сайті: <https://www.icc-cpi.int/about/witnesses>.
- 219 Керівні засади АКПЛН щодо боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, зазн. тв., с. 35–36.
- 220 Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБООН), Резолюція 1888 (2009), S/RES/1888 (2009), 30 вересня 2009 р., пункт (b).
- 221 Докладніше про мандат Спеціального представника та його канцелярію можна дізнатися за адресою: <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/about-us/about-the-office/>.
- 222 Римський статут, статті 8 (2) (b) (xxii) та 8 (2) (e) (vi).
- 223 Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Як визначається у міжнародному гуманітарному праві термін «збройний конфлікт», Доповідь з викладом думки, березень 2008 року, за посиланням: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/opinion-pa-per-armed-conflict.pdf>; МТКЮ, Звинувачення проти Душка Тадіча, Апеляційне рішення, ІТ-94-1-А, 15 липня 1999 року, пункт 84. Г.С. Стюарт (2003 рік), «До єдиного визначення збройного конфлікту в міжнародному гуманітарному праві: Критика інтернаціоналізованого збройного конфлікту», Міжнародний огляд Червоного Хреста, № 850, с. 313–350; МКЧХ, «Інтернаціоналізований внутрішній збройний конфлікт», Збірник прецедентів МКЧХ, за посиланням <https://casebook.icrc.org/glossary/internationalized-internal-armed-conflict>; «Лікарі без кордонів», «Практичний посібник з гуманітарного права» за посиланням: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/non-international-armed-conflict-niac/>.

- 224 МКЧХ, «Звичайне міжнародне гуманітарне право», 1995 рік, за посиланням: <https://case-book.icrc.org/case-study/icrc-customary-international-humanitarian-law>.
- 225 МТКЮ, Звинувачення проти Душка Тадіча, рішення щодо клопотання захисту про подання проміжної апеляції з питання юрисдикції, IT-94-1-A, 2 жовтня 1995 року, пункт 70.
- 226 Конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях («Женевська конвенція I»); Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали аварії корабля, зі складу збройних сил на морі («Женевська конвенція II»); Конвенція (III) про поводження з військовополоненими («Женевська конвенція III»); та Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни («Женевська конвенція IV»), Женева, 12 серпня 1949 року, Загальна Стаття 3.
- 227 Додатковий протокол (II) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру («Додатковий протокол II до Женевської конвенції»), 8 червня 1977 року, стаття 1 (2).
- 228 МТКЮ, Звинувачення проти Душка Тадіча, судове рішення, IT-94-1-T, 7 травня 1997 року, пункти. 561–568; див. також МТКЮ, Звинувачення проти Фатміри Лімая, судове рішення, IT-03-66-T, 30 листопада 2005 року, пункти. 84, 94–170.
- 229 «Сексуальне насильство: зняття війни, довідкова записка», зазн. тв.; Дж. Мур, «Боротьба зі зґвалтуванням, як з військовим злочином: Чи матиме нова кампанія ООН якийсь вплив?», у питаннях дослідження миру та конфліктів, вибіркові «CQRResearcher», SAGE, 2011, с. 497–518, с. 501.
- 230 Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН), Резолюція 1820 (2008), S/RES/1820 (2008), 19 червня 2008 р.
- 231 РБ ООН, Резолюція 2467 (2019), 23 квітня 2019 року, пункти 6, 28.
- 232 Африканська комісія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні засади боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік. У Керівних засадах наголошується, що «сексуальне насильство [включаючи зґвалтування] також зачіпає чоловіків і хлопчиків і може набувати особливих форм, спрямованих на те, щоб вплинути на маскуліність або мужність жертви, відповідно до сприйняття злочинця». Подібно до сексуального насильства щодо жінок і дівчат, сексуальне насильство щодо чоловіків і хлопчиків часто використовується як засіб домінування, підпорядкування або приниження жертви та/або групи, до якої належить жертва. Через стереотипи, пов'язані з маскуліністю, чоловіки та хлопчики, які стали жертвами сексуального насильства, стикаються з особливими труднощами під час звернення із заявами про таке насильство та отримання відповідної допомоги. Це явище, яке і раніше, значною мірою залишається недостатньо задокументованим» (пункт 3(2)(c)).
- 233 Наприклад, у Франції дослідження, опубліковане у 2016 році, показало, що кожна п'ята жінка є жертвою зґвалтування чи спроби зґвалтування. Приблизно кожна десята жінка, яка стала жертвою зґвалтування, подає скаргу, і лише 1% цих скарг призводить до винесення обвинувального вироку винному. Н. Байос, Д. Рахіб та Н. Лідьє, Барометр Санте 2016, Барометр santé (Барометр здоров'я) 2016, Genre et sexualité (гендер і сексуальність), 2018, за посиланням: <https://www.santepubliquefrance.fr/determinants-de-sante/sante-sexuelle/documents/enquetes-etudes/barometre-sante-2016-genre-et-sexualite>; Верховна рада з питань рівності між жінками та чоловіками, Haut Conseil à l'égalité entre les femmes et les hommes, Avis pour une juste condamnation sociale et judiciaire du viol et autres agressions sexuelles), (Висновок про справедливе соціальне та судове засудження зґвалтування та інших сексуальних посягань), Висновок № 2016-09-30-VIO-022, 5 жовтня 2016 року, с. 10, за посиланням: http://www.haut-conseil-egalite.gouv.fr/IMG/pdf/hce_avis_

viol_2016_10_05-2_PDF.

- 234 Див. порівняльне дослідження, здійснене в 2019 р. Д. Ланта, La protection de l'individu contre les violences sexuelles: de la prévention à la réparation au sein de l'ordre juridique international et des systèmes nationaux (Захист людини від сексуального насильства: від попередження до відшкодування збитків у рамках міжнародного правопорядку та національних систем), Докторська дисертація захищена 22 листопада 2019 року, Університет Перпіньяна Віа Доміція (Франція), с. 318–336.
- 235 Там само.
- 236 Там само, с. 320–323. На сьогодні це, наприклад, стосується Франції, Бельгії, Сенегалу, Центральноафриканської Республіки, Тунісу, Іспанії, Гватемали, Екватору, Філіппін чи Південної Африки. Див. також визначення злочину зґвалтування – «Елементи злочинів» Міжнародного кримінального суду (МКС), в якому зґвалтування визначається як: «Злочинець зазіхає на тіло людини, вчиняючи дії, що призводять до penetрації, хай би якою незначною вона була, у будь-яку частину тіла жертви або виконавця статевим органом, або в анальний чи генітальний отвір жертви будь-яким предметом чи будь-якою іншою частиною тіла». Посягання було скоєно із застосуванням сили чи загрози застосування сили чи примусу, наприклад, під впливом страху перед насильством, внаслідок тиску, затримання, психологічного придушення чи зловживання владою щодо такої особи чи іншої особи, або скориставшись обставинкою примусу, або ж зазігання було вчинено стосовно особи, яка не здатна дати справжню згоду». МКС, Елементи злочинів, 3–10 вересня 2002 року (переглянуто у 2010 році), стаття (7)(1)(g)-1.
- 237 Див. аналіз внутрішнього законодавства про зґвалтування чоловіків і жінок, здійснений у рамках проекту з біженського права. Проект з біженського права, План Великобританія, Дитя війни (Кріс Долан), В головне русло: боротьба з сексуальним насильством щодо чоловіків і хлопчиків в умовах конфлікту, Стилий довідковий документ, підготовлений для семінару, що відбувся в Інституті розвитку зарубіжних країн, 2014 р., с. 57–66, за посиланням: http://www.refugeelawproject.org/files/briefing_papers/.
- 238 Там само.
- 239 Наприклад, див. «Міжнародна Амністія», «Давайте поговоримо про 'Так'», лютий 2020 р., на сайті <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/11/rape-in-eu-gore/>; Управління Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ), «Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок: Відсутність згоди має стати глобальним стандартом для визначення зґвалтування», 25 листопада 2019 року, за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25340&LangID=E>; Наприклад, щодо згоди, влада Швеції ухвалила в 2018 році новий закон, який передбачає, що: «Особа, яка вчиняє статевий акт або інші дії сексуального характеру, які з урахуванням серйозності порушення можна порівняти зі статевим актом, з особою, яка не бере участі в ньому добровільно, є винною у зґвалтуванні». Кримінальний кодекс Швеції, розділ 6, розділ 1, за посиланням: <https://www.government.se/498621/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>. Див. раніше термін «згода на вступ у статевий зв'язок».
- 240 Див. далі пояснення на тему «Міфи та стереотипи» та їхній вплив на судовий розгляд.
- 241 С. Лі Марец (2012), «Viol et consentement en droit pénal français. Réflexions à partir d'un précédent canadien» («Зґвалтування та згода у кримінальному праві Франції. Роздуми про права людини в канадському суспільстві»), Archives de politique criminelle (Архів кримінальної політики), № 34, с. 223–240.

- 242 АКПЛН, Керівні принципи боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, зазн. тв., с. 38
- 243 У випадку Анто Фурундзія: «(i) статевая пенетрація, хай би якою незначною вона була: а) у піхву або анус жертви пенісом насильника або будь-яким іншим предметом, що використовується насильником; або б) у рот жертви пенісом насильника; ii) шляхом примусу або застосування сили, або загрози застосування сили щодо жертви чи третьої особи». Міжнародний кримінальний трибунал стосовно колишньої Югославії (МТКЮ), Обвинувач проти Анто Фурундзія, судові рішення, ІТ-95-17/1-Т, 10 грудня 1998 року, пункт (b). 185
- 244 У справі Жан-Поля Акаєсу судді Міжнародного кримінального трибуналу стосовно Руанди (МКТР) прийняли найперше визначення зґвалтування для використання в міжнародному трибуналі: «фізичне посягання сексуального характеру, вчинене стосовно особи за обставин, що мають примусовий характер». МКТР, Обвинувач проти Жан-Поля Акаєсу, судові рішення, МУТР-96-4-Т, 2 вересня 1998 року, пункт (b). 598.
- 245 Елементи злочинів МКС, стаття (1)(g)-1, Елемент 2.
- 246 Римський статут Міжнародного кримінального суду, А/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 (набув чинності 1 липня 2002), стаття 7(1)(g).
- 247 Там само. У міжнародному збройному конфлікті, стаття 8(2)(b)(xii). У збройному конфлікті неміжнародного характеру, стаття 8(2)(e)(vi).
- 248 Судові рішення МКТР у справі Акаєсу, зазн. тв., пп. 732–734. Також С. А. Маккіннон, «Визнання зґвалтування актом геноциду» – Прокурор проти Акаєсу, серія гостьових лекцій Канцелярії Прокурора Міжнародного кримінального суду, Гаага, 27 жовтня 2008 року, за посиланням: <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/AF3FA255-B1D9-4FA4-992F-56079A2DCC63/279736/ICCOTP20081027MacKinnon.pdf>.
- 249 Див. далі, РЕДРЕС, РЕДРЕС щодо зґвалтування – Використання міжнародної судової практики у справах про зґвалтування як форму катування або іншого жорстокого поводження, 2013 рік, за адресою: <https://redress.org/wp-content/uploads/2017/12/final-rape-as-torture1.pdf>.
- 250 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 90; Стандартні операційні процедури запобігання гендерному насильству та реагування на нього, 2018 рік, зазн. тв., с. 35.
- 251 Стандартні операційні процедури запобігання гендерному насильству та реагування на нього, 2018 рік, Там само. Докладнішу інформацію про поінформовану згоду див. на с. 35–38 (на винятком випадків, коли поінформована згода стосується осіб з інвалідністю або дітей, які пережили насильство).
- 252 Секретаріат організації «CareInternational», Комунікації з жертвами гендерного насильства, політика та керівні принципи, 2014 рік, с. 2, за посиланням: <https://insights.careinternational.org.uk/images/in-practice/GBV/GBV-Comms-Policy-and-Guidelines.pdf>; Робоча група з захисту 'InterAction', Збір даних у рамках гуманітарного реагування, Посібник із включення захисту, с. 3, за посиланням: https://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/tools_and_guidance/InterAction_Guide_Incorporating_Protection_2003_EN.pdf.
- 253 Рекомендації з етики та безпеки для дослідження, документування та моніторингу сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях, 2007 рік, зазн. тв., с. 22.
- 254 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 89; Н.А.М.Ж. tenHaveandM.S. Jean (ЮНЕСКО) (ред.), Загальна декларація ЮНЕСКО про біоетику та права людини: передісторія, принципи та застосування («Коментар ЮНЕСКО до Декларації про біоетику»), 2009 р., с. 126. Див. раніше термін «автономія (особиста)».
- 255 ЮНЕСКО, Загальна декларація про біоетику та права людини, 19 жовтня 2005 р., Стаття 6. Детальнішу інформацію про основу поняття «інформованої згоди» та її значення в галузі медичної етики та біоетики див. у Коментарі ЮНЕСКО до Декларації про біоетику, там само, с. 124–127. Див. також чотири етапи, визначені ЮНЕСКО для отримання поінформованої згоди в подібних ситуаціях, с. 131–132.
- 256 Якщо згода потрібна через конкретну форму, необхідно взяти до уваги кілька елементів. Див.: «Збір даних у рамках гуманітарного реагування», зазн. тв., с. 3–4.
- 257 Глибший аналіз різних етапів процесу міститься в наступних документах: Стандартні операційні процедури запобігання гендерному насильству та реагування на нього 2018 року, зазн. тв., с. 35, та Протокол PSVI, зазн. тв., с. 91.
- 258 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 90; Рекомендації з етики та безпеки для дослідження, документування та моніторингу сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях, 2007 рік, зазн. тв., с. 22–23.
- 259 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 90.
- 260 RAINN (Національна мережа з питань зґвалтувань, жорстокого поводження та інцесту), «Як виглядає згода», за посиланням: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>.
- 261 Жіночі ініціативи за гендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 р., Додаток 1, Частина 1 «Загальні принципи», Принцип № 1, за посиланням <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>.
- 262 Там само, частина 5: «Фактори, що впливають на те, чи відбувається акт сексуального характеру без справжньої, добровільної, конкретної та поточної згоди».
- 263 МКС, Правила процедури та доказування, ICC-ASP/1/3 та Робочий документ 1, частина II.A («Правила процедури та доведення МКС»), 3–10 вересня 2002 р., стаття 70.
- 264 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 59. Спеціальний доповідач з питання про систематичне зґвалтування, сексуальне рабство і підбуну до рабства практику під час збройного конфлікту Гей Дж. Макдугалл зазначила в 1996 році, що «явно виражені примусові обставини, які є наявними у всіх ситуаціях збройних конфліктів, встановлюють презумпцію відсутності згоди та виключають необхідність того, щоб звинувачення встановлювало відсутність згоди як елемент складу злочину». Комісія з прав людини, Заключна доповідь, представлена Спеціальним доповідачем пані Гей Дж. Макдугалл, Систематичне зґвалтування, сексуальне рабство та подібні до рабства практики під час збройних конфліктів, E/CN.4/Sub.2/1998/13, 28 травня 1998 року, пункт 25. Керівні принципи АКПЛН боротьби з сексуальним насильством та її наслідками Африці, зазн. тв., с. 38.
- 265 Див. приклад ухвал про зґвалтування, ухвалені суддями у справах Жан-Поля Акаєсу та Анто Фурундзія. Міжнародний кримінальний суд стосовно Руанди (МКТР), Звинувачення проти Жан-Поля Акаєсу, Судові рішення, МКТР-96-4-Т, 2 вересня 1998 року, пункти 597598; Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МТКЮ), Звинувачення проти Анто Фурундзія, судові рішення, ІТ-95-17/1-Т, 10 грудня 1998 року, пункт. 185. У справі Драголюб Кунараца (МТКЮ) було ухвалено ще одну ухвалу, засновану на елементі згоди. У подальшій судовій практиці, однак, судді вважали, що відсутність згоди має важливіше значення для внутрішньодержавного судового переслідування за злочини, скоєні у мирний час, а не в контексті міжнародних злочинів. МТКЮ, Звинувачення проти Кунараца, Ковача та Вуковича, судові рішення, ІТ-96-23-Т, 22 лютого 2001 року. Також W. Шомбург та І. Пітерсон (2007 рік), «Справжня згода на сексуальне насильство відповідно до міжнародного кримінального права», Американський журнал міжнародного права, Том 101(1), с. 121–140. Керівні принципи

- АКПЛН щодо боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, зазн. тв., с. 38.
- 266 МТКЮ, Правила процедури та доказування, IT/32/Rev.50, ухвалені 11 лютого 1994 року, з поправками, внесеними 8 липня 1995 року, правило 96(iii): «до прийняття доказів згоди постраждалої сторони обвинувачений повинен переконати Судову палату на камеру в тому, що докази є актуальними та достовірними».
- 267 Див. порівняльне дослідження D. Ліанти, *La protection de l'individu contre les violences sexuelles: de la prévention à la réparation au sein de l'Ordre juridique international et des systèmes nationaux* (Захист людини від сексуального насильства: від попередження до відшкодування шкоди в рамках міжнародного права та національних систем), Докторська дисертація, захищена 22 листопада 2019 року, Університет Перпіньяна Віа Доміція (Франція), с. 337–353.
- 268 Див., напр., «Міжнародна амністія», «Поговорімо про 'Так!'», лютий 2020 року, на сайті <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/11/rape-in-europe/>. Це також відомий стандарт «Так означає Так». У Каліфорнії (США) цей стандарт був застосований у відповідь на високий рівень сексуального насильства, що відбувається в університетських містечках, та на безкарність, яка супроводжує це явище. Див. Кінець згвалтуванням у кампусах: «Так» означає «так» і «ствердну згоду», на веб-сайті <https://endrapeoncampus.org/yes-means-yes>.
- 269 Там само. Також А.Е. Хатч, *Насильницькі дії сексуального характеру в кампусі: Довідник, ABC-CLIO* (Санта-Барбара, Каліфорнія), 2017, с. 95–97.
- 270 Уряди посилаються на «злочини проти людяності та цивілізацій». Див.: Спільна декларація Франції, Великобританії та Росії (1915 р.), за посиланням: <https://www.armenian-genocide.org>; М.М. де Гузман, «Злочини проти людяності», у фільмі Бартрама С. Брауна (ред.), *Дослідницький довідник з міжнародного кримінального права*, Едгар Елгар Паблішінг, 2011; М. К. Бассіуні, *Злочини проти людяності в міжнародному кримінальному праві*, Видавництво Мартінуса Ніджюффа, 1999, с. 62.
- 271 Статут Міжнародного військового трибуналу (Нюрнберзький Статут), Лондон, 8 серпня 1945 року, стаття 6(с); Статут Міжнародних збройних сил Далекого Сходу, Токіо, 19 січня 1946 року, стаття 5(с).
- 272 Статут Міжнародного кримінального трибуналу з колишньої Югославії, ухвалений РБ ООН, резолюція 827 (1993), S/RES/827 (1993), 25 травня 1993 року, стаття 5; Статут Міжнародного кримінального суду з Руанди, прийнятий РБ ООН, резолюція 955 (1994), S/RES/955 (1994), 8 листопада 1994 року, стаття 3.
- 273 Римський статут, зазн. тв., стаття 7
- 274 Доповідь Комісії міжнародного права ООН, A/74/10, 20 серпня 2019 року, с. 10–140; див. також «Міжнародну амністію», Комісія міжнародного права – Коментар до Третьої доповіді про злочини проти людяності, 2017 рік, на сайті: <https://www.amnesty.org/download/Documents/IO4058172017ENGLISH.pdf>.
- 275 Там само.
- 276 Там само, стаття 7(1)(g).
- 277 МФПЛ (Міжнародна федерація прав людини) та «REDRESS», екстериторіальна юрисдикція у Європейському союзі: Дослідження законів та практики у 27 державах – членах Європейського союзу, 2010 рік, за посиланням: https://www.fidh.org/IMG/pdf/Extraterritorial_Jurisdiction_In_the_27_Member_States_of_the_European_Union_FINA
- 278 МКТР, Обвинувачення проти Жан-Поля Акаєсу, Апеляційне рішення, МКТР-96-4-A, 1 червня 2001 року.
- 279 Детальнішу інформацію про цю справу див. у Міжнародному залишковому механізмі для кримінальних трибуналів, «Історичне рішення визнає Акаєсу винним у геноциді», на сайті: <https://unictr.irmct.org/en/news/historic-judgement-finds-akayesu-Gulty-genocide>.

Катування
Конфіденційність

Катування

Катування – це навмисне заподіяння сильного болю чи страждань, чи то фізичних, чи то моральних, будь-якій особі з певною метою «державною посадовою особою або іншою особою, яка виступає в офіційній ролі, або за її підбурюванням, або з її відома або мовчазної згоди»²⁸⁰.

Сексуальне та ґендерне насильство може бути катуванням як порушенням прав людини та як міжнародним злочином²⁸¹. Різні правозахисні механізми та суди, наприклад, визнали, що зґвалтування є катуванням²⁸². У 1998 році судді Міжнародного кримінального трибуналу стосовно колишньої Югославії встановили, що зґвалтування в умовах конфлікту, вчинене державною посадовою особою або за її підбурюванням, або з її відома чи мовчазної згоди, переважно переслідує мету, яка в тій чи іншій формі пов'язана з покаранням примусом, дискримінацією чи залякуванням. Судді встановили, що за наявності цих елементів зґвалтування є катуванням²⁸³. Вперше в міжнародному кримінальному правосудді судді ухвалили, що зґвалтування може бути катуванням, яке заборонено відповідно до звичайного міжнародного права²⁸⁴.

Катування є міжнародним злочином та порушенням прав людини, забороненим на регіональному та міжнародному рівнях, без жодних винятків²⁸⁵. Вони заборонені різними договорами та звичайним правом та є нормою *jus cogens* (імперативною нормою)²⁸⁶. Це означає, що заборона катувань – це основоположний принцип міжнародного права, незалежно від того, чи є держава учасником договору, що забороняє катування, і що попередження катувань та покарання за них є зобов'язанням усіх держав²⁸⁷. Держави зобов'язані здійснювати судове переслідування за катування, у тому числі, на основі універсальної юрисдикції (див. термін «Універсальна юрисдикція» далі). Відповідно, катування можуть переслідуватися в судовому порядку на внутрішньодержавному, регіональному та міжнародному

У 2020 році Конвенція проти катувань була ратифікована

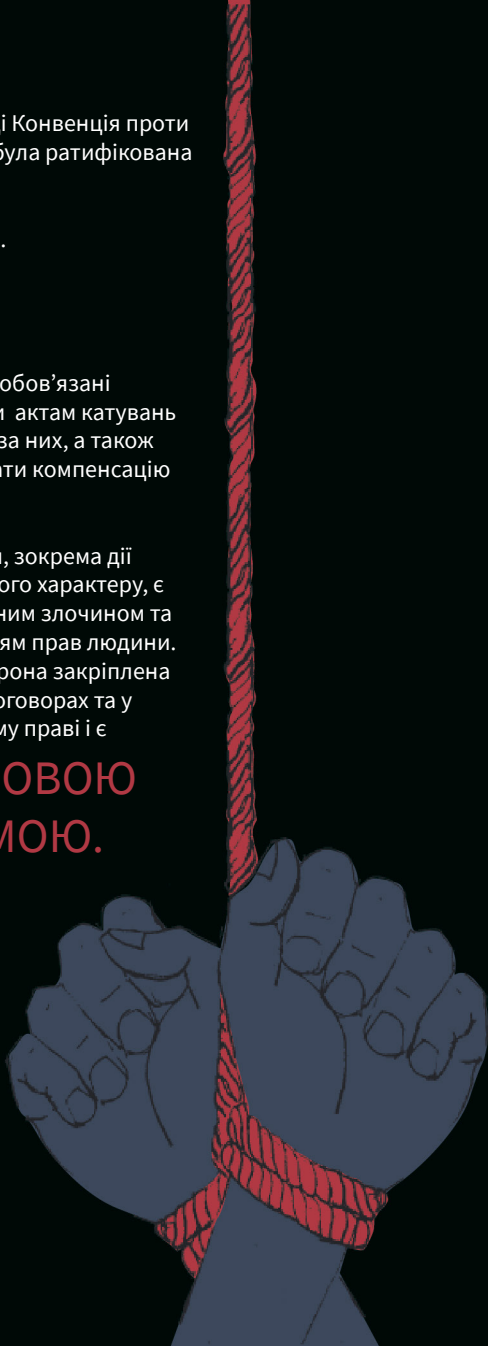
171
державою.

Однак,

ВСІ
держави зобов'язані запобігати актам катувань та карати за них, а також виплачувати компенсацію жертвам.

Катування, зокрема дії сексуального характеру, є міжнародним злочином та порушенням прав людини. Його заборона закріплена у різних договорах та у звичайному праві і є

**ПРАВОВОЮ
НОРМОЮ.**

рівнях, серед іншого, за наявності контекстуальних елементів, у Міжнародному кримінальному суді як злочин проти людяності²⁸⁸ та військовий злочин²⁸⁹.

скоже: Згвалтування, Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, дії, поведження та покарання, Злочини проти людяності, Військові злочини.

Конфіденційність

Конфіденційність – це етичний принцип, який передбачає вжиття заходів та надання особам, які передають інформацію, включно з жертвами, свідками та іншими джерелами, гарантій того, щоїхня особистість та, в разі потреби, надана інформація не будуть передані будь-якій іншій фізичній чи юридичній особі, крім тієї, для якої призначено цю інформацію, за винятком випадків, коли було надано поінформовану згоду на таке використання²⁹⁰. Це означає, що інформація про жертв, свідків або інші джерела повинна збиратися, використовуватися, передаватися та зберігатися конфіденційно. Запорукою забезпечення конфіденційності інформації є вжиття заходів щодо захисту інформації від витоку під час її зберігання чи використання²⁹¹.

Навіть якщо було надано згоду (див. далі «поінформовану» згоду) на розголошення інформації, ця інформація має залишатися конфіденційною, якщо її розголошення поставить під загрозу безпеку особи, яка надала інформацію, та/або інших осіб, причетних до цієї ситуації²⁹².

Конфіденційність є особливо необхідною під час роботи з жертвами сексуального та ґендерного насильства, коли, крім загроз безпеки та ризику відплати, жертви можуть зазнати ризику відкидання, стигматизації та/або покарання з боку своєї родини чи громади.

Важливо, щоб особи та організації, які беруть участь у зборі інформації про подібні порушення, мали спеціальну підготовку та знали свої обов'язки щодо дотримання

К

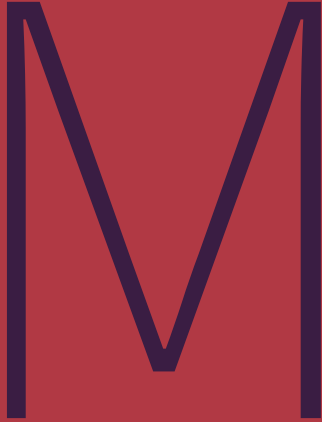
конфіденційності, а також щоб вони адекватно оцінювали ризики, пов'язані з розкриттям будь-якої інформації, навіть за отримання згоди²⁹³. Відповідні фахівці-практики повинні застосовувати принцип конфіденційності протягом усього процесу документування (та, в разі потреби, судового розгляду)²⁹⁴. Визначення чітких заходів та процедур забезпечення конфіденційності є ключем до забезпечення повного дотримання цього принципу. Усі члени групи з документування повинні знати, яку інформацію слід чи не слід збирати та/або записувати, де і як вона може зберігатися, а також кому дозволено чи може бути дозволено доступ до неї. Має бути розроблена політика щодо аудіо- або відеозаписів²⁹⁵.

Вся інформація про жертву, свідка або інше джерело, яка може їх ідентифікувати, має захищатися за допомогою цілеспрямованих та належних заходів. Ці заходи можуть включати використання псевдонімів та систем кодування для надання свідчень, а також використання можливості перенаправлення та/або захисних заходів. Усі члени групи з документування повинні вповні розуміти та застосовувати критерії конфіденційності, встановлені у методиці документування. Умови та рамки конфіденційності мають бути чітко та в повному обсязі роз'яснені особам, які пережили трагічні інциденти, свідкам та джерелам, щоб вони могли дати свою поінформовану згоду на те, як використовуватиметься ця інформація²⁹⁶. Однак у певних обставинах процедури забезпечення конфіденційності мають бути скасовані. Наприклад, закони про обов'язкову передачу інформації свідчать, що принцип конфіденційності вже не застосовується, якщо життя жертви перебуває під загрозою, якщо є ризик для здоров'я або безпеки дітей, або якщо йдеться про сексуальні звинувачення, до яких причетні співробітники гуманітарних організацій²⁹⁷.

схоже: Принцип «Не нашкодь», Заходи захисту (для жертв і свідків), Згода (поінформована).

ВИНОСКИ

- 280 Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання («Конвенція проти катувань»), 10 грудня 1984 року (набула чинності 26 червня 1987 року), стаття 1(1).
- 281 Див. справу Міжамериканського суду з прав людини (МАСПЛ) «Жінки – жертви сексуальних тортур у справі Атенко проти Мексики», Рішення (попередні заперечення, Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат), 28 листопада 2018 року; див. також у Мексиці, Сентро-Прод, «Сексуальні катування жінок у Мексиці», Альтернативна доповідь, представлена в червні 2018 року Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, на сайті: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/MEX/INT_CEDAW_NGO_MEX_31419_E.pdf; Приклад щодо чоловіків див. у праці П. Остерхоффа, П. Званіккена та Е. Кеттинга «Сексуальні катування чоловіків у Хорватії та інші конфліктні ситуації: Розкрита таємниця», «Питання репродуктивного здоров'я», 2004 рік, том 12(23), с. 68–77.
- 282 Міжамериканська комісія з прав людини (МАКПЛ), справа «Фернандо та Ракель Мейя проти Перу», OEA/Ser.L/V/II.91 Док. 7, 1 березня 1996; Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), справа «Айдін проти Туреччини», 25 вересня 1997 року. У 1986 році Спеціальний доповідач з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання вже визнав, що деякі форми сексуального насильства є катуваннями. Комісія з прав людини, катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання, Доповідь Спеціального доповідача П. Куйейманса, призначеного відповідно до резолюції 1985/33 Комісії з прав людини, E/CN.4/1986/15, 19 лютого 1986 р., пункт 119.
- 283 Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МТКЮ), Обвинувач проти Зейніла Делаліча, Здравко Мучича, Хазіма Деліча та Есада Ланджо, Судове рішення, IT-96-21-T, 16 листопада 1998 року, пункти. 495–496.
- 284 Там само, Пункти. 452, 454, 495–496; МТКЮ, Обвинувач проти Кунараца, Ковача та Вуковича, Судове рішення, IT-96-23-T, 22 лютого 2001 року.
- 285 Конвенція проти катувань, зазн. тв., стаття 2 (2): «Жодні виняткові обставини, хай би якими вони були, чи то стан війни, чи загроза війни, чи внутрішня політична нестабільність, чи будь-яке інше надзвичайне становище, неспроможні бути виправданням катувань».
- 286 Комітет проти катувань (Комітет КПК), Зауваження загального порядку № 2: Здійснення Статті 2 державами-учасницями, CAT/C/GC/2, 24 січня 2008 року, пункт. МТКЮ, Обвинувач проти Анто Фурунджі, судове рішення, IT-95-17/1-T, 0 грудня 1998 року, пункти 153–154. Трибунал прямо вказав на статус заборони катувань як імперативної норми загального міжнародного права (*ius cogens*) та на «важливість цінностей, які він захищає», зазначивши, що «однозначно, *ius cogens* (імперативна норма) у своєму характері заборони на застосування катувань формулює уявлення про те, що в даний час ця заборона стала однією з найфундаментальніших норм міжнародної спільноти.
- 287 Доповідь Комісії міжнародного права Організації Об'єднаних Націй, A/74/10, 20 серпня 2019 року, с. 150–157, зокрема, пункти 12–15.
- 288 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), стаття 7(1) (f).
- 289 Там само. У разі міжнародного збройного конфлікту, Стаття 8(2) (a)(ii). У збройному конфлікті неміжнародного характеру, Стаття 8(2)(c)(i).
- 290 Керівні засади міжвідомчого управління випадками гендерного насильства, надання послуг з догляду та ведення справ осіб, які пережили гендерне насильство, в умовах гуманітарної кризи, Перше видання, 2017 рік, с. 20, за посиланням: https://reliefweb.int/files/resources/interagency-gbv-case-management-guidelines_final_2017_low-res.pdf; Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності Сполученого Королівства, Міжнародний протокол про документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту, друге видання («Протокол PSVI2»), березень 2017 року, с. 95–96.
- 291 ВООЗ, Рекомендації з етики та безпеки при дослідженні, документуванні та моніторингу сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях, 2007 рік, с.18–21, за посиланням: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43709/9789241595681_eng.pdf;jsessionid=54CB886518298F650530BEA2C01B6F02?sequence=1, Посібник із ведення справ про гендерне насильство на міжвідомчому рівні 2017 року, зазн. тв., с. 34.
- 292 Там само.
- 293 Рекомендації з етики та безпеки при дослідженні, документуванні та моніторингу сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях, 2007 рік, зазн. тв., с. 26.
- 294 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 95–97.
- 295 Рекомендації щодо етики та безпеки при дослідженні, документуванні та моніторингу випадків сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях, 2007 рік, зазн. тв., с. 18–21; Керівні принципи міжвідомчої роботи зі справами про гендерне насильство, 2017 рік, зазн. тв., с. 34; Протокол PSVI, зазн. тв., с. 95.
- 296 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 96.
- 297 ГН – Підкласер (Турецький хаб – Сирія), Стандарти оперативні процедури попередження гендерного насильства та реагування на нього, 2018 рік, с. 35, за посиланням: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/gbv_sc_sops.pdf; Посібник із ведення справ про гендерне насильство на міжвідомчому рівні 2017 року, зазн. тв., с. 51.

Міжнародне гуманітарне право
 Міжнародне кримінальне право
 Міфи та стереотипи (ґендерні)

Міжнародне гуманітарне право

Відоме також як «закони воєнного часу» або «право збройних конфліктів», міжнародне гуманітарне право (МГП) є галуззю міжнародного права, яка регулює застосування сили в умовах збройних конфліктів введенням кодексу норм, яких повинні дотримуватися всі сторони в конфлікті²⁹⁸. Фактично, воно кодифіковане у чотирьох Женевських конвенціях, ухвалених у 1949 році, та у двох Додаткових протоколах до них 1977 року²⁹⁹.

Головна мета МГП полягає у пом'якшенні наслідків збройних конфліктів завдяки захисту осіб, які не беруть участі у військових діях. До них належить цивільне населення й ті, хто за своїм вибором або через обставини вже не бере участі у воєнних діях, включно з комбатантами, які здалися або мають намір здатися в полон, отримали поранення або були захоплені в полон як військовополонені³⁰⁰. МГП також спрямоване на обмеження засобів та методів ведення війни³⁰¹ за допомогою комплексу заходів захисту та заборон. Одним із прикладів є заборона відповідно до МГП застосування зброї, яка може заподіяти зайві страждання або довгострокові збитки довкіллю, а також зброї, застосування якої не розділяє цивільних осіб і комбатантів, і тому може бути використане проти цивільного населення³⁰².

Женевські конвенції містять лише кілька посилань на захист від сексуальних та ґендерних злочинів³⁰³. Наприклад, у Конвенціях наголошується, що «жінки користуються особливим захистом від будь-якого посягання на їхню честь, зокрема від зґвалтування, примусу до заняття проституцією або будь-якої форми зазіхань на статеву недоторканність»³⁰⁴. Хоча ці положення були суттєвими в момент ухвалення, згодом вони були визнані недостатніми з погляду передбачуваного ними захисту. Люди мають бути захищені від сексуального насильства не для того, щоб зберегти свою честь, а для дотримання своїх основоположних

М прав, зокрема своєї фізичної, психологічної та сексуальної недоторканності та незалежності. Крім того, цей захист не повинен поширюватися лише на жінок і має охоплювати всіх осіб з урахуванням того, що чоловіки також можуть ставати жертвами сексуальних та ґендерних злочинів, особливо в ситуаціях збройних конфліктів³⁰⁵.

Хоча ці прогалини в захисті вказують на необхідність реформи, МГП незмінно передбачає важливу загальну заборону на сексуальні та ґендерні злочини під час міжнародних та неміжнародних конфліктів, якої має бути дотримано всіма сторонами у конфлікті³⁰⁶. Як було наголошено Міжнародним комітетом Червоного Хреста, сексуальне та ґендерне насильство, яке відбувається під час конфліктів, заборонено також звичайним правом³⁰⁷.

схоже: Збройний конфлікт.

Міжнародне кримінальне право

Міжнародне кримінальне право (МКП) – це галузь міжнародного права, що стосується кримінальної відповідальності осіб за найтяжчі злочини з міжнародного права. Вона відрізняється від міжнародного права у сфері прав людини тим, що спрямована на притягнення до відповідальності окремих осіб, а не держав.

Основними категоріями міжнародних злочинів, включених до МКП, є злочини проти людяності, військові злочини, геноцид та злочини агресії³⁰⁸. МУП передбачає кримінальне покарання, яке має застосовуватися до всіх осіб, причетних до скоєння злочину, включно з тими, хто бере участь у плануванні та санкціонуванні таких дій, а також тими, хто безпосередньо вчиняє злочини. Тому політичні та військові керівники можуть бути притягнуті до відповідальності за міжнародні злочини³⁰⁹.

Відповідно до міжнародного права, всі держави зобов'язані забезпечувати судове переслідування осіб, які вчинили

геноцид, злочини проти людяності або військові злочини в національних судах своїх країн. МКП, як це закріплено в Римському статуті, є цінною настановою для кваліфікації сексуальних та ґендерних злочинів як геноциду, злочинів проти людяності та військових злочинів у національному праві³¹⁰. На сьогодні Римський статут ратифікований 123 державами та (іноді – частково) застосовується на національному рівні понад половиною держав-учасниць³¹¹. Важливе значення мають також його стандарти щодо процедури та доказів у рамках злочинів на сексуальному та ґендерному ґрунті³¹², а також положення про заходи для захисту жертв і свідків³¹³.

схоже: Підзвітність, Римський статут, Злочини проти людяності, Військові злочини, Геноцид, Докази (неприйнятні), Універсальна юрисдикція.

Міфи та стереотипи (ґендерні)

ґендерні міфи та стереотипи можуть мати руйнівні наслідки. Вони часто призводять до дискримінації, стигматизації, остракізму та насильства, серед іншого сексуального та ґендерного насильства. ґендерні стереотипи, зокрема сексистські, є однією з корінних причин ґендерної нерівності та сексуального та ґендерного насильства³¹⁴. Вони сприяють невизнанню та криміналізації деяких форм насильства. Так, наприклад, відповідно до стереотипів предків, жінки стають власністю чоловіків після одруження, що призводить до безкарності за подружнє зґвалтування³¹⁵.

ґендерні міфи та стереотипи значно впливають на те, як суспільство реагує на сексуальне та ґендерне насильство (ЗМІ, закони, системи правосуддя, служби охорони здоров'я тощо)³¹⁶. Декілька структур ООН порушили питання про негативний вплив, який міфи та стереотипи можуть чинити на об'єктивність та неупередженість судових органів, а також на притягнення до відповідальності винних, особливо, у

М

подібних випадках³¹⁷. У своїй Загальній рекомендації 33 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок зазначає, що стереотипи в судовій системі та правоохоронних органах впливають на довіру, яка надається жертвам такого насильства – особливо жінкам, – на тлумачення закону, а також на очікування того, що жертва повинна чи не повинна робити³¹⁸. Загалом, відповідно до міжнародного права держави зобов'язані запобігати дискримінації та шкідливій практиці та, отже, захищати людей від наслідків формування стереотипів у законодавстві та застосування їх³¹⁹.

Гендерні міфи відіграють ключову роль у сексуальному та гендерному насильстві. Прикладом шкідливих міфів є переконання, що коли жінки кажуть «ні», вони просто заграють і насправді це означає «так», що спонукає злочинців ігнорувати відмову жертв і вчиняти сексуальне насильство³²⁰. Організація «Жіночі ініціативи за гендерне правосуддя» розробила у 2005 році рамковий документ MIVSEP (Міф, наслідки, заява про цінність, ефект, шаблони), який надає інструмент для аналізу того, як діють міфи, та їхніх наслідків³²¹.

Гендерні стереотипи – це «загальноприйняте сприйняття або упереджена думка про атрибути або характеристики, або про ролі, якими мають володіти або які повинні виконувати»³²² окремі особи або групи осіб на підставі своєї гендерної приналежності або заявленого гендера. Ці стереотипи виникають із загальноприйнятих уявлень, які вони увічнюють, про жінок і чоловіків, про жіночність і мужність (фемінінність і маскуліність)³²³, а також ідею про те, що кожен гендер і пов'язана з ним поведінка/характер/ролі є бінарними³²⁴. Гендерні стереотипи формують і впливають на всі суспільства та окремих осіб та міцно вкоренилися у ширших культурних та соціальних інститутах.

Гендерні стереотипи «використовують для виправдання та підтримки історичних відносин панування чоловіків над жінками» і вони зміцнюють сексистські та патріархальні

погляди, ідеї та переконання, які завдають шкоди і жінкам, і трансгендерам та небінарним людям³²⁵.

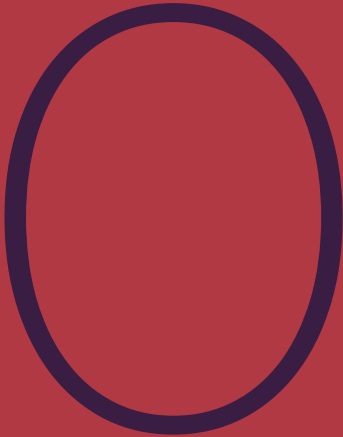
схоже: гендерне насильство і дискримінація, гендер, гендерні забобони або упередження, Стигматизація.

ВІСНИК

- 298 Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Що таке міжнародне гуманітарне право?, 2004, на сайті: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf.
- 299 Конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих у збройних силах на місцях («Женевська конвенція I»); Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали аварій корабля, зі складу збройних сил на морі («Женевська конвенція II»); Конвенція (III) про поводження з військовополоненими («Женевська конвенція III»); Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни («Женевська конвенція IV»), Женева, 12 серпня 1949 (разом «Женевські конвенції»); Додатковий протокол (I) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів («Протокол I до Женевських конвенцій»), 8 червня 1977 року; Додатковий протокол (II) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру («Протокол II до Женевських конвенцій»), 8 червня 1977 року; див. далі, МКЧХ, «Женевські конвенції 1949 року та додаткові протоколи до них», на сайті: <https://www.icrc.org/en/document/geneva-conventions-1949-additional-protocols>.
- 300 Ж. Пікте, Розвиток та принципи міжнародного гуманітарного права, Видавництво Мартінуса Найхоффа та Інститут Генрі Дюнана, 1985 рік.
- 301 МКЧХ, Що таке міжнародне гуманітарне право? 2004 рік, за посиланням: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf.
- 302 Для прикладів див.: Женевські конвенції, зазн. тв. Конвенція ООН про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї та про їх знищення, 10 квітня 1972 року (набула чинності 26 березня 1975 року); Конвенція ООН про заборону розробки, виробництва, накопичення та застосування хімічної зброї та її знищення, 13 січня 1993 року (набула чинності 29 квітня 1997 року); Конвенція ООН про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних пошкоджень або мають невибіркову дію, 10 жовтня 1980 року (набула чинності 2 грудня 1983 року); Конвенція Організації Об'єднаних Націй про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін та їх знищення, 18 вересня 1997 року (набула чинності 1 березня 1999 року); Дублінська дипломатична конференція з касетних боеприпасів, Конвенція з касетних боеприпасів, 30 травня 2008 року (набула чинності 1 серпня 2010 року).
- 303 Женевські конвенції, зазн. тв., загальна стаття 3 (1) (с); Протокол I до Женевських конвенцій, зазн.тв., стаття 75 (2) (b): «посягання на гідність особистості, зокрема образливе і таке, що принижує гідність поводження, примус до проституції та непристойні посягання у будь-якій формі»; Протокол II до Женевських конвенцій, зазн. тв., стаття 4 (2) (e). Перелік усіх відповідних положень див. у документі МКЧХ «Попередження та кримінальне припинення згвалтувань та інших форм сексуального насильства під час збройних конфліктів», 2015 рік, на сайті: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/prevention-criminal-repression-rape-sexual-violence-armed-conflicts-icrc-eng.pdf>.
- 304 Женевська конвенція IV, зазн. тв., стаття 27; Протокол I до Женевських конвенцій, зазн. тв., стаття 76(1).
- 305 Дж. Гардам (1998 рік), «Жінки, права людини та міжнародне гуманітарне право», Міжнародний огляд Червоного Хреста, № 324, с. 421–432; Дж. Гардам та М. Джарвіс, «Жінки, збройні конфлікти та міжнародне право», «Клавер Ко Інтернешнл», 2001 рік.
- 306 Г. Галліолі (2014 рік), «Сексуальне насильство у збройних конфліктах: Порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини», Міжнародний огляд Червоного Хреста, том 96(894), с. 503–538
- 307 Джей-Мі. Хенкерттс і Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, том I: Правила, Кембридж: Преса Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, правило 93 «Згвалтування та інші форми сексуального насильства заборонено», с. 323327: «Практика держав встановлює це правило як норму міжнародного звичайного права, що застосовується як до міжнародних, так і до неміжнародних збройних конфліктів». Див. практику, що додається до цієї норми, Джей-Мі. Хенкерттс та Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, том II: Практика, Кембридж: Видавництво Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, Практика, пов'язана з правилом 93, с. 2190–2225.
- 308 Женевська академія (RULAC), «Міжнародне кримінальне право», за посиланням: <http://www.rulac.org/legal-framework/international-criminal-law#collapse1accord>; В. С. Браун, Міжнародне кримінальне право: природа, витоки та деякі ключові питання, у В. S. Brown (ред.), Дослідницький довідник з міжнародного кримінального права, 2011, Едвард Елгар Паблішинг Лімітед, с. 3–16, с. 3; В. А. Шабас, Міжнародне кримінальне право, том 1, Едвард Елгар Паблішинг Лімітед, 2012 рік.
- 309 Діаконія, «Питання та відповіді з міжнародного кримінального права», на сайті <https://www.diakonia.se/en/IHL/The-Law/International-Criminal-Law1/>.
- 310 Там само. Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), статті 6, 7 та 8. Див. також наведені в тексті визначення «воєнних злочинів», «злочинів проти людяності» та «геноциду», а також спеціальні пояснення щодо «сексуального та гендерного насильства та дискримінації»
- 311 Організація «Парламентарії за глобальні дії», «Імплементційне законодавство з Римського статуту», на сайті: <https://www.pgaction.org/ihl/rome-statute/implementing-legislation.html>.
- 312 Див. раніше терміни «Докази (неприйнятні)» та «Згода на вступ у статевий зв'язок».
- 313 Див. раніше термін «Захисні заходи(щодо жертв і свідків)».
- 314 С. Кусак, ґендерні стереотипи як порушення прав людини, Дослідницька доповідь, представлена Управлінню Верховного комісара з прав людини, 14 жовтня 2013 року, за посиланням: <https://www.esem.org/mk/pdf/Najznachajni%20vesti/2014/3/Cusak.pdf>.
- 315 Там само. Див. інші приклади УВКПЛ, «Як ґендерні стереотипи впливають на здійснення прав людини», за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/WrongfulGenderStereotyping.aspx>.
- 316 Ґендерні стереотипи як порушення прав людини, дослідницька доповідь, зазн. тв.
- 317 Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 33 про доступ жінок до правосуддя, CEDAW/C/GC/33, 23 липня 2015 року пункти 26–28; див. конкретний кейс Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, Карен Таяґ Вертідо проти Філіппін, CEDAW/C/46/D/18/2008, 22 вересня 2010 року; С. Кусак, Ліквідація стереотипів у судовій системі. Рівний доступ жінок до правосуддя у справах про гендерне насильство, Заключний документ, 2014 рік; див. також, про роль судових органів у боротьбі зі шкідливими ґендерними стереотипами, пов'язаними із сексуальним та репродуктивним здоров'ям та правами, УВКПЛ, Довідковий документ, Огляд судової практики, за посиланням: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/JudiciaryRoleCounterStereotypes_EN.pdf.
- 318 Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 33, там само.
- 319 На думку Комітету КЛДЖ, «Зобов'язання захищати вимагає від держав-учасниць

захищати жінок від дискримінації з боку приватних осіб та вживати заходів, безпосередньо спрямованих на викорінення традиційної та всіх інших видів практики, які визначають та вкорінюють поняття неповноцінності або переваги однієї з статей, а також стереотипних уявлень про роль чоловіків та жінок». Див.: Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Загальна рекомендація № 28 щодо основних зобов'язань держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, CEDAW/GC/28, 16 грудня 2010 року, пункт 9. Див. раніше термін «гендерне насильство та дискримінація» та пов'язані з ним зобов'язання держав.

- 320 Див. додаткові приклади: Криза зґвалтувань в Англії та Уельсі, «Про сексуальне насильство: Міфи та реальність», на сайті: <https://rapecrisis.org.uk/get-informed/about-sexual-violence/myths-vs-realities/>.
- 321 Жіноча ініціатива за гендерне правосуддя (WIGJ), «Гендерна проблематика на практиці, керівні принципи та методи боротьби з гендерними злочинами в умовах збройних конфліктів», 2005, с. 18-23, за посиланням: http://www.iccwomen.org/whatwedo/training/docs/Gender_Training_Handbook.pdf. У цьому звіті WIGJ застосовує Рамкову програму MIVSEP до кількох міфів, у тому числі «ти не заразишся ВІЛ, якщо займатимешся сексом із незайманою» і «солдати мають право гвалтувати жінок».
- 322 УВКПЛ, «Гендерне стереотипування», на сайті: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/GenderStereotypes.aspx>.
- 323 Див. колегіально рецензований проєкт «Гендерні інновації», «Стереотипи», на сайті: <https://genderedinnovations.stanford.edu/terms/stereotypes.html>.
- 324 Європейський інститут гендерної рівності, «Гендерні стереотипи», за посиланням: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1222>.
- 325 Рада Європи, «Боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом», за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-stereotypes-and-sexism>.

**Обставини, що обтяжують покарання
Операції, що калічать, на статевих органах
Особа, яка пережила насильство**

Обставини, що обтяжують

Обставини, що обтяжують обставини – це чинники, що враховуються суддями під час винесення вироку особі, яку визнано винною у скоєнні цього злочину. Ці чинники посилюють тяжкість злочину чи контекст, у якому його було скоєно, і, отже, враховуються для винесення суворішого вироку.

При винесенні вироків особам, засудженим за сексуальне насильство, Міжнародний Кримінальний Суд (МКС) та спеціальні трибунали враховували низку обтяжуючих обставин, включно з: кількість жертв³²⁶; «беззахисність» та вік жертв³²⁷; тяжкі фізичні, психологічні чи психіатричні травми, отримані жертвами сексуального та ґендерного насильства; соціальні наслідки в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі³²⁸; зловживання владою, службовим становищем чи дискримінаційні мотиви³²⁹. Африканська комісія з прав людини та народів також рекомендує, щоб застосовні заходи покарання за сексуальне та ґендерне насильство враховували будь-які обтяжуючі обставини, включно з наявністю сімейних відносин; статус колишнього чи нинішнього чоловіка, партнера чи співмешканця; кількість нападників; присутність спільників та/або свідків; поінформованість нападника про наявність у нього ВІЛ-інфекції; чи було правопорушення вчинено неодноразово; рецидивізм; чи було злочин скоєно у присутності дитини³³⁰.

У 2016 році у справі проти Жан-П'єра Бемби Гомбо, щодо якого в МКС було порушено кримінальне переслідування (а в 2019 році він був виправданий за апеляцією) у зв'язку з передбачуваними злочинами проти людяності (вбивство, зґвалтування та мародерство), скоєними у Центрально-африканській Республіці, судді встановили дві обтяжуючі обставини злочину зґвалтування: особлива беззахисність жертв і кричуща жорстокість скоєних діянь³³¹. Щодо

беззахисності жертв, то судді звернули особливу увагу на юний вік восьми жертв, яким на момент зґвалтування було від десяти до сімнадцяти років³³². Вони також встановили, що факти відсутності у жертв зброї, тоді, як вони служили мішенню для безлічі озброєних солдатів у віддалених або затишних місцях (будинки, кущі у пошуках притулку) і насильно утримувалися, посилювали їхню беззахисність³³³. Обтяжуючу обставину особливої жорстокості було встановлено внаслідок того, що судді назвали «кричуще садистськими»³³⁴ діями через: кількість злочинців (у деяких випадках понад 20 солдатів), мотиви цих діянь, їхнє повторення (деякі жертви були зґвалтовані кілька разів, включно з вагінальним, анальним і оральним проникненням) та поєднання зґвалтування з іншими злочинами, спрямованими на різних членів сім'ї, такими, як вбивство та мародерство, під час одного нападу. Судді також звернули увагу на те, що зґвалтування часто відбувалися в присутності членів сім'ї або родичів жертв³³⁵.

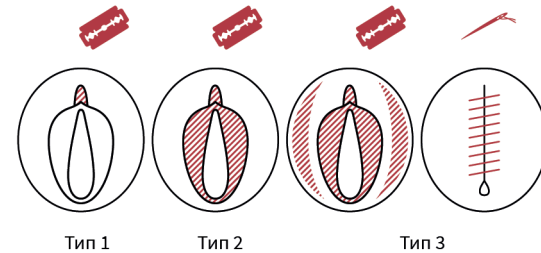
Сексуальне насильство може також стати обтяжуючою обставиною при скоєнні іншого злочину, якщо воно саме по собі не кваліфікується як злочин³³⁶.

Операції, що калічать статеві органи

Операції, що калічать статеві органи, – це одна з форм ампутації або фізичного ушкодження статевих органів³³⁷. Попри те, що це в набагато більшій мірі зачіпає жінок (операції, що калічать жіночі статеві органи), від цього страждають також чоловіки та хлопчики (примусове чоловіче обрізання).

ОПЕРАЦІЇ, ЩО КАЛІЧАТЬ ЖІНОЧІ СТАТЕВІ ОРГАНИ (ОКЖСО або Практика нанесення каліцтв жіночим геніталіям)

Операції, що калічать жіночі статеві органи, є вельми поширеними в усьому світі³³⁸. Це шкідлива практика, що тягне за собою «часткове або повне видалення зовнішніх жіночих статевих органів»³³⁹. Ця процедура найчастіше здійснюється

— ДЖЕРЕЛО: Європейська мережа боротьби з операціями, що калічать, на жіночих статевих органах – <https://www.endfgm.eu/female-genital-mutilation/what-is-fgm/>

на підставі успадкованих від предків дискримінаційних, сексистських та патріархальних культурних норм, які пов'язують подібну згубну практику з такими поняттями жіночності, як чеснота та чистота, або переконаністю в тому, що таке каліцтво посилюватиме бажання та здатність до одруження. Ця практика не має медичної потреби і не приносить жодної користі. Навпаки, часто буває завдано непоправної шкоди здоров'ю жінок і дівчаток, що зазнають такої практики³⁴⁰.

У зв'язку з її інвазивним характером і тяжкими фізичними та психічними довгостроковими наслідками³⁴¹, ОКЖСО є порушенням прав жінок і дівчаток³⁴², рівносильним із жорстоким поведінням або катуванням³⁴³. На думку Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, «операції, що калічать жіночі статеві органи, є непоправною, незворотною наругою, яка негативно позначається на правах людини жінок і дівчаток» і «шкідливою практикою, що становить серйозну загрозу для здоров'я жінок і дівчаток, у тому числі їхньому психологічному, сексуальному та репродуктивному здоров'ю»³⁴⁴.

Операції, що калічать, на чоловічих статевих органах³⁴⁵

Операції, що калічать, на чоловічих статевих органах включають всі процедури, пов'язані з частковим або повним видаленням зовнішніх чоловічих статевих органів або іншими пошкодженнями чоловічих геніталій. Часто йдеться про обрізання чоловіків, але не обмежується ним.

Обрізання – це процедура видалення крайньої плоти пеніса (шкіри, що покриває зовнішню кінцівку органу)³⁴⁶. Воно може практикуватися з різних причин, у тому числі медичних (як профілактика ВІЛ та інших захворювань чи інфекцій³⁴⁷), культурних, релігійних та соціальних³⁴⁸. Обрізання менше критикувало міжнародне співтовариство. Це можна пояснити тим, що, на думку Всесвітньої організації охорони здоров'я, чоловіче обрізання є «однією з найдавніших і найпоширеніших хірургічних процедур у всьому світі» і вважається значно безпечнішою практикою, ніж жіноче обрізання³⁴⁹. Відповідно до Організації Об'єднаних Націй, чоловіче обрізання має проводитися лише в тому разі, якщо: а) учасники (включно, у відповідних випадках, з батьками або опікунами) поінформовані повною мірою; б) учасники дають свою цілком поінформовану згоду; та в) процедура може бути здійснена в умовах суворої гігієни³⁵⁰. Операції, що калічать чоловічі статеві органи, можуть також робитися в умовах конфлікту шляхом, наприклад, повного або часткового відсікання пеніса та/або яєчок³⁵¹. Каліцтво затриманих/в'язнів-чоловіків також має місце і «часто здійснюється для того, щоб зруйнувати їхню маскуліність або чоловічу гідність»³⁵².

Операції, що калічать жіночі та чоловічі статеві органи можуть переслідуватися за міжнародним правом як акти сексуального насильства³⁵³ або, залежно від обставин, як жорстоке поводження або тортури³⁵⁴ згідно з міжнародним правом, у тому числі як акти, що є міжнародним злочином³⁵⁵. Держави зобов'язані попереджати таку згубну практику та забезпечувати захист від неї, ліквідувати законодавство та звичаї, що дозволяють зберігати таку практику, переслідувати

в судовому порядку винних та відшкодовувати шкоду жертвам³⁵⁶.

схоже: Сексуальне насильство, Жорстоке поводження з дітьми, Катування, Жорстокі, нелюдські аботакі, що принижують гідність види дій, поводження та покарання.

Особа, яка пережила насильство

Обидва терміни «жертви» та «особи, які пережили насильство» на сексуальному та ґендерному ґрунті, є прийнятними, але можуть використовуватися в різних контекстах або слугувати різним цілям. Слово «жертва» зазвичай використовується в юридичному контексті, наприклад, при посиланні на судовий розгляд для надання конкретного статусу, який забезпечує права відповідно до закону (див. визначення «Жертва» раніше). Термін «особа, яка пережила насильство» часто стосується людини, яка пройшла або проходить процес відновлення, і використовується як «термін розширення прав і можливостей», а також при розгляді короткострокових та довгострокових наслідків сексуального насильства³⁵⁷.

Немає єдиного правила щодо того, чи слід використовувати термін «особа, яка пережила насильство» або «жертва» для визначення осіб, які зазнали сексуального та ґендерного насильства³⁵⁸. При взаємодії з особами, які пережили трагічні інциденти або жертвами, найдоречніше буде обговорити з ними їхні переваги та поважати їх, якщо тільки конкретна ситуація не вимагає використання того чи іншого терміну, наприклад, у кримінальних установах та судових розглядах, де найчастіше використовується термін «жертва»³⁵⁹. Однак наслідки сексуального та ґендерного насильства і те, як люди ставляться до пережитого досвіду, виходять за рамки цієї термінології, і деякі люди можуть не ідентифікувати себе ані як «особу, яка пережила насильство», ані як «жертву».

схоже: Жертва.

ВИНОСКИ

- 326 МТКЮ, Обвинувач проти Мирослава Брало, Винесення вироку, ІТ-95-17, 7 грудня 2005 року, пункт (б). МТКЮ, Звинувачення проти Відою Благоєвича та Драгана Йокіча, судове рішення, ІТ-02-60-Т, 17 січня 2005 року, пункт 841; Міжнародний кримінальний трибунал з Руанди (МКТР), Звинувачення проти Жана-Батиста Гатете, рішення та вирок, МКТР-00-61-Т, 31 березня 2011 року, пункт 2.1.2. 42.
- 327 Міжнародний кримінальний суд (МКС), Правила процедури та доказування, ICC-ASP/1/3 та Согг.1, частина II.A («Правила процедури та доказування МКС»), 3–10 вересня 2002 року, правило 145.2.b
- 328 МКС, Судова палата VI, звинувачення проти Боско Нтаганди, винесення вироку, МКС-01/04-02/06, 7 листопада 2019 року, пункт 130; МТКЮ, Звинувачення проти Тихомира Блашкіча, судове рішення, ІТ-95-14-Т, 3 березня 2000 року, пункт 787; МТКЮ, Звинувачення проти Радослава Брдяніна, судове рішення, ІТ-99-36-Т, 1 вересня 2004 року, пункт 1105.
- 329 Правила процедури та доведення МКС, цит. зазн. тв., правило 145.2.b.
- 330 Африканська комісія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні засади боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік.
- 331 МКС, Судова палата III, Прокурор проти Жан-П'єра Бемби Гомбо, Рішення про вирок відповідно до статті 76 Статуту, ICC-01/05-01/08, 21 червня 2016 року, пункти 41–47. Жан-П'єр Бемба Гомбо був уперше засуджений 21 березня 2016 року, але пізніше, у червні 2018 року, був виправданий за апеляцією. Однак ця справа, як і раніше, є актуальною, оскільки вона є прикладом того, що судді можуть розглядати як обтяжуючі обставини у справах, пов'язаних із сексуальними та гендерними злочинами. Аналогічні обтяжуючі обставини було встановлено щодо актів сексуального насильства, за які Боско Нтаганда було засуджено у 2019 році. МКС, вирок Нтаганди, зазн. тв., пункти 121–132.
- 332 Там само, пункт 42.
- 333 Там само, пункт 43.
- 334 Там само, пункт 45.
- 335 Там само, пункти 44–47.
- 336 Див.: МКС, вирок Нтаганді, параграф. 194. У справі Боско Нтаганди судді МКС посилаються на жертв, які, крім того, що були насильно завербовані в дитинстві однією з озброєних груп, також зазнавали зґвалтувань і сексуального рабства з боку солдатів тієї ж озброєної групи. Сукупність завданої шкоди, на думку суддів, могла би стати обтяжуючою обставиною злочину «мобілізація та вербування дітей віком до 15 років», якби обвинувачений вже не був засуджений їйому не був винесений вирок за зґвалтування та сексуальне рабство як за окремі та самостійні злочини. Див. також справу Томаса Лубанги в МКС та підхід суддів до винесення вироку, МКС, Судова палата I, Прокурор проти Томаса Лубанги Д'їло, Рішення щодо вироку відповідно до статті 76 Статуту, ICC-01/04-01/06, 10 липня 2012 року.
- 337 Медичний словник, «Операції, що калічать, на статевих органах», за посиланням: <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/genital+mutilation>.
- 338 Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), операції, що калічать, на жіночих статевих органах/обрізаня: Глобальна проблема ЮНІСЕФ, 2016 рік, на сайті: https://www.unicef.org/media/files/FGMC_2016_brochure_final_UNICEF_SPREAD.pdf; See also UNFPA, Bending the curve: FGM trends we aim to change, (Вигнути криву: Тенденції ОЖКСО, які ми прагнемо змінити), 2018, на сайті: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/18-053_FGM-Infographic-2018-02-05-1804.pdf; ВООЗ операції, що калічать, на жіночих статевих органах та наслідки при пологах: Спільне проспективне дослідження ВООЗ у шести африканських країнах, 2006 рік, за посиланням: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/fgm-obstetric-outcome-study/en/>.
- 339 ЮНФПА, «Запитання, що часто ставляться про операції, що калічать жіночі статеві органи (ОЖКСО)», липень 2019 року, за посиланням: <https://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#whatisfgm/>.
- 340 ВООЗ, «Операції, що калічать, на жіночих статевих органах», останнє оновлення 3 лютого 2020, на сайті: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>; ЮНФПА, «Топ 5 речей, які ви не знали про операції, що калічать, на жіночих статевих органах», 5 лютого 2019 року, за посиланням: <https://www.unfpa.org/news/top-5-things-you-didnt-know-about-female-genital-mutilation>.
- 341 ОЖКСО може мати короткострокові та довгострокові наслідки, наприклад, для жінок і дівчаток: сильні болі; хронічний біль; надмірна кровотеча (геморагія); шок; набряк тканин статевих органів; інфекції; вірус імунодефіциту людини (ВІЛ); порушення процесу загоєння ран; хронічні інфекції статевих органів; хронічні інфекції статевих шляхів; інфекції сечовивідних шляхів; хворобливе сечовипускання та проблеми з сечовипусканням; проблеми з піхвою; проблеми із менструальним циклом; надмірний вміст рубцевої тканини (келоїдів); проблеми із сексуальним здоров'ям; ускладнення під час пологів (акушерські ускладнення); акушерський свиць; перинатальні ризики; проблеми психічного здоров'я; смерть. Див ВООЗ, «Операції, що калічать, на жіночих статевих органах», зазн. тв.; ВООЗ, «Небезпеки для здоров'я, пов'язані з операціями, що калічать, на жіночих статевих органах (ОЖКСО)», на сайті: <https://www.who.int/sexual-and-reproductive-health/health-risks-of-female-genital-mutilation>.
- 342 ВООЗ, ЮНІСЕФ і ЮНФПА, Спільна заява: Операції, що калічать, на жіночих статевих органах, 1997, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41903/9241561866.pdf?sequence=1>; Див. також спільну заяву 10 агенцій ООН, ВООЗ, «Викорінення операцій, що калічать жіночі статеві органи», 2008 р., на сайті <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/9789241596442/en/>; Т ВООЗ також прийняла клінічну настанову: ВООЗ, Догляд за дівчатками та жінками, що зазнали операцій, що калічать жіночі статеві органи, клінічна настанова, 2018, за посиланням: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272429/978924_eng.pdf?ua=1.
- 343 Дія прикладу див.: Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поведіння та покарання, А/HRС/31/57, 5 січня 2016 року, пункт 58.
- 344 Генеральна Асамблея ООН, Активізація глобальних зусиль щодо викорінення операцій, що калічать жіночі статеві органи, А/RES/67/146, 5 березня 2013 р., преамбула.
- 345 Дізнайтеся більше про операції, що калічать чоловічі статеві органи у Джорджа К. Деннісона, Фредеріка М. Ходжеса і Мерилін Фейр Мілос (Публ.), Обрізаня геніталі: Захист дітей від медичних, культурних і релігійних посягань, Спрінгер, 2013 р.
- 346 Словник Мерріам-Вебстер «Обрізаня», <https://www.merriam-webster.com/dictionary/circumcision>; С. Кавга та М. Галуцке (2014), «Операції, що калічать, на статевих органах чоловіків (ампутація) та їх ускладнення: опис випадку», BMC Research Notes (Дослідницькі нотатки BMC), Vol. 7, р. 1.
- 347 «Обрізаня чоловіків задля профілактики ВІЛ», на сайті: <https://www.who.int/hiv/topics/malecircumcision/en/>; ВООЗ, «Добровільне медичне чоловіче обрізаня для профілактики ВІЛ-інфекції», липень 2012 р., на сайті: https://www.who.int/hiv/topics/malecircumcision/fact_sheet/en/.
- 348 Інші причини включають культурні переконання, соціальне визнання або причини,

пов'язані зі здоров'ям, див.: ВООЗ та Спільна програма ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС); Чоловіче обрізання: глобальні тенденції й детермінанти розповсюдженості, безпека та прийнятність, 2007, с. 4–5, н., на сайті: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43749/9789241596169_eng.pdf?sequence=1.

349 Там само, с. 27; ВООЗ та ЮНЕЙДС, обрізання новонароджених та дітей чоловічої статі: глобальний огляд, 2010 рік, с. 55, https://www.who.int/hiv/pub/malecircumcision/neonatal_child_MC_UNAIDS.pdf?ua=1.

350 ЮНЕЙДС, «Рухаючись уперед: Політика та дії ООН з питань чоловічого обрізання (Частина 3)», 2 березня 2007 року, за посиланням: <https://www.unaids.org/en/resources/presscentre/featurestories/2007/march/20070302mcp3>.

351 Див., напр., становище в Кенії: МКС, Палата досудового діловодства I, Прокурор проти Френсіса Кірімі Мутаури, Ухуру Муйгаї Кеніатти та Мухаммеда Хусейна Алі (Кеніатта та ін.), Рішення про підтвердження звинувачень відповідно до статті 61(7) 5 та (b) Римського статуту, ICC-01/09-02/11, 23 січня 2012 року, пункти 260–266.

352 ООН, Жінки, мир та безпека: Дослідження, подане Генеральним секретарем на виконання резолюції 1325 (2000) Ради Безпеки, пункт (b).59, за посиланням: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/womenpeaceandsecurity.pdf>.

353 Прокуратура МКС визнала важливість переслідування за калічення статевих органів як за сексуальне насильство, див.: Засадничий документ із сексуальних та гендерних злочинів, зазн. тв., с. 13; Жіночі ініціативи за гендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 рік, с. 28, за посиланням: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>; Рада Безпеки ООН /РБ ООН/, Доповідь Міжнародної комісії з розслідування, яка уповноважена встановити факти та обставини подій 28 вересня 2009 року в Гвінеї, S/2009/693, 18 грудня 2009 року, с.2.

354 Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань та інших жорстоких, нелюдських аботих, що принижують гідність видів поведження та покарання, A/HRC/31/57, 5 січня 2016 року, пункти. 58, 61–62; Комітет проти катувань, Зауваження загального порядку № 2: Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поведження, CAT/C/GC/2, 24 січня 2008 року, пункт 18; Організації «РЕДРЕС» та «Міжнародна амністія», «Гендер та катування»: Доповідь Конференції, 2011 рік, с. 30–31, за посиланням: <https://www.yumpu.com/en/document/read/33439277/gender-and-torture-conference-report-redress>; МКС визнав, що операції, що калічать, на чоловічих статевих органах рівносильні іншим нелюдським діянням, Див.: МКС, Підтвердження звинувачень Кеніатта та ін., зазн. тв., пункти 264–266.

355 Хоча обвинуваченого не було засуджено, див.: МКС, Підтвердження звинувачень Кеніатта та ін., там само, пункт 166.

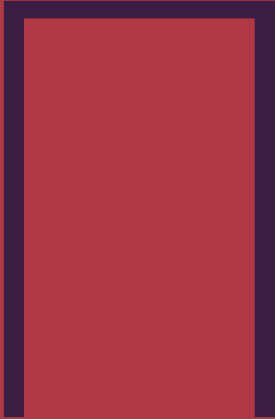
356 Конвенція ООН про права дитини, 20 листопада 1989 (набула чинності 2 вересня 1990), стаття 24 (3); Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ») та Комітет з прав дитини, Спільна загальна рекомендація/зауваження загального порядку №. 31 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок та № 18 Комітету з прав дитини про шкідливу практику, CEDAW/C/GC/31-CRC/C/GC/18, 4 листопада 2014 року; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП), Зауваження загального порядку № 14: Право на найвищий досяжний рівень здоров'я (стаття 12), E/C.12./2000/4, 11 серпня 2000 року, пункт. 51.

357 Організація «RTInternational», Ініціатива щодо створення набору матеріалів щодо сексуальних посягань, «Жертва або особа, яка пережила насильство: термінологія від

розслідування до винесення вироку», за посиланням: <https://sakitta.org/toolkit/docs/Victim-or-Survi-Terminology-from-Investigation-Through-Prosecution.pdf>

358 Організація Об'єднаних Націй використовує обидва терміни на взаємозамінній основі. Наприклад, ООН-Жінки та інші, «Пакети основних послуг для жінок і дівчаток, які зазнають насильства», Модуль 3: Правосуддя та діяльність правоохоронних органів, 2015 рік, с. 10, за посиланням: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/essential-services-package-module-3-en.pdf?la=en&vs=3520>.

359 Жертва або особа, яка пережила насильство: термінологія від розслідування до вироку, зазн. тв., с. 1; Національна мережа боротьби зі зґвалтуваннями, насильством та інцестами (RAINN), «Ключові терміни та фрази», за посиланням: <https://www.rainn.org/articles/key-terms-and-phrases>; Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН), Доповідь Генерального секретаря: Поглиблене дослідження всіх форм насильства щодо жінок, A/61/122/Add.1, 6 липня 2006 року, пункт 21.

Перевірка на цноту

Підзвітність

Підхід, орієнтований на потреби жертв

Покладання провини на жертву

Полігамія

Політика абсолютної нетерпимості

Права на СОГІ (сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність)

Права людини

Права жінок

Правосуддя перехідного періоду

Примусова вагітність

Примусова контрацепція

Примусова оголеність

Примусова чи насильницька проституція

Примусова або насильницька стерилізація

Принцип «Не нашкодь»

Перевірка на цноту

Перевірка на цноту спрямована на визначення того, чи є дівчина чи жінка незайманою. Вона практикується у багатьох країнах, найчастіше примусово, у низці контекстів, зокрема у місцях тримання під вартою³⁶⁰; щодо жінок, які заявляють про зґвалтування; щодо жінок, які збираються одружитися³⁶¹; щодо жінок, які обвинувачуються владою у проституції; та у межах державної чи соціальної політики, спрямованої на контроль за сексуальною поведінкою. Перевірка на цноту рівнозначна сексуальному та ґендерному насильству³⁶² і є порушенням прав жінок і дівчаток. Це принизлива і травматична практика, яка може серйозно згубно вплинути на фізичне та психологічне здоров'я жінок і дівчаток³⁶³.

Найпоширенішою перевіркою на цноту є так званий «двопальцевий тест»³⁶⁴. Цей тест досі використовується в різних країнах для визначення того, чи є жінка незайманою, залежно від наявності у неї дівочої пліви, і чи веде вона активне статеве життя, виходячи з розмірів та еластичності її піхви³⁶⁵. Відповідно до міжнародного права в галузі прав людини таке «вагінальне обстеження пальцями» може бути прирівняне до зґвалтування³⁶⁶.

У деяких країнах жертви зґвалтування проходять перевірку на цноту, нібито для того, щоб переконатися, що зґвалтування відбулося. Потім результати використовуються в суді, переважно проти жертви та з метою підірвати довіру до неї на підставі її передбачуваної сексуальної поведінки³⁶⁷. Справді, згідно з цією шкідливою та сексистською інтерпретацією, може вважатися, що жертви були згодні, якщо перевірка на невинність нібито доводить, що вона була сексуально активною та «нечистою».

У 2018 році кілька структур Організації Об'єднаних Націй закликали до заборони цієї практики та підтвердили, що ці тести є «ненауковими»³⁶⁸. На думку «ООН-Жінки», Управління Верховного комісара з прав людини та Всесвітньої організації

End Virginity Testing

Virginity testing, also called “two-finger testing”, is unscientific, harmful, and a violation of women’s and girls’ human rights.

Покласти край перевірці на незайманість

Перевірка цноти, звана як «перевірка двома пальцями», є ненауковою, небезпечною і порушує права жінок та дівчаток.

ДЖЕРЕЛО: WHO – <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/infographics-end-virginity-testing/en/>

охорони здоров'я, перевірка на цноту не має медичної доцільності, має шкідливі наслідки та порушує багато прав людини, такі як право на недоторканність приватного життя та фізичну недоторканність, на найвищий досяжний рівень здоров'я, на захист від дискримінації за ознакою статі, на життя, на свободу від катувань або жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність поводження, а також права дитини³⁶⁹. Незалежна група судово-медичних експертів вважає, що обстеження на цноту не тільки є ненадійним з медичного погляду і за своєю суттю носить дискримінаційний характер, але і в тих випадках, «коли воно здійснюється насильницьким шляхом, є жорстоким, нелюдським і таким, що принижує гідність, поводженням і може бути прирівняне до тортур залежно від конкретних обставин»³⁷⁰.

ДОКАЗИ (НЕПРИЙНЯТІ).

Підзвітність

Підзвітність передбачає, що особи, держави чи інші суб'єкти повинні нести відповідальність за свої дії, коли вони порушують закони чи правила, або коли вони не виправдовують очікувань, покладених на конкретну посаду або діяльність³⁷¹. Підзвітність може виражатися в різних формах, включно з адміністративною³⁷², політичною³⁷³, судовою³⁷⁴, кримінальною, і містить процеси, спрямовані на встановлення істини, справедливості та відшкодування шкоди жертвам³⁷⁵.

Коли йдеться про судову чи кримінальну відповідальність, міжнародні договори та звичайне міжнародне право передбачають обов'язок держав притягувати до відповідальності осіб, винних у серйозних порушеннях прав людини та міжнародних злочинах, включно з сексуальним та ґендерним насильством, за допомогою здійснення кримінальних розслідувань та судового переслідування³⁷⁶.

Підзвітність за порушення прав людини та інші основні

Жінки та дівчатка становлять

99%

осіб, вимушених працювати
у комерційній секс-індустрії

ДЖЕРЕЛО: Міжнародна організація праці (МОП) та фонд Walk Free, глобальні оцінки сучасного рабства: примусова праця та примусові шлюби, 2017 рік – https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf

міжнародні злочини потребує внутрішніх правових та інституційних рамок, які дають змогу оперативно, ретельно, незалежно та неупереджено розслідувати ці порушення та злочини й переслідувати винних у судовому порядку. Розслідування сексуального і ґендерного насильства та злочинів, а також судове переслідування за них вимагають спеціального досвіду та ширшого розуміння діянь, які виходять за межі зґвалтування, в тому числі того, як вони зачіпають чоловіків, хлопчиків та ЛГБТІ (лесбіянок, гомосексуалістів, бісексуалів, транссексуалів та інтерсексуалів). Необхідно враховувати ґендерну специфіку та достовірно документувати пережитий жертвами досвід³⁷⁷.

У всіх країнах відповідальність за сексуальне та ґендерне насильство та злочини найчастіше залишається низькою через бар'єри на індивідуальному та структурному рівнях³⁷⁸, обмежені можливості для ефективного розслідування та судового переслідування винних, неповнота та неадекватність правової бази, відсутність спеціалізованої та відповідної підготовки персоналу в медичній, судово-медичній, поліцейській та судовій царинах, а також збереження дискримінації та ґендерних стереотипів, у тому числі, серед цих фахівців³⁷⁹.

скоже: Безкарність, Права людини, Міжнародне кримінальне право, Універсальна юрисдикція.

Підхід, орієнтований на потреби жертв

Підхід, орієнтований на потреби жертв, є процесом, який здійснюється під керівництвом підготовлених постачальників послуг і фахівців-практиків і в межах якого жертва має право самостійно вирішувати, як він відбуватиметься, а її потреби та інтереси вважаються пріоритетними³⁸⁰. За такого підходу жертви відіграють інтерактивну роль, а їхні інтереси, безпека та добробут беруться за основу³⁸¹. Фахівці-практики, які застосовують підхід, орієнтований на потреби

П жертв, повинні забезпечити надання їм всебічної допомоги з метою мінімізації ризиків повторної травматизації, у тому числі вживання захисних заходів та надання медичної, психологічної, правової та економічної підтримки³⁸².

Застосування підходу, орієнтованого на потреби жертв, є особливо необхідним у випадках сексуального та ґендерного насильства, коли ризик заподіяння додаткової шкоди та травм жертвам є особливо великим. Підхід, орієнтований на потреби жертв, має враховувати особливості пережитого ними досвіду та наслідки злочину(ів), а також передбачати конкретні заходи щодо задоволення індивідуальних потреб жертв. Протягом багатьох років чимало структур (наприклад, держави, громадянське суспільство та міжкурядові організації) виступали за ухвалення підходу, орієнтованого на потреби жертв, для роботи з жертвами сексуального та ґендерного насильства³⁸³.

схоже: Принцип «Не нашкодь».

Покладання провини на жертву (віктимблеймінг)

Покладання провини на жертву замість злочинця є доволі поширеним явищем у випадках сексуального та ґендерного насильства³⁸⁴. Жертв часто відкрито звинувачують або розглядають як такі, що частково або вповні є відповідальними за те, що з ними сталося, і як наслідок, відбувається стигматизація щодо сімей³⁸⁵. Тому покладання провини на жертву³⁸⁶ є ключовим компонентом культури зґвалтування³⁸⁷. Це явище поширене на всіх рівнях суспільства, воно перешкоджає тому, щоб жертви заявляли про сексуальне насильство, і тим самим сприяють формуванню культури безкарності за такі злочини³⁸⁸.

Класичний приклад – це коли жінок і дівчаток допитують або критикують за те, як вони одягнені або як вони поводитися перед зґвалтуванням, що часто призводить до переконання, що насправді у тому, що сталося³⁸⁹, винні жертви сексуального та ґендерного насильства.

Важливо нагадати, що жертви сексуального та ґендерного насильства ніколи не звинувачуються і не вважаються відповідальними за насильство, якого вони зазнали. Усі чинники, які сприяють чи спрямовані на перекидання відповідальності за насильство, не стосуються справи і лише завдають додаткової шкоди жертвам. Відповідальність і провина мають покладатися лише на осіб, які вчинили насильство (і спільника чи спільників, якщо такі є)³⁹⁰.

схоже: Стигматизація.

схоже: Особа, яка пережила насильство.

Полігамія

Полігамія – це форма шлюбу, в якій перебувають більше двох осіб подружжя³⁹¹. Є два типи полігамних шлюбів: поліандрія (багаточоловіцтво), в якому жінка бере в чоловіки більше, ніж одного чоловіка³⁹², і полігінія (багатоженство), в якому чоловік бере в дружини кілька жінок³⁹³. І хоча використання ширшого терміну «полігамія» є вельми поширеним у міжнародних та внутрішніх дискурсах про права жінок, насправді такі дискусії є спробою розв'язати проблему «полігінії» (багатоженства), яка вважається наслідком глибоко вкорінених патріархальних засад, культурних переконань і стереотипів та дискримінаційних звичаїв³⁹⁴.

У низці країн полігамія визнається у цивільному праві, і в деяких випадках пари мають можливість обирати між полігамним та моногамним шлюбом³⁹⁵. У деяких країнах полігамія дозволена, але чоловік формально зобов'язаний подати згоду своєї дружини/дружин як попередню умову для одруження з іншою жінкою³⁹⁶. В інших країнах, таких як Йорданія, наприклад, згода дружини не потрібна; однак чоловік повинен продемонструвати фінансову можливість утримувати більше однієї дружини на додаток до інформування наявної дружини про свій намір узяти ще одну дружину³⁹⁷. Однак у більшості країн, де дозволена полігамія, і

НУЛЬОВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТА НАРУГ

Винуватці будуть покарані

ДЖЕРЕЛО: ООН – <https://www.un.org/preventing-sexual-exploitation-and-abuse/content/response>

зокрема полігамія, не потрібна згода вже наявної дружини³⁹⁸. Полігамія також існує і в межах офіційних правових рамок, а також у звичайних і релігійних правилах³⁹⁹.

Занепокоєння щодо полігамії та її наслідків було позначено на міжнародному, регіональному та національному рівнях⁴⁰⁰. Різні органи Організації Об'єднаних Націй кваліфікували ці шлюби як згубну практику та порушення прав жінок, особливо як порушення права на рівність між жінками та чоловіками⁴⁰¹. Вона «суперечить гідності жінок і дівчат і обмежує їхні права та свободи людини, включно з рівністю та захистом у сім'ї». [...] Її вплив включає шкоду здоров'ю дружин, що розуміється як фізичний, психічний і соціальний добробут, матеріальну шкоду та страждання, які можуть бути заподіяні дружинам, а також емоційний і матеріальний збитки, який може бути завданий дітям, часто з серйозними наслідками для їхнього добробуту»⁴⁰².

схоже: Права жінок, Шлюб.

Політика абсолютної нетерпимості

Організація Об'єднаних Націй прийняла політику абсолютної нетерпимості з метою запобігання сексуальній експлуатації та насильству з боку персоналу Організації Об'єднаних Націй (ООН) під час їхніх місій у постраждалих країнах та ситуаціях⁴⁰³. Вона була введена після запровадження у 2003 році «спеціальних заходів щодо захисту від сексуальної експлуатації та сексуального насильства», що застосовуються до всіх співробітників ООН⁴⁰⁴. У цьому документі Генеральний секретар встановив, що «сексуальна експлуатація та сексуальне насильство є порушенням загально визнаних міжнародних правових норм і стандартів і завжди вважалися неприйнятними та забороненими діями для персоналу Організації Об'єднаних Націй»⁴⁰⁵.

ООН продовжує серйозно виборювати реалізацію своєї політики. Упродовж останнього десятиліття з різних країн постійно надходять звинувачення на адресу миротворців та цивільного персоналу ООН. Після звинувачень, висловлених у Гаїті⁴⁰⁶, зі своїми заявами почали виступати жертви в Центральноафриканській Республіці⁴⁰⁷ та Демократичній Республіці Конго⁴⁰⁸. З даними про заявлені звинувачення можна ознайомитися на веб-сайті Організації Об'єднаних Націй⁴⁰⁹, хоча, як це часто буває в разі сексуального насильства, цей інструмент відстеження зловживань є лише невеликою частиною проблеми «вершиною айсберга».

На своєму веб-сайті, у блоці миротворчих місій, ООН представляє схему, яка пояснює, яким чином слід повідомляти про порушення персоналу ООН, який бере участь у миротворчих та спеціальних політичних місіях⁴¹⁰.

схоже: Експлуатація (сексуальна), Жорстоке поводження з дітьми.

Права на согі (сексуальну орієнтацію і ґендерну ідентичність)

Права людини повинні дотримуватися стосовно всіх осіб, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності⁴¹¹. Ті, чия сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність (СОГІ) відрізняються від панівних норм у їхньому суспільстві або регіонах (наприклад, Лесбійки, Геї, Бісексуали, Квір-люди, Трансґендери, Інтерсексуали та інші ЛГБТІКА+⁴¹²), дуже часто стикаються з порушеннями своїх засад, насильством і дискримінацією⁴¹³.

Права на СОГІ спрямовані на підвищення ефективності здійснення універсальних прав людини спільноти ЛГБТІКА+. Для моніторингу ситуації та забезпечення дотримання та здійснення цих прав у державах-учасниках, Рада з прав людини Організації Об'єднаних Націй (ООН) призначила у 2016 році незалежного експерта з питань сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності⁴¹⁴. У своїй доповіді за 2018 рік Незалежний експерт зазначив, що акти насильства та дискримінації щодо СОГІ, які розглядаються як такі, що не відповідають встановленим нормам, «вчиняються в усіх куточках світу, а кількість жертв, як вважається, щорічно обчислюється мільйонами». Ці акти варіюються від повсякденного відчуження та дискримінації до найжахливіших діянь, включно з катуваннями та довільними вбивствами»⁴¹⁵. Він рекомендував державам реформувати дискримінаційні закони та вжити всіх заходів для запобігання, розслідування та покарання порушень⁴¹⁶.

Сьогодні правозахисники закликають до визнання конкретніших прав СОГІ⁴¹⁷. Попри те, що за останнє десятиліття було зроблено певні зусилля, такі як ухвалення Декларації ООН про сексуальну орієнтацію та ґендерну ідентичність у 2008 році⁴¹⁸, та Джокьякертських принципів застосування міжнародних норм у галузі прав людини щодо сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності у 2007 році

(оновлено у 2017 році)⁴¹⁹, належних правових рамок досі не створено⁴²⁰.

скоже: Права людини.

Права людини

Права людини – це сукупність права і свободи, які невід'ємно належать всім людям, незалежно від статі, ґендеру, національності, етнічної приналежності, мови, релігії чи іншої ознаки⁴²¹. Права людини – «універсальні, неподільні, взаємозалежні та взаємопов'язані»⁴²². У законах, що стосуються прав людини, недискримінація є наскрізним принципом, що є присутнім у всіх основних регіональних та міжнародних угод з прав людини, включно, зокрема, з Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ)⁴²³.

Від 1945 року, й особливо після ухвалення Статуту Організації Об'єднаних Націй (ООН), в якому наголошувалося на повазі до прав людини та основних свобод, почала реалізовуватися ідея ухвалення міжнародного білля про права. Наслідком стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини (1948 р.)⁴²⁴, за якою в 1966 р. йшли юридично обов'язкові Міжнародні пакти про економічні, соціальні та культурні права і про громадянські та політичні права (1966 р.)⁴²⁵.

У наступні десятиліття міжнародна система прав людини розвивалася далі, і сьогодні Пакти є частиною дев'яти основних міжнародних угод з прав людини, кожна з яких створює механізм контролю над виконанням засад угоди державами-учасниками⁴²⁶. Деякі з цих механізмів уповноважені отримувати індивідуальні скарги від жертв зі звинуваченнями у порушенні їхніх прав, передбачених відповідною угодою, включно з Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок (КЛДЖ). Крім того, на регіональному

рівні було розроблено угоди з прав людини, серед них – Європейську конвенцію з прав людини⁴²⁷, Американську конвенцію з прав людини⁴²⁸ та Африканську хартію прав людини та народів⁴²⁹. Ці регіональні угоди створили механізми для ухвалення юридично обов'язкових присудів щодо держав-учасниць, яких було визнано такими, що порушують свої договірні зобов'язання, а саме: Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини (доповнений Міжамериканською комісією з прав людини) та Африканський суд з прав людини та народів (доповнений Африканською комісією з прав людини та народів – АКПЛН).

Важливо зазначити, що у виняткових обставинах, таких як збройний конфлікт, призупинення або утиск урядом деяких прав людини може бути дозволений за певних обмежених і тимчасових умов, якщо теза про відступ від правил є у відповідному договорі з прав людини і якщо ситуація, що склалася, загрожує безпеці нації. Однак дотримання деяких прав, які називаються також обов'язковими та такими правами, які неможливо скасувати, не може бути припинено або обмежено незалежно від обставин. До них належать права, викладені у статті 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права⁴³⁰, які можуть бути також розширені через включення до них додаткових прав⁴³¹. Окрім того, законний відступ не повинен передбачати жодної дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

До документів у галузі прав людини, що передбачають конкретні заходи захисту від сексуального та/або ґендерного насильства, належать КЛДЖ⁴³²; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та насильства в сім'ї та боротьбі з ним⁴³³; Міжамериканська конвенція про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього⁴³⁴; а також Протокол до Африканської комісії з прав людини та народів, що стосується прав жінок в Африці⁴³⁵. Декларативні документи, такі як загальні

рекомендації Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, зауваження загального порядку Комітету ООН з прав людини, а також Керівні засади та резолюції, є важливою частиною системи прав людини, оскільки вони забезпечують спільне керівництво для держав щодо виконання своїх відповідних договірних зобов'язань. Одним із ключових прикладів є Керівні засади АКПЛН щодо боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, ухвалені у 2017 році з метою надання підтримки державам у виконанні їхніх міжнародних зобов'язань щодо запобігання сексуальному насильству, захисту від нього та реагування на нього⁴³⁶.

Міжнародне право в галузі прав людини зобов'язує держави поважати та захищати права людини, запобігати та карати за будь-які порушення, які вчиняють посадові особи або приватні особи цих держав, та забезпечувати відшкодування шкоди жертвам⁴³⁷. І хоча при здійсненні цих прав можуть братися до уваги регіональні, історичні чи релігійні особливості, що дає державам певну свободу діяти на власний розсуд, держави зобов'язані захищати всіх людей від будь-якого порушення їхніх прав і свобод⁴³⁸.

скоже: Права жінок, Репродуктивні права.

Права жінок

Права жінок включають усі права людини⁴³⁹. Правозахисна діяльність щодо дотримання цих прав значно активізувалася у відповідь на поширену нерівність і дискримінацію при визнанні та здійсненні цих прав⁴⁴⁰. Права жінок не передбачають додаткових прав для жінок і дівчат, а спрямовані радше на рівне здійснення ширших фундаментальних прав людини⁴⁴¹.

Порушення прав людини, які невідповідно сильніше стосуються жінок і дівчаток, включають право на життя, вільне від насильства та дискримінації⁴⁴²; свободу вибору в особистих аспектах свого життя⁴⁴³, особливо щодо

репродуктивного здоров'я⁴⁴⁴ (шлюб, вагітність і статеве життя); та права на освіту, доступ до правосуддя⁴⁴⁵, найм на роботу в різних професійних сферах⁴⁴⁶, на справедливу та рівну оплату праці⁴⁴⁷ та на участь у соціальному, громадському та політичному житті.

У всіх країнах світу порушення прав жінок і дівчаток мають структурний, поширений і найчастіше сексистський характер. Сексуальне і ґендерне насильство щодо жінок і дівчаток є особливо кричущим порушенням багатьох прав жінок і дівчаток.

На міжнародному рівні ключовими документами у сфері захисту прав жінок є Пекінська декларація та Платформа дій⁴⁴⁸, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та відповідні загальні рекомендації⁴⁴⁹. На регіональному рівні було ухвалено й інші документи, такі як Міжамериканська конвенція про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього (відома як Конвенція Белем-ду-Пара)⁴⁵⁰, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та насильству в сім'ї та боротьбі з ним⁴⁵¹, Протокол до Африканської хартії прав людини та народів, що стосується прав жінок в Африці⁴⁵², та Декларація про викорінення насильства щодо жінок у регіоні АСЕАН⁴⁵³.

скоже: Права людини, ґендерне насильство та дискримінація.

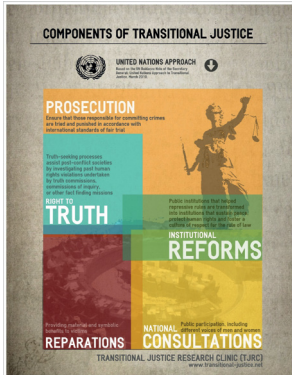
Правосуддя перехідного періоду

Правосуддя перехідного періоду – це процес, у межах якого розглядаються масові чи систематичні порушення прав людини у країнах, які виходять зі стану конфлікту чи репресій, з метою відшкодування збитків, завданих внаслідок порушень і свавілля⁴⁵⁴. Воно містить судові та позасудові заходи і, як правило, охоплює чотири напрями: кримінальне переслідування принаймні тих, хто несе найбільшу відповідальність за порушення прав людини; встановлення істини щодо порушень прав людини у рамках позасудових

процесів; індивідуальне, колективне, матеріальне чи символічне відшкодування збитків жертвам; та реформи, необхідні для того, щоб уникнути повторення злочинів та відновити довіру до внутрішньодержавної структури⁴⁵⁵. Кожен із цих стовпів має власну мету і вплив, і їх можна здійснювати паралельно⁴⁵⁶. Ці процеси є особливо важливими, оскільки вони пропонують цілісний підхід, що враховує зобов'язання держав відповідно до міжнародного права та права жертв, а також їхні потреби у встановленні істини, правосудді та відшкодуванні збитків⁴⁵⁷.

У процесах правосуддя перехідного періоду державам та іншим відповідним зацікавленим сторонам слід вживати заходів для забезпечення того, щоб особливі потреби жертв сексуального та ґендерного насильства в належний спосіб задовольнялися⁴⁵⁸. Органи правосуддя перехідного періоду повинні здійснити розслідування та пролити світло на причини, мотиви, обставини, за яких було скоєно насильство, та на наслідки такого насильства. Примушувати мовчати жертв такого вельми поширеного насильства було б прогалиною у переході до більш інклюзивного та безпечного суспільства⁴⁵⁹. Оскільки сексуальне та ґендерне насильство часто є результатом структурної ґендерної дискримінації або інших сексистських норм⁴⁶⁰, правосуддя перехідного періоду може стати каталізатором змін в усуненні причин такого глибоко вкоріненого насильства⁴⁶¹.

Деякі комісії зі встановлення істини в рамках процесів правосуддя перехідного періоду займалися проблемою дуже поширеного сексуального та ґендерного насильства, що дало змогу здійснити глибокий аналіз злочинів і вжити відповідних заходів реагування. До них входять комісії зі встановлення істини в Гватемалі, Перу, Кенії, Ліберії, Марокко, Сьєрра-Леоне, Тиморе-Лешті, Соломонових Островах та Південній Африці⁴⁶². Після завершення цієї роботи рекомендації, що містяться в опублікованих доповідях, можуть бути орієнтиром для забезпечення підзвітності та відшкодування збитків⁴⁶³. Деякі з

ДЖЕРЕЛО: Дослідницька клініка Правосуддя перехідного періоду, Інфографіка – <http://transitional-justice.net>

КОМПОНЕНТИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Забезпечити, щоб особи, відповідальні за злочини, постали перед судом і покарали відповідно до міжнародних стандартів справедливого судового розгляду.

ПРАВО НА ПРАВДУ

Процеси пошуку істини у постконфліктних суспільствах відбуваються через розслідування порушень прав людини, утворення комісій із встановлення істини, комісій із розслідування чи інших місій із встановлення фактів.

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ

Державні установи, які сприяли встановленню політики репресій, трансформуються в установи, що підтримують мир, захищають права людини та просувають культуру поваги до верховенства права.

РЕПАРАЦІЇ

Надання матеріальної та символічної компенсації жертвам.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Участь в обговореннях широкого загалу, включаючи чоловіків і жінок.

комісій присвятили цілі розділи сексуальному та ґендерному насильству⁴⁶⁴.

схоже: Підзвітність.

Примусова вагітність

Примусова вагітність – це акт примусу жінки або дівчини до вагітності або коли жінці або дівчині відмовляють у можливості перервати вагітність⁴⁶⁵. Судді Міжнародного кримінального суду (МКС) дали визначення примусової вагітності як «незаконного становища жертви, за якого вона не має права вибору щодо збереження вагітності»⁴⁶⁶.

Згідно з Римським статутем, примусова вагітність може являти собою злочин проти людяності⁴⁶⁷ та військовий злочин⁴⁶⁸, коли діяння вчиняється «з наміром вплинути на етнічний склад будь-якого населення або вчинити інші серйозні порушення міжнародного права»⁴⁶⁹. Справа проти Домініка Онгвена, передбачуваного командира загону «Господня

армія опору», яка нині перебуває на розгляді МКС, є першою, в якій звинувачення у примусовій вагітності було включено як злочин проти людяності та військовий злочин⁴⁷⁰. Примусова вагітність може також використовуватися як інструмент етнічної чистки або геноциду, як це відбувається у «таборах для зґвалтувань» у колишній Югославії⁴⁷¹.

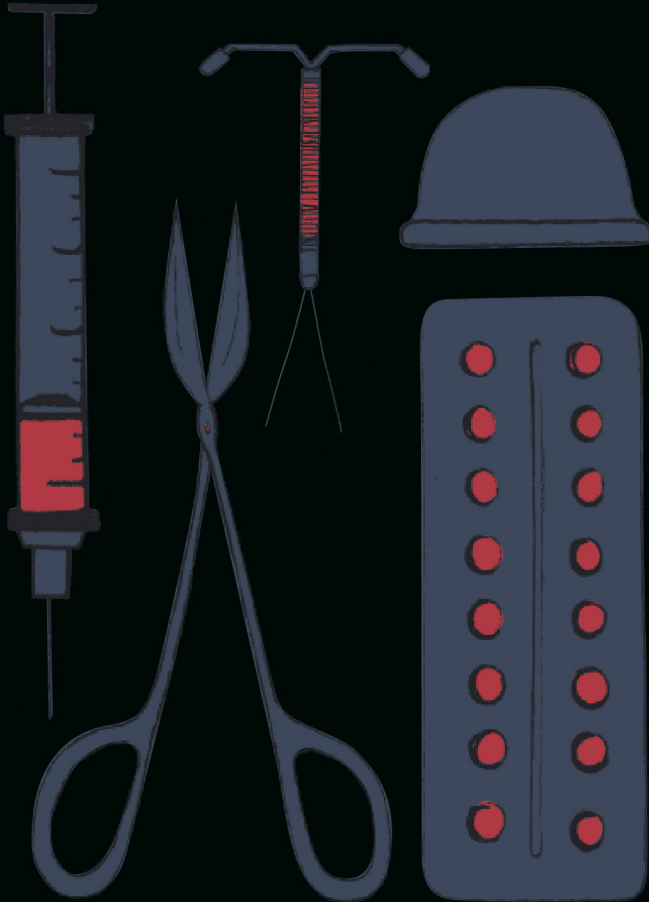
Примусова вагітність не обмежується винятково умовами конфлікту та може траплятися за мирних часів. Наприклад, закони, які забороняють аборти, особливо тоді, коли вагітність є наслідком зґвалтування, фактично нав'язують жертві ситуацію примусової вагітності. Хоча ці інциденти не спричиняють ані утримання жертви під час вагітності, ані наміру змінити етнічний склад населення, той факт, що жертва змушена зберігати вагітність, оскільки їй відмовляють у доступі до абортів, є порушенням визнаних на міжнародному рівні репродуктивних прав і свобод⁴⁷². Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав, наприклад, засудив Італію у 2019 році за закон, який не дозволяє жінці відкликати свою згоду після проходження процедури запліднення, та встановив, що це призводить до акту примусової вагітності, який порушує право на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я⁴⁷³.

схоже: Аборти, Злочини проти людяності, Військові злочини, Римський статут, Репродуктивні права, Автономія (Особиста).

Примусова контрацепція

Контрацепцією називаються заходи, що вживаються для запобігання вагітності – або незворотні (наприклад, стерилізація), або тимчасові (за допомогою оборотних методів, таких як протизаплідні пігулки, імплантати, ін'єкції, діафрагми, внутрішньоматкові засоби тощо)⁴⁷⁴. Можливість самостійно вирішувати, чи використовувати, чи не використовувати засоби контрацепції є сексуальним, репродуктивним і сімейним правом, визнаним у міжнародному праві⁴⁷⁵. Тому примусова

П Примусова контрацепція використовувалася для контролю за зростанням населення, для забезпечення того, щоб жінки та дівчата залишалися «доступними» для сексу та торгівлі людьми та могли виконувати обов'язки у збройних групах.

контрацепція є порушенням прав людини, у зв'язку з чим держава несе відповідальність за попередження, покарання та реабілітацію у тих випадках, коли відбувається це порушення⁴⁷⁶.

Примусова контрацепція використовувалася, наприклад, для контролю за зростанням населення (наприклад, політика в північній частині штату Ракхайн щодо населення рохінья⁴⁷⁷), для забезпечення того, щоб жінки та дівчатка залишалися «доступними» для сексу та торгівлі людьми (наприклад, стосовно жінок-езидів, які перебувають під контролем ІДІЛ⁴⁷⁸), або як заходи щодо забезпечення того, щоб жінки та дівчатка могли виконувати свої обов'язки у складі збройних формувань (наприклад, у складі збройних угруповань під час внутрішнього конфлікту в Колумбії⁴⁷⁹). У цих умовах, як показує практика Револьюційних збройних сил Колумбії (РЗСК), коли засоби контрацепції не дають результатів, жертви часто зазнають примусових абортів⁴⁸⁰. Усвідомлюючи цю реальність, Конституційний суд Колумбії дійшов історично важливого рішення, в якому судді ухвалили, що жертви порушень сексуальних та репродуктивних прав (включно з примусовою контрацепцією), чи вони є цивільними особами, чи колишніми комбатантами, повинні визнаватися «жертвами збройного конфлікту» відповідно до закону та, отже, мати доступ до відшкодування збитків⁴⁸¹.

схоже: Сексуальне насильство, Насильницька стерилізація, Аборти, Репродуктивні права, гендерне насильство та дискримінація.

Примусоваоголеність

Під примусовою оголеністю розуміється акт примусу іншої людини до часткового або повного роздягання, в тому числі до виконання різноманітних рухів в оголеному вигляді⁴⁸². Це форма сексуального насильства, яка не вимагає фізичного контакту і зумовлена здебільшого прагненням принизити жертв, змусити їх почуватися вразливими та зневажити їхню гідність⁴⁸³.

Примусова оголеність була визнана декількома судами та трибуналами, а також органами з прав людини як нелюдське і таке, що принижує гідність, поведження⁴⁸⁴, образою особистої гідності⁴⁸⁵, порушенням недоторканності особистості⁴⁸⁶ або формою «сексуального катування»⁴⁸⁷. Особливо це стосується тих прикладів, коли примусова оголеність містила елемент публічності, як, наприклад, у разі, коли акт оголення було здійснено перед іншими особами, такими, як спільники злочинця, члени сім'ї жертви або незнайомі особи⁴⁸⁸.

Примусова оголеність часто трапляється у місцях тримання під вартою та під час збройного конфлікту. Вона стосується і жінок та дівчаток, і чоловіків та хлопчиків⁴⁸⁹. У місцях ув'язнення примусова оголеність часто відбувається у контексті обшуку з повним роздяганням⁴⁹⁰. Хоча сам по собі обшук не є порушенням прав людини, якщо здійснюється згідно з відповідними стандартами (наприклад, обшуки з повним роздяганням мають бути виправданими метою попередження злочинів), обшуки з повним роздяганням часто пов'язані з ризиком нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження та порушенням права затриманого на недоторканність приватного життя⁴⁹¹.

Попри менше визнання цього факту, примусова оголеність може також містити в собі вплив на людину, примушуючи її бачити оголені частини тіла або сцени з оголеністю⁴⁹².

Примусова або насильницька проституція

Примусова або насильницька проституція є однією з форм сексуального насильства⁴⁹³ і торгівлі людьми⁴⁹⁴, яка може бути прирівняна до «сучасного рабства»⁴⁹⁵. Це акт примусу⁴⁹⁶ особи до здійснення однієї чи кількох дій сексуального характеру з іншою особою з метою отримання матеріальної чи іншої вигоди (наприклад, в обмін на їжу, житло, наркотики чи інше) або під загрозою розкриття особистої інформації чи матеріалів, які могли б загрожувати або очорнити особу, яку

примушують до заняття проституцією⁴⁹⁷. Вигода, отримана внаслідок примусу до проституції, не обов'язково повинна бути отримана злочинцем; вона може бути отримана або призначена для отримання третьою особою⁴⁹⁸. Європейський інститут ґендерної рівності визначає примусову проституцію як «форму рабства, несумісну з гідністю людини та основними правами людини»⁴⁹⁹, відповідно до Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами, ухвалені у 1949 році⁵⁰⁰.

За наявності відповідних контекстуальних елементів насильницька проституція може переслідуватися Міжнародним кримінальним судом і в усіх країнах, які мають відповідне законодавство, як злочин проти людяності⁵⁰¹ та як військовий злочин⁵⁰².

Хоча це стосується всіх ґендерів та регіонів, дослідження з сучасних форм рабства, здійснене у 2017 році, показало, що серед 29 мільйонів людей, яких примушували до роботи в індустрії комерційного сексу, жінки та дівчатка становили 99% жертв⁵⁰³, а 73% випадків відбувалися в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні⁵⁰⁴.

скоже: Римський статут, Військові злочини, Злочини проти людяності, Сексуальне насильство.

Примусова або насильницька стерилізація

Насильницька стерилізація є актом незворотного позбавлення⁵⁰⁵ особи її репродуктивної здатності без отримання попередньої поінформованої та справжньої згоди, або коли це не потрібно або не виправдано медичною необхідністю⁵⁰⁶. Приклади включають примусову стерилізацію осіб з психічними або фізичними вадами⁵⁰⁷, ВІЛ-інфікованих⁵⁰⁸, корінних та етнічних меншин⁵⁰⁹, транссексуалів та інтерсексуалів⁵¹⁰, жінок-в'язнів⁵¹¹, правозахисників⁵¹² та незаможних жінок. Насильницька стерилізація є

непропорційно сильнішою стосовно жінок і дівчаток і переважно зачіпає саме їх⁵¹³.

Насильницька стерилізація була схарактеризована національними, регіональними та міжнародними правозахисними організаціями як порушення фундаментальних прав людини, включно з правом на здоров'я, інформацію, недоторканність приватного життя та сім'ї (включно з кількістю дітей та інтервалами між їхнім народженням), а також право на свободу від дискримінації⁵¹⁴. Крім того, міжнародні та регіональні правозахисні організації встановили, що насильницька чи примусова стерилізація може бути прирівняна до нелюдського поводження чи катувань⁵¹⁵. При дотриманні необхідних контекстуальних елементів насильницька стерилізація може також переслідуватися Міжнародним кримінальним судом і, якщо дозволяє внутрішнє законодавство, на національному рівні як злочин проти людяності⁵¹⁶ та/або як воєнний злочин⁵¹⁷. Насильницька стерилізація може також кваліфікуватися як «захід, спрямований на запобігання дітонародженню у складі групи», що є злочином геноциду⁵¹⁸.

Реалізація відповідальності за насильницьку стерилізацію потребує іноді десятитіть зусиль громад, яких це торкнулося, та тих, хто їх підтримує. У Перу політика уряду щодо примусової стерилізації 1990-х років призвела до насильницької стерилізації близько 200 000 перуанських жінок⁵¹⁹. Упродовж майже двох десятиліть жертви боролися за те, щоб осіб, відповідальних за цю політику, було притягнуто до відповідальності. У 2018 році колишньому президенту Альберто Фуджіморі було пред'явлено звинувачення в низці злочинів, включно з насильницькою стерилізацією⁵²⁰.

схоже: Римський статут, Злочини проти людяності, Військові злочини, Геноцид, Катування, Примусова контрацепція, Сексуальне насильство, Згода (поінформована).

Принцип «не нашкодь»

Принцип «Не нашкодь» є ключовим етичним принципом та зобов'язанням, яким керуються при житті будь-яких заходів гуманітарного характеру, захисту прав людини або притягненні до відповідальності. Він покладає на дійових осіб обов'язок аналізувати можливі негативні наслідки їх дій, особливо для жертв, свідків танаселення, якого це стосується, та, відповідно, вживати заходів для запобігання або мінімізації таких збитків⁵²¹. Необхідно здійснити ретельний аналіз для повного розуміння всієї наявної динаміки в цьому контексті, щоб уникнути загострення наявних конфліктів внаслідок втручання та забезпечити ефективніші та триваліші результати⁵²².

Принцип «Не нашкодь» має найважливіше значення для будь-якої діяльності, спрямованої на боротьбу із сексуальним та гендерним насильством. Враховуючи тяжку та тривалу фізичну, психологічну та іншу шкоду, якої зазнають жертви та свідки сексуального та гендерного насильства, подальша неадекватна взаємодія, заходи реагування чи підтримка можуть завдати подальшої шкоди, чи то з боку органів влади, громадянського суспільства, чи гуманітарних організацій, чи засобів масової інформації. Крім того, заходи щодо боротьби з сексуальним і гендерним насильством мають ретельно оцінювати складну гендерну динаміку в суспільствах і спільнотах, особливо тоді, коли жертви сексуального насильства або їхні сім'ї зазнають будь-якої форми стигматизації чи згубних соціальних наслідків⁵²³.

При документуванні випадків сексуального та гендерного насильства принцип «Не нашкодь» вимагає поваги до незалежності жертв, серед іншого – надання їм можливості самим ухвалювати рішення⁵²⁴. Попри те, що деякі ризики є неминучими⁵²⁵, мінімальні кроки, які мають бути здійснені для дотримання принципу «Не нашкодь», включають: отримання поінформованої згоди, життя заходів щодо зниження шкоди

п на індивідуальному (наприклад, повторна травматизація) або структурному (наприклад, стигматизація) рівні; координацію діяльності з іншими суб'єктами, щоб уникнути багаторазових інтерв'ю; забезпечення конфіденційності; а також створення відповідних каналів перенаправлення для надання допомоги або інших послуг⁵²⁶. Принцип «Не нашкодь» зобов'язує фахівців-практиків гарантувати, що безпека, недоторканність (психічна та фізична) та гідність жертв перебувають у центрі уваги їхньої роботи, а це означає, що в цьому процесі першочергове значення має надаватися їхнім вимогам та потребам⁵²⁷.

Фонд ООН у галузі народонаселення, наприклад, наголосив на тому, як може вплинути на жертв сексуального та ґендерного насильства висвітлення події, у ЗМІ, закликавши журналістів з обережністю висвітлювати свідчення жертв. Це було зроблено у відповідь на висвітлення насильства щодо членів громади єзидів, яке, на думку багатьох жертв, не відповідало етичним нормам, не враховувало того негативного впливу, який може справити на них висвітлення ситуації у ЗМІ⁵²⁸.

ВИНОСКИ

- 360 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), УВКПЛ, ООН-Жінки, Викоринення практики перевірки на цноту: Міжвідомча заява, 2018 рік, с. 7, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/275451/WHO-RHR-18.15-eng.pdf?ua=1>.
- 361 А. Тандон, Т. Канчан та К. Вадхва (2018 рік), «Перевірка на цноту: як це існує досі?», Журнал охорони здоров'я жінок, том 7(3); Незалежна група судово-медичних експертів (2015 рік), «Заява про перевірку на цноту», Журнал судово-медичної експертизи та юридичної медицини, том 33, с. 121–124.
- 362 Керівні засади АКПЛН щодо боротьби із сексуальним насильством та його наслідками в Африці, зазн. тв., с. 15.
- 363 ООН-Жінки, «Перевірка на цноту»: порушення прав людини, що не має наукової підстави», 17 жовтня 2018 року, за посиланням: <https://news.un.org/en/story/2018/10/1023401>.
- 364 Искоренение практики проверки на девственность: Межведомственное заявление 2018 года, зазн. тв., с. 10.
- 365 Д. Лланта (2019), «Чи можуть два пальці сказати правду?», «IntLawGrls», 18 лютого 2019, на сайті: <https://ilg2.org/2019/02/18/can-two-fingers-tell-the-truth/>.
- 366 Див., наприклад, Міжамериканський суд з прав людини (МАСПЛ), «Мігель Кастро – в'язниця Кастро проти Перу», Рішення (Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат), 25 листопада 2006 року, пункт 310.
- 367 Викоринення практики перевірки на цноту: Міжвідомча заява, зазн. тв., с. 10; Д. Мітра та М. Сатиш (2014), «Перевірка цнотливості, доказ згвалтування: вплив медичної юриспруденції на судочинство у справах про згвалтування в Індії», Тижневик економіки та політики, том 49(41), с. 53.
- 368 Викоринення практики перевірки на цноту: Міжвідомча заява, Там само. Зокрема, ООН-Жінки підтвердила, що «жодне обстеження [...] не може довести, [якщо] дівчинка чи жінка вступала в статевий зв'язок», і що «зовнішній вигляд дівочої пльви дівчинки або жінки не може довести, чи вступали вони у статевий зв'язок, чи є вони сексуально активними, чи ні».
- 369 Там само.
- 370 Група незалежних судово-медичних експертів, Заява про перевірку на цноту, 2015 рік, за посиланням: <https://irct.org/uploads/media/1d6e1087759460fd9e473273a85c7e95.pdf>.
- 371 Ініціатива «Прозорість та підзвітність», «Як ми визначаємо ключові терміни? Глосарій з питань прозорості та підзвітності», 12 квітня 2017 р., на сайті <https://www.transparency-initiative.org/blog/11179/tai-definitions/>.
- 372 Див. наприклад, Л.В. Каріньо (1983), «Адміністративна підзвітність: Огляд еволюції, значення та практичного застосування ключової концепції в галузі державного управління», Журнал державного управління Філіппін, Том 27 (2), с. 118–148.
- 373 Аналіз політичної підзвітності див. у праці П.С. Шміттера (2007) «Політична підзвітність у «реальних» демократіях: Значення та механізми», Інститут Європейського університету (Флоренція, Італія), за посиланням: <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/PCSPoliticalAccountabilityJan07.pdf>.
- 374 Міжнародна комісія юристів, Судова підзвітність, Посібник для практиків, № 13, 2016, за посиланням: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/06/Universal-PG-13-Judicial-Accountability-Publications-Reports-Practitioners-Guide-2016-ENG.pdf>.
- 375 Кримінальна відповідальність є найпоширенішою формою у секторі прав людини. Її часто замінюють на «кримінальне правосуддя». Див., напр., працю Міжнародного центру з питань правосуддя в перехідний період на тему «кримінальна відповідальність» на сайті <https://www.icj.org/gallery-items/criminal-accountability>.
- 376 Див. далі, Н. Рос-Арпіаза (1990 рік), «Відповідальність держави за розслідування грубих порушень прав людини в міжнародному праві та судове переслідування винних», Каліфорнійський правовий огляд, Том 72 (2), с. 449–514, 462–483.
- 377 ООН-Жінки, «Спеціалізоване розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту має важливе значення для правосуддя, кажуть експерти», 30 квітня 2019 року, на сайті <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/4/news-specialized-investigation-into-sexual-violence-in-conflict-is-essential-for-justice>.
- 378 Наприклад, стигматизація, страх перед репресіями, недовіра до судових та позасудових заходів реагування, неприйняття з боку сімей та громад, відсутність доступу до механізмів подання заяв.
- 379 Докладніше про проблеми та передову практику в галузі подання заяв та розслідування випадків сексуального та гендерного насильства в сім'ї див.: К. Туй Селінгер, Х. Сілверберг та Р. Меджіа (2011), «Розслідування та судове переслідування сексуального насильства», Проект «Сексуальне насильство та відповідальність», Центр з прав людини, серія робочих документів (Каліфорнійський університет у Берклі), с. 11–23, за посиланням: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2015/04/The-Investigation-and-Prosecution-of-Sexual-Violence-SV-Working-Paper.pdf>.
- 380 Управління програм правосуддя, «Глосарій»: Підхід, орієнтований на потреби жертв, на сайті: <https://www.ovc.gov/model-standards/glossary.html#victim-centered-approach>; Структура «ООН-жінки», «Підхід, орієнтований на жертву/особу, яка пережила насильство», 14 січня 2019 року, за посиланням: <https://www.endvawnow.org/en/articles/1790-victim-survivor-centred-approach.html?next=1789>.
- 381 Там само.
- 382 Там само.
- 383 РБ ООН, Резолюція 2467 (2019), S/RES/2467 (2019), 23 квітня 2019 р., пункт 16(d); Глобальний центр правосуддя, «Комплексна допомога жертвам сексуального насильства в умовах конфлікту», 29 березня 2019 р., за посиланням: <http://www.globaljusticecenter.net/blog/1087-holistic-care-for-victims-of-conflict-related-sexual-violence>; Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Захист жертв сексуального насильства: Здобуті уроки, Доповідь робочої групи, 2019 рік, с. 3, за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ReportLesson-learned.pdf>; «ООН-Жінки», Підхід, орієнтований на потреби жертв/осіб, які пережили насильство, зазн. тв.; Фонд Організації Об'єднаних Націй в галузі народонаселення (ЮНФПА), Пакет основних послуг для жінок і дівчат, які зазнали насильства, Модуль 6: Посібник зі здійснення, с. 10, за посиланням: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/essential-services-package-module-6-en.pdf?la=en&vs=5015>; Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН), Профілактика СДН та заходи у відповідь: УМК, 2016 рік, с. 14–16, за посиланням: <https://www.unhcr.org/publications/manuals/5835774.sgbv-prevention-response-training-package.html>; Європейський інститут гендерної рівності, «Оцінка ризиків та управління ризиками правоохоронними органами – Принцип 2: прийняття підходу, орієнтованого на жертву» за посиланням: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/principle-2-adopting-victim-centred-approach>; Жіночі ініціативи за гендерну справедливість (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 рік, Вступ, за

посиланням: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>; МФПЛ, Жерти в центрі правосуддя, з 1998 по 2018 рік: Роздуми про обіцянки та реальність залучення жертв до роботи МКС, 2018 р., на сайті: https://www.fidh.org/IMG/pdf/droitsdesvictimes730a_final.pdf; У кейсах тортури див. Р. Скілбек (REDRESS), «Стратегічне судове провадження з питання про катування, підхід, орієнтований на потреби жертв», 11 квітня 2018 року, на сайті Див. також, заклик до застосування такого підходу до відшкодування збитків, АКПЛН, Зауваження загального порядку № 4 до Африканської хартії прав людини та народів: Право на відшкодування збитків для жертв катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поведіння, Банджол, 2017 рік.

384 Рада Безпеки ООН, Доповідь Генерального секретаря про сексуальне насильство в умовах конфлікту, S/2017/249, 15 квітня 2017 року, пункти. 10–11; Миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй, «Громади наполегливо закликають надавати підтримку жертвам сексуального насильства, а не звинувачувати та соромити їх», 14 липня 2019 року, за посиланням: <https://peacekeeping.un.org/en/communities-urged-to-support-survivors-of-sexual-violence-rather-blaming-and-shaming-them>.

385 Там само, пункт 11; див. також термін «стигматизація» далі.

386 Цей термін було вигадано феміністками у Сполучених Штатах у 1970-х роках і концептуально оформлено так, щоб «показати, як суспільство звинувачує жертв сексуальних посягань та нормалізує сексуальне насильство». Кризовий центр WAVAW з боротьби зі зґвалтуваннями: «Що таке «Культура зґвалтування?» за посиланням: <https://www.wavaw.ca/what-is-rape-culture/>.

387 Культуру зґвалтування можна визначити, як «сукупність переконань, що заохочують сексуальну агресію чоловіків і підтримують насильство щодо жінок». Це суспільство, в якому насильство вважається сексуальним, а сексуальність – насильницькою. У культурі зґвалтування жінки відчувають постійну загрозу насильства, яка варіюється від висловлювань сексуального характеру до сексуальних дотиків (самого зґвалтування). У культурі зґвалтування фізичний та емоційний тероризм щодо жінок є нормою [...] У культурі зґвалтування і чоловіки, і жінки вважають, що сексуальне насильство є неминучою життєвою реальністю [...] Проте [...] більша частина того, що ми сприймаємо як неминуче, насправді є виразом цінностей і установок, які можуть змінюватися». Е. Бухвальд, П. Флетчер і М. Рот, Перетворення культури зґвалтування, 1-е видання, Видання Мілвіда, 1995 р.

388 МФПЛ, Назра для феміністських досліджень, Фонд «Нові жінки» та повстання жінок в арабському світі, ЄГІПЕТ, Відсутність доступу у жінок, Сексуальне насильство щодо жінок у суспільній сфері, 2014 р., с. 35, за посиланням: https://www.fidh.org/IMG/pdf/egypt_women_final_english.pdf.

389 Там само; Канадський ресурсний центр для жертв злочинів, Покладання провини на жертв, 2009 рік, с. 4–5, за посиланням: https://crcvc.ca/docs/victim_blaming.pdf; Е. Е. Айала, Б. Котарі та М. Хетц (2018 рік), «Присвоєння провини жертвам і злочинцям: Вплив ґендера жертви, злочинця та відносини», Журнал про міжособистісне насильство, том 33(1), с. 95. Додаткові фактори, що сприяють покладенню провини на жертву: якщо жертва була сама вночі у небезпечному місці, якщо вона перебувала в стані алкогольного та/або наркотичного сп'яніння, якщо в неї була сексуальна чи романтична історія зі злочинцем або якщо вона була вбрана у так званий «провокаційний» одяг; Див. Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Довідник з ефективних заходів судового переслідування у випадках насильства щодо жінок та дівчат, серія довідників з питань кримінального правосуддя, 2014 рік, с. 29, за посиланням: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_

[effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf](#); ООН-Жінки, «Мій погляд: «Не кажи мені, як одягатися!», 12 листопада 2018 року, на сайті: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2018/11/from-where-i-stand-cindy-sirinya-bishop>.

390 Новини ООН, «Злочинців, а не жертв, слід соромити за сексуальне насильство в умовах конфліктів – доповідь ООН», 3 травня 2017 року, за посиланням: <https://news.un.org/en/story/2017/05/556502-perpetrators-not-victims-should-be-shamed-conflict-related-sexual-violence-un>; ООН-Жінки, «16 способів протистояти культурі зґвалтування», 18 листопада 2019 року, на сайті: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/compilation-ways-you-can-stand-against-rape-culture>.

391 Словник Мерріам-Вебстер, «Полігамія», за посиланням: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/polygamy>.

392 Словник Мерріам-Вебстер, «Поліандрія», за посиланням: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/polyandry#other-words>.

393 Словник Мерріам-Вебстер, «Поліринія», за посиланням: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/polygyny>.

394 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Заключні зауваження Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок: Мавританія, CEDAW/C/MRT/CO/1, 11 червня 2007 року, пункт 21.

395 Дані станом на січень 2019 року. Організація економічного співробітництва та розвитку, Полігамія залишається поширеною та в основному легальною в Західній Африці, MAPS&FACTS, N°77, січень 2019 р., за посиланням: <http://www.oecd.org/swac/maps/77-polygamy-remains-%20common-West-Africa.pdf>.

396 Там само.

397 Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Йорданія, «ґендерне правосуддя та закон», 2018 рік, с. 18, на сайті: <https://jordan.unfpa.org/en/publications/gender-justice-law-jordan-0>.

398 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Загальна рекомендація за статтею 16 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (Економічні наслідки шлюбу, сім'ї, відносин та їх розірвання), CEDAW/C/GC/29, 30 жовтня 2013 року, пункт 21.

399 ООН-Жінки, «Полігамні шлюби», останнє редагування 28 січня 2011 року, пункт 3, на сайті: <http://www.endvawnow.org/en/articles/625-polygamous-marriages.html>; Комітет КЛДЖ, Комітет з прав дитини («Комітет КПД»), Спільна загальна рекомендація № 31 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок/Зауваження загального порядку № 18 Комітету з прав дитини про шкідливу практику, CEDAW/C/GC/31-CRC/ C/GC/18, 14 листопада 2014 року, пункт 27.

400 Див. приклади правозахисної діяльності МФПЛ проти полігамії в МФПЛ, Асоціація жінок-юристок Уганди, «Африка за права жінок» та Фонд ініціатив у галузі прав людини (ФПЛ), «Права жінок в Уганді: Прогаolini між політикою та практикою, 2012 р., с. 4, 10, 11, 16, за посиланням: <https://www.fidh.org/IMG/pdf/uganda582afinal.pdf>; СФПЛ, «Дискримінація щодо жінок у Того: Експерти ООН жалкують про невідповідність між риторикою уряду та реальністю», 24 лютого 2006 року, за адресою: https://www.fidh.org/fr/journees/afrique/togo/Discrimination-a-l-egard-des_3075_nb_nb1; Узбецьке бюро з прав людини та верховенства права (УБППП), за підтримки МФПЛ, Здійснення Узбекистаном КЛДЖ, відповіді на перелік питань CEDAW/C/UZB/Q/5, 2015 р., на сайті: https://www.fidh.org/IMG/pdf/ubhrrl_cedaw_sept_2015.pdf.

401 Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МППП), 16 грудня 1966

- р. (набув чинності 23 березня 1976 р.), стаття 3; Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 21: Рівність у шлюбі та сімейних відносинах, 1994 р., пункт 14; Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 29, зазн. тв. пункт 21; Комітети КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація щодо шкідливої практики, зазн. тв. пункт 24.
- 402 Комітети КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація про шкідливу практику, зазн. тв., пункт 25.
- 403 Секретаріат Організації Об'єднаних Націй, Бюлетень Генерального секретаря, Спеціальні заходи щодо захисту від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, ST/SGB/2003/13, 9 жовтня 2003 року.
- 404 Там само.
- 405 Там само, Пункт 3.1.
- 406 «Нью-Йорк Таймс», «Миротворці ООН у Гаїті сказали, що вони стали батьками сотень дітей», 18 грудня 2019 року, за посиланням: <https://www.nytimes.com/2019/12/18/world/americas/haiti-un-peacekeepers.html>; Об'єднане представництво Організації Об'єднаних Націй у Гаїті, «ООН прихильна до боротьби з сексуальними наругами над жінками в Гаїті з боку своїх миротворців, Думка», 22 січня 2020 року, за посиланням: <https://binuh.unmissions.org/en/un-committed-addressing-its-peacekeepers%E2%80%99-sexual-abuse-women-haiti-opinion>; Bureau des avocats internationaux, «Sexual exploitation and abuse (SEA)»; Управління міжнародних юристів, «Сексуальна експлуатація та наруги (СЕН)», за посиланням: <http://www.ijdh.org/sexual-exploitation-and-abuse-sea/>; С. Проспер, «Гаїті: Театральний проєкт із запобігання сексуальній експлуатації та сексуальним наругам», 29 березня 2019 року, за посиланням: <https://minujusth.unmissions.org/en/haiti-theatre-project-prevent-sexual-exploitation-and-abuse>.
- 407 «The Guardian», «Під час здійсненого ООН розслідування повідомлень про наруги в ЦАР, 41 військовослужбовця було включено до числа підозрюваних», 5 грудня 2016 року, за адресою: <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/05/un-inquiry-into-car-abuse-claims-identifies-41-troops-as-suspects>; Журнал «Africa Renewal», «Нові звинувачення у сексуальних наругах проти миротворців Організації Об'єднаних Націй у ЦАР», 4 лютого 2016 року, за адресою: <https://www.un.org/africarenewal/audio-main-view/new-sexual-abuse-allegations-against-un-peacekeepers-car>.
- 408 Н. Жильярд (2010–2011), «Миротворці чи злочинці? Аналіз сексуальної експлуатації та сексуальних наруг (СЕН) з боку персоналу ООН у Демократичній Республіці Конго», «Картування політики», том 3.
- 409 Поведінка в польових місіях ООН, «Сексуальна експлуатація та сексуальна наруга», на сайті: <https://conduct.unmissions.org/table-of-allegations>; Організація Об'єднаних Націй пропонує безліч діаграм та таблиць звинувачень, розбитих за передбачуваними винуватцями, жертвами, проведеними розслідуваннями або вжитими заходами.
- 410 Миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй, «Стандарти поведінки», на сайті: <https://peacekeeping.un.org/en/standards-of-conduct>; Миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй, «Боротьба із сексуальною експлуатацією та сексуальною наругою», на сайті: <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/sginitativessea.pdf>.
- 411 МФПЛ, «Права ЛГБТІ», за посиланням: <https://www.fidh.org/en/issues/lgbti-rights/>.
- 412 «Нью-Йорк Таймс», «The ABCs of L.G.B.T.Q.I.A.+» (Основні поняття Л.Г.Б.Т.І.К.А.+), 21 червня 2018 року, за посиланням: <https://www.nytimes.com/2018/06/21/style/lgbtq-gender-language.html>.
- 413 Огляд ситуації в різних країнах, де права людини були порушені на підставі СОГІ, див. у МФПК, «ЕС/Польща: ЛГБТ + обділені увагою права та аборти», 8 листопада 2018 р. [.org/en/issues/lgbti-rights/eu-poland-attacks-against-lgbt-rights-and-abortion-left-behind](http://www.fidh.org/en/issues/lgbti-rights/eu-poland-attacks-against-lgbt-rights-and-abortion-left-behind); МФПЛ та Обсерваторія із захисту прав правозахисників, Камерун: Гомофобія та насильство щодо захисників прав ЛГБТІ, 2015 р., на сайті https://www.fidh.org/IMG/pdf/report_cameroon_lgbti_eng_final.pdf; МФПЛ, права ЛГБТІ в Європейському суді з прав людини: Крок за кроком, кризь призму ключових кейсів, 2013 р., на сайті: <https://www.fidh.org/IMG/pdf/cedh624a2013bassdef.pdf>; «Міжнародна амністія», Права людини та сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність, 2004 рік, за посиланням: <https://www.amnesty.org/download/Documents/88000/act790012004en.pdf>; Міжнародна асоціація лесбіянок та геїв, Гомофобія, що фінансується державою, 13-е вид., 2019 рік, на сайті: https://ilga.org/downloads/LGA_State_Sponsored_Homophobia_2019.pdf.
- 414 Рада з прав людини, Захист від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, A/HRC/RES/32/2, 15 липня 2016 року.
- 415 Рада з прав людини, Доповідь Незалежного експерта з питань захисту від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, A/HRC/38/43, 11 травня 2018 року, с.1.
- 416 Там само, с. 19–20.
- 417 Див., напр., Ініціатива ООН «Вільні і рівні», за посиланням: <https://www.unfe.org/>; Адвокати за справедливість та права людини, «Сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність», за посиланням: <https://www.icj.org/themes/sexual-orientation-and-gender-identity/>; ОКФСФМ, Політика в галузі сексуальної різноманітності та прав на ґендерну ідентичність, 2016 рік, за посиланням: https://www.cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/story/sexual_diversity_and_gender_identity_rights_policy.pdf; «Міжнародна амністія», Права людини, сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність, зазн.тв.
- 418 Рада з прав людини, Спільна заява постійних представників Аргентини, Бразилії, Габону, Нідерландів, Норвегії, Франції, Хорватії та Японії в Організації Об'єднаних Націй на ім'я Голови Генеральної Асамблеї, A/63/635, 18 грудня 2008 року.
- 419 Джорджартські принципи, Принципи застосування міжнародних норм у галузі прав людини щодо сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, березень 2007 року, за посиланням: http://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2016/08/principles_en.pdf; Джорджартські принципи плюс 10 «Додаткові принципи та зобов'язання держав щодо застосування міжнародних норм у галузі прав людини щодо сексуальної орієнтації, ґендерної ідентичності, ґендерного самовираження та ґендерних характеристик», що доповнюють Джорджартські принципи, 10 листопада 2017 року, за посиланням: http://yogya.org/wp-content/uploads/2017/11/A5_yogyakartaWEB-2.pdf.
- 420 Див. докладний аналіз підходу ООН до прав на СОГІ, зроблений Г. Макартуром (2015 р.) «Забезпечення прав на сексуальну орієнтацію та ґендерну ідентичність у Рамковій програмі та системі Організації Об'єднаних Націй: Минуле, сьогодні та майбутнє», Огляд з питань рівноправності, Том 15.
- 421 Всесвітня конференція з прав людини, Віденська декларація та Програма дій, 25 червня 1993 року, пункт 5; Міжнародний Пакт ООН про громадянські та політичні права (МПГП), 16 грудня 1966 (набув чинності 23 березня 1976); Загальна Декларація прав людини ООН (ЗДПЛ), Париж, 10 грудня 1948 року, Стаття 1.
- 422 Там само.
- 423 Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 (набула чинності 3 вересня 1981).
- 424 ЗДПЛ, зазн. тв.
- 425 Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права ООН (МПЕСКП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 3 січня 1976 року); та Міжнародний Пакт ООН про цивільні та

політичні права (МПГПП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 23 березня 1976 року)

- 426 Див.: Управління Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ), «Договірні органи з прав людини», на веб-сайті: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>.
- 427 Рада Європи, Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Рим, 4 листопада 1950 (набула чинності 3 вересня 1953).
- 428 Міжамериканська спеціалізована конференція з прав людини, Американська конвенція з прав людини, Сан-Хосе, 22 листопада 1969 (набула чинності 18 липня 1978).
- 429 Організація африканської єдності, Африканська хартія прав людини і народів, Банджул, 27 червня 1981 року (набула чинності 21 жовтня 1986 року).
- 430 Стаття 4 МПГПП встановлює такі права, від яких держави ніколи не можуть відступати навіть під час надзвичайного стану, що загрожує життю нації: Право на життя (стаття 6); Заборона катувань, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження (стаття 7); Заборона проведення медичних чи наукових експериментів без згоди (стаття 7); Заборона рабства, работоргівлі та підневільного стану (стаття 8); Заборона позбавлення волі через неможливість виконання договірних зобов'язань (стаття 11); Принцип законності в кримінальному праві, а саме, вимога про те, щоб кримінальна відповідальність і покарання обмежувалися чіткими та зрозумілими положеннями закону, що діяв у момент скоєння діяння або бездіяльності, за винятком випадків, коли пізніший закон передбачає м'якше покарання (стаття 15); визнання правосуб'єктності особи усюди (стаття 16); Свобода думки, совісті та віросповідання (стаття 18). МПГПП, зазн. тв.
- 431 Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), «Основні права людини у двох пакетах», 2013 рік, за посиланням: <https://nhri.ohchr.org/EN/HR/S/TreatyBodies/Page%20Documents/Core%20Human%20Rights.pdf>.
- 432 Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 року (набула чинності 3 вересня 1981 року).
- 433 Рада Європи, Конвенція про попередження насильства щодо жінок та насильства в сім'ї та боротьби з ним, Стамбул («Стамбульська конвенція»), 11 травня 2011 року.
- 434 Організація американських держав, Міжамериканська конвенція про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього (Конвенція Белем-ду-Пара), 9 червня 1994 року (набула чинності 5 березня 1995 року).
- 435 Африканський союз, Протокол до Африканської хартії прав людини та народів щодо прав жінок в Африці («Малутський протокол»), 11 липня 2003 року.
- 436 Африканська комісія з прав людини та народів (АКПЛН), Керівні засади боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, 60-та чергова сесія, Ніамей, 2017 рік.
- 437 Див. тезисів згаданих документів з прав людини.
- 438 Віденська декларація та Програма дій, зазн. тв., пункт. 5: «Хоча значення національних та регіональних особливостей та різних історичних, культурних та релігійних факторів необхідно враховувати, держави, незалежно від своїх політичних, економічних та культурних систем, зобов'язані заохочувати та захищати всі права людини та основоположні свободи».
- 439 Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ), Права жінок – це права людини, 2014 р., на сайті: <https://www.ohchr.org/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>.

440 Там само, с.1.

- 441 Про важливість забезпечення рівних можливостей для жінок у здійсненні прав людини: Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 року (набула чинності 3 вересня 1981 року), статті 4, 10, 11 і 15; ООН-Жінки, Гендерна рівність: Права жінок у процесі огляду через 25 років після Пекіна, 2020 рік, за посиланням: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/gender-equality-womens-rights-in-review-en.pdf?la=en&vs=934>.
- 442 УВКПЛ, «Боротьба з дискримінацією щодо жінок» на сайті: https://www.ohchr.org/en/issues/discrimination/pages/discrimination_women.aspx.
- 443 Глобальний фонд для жінок, «Права людини жінок», за посиланням: <https://www.globalfundforwomen.org/womens-human-rights/>.
- 444 Центр за репродуктивні права, Глобальний погляд: Картування прав на аборт у всьому світі, 2019 рік, на сайті: <https://reproductiverights.org/sites/default/files/documents/World-Abortion-Map-GlobalView.pdf>; УВКПЛ, «Права жінок – це права людини», зазн. тв., с. 51–61.
- 445 Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Посібник для фахівців-практиків з питань доступу жінок до програм правосуддя, 2018 рік, на сайті: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>; ООН-Жінки, «Розширення доступу жінок до правосуддя», на сайті: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/strengthening-womens-access-to-justice>; УВКПЛ, «Права жінок – це права людини», зазн. тв., с. 109–117.
- 446 Міжнародна організація праці, «Гендерний розрив у сфері зайнятості: що перешкоджає жінкам», 2017 рік, на сайті: <https://www.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/EMPloyment/barriers-women#intro>.
- 447 ООН-Жінки, «Рівна оплата за працю рівної цінності», на сайті: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/csw61/equal-pay>.
- 448 ООН-Жінки, Пекінська декларація та Платформа дій, Політична декларація та підсумковий документ «Пекін+5», 2015 рік, https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/pfa_e_final_web.pdf?la=en&vs=800.
- 449 КЛДЖ, зазн. тв.
- 450 Організація американських держав, Міжамериканська конвенція про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього (Конвенція Белем-ду-Пара), 9 червня 1994 року (набула чинності 5 березня 1995 року).
- 451 Рада Європи, Конвенція про запобігання насильству щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу з ним (Стамбульська конвенція), 11 травня 2011 року.
- 452 Протокол до Африканської комісії з прав людини та народів, що стосується прав жінок в Африці, Малуту, 11 липня 2003 року.
- 453 Декларація про викорінення насильства щодо жінок у регіоні АСЕАН, Джакарта, 30 червня 2004 року.
- 454 Міжнародний центр з питань правосуддя у перехідний період (МЦППП), «Що таке правосуддя у перехідний період?», на сайті: <https://www.ictj.org/about/transitional-justice>; Щоб дізнатися більше про правосуддя перехідного періоду, читайте С. Лоутер, Л. Моффетт та Д. Джейкобс (Ред.), Посібник з досліджень правосуддя перехідного періоду, Видавництво Едварда Елгара, 2017 рік. Читайте також наш глоссарій «Від А до Я» про правосуддя перехідного періоду: МФПЛ та Фонд «Відкрита Азія/Арманшахр», Довідник з правосуддя у перехідний період, Друге видання, 2012 р., за посиланням: <https://fr.calameo.com/read/0015316380668518336f9>.

- 455 Організація Об'єднаних Націй, Директивна записка Генерального секретаря, Підхід Організації Об'єднаних Націй до правосуддя у перехідний період, березень 2010 року, с. 2.
- 456 Там само, с. 3 та 5.
- 457 Дж. Е. Мендес (2016 рік), «Жертви як головні дійові особи в системі правосуддя в перехідний період», Міжнародний журнал правосуддя в перехідний період, том 10(1), с. 1–2.
- 458 Підхід Організації Об'єднаних Націй до правосуддя у перехідний період, 2010, зазн. тв., с. 4–5.
- 459 Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питання про насильство щодо жінок, його причини та наслідки, Рашида Манджу, А/HRC/14/22, 23 квітня 2010 року, пункти 26–29.
- 460 Там само, пункт 31. Про важливість подолання проблеми «структурної дискримінації, яка сприяє ґендерному та сексуальному насильству та сприяння створенню суспільства, більш рівноправного в ґендерному плані», Рада з прав людини, Аналітичне дослідження, присвячене ґендерному та сексуальному насильству у зв'язку з правосуддям перехідного періоду, А/HRC /27/21, 30 червня 2014 року, пункт 51.
- 461 Арбур (2006), «Економічна та соціальна справедливість для суспільств у перехідний період», робочий документ № 10 Центру з прав людини та глобальної справедливості, с. 14–15, за посиланням: https://chrgj.org/wp-content/uploads/2016/09/WPS_NYU_CHRGJ_Arbur_Final.pdf; УВКПЛ ООН, Сексуальне та ґендерне насильство в контексті здійснення правосуддя в перехідний період, 2014 рік, с. 1, за посиланням: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Sexual_and_gender_based_vi.
- 462 Рада з прав людини, Аналітичне дослідження, присвячене ґендерному та сексуальному насильству у зв'язку з правосуддям перехідного періоду, Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, А/HRC/27/21, 30 червня 2014 року, пункти.
- 463 МКВІП, «Пошук істини»: Елементи створення ефективної комісії зі встановлення істини, 2013 р., с. 65, за посиланням: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Book-Truth-Seeking-2013-English.pdf>.
- 464 Наприклад, див. роботу Комісії зі встановлення істини, створеної для Перу, Comisión de la Verdad y Reconciliación: Informe Final(Комісія зі встановлення істини та примирення: заключна доповідь), 28 серпня 2003 року, Том VI, глава 1, і Том VIII, глава 2, за посиланням: <https://www.cverdad.org.pe/ingles/ifinal/index.php>.
- 465 Римський статут Міжнародного кримінального суду, А/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), стаття 7(2)(f).
- 466 Міжнародний кримінальний суд (МКС), Палата досудового провадження II, Прокурор проти Домініка Онгвена, Рішення про затвердження звинувачень проти Домініка Онгвена, ICC-02/04-01/15, 23 березня 2016 року, пункт 99.
- 467 Римський статут, зазн. тв., стаття 7 (1) (g).
- 468 Там само. Що стосується міжнародного збройного конфлікту, стаття 8 (2)(b) (хvii), в разі неміжнародного збройного конфлікту, стаття 8(2)(e)(vi).
- 469 Римський статут, зазн. тв., стаття 7(2)(f).
- 470 Р. Грей (2017), «Перша справа МКС про примусову вагітність в історичній перспективі», Журнал міжнародного кримінального правосуддя, том 15(5), с. 905–930.
- 471 Т. А. Зальцман (1998), «Табори для зґвалтувань як засіб етнічної чистки: Релігійні, культурні та етичні заходи реагування на зґвалтування в колишній Югославії», Шокквартильний журнал «Права людини», том 20(2), с. 348–378.
- 472 «Рівність зараз», «Примусова Вагітність», за посиланням: https://www.equalitynow.org/forced_pregnancy; Організація «Міжнародна амністія» (Дж. Тодд-Гер та У. Мішра-Ньюбері), «Законопротипи проти абортів є посяганням на наше право жити з гідністю та вирішувати, що відбувається з нашими тілами», 28 вересня 2019 року, на сайті: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/09/anti-abortion-laws-are-an-attack-on-our-right-to-live-with-dignity-and-decide-what-happens-to-our-bodies/>.
- 473 Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП), С.К. та Дж.П. (представлені адвокатом, Чезаре Романо) проти Італії, повідомлення № 22/2017, 28 березня 2019 р.
- 474 Енциклопедія дитячого здоров'я, «Контрацепція»: <http://www.healthofchildren.com/C/Contraception.html>
- 475 Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 року (набула чинності 3 вересня 1981 року), стаття 16(e).
- 476 Там само.
- 477 Рада з прав людини, Положення в галузі прав людини мусульман рохингя та інших меншин у М'янмі, доповідь Верховного комісара ООН з прав людини, А/HRC/32/18, 29 червня 2016 року, пункт. 43.
- 478 Нью-Йорк Таймс, «Для підтримки поповнення секс-рабів ІДІЛ практикує примусову контрацепцію», 12 березня 2016 р., за посиланням: <https://www.nytimes.com/2016/03/13/world/middleeast/to-maintain-supply-of-sex-slaves-isis-pushes-birth-control.html>.
- 479 Новини Бі-Бі-Сі, «Бойовики РЗСК: Колумбія розслідує 150 "примусових абортів"», 12 грудня 2015 року, на сайті: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-35082412>.
- 480 Колумбія, Конституційний суд Колумбії, Сала Плена, Справа Т-7.396.064, Рішення SU599/19, 11 грудня 2019 року. Див термін «Аборт» раніше.
- 481 Там само.
- 482 Жіночі ініціативи за ґендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 р., частина 1(5) (та коментар, с. 13–14), частина. 4(3)(i) (та коментар, с. 25–26), за посиланням: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>.
- 483 С. Сівакумаран (2007 рік), «Сексуальне насильство щодо чоловіків у збройних конфліктах», Європейський журнал міжнародного права, том 18(2), с. 253, 269; «Організація "Human Rights Watch" (Дж. Бьоркен), "Ласкаво просимо до пекла" : Довільне затримання, тортури і здирицтвоу Чечні», 2000 рік, с. 47–48, за посиланням: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/2000-chechnya-welcome-to-hell.pdf М. Джохольм, ґендерно-чутлива інтерпретація норм регіональними системами прав людини, Брілл, Мартінус Найхофф, 2017 рік, с. 354.
- 484 Африканська хартія з прав людини та народів (АХПЛН), Національна комісія з прав людини та свобод проти Чаду, повідомлення № 74/92, 11 жовтня 1995 року. Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне (СССЛ), Обвинувач проти Бріми, Камари та Кану, Апеляційне рішення, SCSL-2004-16-A, 22 лютого 2008 року, пункт 184.
- 485 Міжнародний кримінальний трибунал з питань колишньої Югославії (МТКЮ), Прокурор проти Драголюбa Кунараца, Радомира Ковача та Зорана Вуковича, Судове рішення,

IT-96-23-T&IT-96-23/1-T, 22 лютого 2001 року, пункти 766–774, 782, 88; Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди (МКТР), Обвинувач проти Жан-Поля Акаесу, судове рішення, МУТР-96-4-T, 2 вересня 1998 року, пункт 697.

- 486 МАСПЛ, справа «В'язниця Мігель Кастро проти Перу», Рішення («Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат»), 25 листопада 2006 року, параграфи 304–308. Судді також зазначили, що це є сексуальним насильством і в деяких випадках – порушення права на гуманне поводження.
- 487 Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань катування та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання про його місію до Мексики (21 квітня – 2 травня 2014 року), A/HRC/28/68/Add. 3, 29 грудня 2014 року, пункт 28.
- 488 Див. всі згадані справи.
- 489 Ні Аолан, «Примусова оголеність: Що говорить нам міжнародне право та практика», Просто безпека, 1 червня 2016 року, за посиланням: <https://www.justsecurity.org/31325/forced-nudity-international-law-practice/>.
- 490 М. Джокольм, ґендерно-чутлива інтерпретація норм регіональними правовими системами з прав людини, Лейден: Брілл Ніджюф, 2018, с. 353; див. також, Федеральний Верховний Суд (Бразилія), Бюлетень з міжнародного прецедентного права, Інтимний огляд, том 7, грудень 2019 р., Порівняння підходів різних регіональних судів до здійснення оглядів з повним роздяганням, за посиланням: <http://www.sjf.jus.br/arquivo/cms/jurisprudenciaBoletim/anexo/BJI7INTIMATEBODYSEARCHreview.pdf>.
- 491 Там само.
- 492 Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, зазн. тв., част. 4(3) (c) та (d) (і коментар, с. 23–24).
- 493 Жіночі ініціативи за ґендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 рік, додаток 1, с. 22, за посиланням: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>.
- 494 За даними Парламентської асамблеї Ради Європи, торгівля людьми для сексуальної експлуатації є однією з найпоширеніших форм торгівлі людьми в Європі. Комітет з рівності та недискримінації, Доповідь про проституцію, торгівлю людьми та сучасне рабство в Європі, док. 13446, 20 березня 2014 року, та наступну резолюцію 1983 (2014) «Проституція, торгівля людьми та сучасне рабство в Європі», 8 квітня 2014 року. Див. також Рейтс Уотч, «Зражені надії»: Торговля жінками та дівчатами у постконфліктній Боснії та Герцеговині з метою примусу до проституції, 2002 рік, за посиланням: <https://www.hrw.org/reports/2002/bosnia/Bosnia1102.pdf>.
- 495 Міжнародна Організація Праці (МОП) та Фонд «WALK FREE Foundation», Глобальні оцінки сучасного рабства: примусова праця та примусові шлюбні, 2017 рік, с. 39, за посиланням: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf; Боротьба з рабством: «Що таке сучасне рабство?», на сайті: <https://www.antislavery.org/slavery-today/modern-slavery/>; End Slavery Now, «Slavery today» (Ліквідація рабства негайно, «Рабство сьогодні»), за посиланням <http://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today>; С. П. Толголі (2006 рік), «Торгівля людьми і насильницька проституція: Маніфестація сучасного рабства», Журнал міжнародного та порівняльного права Тулейна, том 14 (2), с. 553–578.
- 496 Термін «сила» тут слід розуміти відповідно до Елементів складу злочинів Римського

статуту Міжнародного кримінального суду як такого, що охоплює дії: «із застосуванням сили або загрози застосування сили або примусу, наприклад, спричинених страхом перед насильством, примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою, щодо такої особи, чи осіб, чи інших особи, або скориставшись ситуацією примусу чи нездатністю цієї особи чи осіб дати справжню згоду». Міжнародний кримінальний суд (МКС), Елементи складу злочинів, 3–10 вересня 2002 року. (переглянуто у 2010 році), стаття 7(1)(g)-3, елемент 1 [Злочини проти людяності, пов'язані з примусом до зайняття проституцією].

- 497 Там само. Елемент 2.
- 498 Там само.
- 499 Європейський інститут ґендерної рівності, «примус до проституції», за посиланням: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1138?lang=en>. Це визначення відповідає ухвалі Європейського парламенту Резолюція про сексуальну експлуатацію та проституцію, та їх вплив на ґендерну рівність, Попереднє видання, A7-0071/2014, 26 лютого 2014 року, параграф. В.
- 500 Згідно з Конвенцією, такі дії «є несумісним з гідністю та цінністю людської особистості і ставлять під загрозу добробут людини, сім'ї та суспільства». Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами від 2 грудня 1949 року (набула чинності 25 липня 1951 року).
- 501 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), стаття 7(1)(g).
- 502 Там само. У разі міжнародного збройного конфлікту див. статтю 8(2)(b)(xxii), а у разі неміжнародного збройного конфлікту див. статтю 8(2)(e)(vi).
- 503 Глобальні оцінки сучасного рабства МОП, 2017, зазн. тв., с. 10.
- 504 Там само, с. 39.
- 505 В Елементах злочинів МКС уточнюється, що «позбавлення не має на меті включати заходи [контрацепції], які на практиці мають неспостійний ефект». Див. Елементи злочинів МКС, зазн. тв. 7 (1)(g)-5, 8(2)(b)(xxii)-5 та 8(2)(e)(vi)-5.
- 506 Там само, стаття 7(1)(g)-5. Про медичну необхідність див. приклад людей із розумовою відсталістю: «Стерилізація з медичного погляду є потрібною, якщо вона, на думку експертів, є явно необхідною для збереження фізичного або психічного здоров'я розумово відсталих людей». Цитату наведено в праці М. А. Філда та В. А. Санчеса «Рівне поводження з людьми з розумовою відсталістю», Видавництво Гарвардського університету, 2001, с. 85. Спеціальний доповідач ООН з питань тортур закликав до життя запобіжних заходів при використанні доктрини медичної необхідності. Він зазначив у 2013 році: «Медичне лікування, що має інтрузивний і незворотний характер, коли воно не має терапевтичної мети, може являти собою катування або жорстоке поводження, коли воно застосовується або призначається без вільної та поінформованої згоди відповідної особи». Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань тортур та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання Хуана Е. Мендеса, A/HRC/22/53, 1 лютого 2013 року, пункти 31–35.
- 507 Організація «Human Rights Watch», «Стерилізація жінок та дівчат з інвалідністю. Довідковий документ», 10 листопада 2011 року, на сайті: <https://www.hrw.org/news/2011/11/10/sterilization-women-and-girls-disabilities>.
- 508 Приклади з Чилі та Намібії можна знайти в публікації П. Наїра: «Судові позови проти примусової стерилізації ВІЛ-інфікованих жінок; останні події в Чилі та Намібії», Гарвардський журнал з прав людини, том 23(1), с. 223–232.

- 509 Див. для прикладів історію практики примусової стерилізації в США щодо португальських, чорношкірих і корінних американських жінок: К. Красі («Our Bodies, Our selves»/ «Наші тіла, Наша самість»), «Історія примусової стерилізації та сучасних порушень у США», 1 жовтня 2014 р., за посиланням: <https://www.ourbodiesourselves.org/book-excerpts/health-article/forced-sterilization/>; Стосовно Канади див. заключне зауваження Комітету ООН проти катувань, в якому міститься заклик до держави забезпечити розслідування та притягнення до відповідальності у випадках недобровільної стерилізації та «вжити законодавчих та політичних заходів для запобігання насильницькій або примусовій стерилізації жінок та встановлення кримінальної відповідальності за неї, зокрема за допомогою чіткого визначення вимоги про вільну, попередню та поінформовану згоду щодо стерилізації, а також за допомогою підвищення обізнаності жінок з корінних народів та медичного персоналу про цю вимогу». Комітет проти катувань («Комітет КПК»), Заключні зауваження щодо сьомої періодичної доповіді Канади, CAT/C/CAN/CO/7, 21 грудня 2018 року, пункти 50–51. Детальнішу інформацію про практику в Канаді див. у Міжнародному центрі судових ресурсів: «Насильницька стерилізація жінок з корінних народів у Канаді», за посиланням: <https://ijrcenter.org/forced-sterilization-of-indigenous-women-in-canada/>.
- 510 Організація «Human Rights Watch», «Японія: Вимушена стерилізація транссексуалів. Реформа правової процедури визнання гендеру», 2019 рік, за посиланням: <https://www.hrw.org/news/2019/03/19/japan-compelled-sterilization-transgender-people>; Р. Лі (2015), «Насильницька стерилізація та примусове розлучення»: Як більшість законів держав-членів Ради Європи про гендерну ідентичність порушують міжнародно- та регіонально встановлені права людини транссексуалів», Журнал міжнародного права Берклі, том 33(1), с. 114–152.
- 511 Державний аудитор Каліфорнії, Стерилізація жінок-в'язнів, 2013 рік, за посиланням: https://www.auditor.ca.gov/pdfs/reports/2013-120.pdf?fbclid=IwAR20x4H6i4mRt5Cw_6K0LL-STJctFt.
- 512 Див. скаргу, подану МФПЛ та РЕДРЕС від імені Мутабар Таджибаєвої, яка була стерилізована в ув'язненні після того, як її було заарештовано за її правозахисну діяльність. МФПЛ та РЕДРЕС, «Номінант на Нобелівську премію та правозахисниця Мутабар Таджибаєва подає ключову скаргу на узбецький уряд за насильницьку стерилізацію та катування», 27 лютого 2013 р., на сайті: <http://www.redress.org/downloads201.pdf>.
- 513 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Викоринення насильницької, примусової та іншого роду недобровільної стерилізації: Міжвідомча заява, 2014, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/1128345/97>.
- 514 Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП), Зауваження загального порядку № 5: Особи з обмеженими можливостями, містяться в документі E/1995/22 від 9 грудня 1994 року, пункт 1. 31; Комітет КПК, Розгляд доповідей, що надаються державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції, Висновки та рекомендації Комітету проти катувань: Перу. Женева, CAT/C/PER/CO/4, 25 липня 2006 року, пункт 23; Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Загальна рекомендація № 19 про насильство щодо жінок, 1992 рік, пункт 22; Комітет КЛДЖ, пані А.С. проти. Угорщини, повідомлення 4/2004, CEDAW/C/36/D/4/2004, 29 серпня 2006; Комітет з прав ЛОВЗ, Заключні зауваження щодо першої доповіді Китаю, прийняті Комітетом на його восьмій сесії (17–28 вересня 2012 року), CRPD/C/CHN/CO/1, 15 жовтня 2012 року, пункти 33–34; Комітет з прав дитини («Комітет КПД»), Розгляд доповідей, поданих державами-учасницями відповідно до статті 44 Конвенції, Заключні зауваження: Австралія, CRC/C/AUS/CO/4, 28 серпня 2012 року, пункти 46, 47 (b), 57, 58(f).
- 515 Комітет з прав людини (КПЛ), М.Т. (представлений адвокатом, фондом «Редрес Трест» та Міжнародною федерацією прав людини) проти Узбекистану, повідомлення № 2234/2013, 23 липня 2015 року, пункти 7.2–7.4; Міжамериканський суд з прав людини (МАСПЛ), справа «I.V. проти Болівії», рішення (попередні заперечення, Обставини МАСПЛ). Відшкодування збитків та витрат), 30 листопада 2016 року; Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), справа «А.П., Гарсон та Ніко проти Франції». Рішення, справа № 79855/12 52471/13 52596/13, 6 квітня 2017 року; Африканська комісія з прав людини і народів (АКПЛН), Зауваження загального порядку № 4 щодо Африканської хартії прав людини та народів: Право на відшкодування збитків для жертв катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поведінки та покарання (стаття 5), Банджул, 2017 рік, п. 58; Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань катування та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поведінки та покарання, А/HR/C/31/57, 5 січня 2016 року, пункт 45; КЕСКП, Зауваження загального порядку № 22 про право на сексуальне та репродуктивне здоров'я (стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права), E/C.12/GC/22, 2 травня 2016 року, пункт 30; Комітет з прав ЛОВЗ, Зауваження загального порядку № 3 про жінок та дівчат з інвалідністю, CRPD/C/GC/3, 2 вересня 2016 року, пункт 32.
- 516 Римський статут, зазн. тв., стаття 7 (1) (g).
- 517 Там само. У випадку міжнародного збройного конфлікту див. статтю 8(2)(b)(xxii), а в разі неміжнародного конфлікту див. статтю 8(2)(e)(vi).
- 518 Там само, стаття 6(d).
- 519 Організація «Amnesty International» Міжнародна Амністія), «Перу: Постанова про звинувачення Фухіморі є важливою віхою у пошуках справедливості для жертв примусової стерилізації», 28 квітня 2018 року, за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/04/peru-order-to-indict-fujimori-is-a-milestone-in-search-for-justice-for-victims-of-forced-sterilization/>.
- 520 Там само.
- 521 Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності Сполученого Королівства, Міжнародний протокол з документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту, друге видання («Протокол PSV»), березень 2017 року, с. 85.
- 522 Відео про принцип «Не Нашкодь» за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=P_ZThWwVe_DY; Міжвідомчий постійний комітет, Керівні засади інтеграції заходів щодо боротьби з гендерним насильством у гуманітарну діяльність: Зниження ризику, сприяння стійкості та надання допомоги у відновленні, 2015 рік, с. 33, 50, за посиланням: [at https://gbvguidel.wp-content/uploads/2015/09/TAG-protection-08_26_2015.pdf](https://gbvguidel.wp-content/uploads/2015/09/TAG-protection-08_26_2015.pdf); Проекти спільного навчання CDA, Семінар «Не нашкодь», Посібник для тренерів, 2016 р., на сайті: <https://www.cdacollaborative.org/wp-content/uploads/2017/02/Do-No-Harm-DNH-Train-ers-Manual-2016.pdf>; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Гуманітарні засади, основні положення, на сайті: <https://emergency.unhcr.org/entry/44765/humanitarian-principles>.
- 523 Див., наприклад, М. Пуерто, «За межею шкоди: подолання проблеми гендерного насильства в рамках «заходів у відповідь» з метою впливу на наслідки переміщення населення в Уганді», публікації Світового банку, червень 2018 року, за посиланням: <https://blogs.worldbank.org/nasikiliza/beyond-no-harm-addressing-gender-based-violence-in-development-responses-to-displacement-impacts-in>. Автор порушує питання про те, що будівництво школи може саме по собі мати згубні наслідки в тих випадках, коли дівчатка не мають доступу до освіти, оскільки це може погіршити наявну нерівність.

524 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 85.

525 Протокол PSVI проголошує: «Під час документування випадків сексуального насильства, пов'язаних з конфліктами та звірствами, певні ризики є неминучими. Особи, які здійснюють розслідування, не можуть надати повної гарантії захисту та добробуту жертв, свідків або цілих громад. Однак вони повинні пам'ятати, що безпека та гідність жертв перебувають у центрі всього процесу документування». Там само, с. 85.

526 Там само, с. 85–103.

527 Принцип «Не нашкодь» часом повинен урівноважуватися бажанням жертви розповісти свою історію й вимагати справедливості та відшкодування збитків. Згідно з Протоколом PSVI, «повага до принципу «Не нашкодь» не повинна автоматично тлумачитися як привід не вдаватися до документування CARSV, радше, це може прокласти шлях до безпечного та етичного надання постраждалим можливості висловитися, водночас ідентифікуючи потенційні механізми підтримки для них». Це має, насамперед, означати повагу та підтримку незалежності жертв. Там само, с. 85.

528 Фонд ООН в галузі народонаселення (ЮНФПА), «Ne pas nuire: Ressources à l'usage des journalistes pour ne pas créer de nouveau traumatisme chez les survivantes de violences sexuelles» («Не нашкодь: ресурси для журналістів з метою запобігання повторній травматизації жертв сексуального насильства»), 20 грудня 2019 року, за посиланням: <https://www.unfpa.org/fr/node/21094>.

R

Рабство (сексуальне)

Репродуктивні права

Римський Статут (Статут МКС)

Рабство (сексуальне)

Рабство являє собою ситуацію, коли одна особа володіє іншою особою⁵²⁹. Сексуальне рабство – особлива форма рабства, пов’язана з актами сексуального насильства та позбавленням сексуальної незалежності жертви⁵³⁰. Воно не вимагає наявності будь-якої фінансової вигоди для винного⁵³¹.

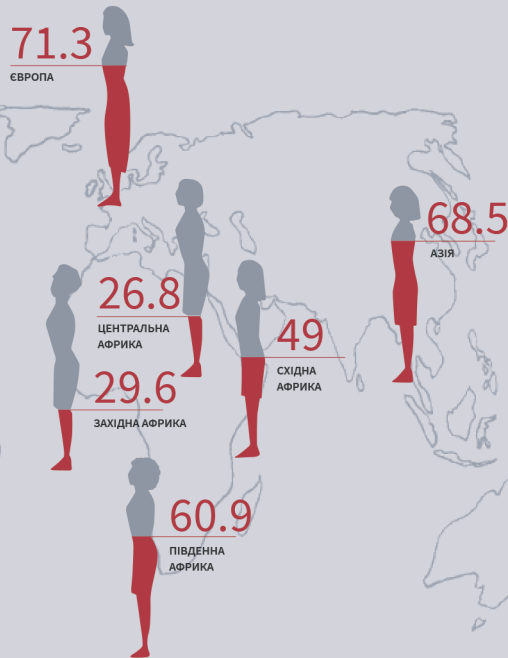
Рабство є абсолютно забороненим у міжнародному праві⁵³². Заборона не обмежується лише ситуацією, коли одна людина тримає іншу у своєму розпорядженні, а включає також усі можливі кроки, які сприяли виникненню цієї ситуації⁵³³.

Сексуальне рабство також є міжнародним злочином і за наявності необхідних контекстуальних елементів може переслідуватися як злочин проти людяності⁵³⁴ та як воєнний злочин, і в рамках міжнародного, і неміжнародного збройного конфлікту⁵³⁵. Відповідно до Елементів Злочинів Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС), злочин сексуального рабства характеризується двома головними елементами: «1) злочинець здійснював деякі або всі повноваження, пов’язані з правом власності щодо однієї чи кількох осіб, такі як купівля-продаж, надання у тимчасове користування чи бартер такої особи чи осіб, або ж накладав на них аналогічне позбавлення волі [; і] 2) злочинець примушував таку особу чи осіб до вчинення одного чи кількох актів сексуального характеру⁵³⁶».

Щодо права власності, то МКС встановив, що немає вичерпного переліку ситуацій, що охоплюються цим конкретним терміном⁵³⁷. Однак для оцінки того, чи була використана ця влада, можуть бути взяті до уваги деякі фактори, «такі як контроль над пересуванням жертви, характер фізичного середовища, психологічний контроль, заходи, вжиті для запобігання або недопущення втечі, застосування сили або загрози застосування сили, інших форм фізичного чи психологічного примусу, тривалість, утвердження винятковості, схильність до жорстокого

Тільки 52% жінок, які перебувають у шлюбі або союзи, вільно приймають свої власні рішення щодо сексуальних відносин за взаємною згодою, використання контрацептивів та медичного обслуговування

Відсоток жінок віком 15-49 років, які перебувають у шлюбі або в союзи, які самостійно приймають обґрунтовані рішення щодо сексуальних відносин, використання контрацептивів та медичного обслуговування.

поводження та образ, контроль над сексуальною поведінкою, примусова праця, а також уразливість жертви»⁵³⁸.

Сексуальне рабство є також серйозним порушенням прав людини, і воно було визнано таким Організацією Об'єднаних Націй, яка започаткувала мандат спеціальних процедур та механізми для подолання проблеми дуже поширеного характеру рабства, включно з сексуальним рабством⁵³⁹. Тодішній Спеціальний доповідач з питання про сучасні форми рабства підтвердив у 1998 році абсолютну заборону на сексуальне рабство, проголосивши, що «сексуальне рабство – це рабство, і його заборона є нормою *juscogens* (імперативною нормою)⁵⁴⁰», що означає неприпустимість будь-яких винятків із цієї заборони і не залежить від того, чи є держави учасниками відповідних конвенцій та договорів, чи ні.

Нарешті, важливо зазначити, що злочин сексуального рабства часто скоюється разом зі злочином работоргівлі⁵⁴¹. Работоргівля – це окремий міжнародний злочин, який слід чітко розмежувати з поневоленням. Злочин работоргівлі може бути визначений як «придбання та намір повернути чоловіків або жінок у рабство або, що не менш важливо, [з метою] обміняти або перевезти особу, яка вже перебувала в рабстві, в інші рабські умови»⁵⁴². Попри те, що злочин работоргівлі закріплено в міжнародних конвенціях⁵⁴³, що воно є частиною міжнародного звичайного права⁵⁴⁴, міжнародні суди та трибунали, включно з МКС, як правило, не визнають і не відокремлюють работоргівлю як окремий злочин від злочину рабства⁵⁴⁵. Водночас слід наголосити, що дії, вчинені до повернення людини в рабство і з наміром повернути її до рабства, наприклад, за допомогою «викрадення, полонення, вивезення обманним шляхом або обміну»⁵⁴⁶ жертвами – мають кваліфікуватися як работоргівля, а отже, мають переслідуватися окремо від злочину рабства. Слід також розмежувати злочин работоргівлі та «торгівлю людьми»⁵⁴⁷. І хоча між цими двома злочинами є певна схожість, торгівля

людьми є транснаціональним злочином⁵⁴⁸, переслідування за яке спрямоване на засудження будь-якої форми експлуатації людини⁵⁴⁹, на відміну від работоргівлі, де головна увага зосереджена виключно на криміналізації поневолення⁵⁵⁰. Крім того, на відміну від торгівлі людьми, жертвам немає необхідності доводити, чи привела работоргівля до їх поневолення або доводити відсутність згоди⁵⁵¹.

схоже: Злочини проти людяності, Воєнні злочини, Римський статут, Сексуальні злочини, Сексуальне насильство, Автономія (особиста), Експлуатація (сексуальна), Зброя війни (Сексуальне насильство як).

Репродуктивні права

Репродуктивні права або «сексуальні та репродуктивні права» – це права людини, які визнають і забезпечують свободу людини щодо дітонародження та доступу до репродуктивного здоров'я⁵⁵². Як було наголошено Міжнародною конференцією з питань народонаселення та розвитку, ці права дають змогу «усім парам і окремим особам вільно і відповідально вирішувати питання про кількість дітей, інтервали між їх народженням і часом їх народження, і мати у своєму розпорядженні необхідну інформацію та засоби, а також право на найвищий рівень сексуального та репродуктивного здоров'я». Вони містять також право ухвалювати рішення щодо дітонародження без будь-якої дискримінації, примусу та насильства, як це закріплено в документах з прав людини⁵⁵³. Сексуальні та репродуктивні права включають вільний доступ до цілої низки медичних послуг, товарів та засобів, які забезпечують повне здійснення прав на сексуальне та репродуктивне здоров'я⁵⁵⁴.

Порушення цих прав, як, наприклад, при ухваленні рішень про сексуальне та репродуктивне здоров'я людини без його/її поінформованої згоди, є сексуальним та ґендерним насильством⁵⁵⁵. З різних причин, у тому числі біологічних, соціальних, культурних і релігійних⁵⁵⁶, порушення сексуальних

і репродуктивних прав переважно і невідповідно сильніше торкається жінок і дівчаток⁵⁵⁷. Шкідливі ґендерні стереотипи, а також численні форми дискримінації, що взаємно перетинаються, та насильства за ґендерною ознакою призводять до порушення прав жінок на сексуальне та репродуктивне здоров'я⁵⁵⁸. Окрім того, перешкоджання повному здійсненню жінками та дівчатками своїх сексуальних та репродуктивних прав є ґендерним насильством, оскільки це є дорівнює обмеженню доступу до послуг, яких потребують лише жінки та дівчатка. З іншого боку, деякі порушення сексуальних і репродуктивних прав та здоров'я є сексуальним насильством⁵⁵⁹. Водночас важливо зазначити, що чоловіки і хлопчики також можуть зазнати такого впливу⁵⁶⁰ і мають бути залучені до процесу дотримання та здійснення репродуктивних прав⁵⁶¹.

Міжнародна конференція з питань народонаселення та розвитку ознаменувала собою новий крок у визнанні відповідальності держав за забезпечення поваги сексуальних та репродуктивних прав завдяки закріпленню міжнародних зобов'язань у внутрішньому законодавстві. Це допоможе запобігти їхньому порушенню, притягнути до відповідальності винних⁵⁶² та забезпечити доступність відповідних послуг для всіх осіб, незалежно від їхньої статі, ґендерної приналежності або будь-яких інших підстав для дискримінації⁵⁶³.

Деякі держави внаслідок різних чинників, таких як культурний або релігійний вплив і вкорінена дискримінація та нерівність, неохоче виконують свої міжнародні зобов'язання щодо забезпечення гарантій сексуальних і репродуктивних прав⁵⁶⁴. Це відбувається, наприклад, тоді, коли держави забороняють аборти⁵⁶⁵ або піддають окремих осіб примусовій стерилізації⁵⁶⁶.

схоже: Аборт, Насильницька стерилізація, Примусова контрацепція.

Римський статут (статут мкс)

Римський статут є установчим договором Міжнародного кримінального суду (МКС)⁵⁶⁷. Його було ухвалено 17 липня 1998 р. державами-учасниками, які побажали «покласти край безкарності осіб, які вчиняють [найбільш тяжкі злочини], і тим самим сприяти попередженню таких злочинів»⁵⁶⁸. Статут набув чинності 2002 року, і на момент підготовки цього документа його ратифікували 123 держави.

Римський статут разом із супровідним документом «Елементи злочинів» (з докладним описом того, які складові елементи кожного злочину мають бути задоволені⁵⁶⁹), вважається одним з найбільш просунутих інструментів з погляду визначення та заборони сексуального та ґендерного насильства як міжнародних злочинів⁵⁷⁰. У ньому чітко вказується, що зґвалтування, навернення до сексуального рабства, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація та інші форми сексуального насильства є злочинами проти людяності⁵⁷¹ та воєнними злочинами⁵⁷². Сексуальні злочини можуть також переслідуватись у судовому порядку як геноцид, як фізичне знищення повністю або частково національної, етнічної, расової чи релігійної групи⁵⁷³.

Що стосується держав-учасниць, то ратифікація Римського статуту не лише спричинила встановлення юрисдикції МКС щодо злочинів, скоєних на їхній території чи їхніми громадянами⁵⁷⁴, вона ще й зобов'язує їх виконувати ці пункти на внутрішньодержавному рівні. Це значно зміцнило/створило внутрішній потенціал у галузі розслідування міжнародних злочинів та судового переслідування за них⁵⁷⁵. Аналогічно, пункти Римського статуту, спрямовані на забезпечення ґендерної справедливості на процедурному, субстантивному та інституційному рівнях, вносять значний

внесок у боротьбу з безкарністю за скоєння сексуального та ґендерного насильства в усьому світі.

схоже: Міжнародне кримінальне право, Військові злочини, Злочини проти людства, Геноцид.

ВИНОСКИ

- 529 Конвенція ООН про скасування работоргівлі та рабства («Конвенція про рабство»), 25 вересня 1926 р. (набула чинності 9 березня 1927 р.), стаття 1(1): «Рабство – це статус або стан особи, над якою здійснюються деякі або всі повноваження, пов'язані з правом власності».
- 530 I. Бантекас, «Розділ 7.3.3 Сексуальне рабство», у міжнародному кримінальному праві, Харт Паблішинг, 2010 рік.
- 531 Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ), «Скасування рабства та його сучасних форм», 2002 рік, на сайті: <https://www.ohchr.org/Documents/publications/slaveryen.pdf>.
- 532 Конвенція про рабство, зазн. тв., стаття 1 (2).
- 533 МТКЮ, Кунарак та ін. Судове рішення, зазн. тв., пункти 540–543. МТКЮ ухвалив ширше визначення рабства, яке полягає у «здійсненні деяких або всіх повноважень, пов'язаних із правом власності щодо особи».
- 534 Римський статут Міжнародного кримінального суду, A/CON.183/9 («Римський статут»), 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року), Статті 7(1)(c) та 7(1)(g).
- 535 Там само. У міжнародному збройному конфлікті, стаття 8(2)(b)(xxii). У збройному конфлікті неміжнародного характеру, стаття 8 (2) (e) (vi).
- 536 Елементи злочинів МКС, зазн. тв., стаття 7(1)(g)-2, Сексуальне рабство – злочин проти людяності.
- 537 МКС, Судова Палата VI, Обвинувач проти Боско Нтаганди, Рішення, МКС-01/04-02/06, 8 липня 2019 року, пункт (b). 952.
- 538 Там само. У цьому разі жертв утримували в неволі, примушували до виконання різних робіт, включно з приготуванням їжі, і зазнавали постійних актів сексуального насильства, зокрема зґвалтувань. Див. пункти 954–961.
- 539 Рада з прав людини, Резолюція 6/14 про Спеціальний Доповідач з Сучасних Форм Рабства, 28 вересня 2007 р., створена в 2007 р. замість Робочої групи ООН з Сучасних Форм Рабства за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/WGSlavery/Pages/WGSlaveryIndex.aspx>; Фонд добровільних внесків ООН щодо сучасних форм рабства, за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/UNVTFCS/Pages/WhattheFundis.aspx>; Рабство також недвозначно забороняється як порушення прав людини в різних документах з прав людини, див., наприклад, Організація африканської єдності, Африканська хартія прав людини і народів, 1 червня 1981 року (набула чинності 21 жовтня 1986 року), стаття 5.
- 540 Комісія з прав людини, Сучасні форми рабства, систематичні зґвалтування, сексуальне рабство та подібні до рабства звичай під час збройних конфліктів, Заключна доповідь, представлена Спеціальним Доповідачем пані Гей Дж. Макдугалл, E/CN.4/Sub.2/1998/ 13, 22 червня 1998 року, пункт (b). 30.
- 541 П. В. Селлерс і Дж. Кестенбаум (2020), «Зниклі безвісти»: Міжнародний злочин работоргівлі, Журнал міжнародного кримінального правосуддя, том 18, с. 12.
- 542 Там само.
- 543 Див. Конвенцію ООН про рабство, зазн. тв., Статті 1 і 2. Див. також: Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів, та звичай, подібних до рабства, 30 квітня 1956 р., Стаття 3.
- 544 Дж-Мі. Хенкерттс та Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, том I: Правила, Кембридж: Преса Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, Правило 94 «Рабство і работоргівля», с. 327–330; також М.С. Бассіуні (1991), «Поневолення як міжнародний злочин», Журнал міжнародного права і політики Нью-Йоркського університету, том 23 (2), с. 454; П. В. Селлерс та Дж. Кестенбаум, зазн. тв., с. 2 і с. 16.
- 545 П. В. Селлерс та Дж. Кестенбаум, зазн. тв., с. 2 і с. 16.
- 546 Там само, с.4.
- 547 Див. розділ «Торгівля (людьми/сексом)» далі. Див. також Протокол ООН про запобігання та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, зазн. тв.
- 548 Канцелярія Обвинувача, Стратегічний план на 2016–2018 роки, 6 липня 2015 року, пункт 30, с. 14, на сайті: <http://www.pgaction.org/pdf/OTP-Draft-Strategic-Plan-2016-2018.pdf>. Див. розділ «Торгівля (людьми/сексом)» далі.
- 549 П. В. Селлерс та Дж. Кестенбаум, зазн. тв. с. 19.
- 550 Там само. Див., також Х. ван дер Вільт (2014), «Торгівля людьми, поневолення, злочини проти людяності: Розгадка концепцій», Китайський журнал міжнародного права, том 13, с. 303.
- 551 П. В. Селлерс та Дж. Кестенбаум, зазн. тв. с. 19–20.
- 552 За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), сексуальне та репродуктивне здоров'я включає п'ять різних аспектів: 1) свобода вибору контрацепції та доступ до послуг з лікування безпліддя; 2) здоров'я матері та новонародженого; 3) послуги, пов'язані з інфекціями, що передаються статевим шляхом, та іншими смертельними ризиками, пов'язаними з репродуктивною функцією; 4) безпечні аборти та супутній догляд; і 5) здорове статеве життя. Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення (ЮНФПА), Сексуальне та репродуктивне здоров'я для всіх, 2010 рік, с. 13, за посиланням: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/uah_report_2010.pdf.
- 553 ЮНФПА, Програма дій, прийнята на Міжнародній конференції з питань народонаселення та розвитку, Каір, 5–13 вересня 1994 року, пункти. 7.2–7.3, за посиланням: https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf; Див. також ЮНФПА, Данський інститут прав людини та Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ), Репродуктивні права - це права людини, Довідник для національних установ з прав людини, 2014 рік, с. 22–23, за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/NHRHandbook.pdf>.
- 554 Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП), Зауваження загального порядку № 22 про право на сексуальне та репродуктивне здоров'я (стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права), E/C.12/GC/22, 2 травня 2016 року, зокрема, пункти. 2, 5–6, 11–21.
- 555 Жіночі ініціативи за гендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 рік, частина 2 (4) (c), частина 4 (2) (b).
- 556 Європейський парламент, Пропозиція про прийняття Європейським парламентом резолюції про сексуальне та репродуктивне здоров'я та права, 2013/2040 (INI), 3 грудня 2013 року, пункти. F, J.
- 557 Репродуктивні права – це права людини, Посібник для національних установ з прав людини, зазн. тв., с. 26.
- 558 УВКПЛ, Спільна заява експертів ООН з прав людини*, Доповідач з прав жінок

Міжамериканської комісії з прав людини та Спеціальних доповідачів з прав жінок та правозахисників Африканської комісії з прав людини та народів, 24 вересня 2015 р. на сайті: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16490&LangID=F>.

- 559 Наприклад, акушерське та гінекологічне насильство є однією з форм ґендерного насильства, яка порушує сексуальні та репродуктивні права жінок і дівчаток і може мати сексуальний характер. Акушерське та гінекологічне насильство може включати недоречні або недобровільні дії, що здійснюються лікарями, такі як вагінальна пальпація або епізіотомія, що виконуються без згоди. Парламентська асамблея Ради Європи, Резолюція 2306 (2019) про акушерське та гінекологічне насильство, Док. 14965, 3 жовтня 2019 року.
- 560 Репродуктивні права – це права людини, Посібник для національних установ з прав людини, зазн. тв., с. 27.
- 561 Там само, с. 26.
- 562 Ж. Коттінґем, Е. Кісморі, А. М. Хілбер, О. Лінчетто, М. Столхофер та С. Грускін (2010), «Застосування прав людини з метою охорони сексуального та репродуктивного здоров'я: вдосконалення нормативно-правової бази», Бюлетень Всесвітньої організації охорони здоров'я, том 88(7), с. 481–560.
- 563 Європейський парламент, Пропозиція проухвалення резолюції Європейського парламенту щодо сексуального та репродуктивного здоров'я та прав, зазн. тв., пп. 5, 7, 14; Африканський союз, Протокол до Африканської хартії прав людини та народів щодо прав жінок в Африці («Мапутський протокол»), 11 липня 2003 року, стаття 14.
- 564 Див., наприклад, дебати про включення сексуальних і репродуктивних прав до резолюції 2467 (2019) РБ ООН про сексуальне насильство в умовах конфлікту та сильний опір з боку Сполучених Штатів. Те, що написано синім кольором: «Оглядаючись назад: Переговори щодо резолюції 2467 про сексуальне насильство в умовах конфлікту», 2 травня 2019 р., за посиланням: <https://www.whatsinblue.org/2019/05/in-hindsight-negotiations-on-resolution-2467-on-sexual-violence-in-conflict.php>; Глобальний центр правосуддя, «Рада Безпеки ООН ухвалює резолюцію 2467», 23 квітня 2019 року, на сайті: <http://www.globaljusticecenter.net/press-center/press-releases/1117-un-security-council-adopts-resolution-2467>.
- 565 МФПЛ, Обсерваторія Сьюдадано, «Аборт у Чилі: Жінки стикаються з незліченними перешкодами», 2018, за посиланням: <https://www.fidh.org/en/region/americas/chile/abortion-in-chile-women-face> МФПЛ, RADDHO (Африканська зустріч на захист прав людини), LSDH (Швейцарська ліга прав людини), «», «Заборона на аборти в Сенегалі», 2014 рік, на сайті: <https://www.fidh.org/en/region/Africa/senegal/report-senegal-i-don-t-want-this-child-i-want-to-go-to-school>. Див. раніше термін «Аборт».
- 566 Див. раніше термін «Насильницька стерилізація».
- 567 МКС було засновано після того, як Статут набув чинності 1 липня 2002 року. Для отримання детальнішої інформації щодо Суду відвідайте веб-сайт Суду за посиланням: <https://www.icc-cpi.int/about>.
- 568 Римський статут, зазн. тв., Преамбула.
- 569 Див., наприклад, «Елементи злочину проти людяності» – З'ясування: «1. Виконавець зазіхнув на тіло особи, вчинивши діяння, внаслідок якого мало місце проникнення, навіть найменше, у будь-який бік, частину тіла потерпілого чи виконавця, статевим членом чи будь-чим іншим, в анальний чи генітальний отвір потерпілого. 2. Зазіхання було скоєно із застосуванням сили чи загрози силою щодо цієї чи іншої особи, або шляхом примусу, викликаною, наприклад, страхом перед насильством, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском чи зловживанням владою, або шляхом використання ситуації, що характеризується примусом, або посягання було скоєно щодо особи, нездатної надати згоду, що виражає її справжню волю. 3. Діяння було скоєно у рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення. 4. Виконавець знав, що діяння є частиною широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення, або мав намір зробити його частиною такого нападу. – «Елементи злочинів» МКС, зазн. тв. стаття 7(1)(g)-1).
- 570 С. Стен, Критичний вступ міжнародне кримінальне право, Кембридж: Преса Кембриджського університету, 2019 рік, с. 63–64.
- 571 Римський статут, зазн. тв., стаття 7(1)(g).
- 572 Там само, Стаття 8(2)(b)(xxii) та 8(2)(e)(vi).
- 573 Там само. Стаття 6(c).
- 574 Там само. Стаття 12(1).
- 575 МФПЛ, Непочуті, Невраховані: На шляху до відповідальності за сексуальне та ґендерне насильство в МКС та за його межами, 2018 р., с. 9, за посиланням: https://www.fidh.org/IMG/pdf/sgbv_721a_eng_au_20_nov_2018_13h_web.pdf.

Сексуальні злочини
Сексуальне насильство
Стигматизація

Сексуальні злочини

Термін «сексуальні злочини» зазвичай стосується певних актів сексуального насильства (див. далі), заборонених відповідно до кримінального законодавства⁵⁷⁶. У цьому документі згадується кілька прикладів сексуальних злочинів, таких як зґвалтування, сексуальне рабство, сексуальна експлуатація, примусова стерилізація та примусова проституція. Універсального та вичерпного переліку таких злочинів немає, оскільки вони різняться залежно від правових систем та можуть змінюватися з часом⁵⁷⁷. Для того, щоб сексуальні злочини могли бути визнані злочинами згідно з міжнародним кримінальним правом, вони мають бути скоєні в конкретному контексті, який відповідає відповідним критеріям для того, щоб ці злочини кваліфікувалися як геноцид, злочини проти людяності або воєнні злочини⁵⁷⁸.

схоже: Сексуальне насильство, Зґвалтування, Рабство (сексуальне), Експлуатація (сексуальна), Насильницька проституція, Насильницька стерилізація.

Сексуальне насильство

Сексуальне насильство⁵⁷⁹ слід розуміти як широку категорію діянь сексуального характеру⁵⁸⁰. Як таке, воно часто визначається з посиланням на невичерпний перелік прикладів діянь, які можуть бути сексуальним насильством, наприклад: зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусові шлюби, примус до оголення⁵⁸¹ та будь-які інші дії сексуального характеру⁵⁸², вчинені без справжньої згоди та/або із застосуванням сили або за обставин, що характеризуються примусом. Будь-який акт сексуального насильства є порушенням фізичної та психологічної недоторканності та особистої автономії людини⁵⁸³, а також формою ґендерного насильства⁵⁸⁴.

У 2019 році група з понад 50 організацій громадянського

супільства ухвалила Декларацію громадянського суспільства про сексуальне насильство, в якій аналізується поняття «сексуальне», особливо з погляду самих жертв та осіб, які пережили насильство⁵⁸⁵.

— **ДЖЕРЕЛО:** Називайте речі своїми іменами. Кампанія «Жіночі ініціативи за гендерну справедливість» – <https://Agenderjustice.org/home/campaigns/>.

У Декларації перераховано загальні засади, що дають змогу припустити сексуальний характер діяння, і навіть приклади сексуального насильства. Вони не є вичерпними і лише уможливають краще розуміння суті сексуального насильства⁵⁸⁶.

Серед загальних засад Декларація визнає, що «сексуальне насильство включає одиничні, множинні, повторювані або періодичні дії, які в даному контексті сприймаються жертвою, злочинцем та/або їхніми громадами як сексуальні за своїм характером. Такі дії мають кваліфікуватися як сексуальне насильство, якщо вони порушують сексуальну автономію або статеву недоторканність тієї чи іншої особи⁵⁸⁷». Ці дії можуть бути вчинені будь-якою особою і проти будь-якої особи у будь-який час (мир чи конфлікт) та в будь-якому середовищі (суспільному чи особистому) і не обов'язково пов'язані з фізичним контактом чи сексуальним задоволенням⁵⁸⁸.

Сексуальне насильство може мати серйозні, численні, негайні чи віддалені, а іноді й довготермінові наслідки для здоров'я та життя осіб, які пережили насильство, включно з медичними, психологічними, соціальними та матеріальними наслідками, таким як розриви піхви та анального отвору, небажана вагітність, ранні та примусові шлюби, інфекції, що передаються статевим шляхом, такі як ВІЛ/СНІД, стигматизація та почуття сорому, посттравматичний стресовий розлад, депресія, поведінка, пов'язана з ризиком, включно зі схильністю до суїциду, відмова від навчання у школі, втрата роботи, злочини «на захист честі», смерть та

знищення громад у разі насильства, пов'язаного з кризами та конфліктами»⁵⁸⁹.

Держави зобов'язані попереджати будь-які види сексуального насильства та забезпечувати захист від них, а також карати осіб, які здійснюють такі акти, та надавати компенсацію жертвам у тих випадках, коли таке насильство відбувається⁵⁹⁰. Однак виконання цього зобов'язання на практиці зазвичай залежить від того, які дії кваліфікуються як сексуальне насильство відповідно до внутрішнього законодавства. Наприклад, такі акти, як операції, що калічать, на жіночих статевих органах або подружнє зґвалтування, будуть заборонені в деяких країнах, тоді як інші країни замовчуватимуть цю практику, сприяючи тим самим її вкоріненню⁵⁹¹.

Попри зобов'язання держав, сексуальне насильство, як і раніше, є вельми поширене не тільки в усіх конфліктах, а й у мирний час у всьому світі. Воно торкається здебільшого жінок і дівчаток, проте чоловіки та хлопчики також зазнають сексуального насильства⁵⁹².

схоже: Сексуальні злочини, Сексуальне та ґендерне насильство та дискримінація.

Стигматизація

Стигматизація є невід'ємним наслідком майже кожного інциденту сексуального насильства⁵⁹³. Потерпілих від насильства часто засуджують і присоромлюють, родичі, друзі, громада або все суспільство уникають або відкидають їх⁵⁹⁴ замість надання захисту та допомоги для відновлення після пережитого. Стигматизація може поширюватися й на інших членів сім'ї жертви, наприклад, на дітей, які народилися внаслідок зґвалтування⁵⁹⁵.

Стигматизація часто не дозволяє жертвам звернутися за емоційною, медичною, психологічною, соціальною та/або правовою допомогою. Як підтвердив Адама Дієнг, Спеціальний

радник із запобігання геноциду та колишній виконавч обов'язків Спеціального представника Генерального секретаря з питань про сексуальне насильство в умовах конфлікту, «жертви, які змогли пережити зґвалтування, часто не можуть пережити його соціальних наслідків», додавши при цьому, що «простіше кажучи, стигматизація вбиває»⁵⁹⁶.

Стигматизація жертв сексуального насильства зумовлена патріархальними і сексистськими нормами, цінностями та поглядами, що глибоко вкоренилися, й вона посилюється культурою зґвалтувань⁵⁹⁷. Вона заснована на припущенні, що внаслідок сексуального характеру злочину, жертви відіграють у ньому певну роль, сприяючи його вчиненню, і тому можуть бути звинувачені у його вчиненні та наслідках⁵⁹⁸.

Стигматизація при скоєнні сексуального насильства має бути переспрямована від жертви до злочинця, щоб дати можливість жертвам отримати доступ до підтримки, на яку вони заслуговують, сприяти запобіганню сексуальному насильству та боротьбі з ним, а також припиняти безкарність.

скоже: Міфи та стереотипи, Покладання провини на жертву.

Гендерний Вираз

Те, як людина повідомляє про свою гендерну ідентичність іншим, наприклад, як вона одягається, поводить чи говорить про себе.

Гендерна ідентичність

Внутрішнє відчуття людини як чоловіка або жінки, чи когось середнього.

Орієнтація/Привабливість

Сексуальний та/або романтичний потяг до інших.

Стать

Ярлик, чоловічий, жіночий чи інтерсексуальний, даний комусь при народженні з урахуванням частин його тіла.

ВИНОСКИ

- 576 Наприклад, сексуальні злочини, які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (МКС), включають зґвалтування, насильницьку проституцію та інші форми сексуального насильства. МКС, Канцелярія Прокурора, Програмний документ із сексуальних та ґендерних злочинів, червень 2014 року, с. 3
- 577 Наприклад, у той час, як одні держави включили до своєї національної юрисдикції визначення сексуальних злочинів, що містяться в Римському статуті, а інші адаптували їх до своїх власних кримінально-правових рамок, деякі країни просто не є учасниками Римського статуту. Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності Сполученого Королівства, Міжнародний протокол про документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту, друге видання («Протокол PSVI»), березень 2017 року, с. 42.
- 578 Див. терміни «Злочини проти людяності», «Геноцид» та «Військові злочини».
- 579 Сьогодні багато фахівців, що працюють із людьми, які постраждали від насильства, намагаються не використовувати визначення «сексуальне» через його позитивну конотацію — лише «сексуалізоване».
- 580 Про важливість широкого розуміння цього терміна для кращого розуміння досвіду жертв та ухвалення ефективної політики та законів див. також Протокол PSVI, зазн. тв., с. 18.
- 581 Див., наприклад, визначення, надане Генеральним секретарем ООН у Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН), Сексуальне насильство в умовах конфлікту, Доповідь Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, S/2019/280, 29 березня 2019 року, с. 3; Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди (МКТР), Судове переслідування за сексуальне насильство: Посібник з передової практики у сфері розслідування злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством, та судового переслідування за них у постконфліктних регіонах: Уроки, отримані з діяльності Канцелярії Обвинувача МКТР («Посібник МКТР з передової практики»), 2014, с. 8; див. також визначення, що міститься в Керівних засадах Африканської Хартії з прав людини і народів (АКПЛН) щодо боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, в яких сексуальне насильство визначається як «будь-який статевий акт, вчинений не за взаємною згодою, а потім наводиться не вичерпний перелік діянь, що є сексуальним насильством, з фізичним контактом або без нього: «сексуальне насильство означає будь-який статеви акт, вчинений не за взаємною згодою, загрозу вчинити такий акт або спробу вчинити його, або примус когось іншого до вчинення такого акту щодо третьої особи. Ці дії розглядаються як дії, що здійснюються без згоди однієї зі сторін, коли вони пов'язані з насильством, загрозою насильства чи примусом. Примус може бути результатом психологічного тиску, неправомірного впливу, затримання, зловживання владою або шляхом використання обстановки, що характеризується примусом, або особи, яка не здатна дати згоду, що виражає її справжню волю. АКПЛН, Керівні засади боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці, Ніамей, 2017 рік, пункти (b). 3 (1) а) та 3 (1) b). Див. також визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ): «будь-який статеви акт, спроба вчинити статеви акт, небажані коментарі або залякування сексуального характеру або дії, спрямовані на торгівлю людьми або в інший спосіб, або інші дії, спрямовані на сексуальність людини з використанням примусу з боку будь-якої особи, незалежно від її стосунків із жертвою, за будь-яких обставин, включаючи, але не обмежуючись цим, дім та роботу». ВООЗ, Всесвітня доповідь про насильство та здоров'я, глава 6 «Сексуальне насильство», 2002 рік, с. 149, на сайті: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf.
- 582 МКС, Елементи злочинів, 3–10 вересня 2002 року (переглянуто у 2010 році), стаття 7(1) (g)-6. Елементи злочинів передбачають, що злочин у формі «інших актів сексуального насильства» (як злочин проти людяності) слід розуміти, як «вчинення злочинцем акту сексуального характеру щодо однієї чи кількох осіб, або примус такої особи або осіб до вчинення акту сексуального характеру із застосуванням сили чи загрози застосування сили чи грубого примусу [...] або з використанням ситуації, що характеризується примусом, або невідатності такої особи чи осіб дати згоду, що виражає їхню справжню волю». Елемент 1.
- 583 ООН-Жінки, «Визначення сексуального посягання та інших елементів», останнє оновлення 8 січня 2018 року, за посиланням: <https://www.endvawnow.org/en/articles/453-dfinition-de-lagression-sexuelle-et-autres-lments.html> Міжамериканський суд з прав людини (МАСПЛ), Лопес Сото та Відріс проти Венесуели, Рішення (Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат), 26 вересня 2018 року, вивиска 206, с. 44, пункт. 152; Рада з прав людини, Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Сексуальне насильство в Україні у зв'язку з конфліктами (14 березня 2014 року – 31 січня 2017 року), А/НRC/34/CRP.4, 16 березня 2017 року, пункти. 8, 33 та 144; Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МТКЮ), Звинування проти Драголюбa Кунараца, Радомира Ковача та Зорана Вуковича, Судове рішення, IT-96-23-T&IT-96-23/1-T, 22 лютого 2001 року, пункт 457; Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), справа «М.К. проти Болгарії», заява № 39272/98, 4 грудня 2003 року; Міжнародна конференція по району Великих озер, Протокол про запобігання та припинення сексуального насильства щодо жінок та дітей, 30 листопада 2006 року, Стаття 1.
- 584 Сексуальне насильство було визнано «найсерйознішим і найнебезпечнішим видом ґендерного насильства, що виникає у гострих надзвичайних ситуаціях». Міжурядовий постійний комітет (МПК), Керівні засади втручання у разі ґендерного насильства в умовах гуманітарної кризи: Акцентування уваги на попередження сексуального насильства у надзвичайних ситуаціях та реагування на нього, 2005 рік, с. 1, за посиланням: <https://www.org/453492294.pdf>. Найчастіше, зважаючи на взаємозв'язок між сексуальним і ґендерним насильством, термін «сексуальне та ґендерне насильство» використовується як широка категорія насильства, особливо, коли воно зачіпає жінок. Водночас важливо зазначити, що він не є синонімом терміна «насильство щодо жінок» і що, хоча всі види сексуального насильства мають ґендерний характер, не всі види ґендерного насильства мають сексуальний характер. Див. визначення «ґендерного насильства та дискримінації» раніше.
- 585 Жіночі ініціативи за ґендерне правосуддя (WIGJ), Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство, 2019 р., за посиланням: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>. Дізнайтеся більше про кампанію «Називати речі своїми іменами», яка була біля джерел Декларації на веб-сайті WIGJ за посиланням: <https://4genderjustice.org/home/campaigns/defining-sexual-violence/>.
- 586 Там само.
- 587 Там само, Частина. 1 (1) та відповідний коментар с. 12.
- 588 Там само, Частина 1 (3), (4), (5) і (6) та відповідний коментар, с. 12–14.
- 589 МФПЛ, Заява, прийнята в рамках 40-го Конгресу МФПЛ 18 листопада 2019 р. на тему «Сексуальне та ґендерне насильство щодо жінок», на сайті: <https://www.fidh.org/en/issues/women-s-rights/sexual-and-sexist-violence-against-women>.

- 590 Там само. Див. зобов'язання держав, зазначені у термінах «Автономія (особиста)» та «гендерне насильство та дискримінація».
- 591 Наприклад, див. дослідження, проведене у 2018 році щодо групи африканських країн: Фонд Томсона Рейтера та організація '28TOOMANY', Закон та КЖПО, Огляд 28 африканських країн, 2018 рік, за посиланням: [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the_law_and_fgm_v1_\(september_2018\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the_law_and_fgm_v1_(september_2018).pdf); Див. також оновлений аналіз «Рівність зараз», «КЖПО та закон у всьому світі», 19 червня 2019 року, за посиланням: https://www.equalitynow.org/the_law_and_fgm.
- 592 Заява Конгресу МФПЛ 2019 року про сексуальне та гендерне насильство щодо жінок, зазн. тв.
- 593 Кембриджський словник, «Стигматизація», за посиланням <https://dictionary.cambridge.org/it/dictionnaire/anglais/stigmatization>; Словник Коллінза, «Стигматизація», за посиланням: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/stigmatize>.
- 594 Організація Об'єднаних Націй, «Зміщення сорому, стигматизації з жертв сексуального насильства на злочинців в умовах конфлікту», перший заступник Генерального секретаря, розповідає Групі про відзначення Міжнародного Дня, 21 червня 2016 року, за посиланням: <https://www.un.org/press/en/2016/dsgsm983.doc.htm>; Див. дослідження, здійснене в Демократичній Республіці Конго, К. Альбутт, Дж. Т. Д. Келлі, Дж. Кабанга та М. Ван Руан (2016 рік), «Стигматизація та відторгнення жертв сексуального насильства в східній частині Демократичної Республіки Конго», «Лиха», том 41(2).
- 595 В. Роувердер (Інститут досліджень у галузі розвитку), «Реінтеграція дітей, народжених внаслідок зґвалтування у военний час», 17 червня 2019 року, за посиланням: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d431080ed915d09d7280ce4/628_Reintegration_of_Children_Born_of_Wartime_Rape.pdf; «ООН-Жінки», «Я – рівність поколінь: «Я – дитина, народжена від зґвалтування у военний час», 18 листопада 2019 року, на сайті: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/i-am-generation-equality-ajna-jusic-for-gotten-children-of-war>.
- 596 РБ ООН, Сором, Стигматизація, нерозривно пов'язана з логікою сексуального насильства як військової тактики, Спеціальний радник повідомляє Раді Безпеки, як доповідачі вимагають визнання для осіб, які пережили насильство, SC/12819, 15 травня 2017 року.
- 597 РБ ООН, Доповідь Генерального секретаря про сексуальне насильство в умовах конфлікту, S/2017/249, 15 квітня 2017 року, с. 6; УВКПЛ, Захист жертв сексуального насильства: Здобуті уроки, Доповідь про робочу нараду, 2019 рік, с. 19, на сайті: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ReportLessonsLearned.pdf>.
- 598 Наприклад, допити під час судового розгляду про сексуальне життя жертви або її поведінку лише посилюють стигматизацію. УВКПЛ, Захист жертв сексуального насильства: Здобуті уроки, зазн. тв., с. 13.

Торгівля людьми/секс-торгівля Травма (психотравматичний розлад)

Торгівля людьми/ секс-торгівля

Торгівля людьми, або «незаконне перевезення людей» означає «здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або отримання людей [...]»⁵⁹⁹. Секс-торгівля є однією з підкатегорій торгівлі людьми, коли люди продаються з метою сексуальної експлуатації⁶⁰⁰, у тому числі, для примусу до проституції або сексуального рабства. Це є найпоширенішою формою торгівлі людьми, особливо в Північній і Південній Америці, Європі і Східній Азії та Тихоокеанському регіоні⁶⁰¹. Торговля людьми визначається як «здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або отримання людей за допомогою загрози застосування сили або її застосування, або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю становища або завдяки підкупу у вигляді платежів або вигод для отримання згоди людини, яка контролює іншу особу»⁶⁰². У випадках торгівлі людьми питання про згоду жертви є недоречним⁶⁰³. У ситуаціях, коли йдеться про дітей (до вісімнадцяти років), щоб це кваліфікувалося як торгівля людьми, немає необхідності застосування щодо них насильства, загрози, примусу, викрадення, шахрайства, обману або зловживання владою⁶⁰⁴.

Жінки та дівчата разом становлять близько 70% від загальної кількості жертв торгівлі людьми⁶⁰⁵; серед цих жертв понад чотири жінки з п'яти і майже три дівчинки з чотирьох стають жертвами торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації⁶⁰⁶. Торговля людьми та секс-торгівля особливо поширені під час збройних конфліктів у зв'язку з вищою вразливістю деяких осіб, роздробленістю інститутів правосуддя та правоохоронних органів, а також переміщенням населення⁶⁰⁷. Мігранти, біженці та особи, які шукають притулку, наражаються на великий ризик стати жертвами торгівлі людьми та секс-торгівлі⁶⁰⁸.

Згідно з міжнародним правом, як зазначено в

Палермському Протоколі⁶⁰⁹, держави зобов'язані вживати всіх заходів для запобігання та припинення торгівлі людьми, включно із секс-торгівлею⁶¹⁰, та для покарання за неї, зокрема за допомогою розробки чіткої політики в галузі попередження⁶¹¹, належного законодавства, що встановлює кримінальну відповідальність за торгівлю людьми⁶¹², надання всебічного захисту та допомоги жертвам⁶¹³, а також співробітництва між державами-членами у справі репатріації жертв та забезпечення їм найкращого можливого догляду⁶¹⁴.

Відповідно до міжнародного кримінального права, Римський статут Міжнародного кримінального суду не забороняє торгівлю людьми як окремий злочин. Однак у ньому йдеться про «незаконне перевезення людей» у рамках злочину проти людяності у формі поневолення⁶¹⁵.

скоже: Експлуатація (Сексуальна), Рабство (Сексуальне), Примусова проституція, Шлюб.

Травма (психотравматичний розлад)

Термін «травма» стосується фізичної або психологічної шкоди, яка є результатом вкрай негативного переживання, досвіду, який іноді описується як «травматичне переживання»⁶¹⁶. Вона набуває різних форм залежно від людини, її соціального середовища та підтримки, будь-яких психологічних станів, що раніше існували, включно з депресією або тривогою, минулого життєвого досвіду, а також самого травматичного досвіду. Травма може бути індивідуальною або колективною⁶¹⁷.

Психотравматичні розлади є загально поширеними наслідками сексуального насильства і є наслідком нейробіологічних та психічних механізмів виживання у відповідь на сильний стрес (наприклад, «ефект ступору» або дисоціація)⁶¹⁸. Ці механізми виживання призводять не лише до психологічних наслідків, а й до неврологічного розладу, який може спричинити серйозні порушення в емоційних

ланцюжках та ланцюжках пам'яті (наприклад, до травматичної пам'яті, травматичної амнезії)⁶¹⁹. Експерти та фахівці-практики іноді посилаються на «травматичний синдром згвалтування»⁶²⁰.

Наслідки травми є індивідуальними залежно від людини, але вони часто мають тривалий вплив на фізичне, психічне, сексуальне та репродуктивне здоров'я жертв у короткостроковій, середньостроковій чи довгостроковій перспективі⁶²¹. Наприклад, міжнародні дослідження показали, що психотравматичні розлади можуть серйозно впливати на психічне здоров'я жертв сексуального насильства у вигляді «тривожних розладів, депресії, розладів сну, когнітивних розладів, розладів харчової поведінки, залежностей»⁶²². Травма також впливає на фізичне здоров'я через такі розлади, як «стрес та стратегії виживання, серцево-судинні та респіраторні захворювання, діабет, ожиріння, епілепсія, імунні порушення, гінекологічні захворювання, інфекції, що передаються статевим шляхом, розлади травлення, втома та хронічний біль»⁶²³. Крім того, психотравма може також мати серйозні наслідки для емоційного, соціального, професійного, культурного, освітнього та статевого життя жертв⁶²⁴. Без належних турботи та підтримки психотравматичні розлади можуть тривати роками, десятиліттями і навіть протягом усього життя.

Травматичний досвід, отриманий окремою жертвою, може торкатися і суспільства. Як наголосив Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй, цитуючи висновки Комісії з прав людини в Південному Судані, «сексуальне насильство стало настільки поширеним, що жінки та дівчата є “травмованими колективно”»⁶²⁵.

Травма, пов'язана із сексуальним насильством, часто не обмежується самим травматичним досвідом, а часто посилюється стигматизацією та соціальною остракізмом, з якими можуть зіткнутися жертви⁶²⁶.

Поширеність травм серед жертв та осіб, які пережили

Т

сексуальне та ґендерне насильство, а також ризик повторної травматизації вимагають, щоб усі фахівці, які працюють з жертвами та особами, що пережили насильство, проходили належну підготовку щодо застосування принципу «Не нашкодь», особливо в контексті сексуального та ґендерного насильства⁶²⁷.

схоже: Обставини, що обтяжують, Конфіденційність, Принцип «Не нашкодь».

ВИНОСКИ

- 599 Протокол ООН про запобігання та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, 15 листопада 2000 року («Палермський протокол»), Стаття 3(а).
- 600 Див. визначення терміна «Експлуатація (сексуальна)» раніше.
- 601 Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗООН), Глобальна доповідь про торгівлю людьми, 2018 рік, с. 10, на сайті: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTIIP_2018_BOOK_web_small.pdf
- 602 Палермський протокол, зазн. тв., стаття 3(а)
- 603 Там само, Стаття 3(b).
- 604 Там само, Стаття 3(c).
- 605 УНЗ ООН, Глобальна доповідь про торгівлю людьми за 2018 рік, зазн.тв., с. 10.
- 606 Там само, с. 25, 28.
- 607 Там само, с.12.
- 608 Там само.
- 609 Палермський протокол, зазн.тв.
- 610 Див. також Конвенцію ООН про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами, 2 грудня 1949 року(набула чинності 25 липня 1951 року); Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 18 грудня 1979року (набула чинності 3 вересня 1981 року) (КЛДЖ), Стаття 6; Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), Загальна рекомендація № 19 про насильство щодо жінок, 1992 рік, стаття 6, пункти. 13–16; Конвенція ООН про права дитини, 20 листопада 1989року (набула чинності 2 вересня 1990 року), стаття 35; Факультативний протокол ООН до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, 25 травня 2000 року (набув чинності 18 січня 2002 року); Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Рекомендовані принципи та керівні положення з прав людини та торгівлі людьми, Доповідь Верховного комісара ООН з прав людини Економічній та Соціальній Раді, E/2002/68/Add.1, 20 травня 2002 року Див. також коментар до таких керівних положень в УВКПЛ, Рекомендовані принципи та керівні положення з питань прав людини та торгівлі людьми, 2010 рік, на сайті: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf. На регіональному рівні див., зокрема, Конвенцію Ради Європи про протидію торгівлі людьми, Варшава (Варшавська конвенція), 16 травня 2005 року.
- 611 Палермський протокол, зазн. тв., стаття 9; Варшавська конвенція, там саме, Стаття 5.
- 612 Палермський протокол, Там само, Стаття 5; Рекомендовані принципи та керівні положення щодо прав людини та торгівлі людьми, зазн. тв., Рекомендовані принципи 12–17; Варшавська конвенція, зазн. тв., статті 18–26.
- 613 Палермський протокол, Там само, Стаття 6; Рекомендовані принципи та керівні положення щодо прав людини та торгівлі людьми, Там само, Рекомендовані принципи 7–11; Варшавська конвенція, Там само, зокрема Статті 12, 15.
- 614 Палермський протокол., Там само, Стаття 8; Варшавська конвенція. Там само, Стаття 16.
- 615 Римський статут, зазн. тв., стаття 7 (2) (с). Статут визначає поневолення як «здійснення деяких чи всіх повноважень, пов'язаних із правом власності на особу, і включає здійснення таких повноважень у процесі торгівлі людьми, зокрема жінками та дітьми».
- 616 Після травми, «Що таке травма?», на сайті: <https://www.aftertrauma.org/what-is-trauma/what-is-trauma> Словник Коллінза, «Травма», на сайті: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/trauma>.
- 617 Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності Сполученого Королівства, Міжнародний протокол про документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту, Друге видання («Протокол PSVI»), березень 2017 року, с. 231–242.
- 618 А.К. Макфарлейн (2010), «Довгострокові наслідки травматичного стресу: переплетені фізичні та психологічні наслідки», Світова Психіатрія, том 9 (1), с. 3–10.
- 619 М. Салмона, Вплив сексуального насильства на здоров'я жертв: травматична пам'ять на роботі, 2016, за посиланням: https://www.memoiretraumatique.org/assets/files/v1/Articles-Dr-MSalmona/2016_impact_of_sexual_violence_on_victim_s_health.pdf
- 620 Протокол PSVI, зазн. тв., с. 234.
- 621 ВООЗ, Всесвітня доповідь про насильство та здоров'я, 2002 рік, с. 162–163, на сайті: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf?sequence=1; ВООЗ та ін., «Психічне здоров'я та психологічна підтримка сексуального насильства в умовах конфлікту»: Принципи та втручання, 2012 р., с. 2, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/104266/Retrieve>.
- 622 Там само; Вплив сексуального насильства на здоров'я жертв 2016 року, зазн. тв.; Протокол PSVI, зазн. тв., с. 233.
- 623 Там само.
- 624 Це було визнано суддями Міжнародного кримінального суду (МКС) як обтяжуюча обставина. МКС, Судова палата VI, Прокурор проти Боско Нтаганди, Винесення вироку, ICC-01/04-02/06, 7 листопада 2019 року, пункт 130.
- 625 Рада Безпеки ООН (РБ ООН), Доповідь Генерального секретаря про сексуальне насильство в умовах конфлікту, S/2018/250, 16 квітня 2018 року, пункт 14.
- 626 Всесвітня доповідь про насильство та здоров'я 2002 року, зазн. тв., с. 163.
- 627 Протокол PSVI, зазн.тв., с. 85–86. Див., також термін «Принцип 'Не Нашкодь'» раніше.

Універсальна юрисдикція

Універсальна юрисдикція

Універсальна юрисдикція дозволяє державам застосовувати, а в деяких випадках і зобов'язує їх здійснювати свою юрисдикцію щодо серйозних міжнародних злочинів, включно з воєнними злочинами, злочинами проти людяності, геноцидом, катуванням, насильницькі зникнення та позасудові страти⁶²⁸ – незалежно від того, де ці злочини були скоєні та громадянство злочинця та жертви⁶²⁹. Тому вона є одним із ключових інструментів боротьби з безкарністю, серед іншого у випадках, пов'язаних із сексуальним та ґендерним насильством⁶³⁰. Наприклад, жертви, які не мають доступу до правосуддя у своїй країні, можуть шукати правосуддя в іншому місці на підставі універсальної юрисдикції.

Умови для застосування універсальної юрисдикції варіюються залежно від злочину та законодавства відповідної країни, хоча найчастіше держави вимагають у тій чи іншій формі присутності (передбачуваної присутності, фактичної присутності чи проживання) передбачуваного злочинця на їх території, щоб ініціювати процес універсальної юрисдикції (навіть якщо така присутність не потрібна за міжнародним правом, як, наприклад, щодо серйозних порушень Женевських конвенцій)⁶³¹.

Жертви міжнародних злочинів, включно з сексуальним та ґендерним насильством, найчастіше разом із неурядовими організаціями, дедалі частіше використовують універсальну юрисдикцію тоді, коли немає інших можливостей для здійснення правосуддя. Це стосується, наприклад, злочинів, скоєних у Руанді, Сирії, Афганістані, Демократичній Республіці Конго, Ліберії, Чилі, Аргентині, Сполучених Штатах Америки, Іспанії та інших країнах⁶³².

ВИНОСКИ

- 628 Організації Trial International, МФПЛ, REDRESS, ECCHR (Європейський центр з конституційних прав та прав людини) та FIBGAR, Виклики, пов'язані з доказуванням, у справах у рамках універсальної юрисдикції, Щорічний огляд з питань універсальної юрисдикції, 2019 рік, с. 9, за посиланням: https://www.fidh.org/IMG/pdf/trialinternational_al_ujar5_final_digital.pdf; Докладніше про універсальну юрисдикцію див. Доповідь Комісії міжнародного права ООН, А/73/10, 2018, Додаток 1 «Універсальна кримінальна юрисдикція», с. 307.
- 629 Там само.
- 630 Організація «TRIAL International», «Що таке універсальна юрисдикція?», на: <https://trialinternational.org/topics-post/universal-jurisdiction/>; Організація Human Rights Watch, «Основні факти універсальної юрисдикції», останнє оновлення – 19 жовтня 2009 року, на сайті: <https://www.hrw.org/news/2009/10/19/basic-facts-universal-jurisdiction>.
- 631 Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН), «Охоплення проблематики, застосування універсальної юрисдикції, Доповідачі Шостого комітету обговорюють найкраще місце для подальшого обговорення питання щодо визначення принципів», 11 жовтня 2017 року, за посиланням: <https://www.un.org/press/en/2017/gal3549.doc.htm>; Огляд законодавства щодо універсальної юрисдикції див. у Дж-М. Хенкерс та Л. Досвальд-Бек, Звичайне міжнародне гуманітарне право, том II: Практика, Кембридж: Преса Кембриджського університету та Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2005 рік, Практика щодо правила 157: Юрисдикція щодо військових злочинів, с. 3883–3940; див., також, деякі ключові приклади на практиці з 2018 року в щорічному огляді з питань універсальної юрисдикції за 2019 рік, зазн. тв.
- 632 Там само; див. також організації Trial International, МФПЛ, REDRESS, ECCHR ECCHR (Європейський центр з конституційних прав та прав людини) та FIBGAR, Щорічний огляд універсальної юрисдикції, 2020 р., за посиланням: https://redress.org/wp-content/uploads/2020/03/UJAR_2020_WEB.pdf.

Феміцид/Фемініцид

Феміцид/ фемініцид

Феміцид або фемініцид,⁶³³ – це злочин, спрямований на навмисне вбивство жінок, оскільки вони є жінками або ідентифікуються як такі⁶³⁴. Ширші визначення включають будь-яке вбивство жінок або дівчаток⁶³⁵, або ненавмисне чи випадкове вбивство жінок або дівчаток, «як показують деякі випадки домашнього насильства, що можуть призвести до смерті жінок»⁶³⁶. Ця концепція «набула сучасної актуальності у феміністському русі 1970-х років, коли в якості альтернативи нейтральному з ґендерного погляду терміну «вбивство» було запропоновано термін «феміцид – вбивство жінки», щоб визнати дискримінаційне, деспотичне, нерівноправне і систематичне» щодо жінок, дівчаток або тих, хто ідентифікує себе як такі і хто може померти внаслідок такого насильства⁶³⁷.

Феміцид може набирати різних форми і включати⁶³⁸: 1) феміцид з боку інтимного партнера, який здійснюється нинішнім або колишнім партнером, як правило, під час або після стосунків, які вже мали насильницький характер (наприклад, тривале насильство в сім'ї та/або сексуальне насильство); 2) так зване «вбивство честі»⁶³⁹; 3) феміцид через посаг, що має місце в контексті конфлікту між сім'ями членів подружжя, що нещодавно одружилися, зазвичай вчинений родичами, які здебільшого оскаржують розмір посагу; і 4) феміцид, не пов'язаний з інтимними відносинами, скоєний агресором, який не є близьким родичем, який є дуже поширеним у деяких районах Латинської Америки і, як правило, є наслідком актів сексуального насильства або тортур⁶⁴⁰. До інших встановлених категорій, визнаних як феміцид, належать селективна практика при народженні⁶⁴¹, смерть, пов'язана з операціями, що калічать, операціями на статевих органах, смерть жінок, дівчаток або тих, хто ідентифікує себе як таких, у зв'язку з контрабандою, торгівлею людьми, гомофобією та расизмом⁶⁴², а також смерть, пов'язана з чаклунством чи магією⁶⁴³.

Близько

66 000жінок щороку гине
у всьому світі.

Причини вбивства жінок укорінені
у системній дискримінації
за ознакою статі:

Інституціоналізована дискримінація

Гендерна нерівність

Сексизм

Женоненавистництво

Феміцид – це ґендерно мотивований злочин, пов'язаний із існуванням системи структурної дискримінації щодо жінок і дівчаток і який характеризується збереженням патріархальних, сексистських і шкідливих норм, цінностей, стереотипів та поведінки, а також нерівною динамікою у розподілі влади між чоловіками та жінками⁶⁴⁴. Він здійснюється переважно чоловіками, і хоча вбивства жінок можуть відбуватися поза особистим життям, вони здебільшого здійснюються партнерами або колишніми партнерами і найчастіше є заключним актом у безперервному процесі ґендерної дискримінації та насильства⁶⁴⁵. Європейський Парламент включає феміцид до ширшої категорії «ґендерцид», тобто, до «систематичних, навмисних та масових вбивств за ґендерною ознакою осіб, що належать до певної статі»⁶⁴⁶.

У всіх своїх формах феміцид є кричущим порушенням прав людини. Правозахисні органи засудили феміцид і висловили занепокоєння у зв'язку зі значними перешкодами, з якими стикаються жінки у доступі до правосуддя у випадках насильства, що відбуваються до і що ведуть до феміциду, а також з атмосферою безкарності, що супроводжує такі випадки та систематичною нездатністю держав розслідувати такі випадки або забезпечувати компенсацію⁶⁴⁷.

Хоча феміцид ще не визнано як окремий злочин у більшості країн світу⁶⁴⁸, деякі країни Латинської Америки зробили конкретні посилання на цей злочин у своєму законодавстві⁶⁴⁹. Міжамериканська конвенція 1994 року про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього (відома як Конвенція Белен-ду-Пара) зобов'язує держави-учасниці вживати правових та інституційних заходів щодо запобігання та викорінення всіх форм насильства щодо жінок та покарання за нього. І хоча реалізація Конвенції загалом є недостатньою, країни регіону дедалі активніше реформують своє внутрішнє законодавство та інституційну практику, щоб забезпечити виконання положень Конвенції. Конвенція

підкріплюється Латиноамериканським типовим протоколом для розслідування випадків убивства жінок за гендерною ознакою, розробленою низкою структур Організації Об'єднаних Націй⁶⁵⁰ у відповідь на велику кількість жінок, убитих у регіоні.

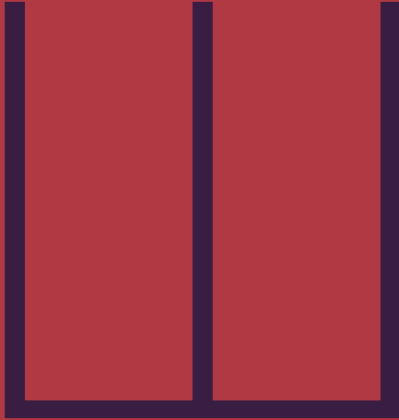
схоже: гендерне насильство та дискримінація.

ВИНОСКИ

- 633 Дивіться пояснення різниці між цими двома термінами тут. ООН-Жінки, кампанія «UniTE» та Управління Верховного комісара ООН у справах жібок (УВКБ ООН), Латиноамериканський типовий протокол для розслідування вбивств жінок на гендерному ґрунті (феміцид/фемініцид), 2014 рік, с. 13–14, за посиланням: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20caribbean/attachments/publications/latinamericaprotoforinvestigationoffemicide.pdf?la=en&vs=5729>. У ньому пояснюється, що тоді як під феміцидом розуміється, зокрема, вбивство, а під фемініцидом розуміється нездатність держави забезпечити переслідування та/або покарання за цей злочин. Спеціальний доповідач з питань насильства щодо жінок, його причин та наслідків також зазначив, що «термін «феміцид» («femicidio») особливо широко використовувався в Латинській Америці в 1990-х роках як корисний інструмент у відповідь на загрози ескалації дуже жорстоких вбивств жінок і дівчаток. Поряд з цим було введено слово «фемініцид» (feminicidio) як прямий переклад іспанською з латинського слова феміцид, в якому додається елемент безкарності та інституційного насильства внаслідок відсутності відповідальності та адекватного реагування з боку держави на такі вбивства». У виступі було наголошено, що феміциди пов'язані з убивствами, що скоюються або допускаються і приватними, і державними суб'єктами в результаті дій або бездіяльності, і що прийняття терміна фемініцид англійською мовою може виявитися корисним у тих випадках, коли йдеться про відповідальність держави». Відтоді цей термін почали використовувати ширше, особливо феміністки, правозахисники, ЗМІ. Рада з прав людини, Доповідь Спеціального доповідача з питань насильства щодо жінок, його причин та наслідків Рашиди Манджу, Резюме доповіді про нараду групи експертів з питань вбивств жінок за гендерною ознакою, А/НRC/20/16/Add.4, 16 травня 2012 року, пункт 9.
- 634 D. Рассел та Дж. Редфорд (Вид.) Феміцид: Політика вбивства жінок, Нью-Йорк: Open University Press, с.34, 1992; Д. Рассел та Р. Харнс, «Феміцид у глобальній перспективі», Нью-Йорк: Преса Педагогічного коледжу, 2001 рік, с. 13–14, 77–78. На думку Діани Рассел, вбивства «мотивовані почуттям того, що тобі повинні, або переваги над жінками, задоволенням або садистськими бажаннями щодо жінок, або припущенням про те, що жінка є власністю».
- 635 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), «Розуміння та подолання проблеми насильства щодо жінок», Феміцид за посиланням: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf?sequence=1.
- 636 Коротка доповідь про нараду групи експертів щодо вбивства жінок за гендерною ознакою 2012 року, зазн.тв., пункт 9.
- 637 Там само, пункт 8.
- 638 ВООЗ, «Розуміння та подолання проблеми насильства щодо жінок»: Феміцид, зазн. тв.; Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Вбивства жінок та дівчат на гендерному ґрунті, 2013 р., на сайті: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagere/Gender_motivated_killings.pdf.
- 639 Згідно з визначенням Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ»), «злочини, що скоюються в ім'я так званої честі, являють собою акти насильства, які невідповідно, хоч і не виключно, скоюються щодо дівчаток і жінок, оскільки члени сім'ї вважають, що деяка передбачувана, уявнича фактична поведінка призведе до безчестя у сім'ї чи громаді». Злочини в ім'я так званої честі можуть також відбуватися стосовно дівчаток і жінок, оскільки вони стали жертвами сексуального насильства». Комітет КЛДЖ та Комітет з прав дитини («Комітет КПД»), Спільна загальна рекомендація № 31 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок/ зауваження загального порядку № 18 Комітету з прав дитини щодо шкідливої практики, CEDAW/C/GC/31/CRC/C/GC/18, 14 листопада 2014 року, пункт 29.
- 640 ВООЗ, «Розуміння та подолання проблеми насильства щодо жінок»: Феміцид, зазн. тв.
- 641 Європейський парламент, Резолюція з гендерциду: жінки, які зникли безвісти? 2012/2273(INI), 8 жовтня 2013 року. Про практику відбору за ознакою статі див. ВООЗ та ін. Запобігання гендерно упередженому відбору за ознакою статі, Міжвідомча заява УВКПЛ, ЮНФПА, ЮНІСЕФ, «ООН-жінки» та ВООЗ, 2011, за посиланням: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Prevent-biased_sex_selection.pdf. Відбір за ознакою статі особливо часто відбувається у суспільствах, громадах та сім'ях, де з різних причин є сильний тиск, який змушує народжувати синів, а не дочок. Селективний відбір за статевою ознакою включає відбір, що здійснюється «до встановлення факту вагітності, під час вагітності за допомогою встановлення статі в допологовий період та абортів плода жіночої статі, або після народження дитини внаслідок інфантициду або невиконання обов'язків щодо дитини» (с. V).
- 642 Латиноамериканський типовий протокол для розслідування вбивств жінок за гендерною ознакою (феміцид/фемініцид), зазн. тв., с. 14–15; Європейський інститут гендерної рівності, «Феміцид», за посиланням: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1128>.
- 643 Рада з прав людини, Просування та захист усіх прав людини, громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав, включно з правом на розвиток, Доповідь Спеціального доповідача з питання про позасудові страти, страти без належного судового розгляду або довільних страт, Філіп Алстон, А/НRC/11/2, 27 травня 2009 року, пункти 43–59. «У надмірно багатьох контекстах класифікація в якості відьми є рівнозначною винесенню смертного вироку» (пункт 43).
- 644 Міжамериканський суд з прав людини (МАСПЛ), Гонсалес та ін. («Бавовняне поле») проти Мексики, рішення (Попередні Обставини справи. Відшкодування збитків та витрат), 16 листопада 2009 року, пункт 133; Міжамериканська комісія з прав людини (МКПЛ), Ситуація з правами жінок у Сьюдад-Хуаресі, Мексика, OEA/Ser.L/V/II.117 Док. 44, 7 березня 2003 року (з посиланням на лист секретаря уряду Чіуауа Спеціального доповідачеві від 11 лютого 2002 року); Комітет КЛДЖ, Доповідь щодо Мексики, підготовлену Комітетом з ліквідації дискримінації стосовно жінок відповідно до статті 8 Факультативного протоколу до Конвенції, та відповідь уряду Мексики, CEDAW/C/2005/OP.8/MEXICO, 27 січня 2005 року, пункт 159; Коротка доповідь про нараду групи експертів щодо вбивства жінок за гендерною ознакою 2012 року, зазн. тв. 3, 14, 20 та 23.
- 645 Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Глобальне дослідження вбивств, 2019 рік, с. 10, за посиланням: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf.
- 646 Європейський парламент, Резолюція з гендерциду: зниклі жінки? Зазн. тв. Пункт А. У резолюції «міститься заклики до уряду класифікувати феміцид або гендерцид як окремий злочин, а також розробити та втілити в життя законодавство для того, щоб забезпечити розслідування випадків фемініциду, притягнення до судової відповідальності винних та надання потерпілим безперешкодного доступу до медичної допомоги та довгострокової підтримки» (пункт 4).
- 647 Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 19 про насильство щодо жінок, 1992 рік; Декларація ООН про викоринення насильства щодо жінок, А/RES/48/104, 20 грудня 1993 року; Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 28: Основні зобов'язання держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, CEDAW/C/GC/28, 16 грудня 2010 року; Комітет з прав людини (КПЛ), Зауваження

загального порядку № 28: Стаття 3 («Рівність прав чоловіків та жінок»), CCPR/C/21/Rev.1/Add.10, 29 березня 2000; Коротка доповідь про нараду групи експертів щодо вбивства жінок за ґендерною ознакою, 2012 рік, зазн. тв.

- 648 Це впливає на збір даних про феміцид, що класифікується як вбивство, без конкретизації наявного зв'язку між жертвою та злочинцем, незалежно від того, чи має вона ґендерне підґрунтя або які мотиви вбивства. ВООЗ, «Розуміння та подолання проблеми насильства щодо жінок»: Феміцид, зазн. тв., с. 1, 5.
- 649 Див. список законодавчих актів: «Global Americans», «Феміцид та міжнародні права жінок, епідемія насильства в Латинській Америці», за посиланням: <https://theglobalamericans.org/reports/femicide-international-womens-rights>.
- 650 Латиноамериканський типовий протокол для розслідування вбивств жінок за ґендерною ознакою (феміцид/фемініцид), зазн. тв.

Шлюб

Шлюб

Шлюб – це юридично визнані відносини між двома особами будь-якої статі, які погодилися на союз⁶⁵¹.

Дитячі, ранні та примусові або насильницькі шлюби

Примусовий шлюб укладається в тому разі, коли принаймні одна зі сторін не дала повної, вільної та справжньої згоди на цей юридичний союз⁶⁵², або не має можливості його розірвати, «серед іншого внаслідок примусу або інтенсивного соціального чи сімейного тиску»⁶⁵³. Є безліч різних форм примусового шлюбу, включно зі шлюбом, укладеним з примусу партнера, батьків, сім'ї або громади⁶⁵⁴. Примусові шлюби також мають місце в тих випадках, коли внутрішнє законодавство або практика дозволяють ґвалтівникові або заохочують його одружуватися з жертвами, щоб уникнути кримінального покарання, зазвичай за згодою її сім'ї⁶⁵⁵.

Дитячі та ранні шлюби стосуються випадків, коли хоча б однією зі сторін є дитина віком до 18-и років⁶⁵⁶. Ранніми шлюбами також вважають ситуації, коли відповідно до внутрішнього законодавства вік повноліття є нижчим, ніж 18 років⁶⁵⁷, а також коли особа є старшою від 18-и років, але не визнається здатною дати усвідомлену згоду внаслідок «рівня його/її фізичного, емоційного, сексуального та психосоціального розвитку або відсутності інформації про варіанти його/її подальшого життя»⁶⁵⁸. Дитячі та ранні шлюби кваліфікуються як примусові⁶⁵⁹, оскільки діти не вважаються право-чи дієздатними щодо висловлення згоди на вступ до такого союзу⁶⁶⁰.

Чинники, що сприяють виникненню або збільшенню ризику дитячих, ранніх та примусових шлюбів (ДРПШ), є численними, можуть бути сукупними або перехресними і включають:

- бідність, особливо коли гроші та/або товари пропонуються в обмін на шлюб, причому шлюб є способом фінансування потреб інших членів сім'ї⁶⁶¹;

– інші соціально-економічні чинники, у тому числі, коли ДРПШ дає сім'ям чи кланам змогу створювати альянси, зміцнювати солідарність та зв'язки між групами чи зберігати права власності та спадкування;

– неадекватні та шкідливі закони та/або звичайні, традиційні, релігійні чи племенні звичаї та правила⁶⁶²;

– потреба у захисті та безпеці, у багатьох випадках з ідеєю про те, що ДРПШ організують «у найкращих інтересах» дівчинки, зокрема в районах, де дівчатка потерпають до високого ризику домагань і фізичних чи сексуальних посягань⁶⁶³, а також в умовах конфліктів та надзвичайних гуманітарних ситуаціях⁶⁶⁴;

– міграція⁶⁶⁵;

– так звана гідність і честь родини, наприклад, у разі зґвалтування або позашлюбної вагітності;

– відсутність освіти⁶⁶⁶.

Попри те, що ДРПШ зачіпає всі ґендери, ця практика є особливо поширеною щодо жінок і дівчаток і нерозривно пов'язана з глибоко вкоріненими патріархальними цінностями та ґендерними нормами, нерівністю, дискримінацією та стереотипами. За даними ООН, «дівчата неспівмірно більше потерпають від цієї практики – приблизно вп'ятеро частіше, ніж хлопчики»⁶⁶⁷ і принаймні 15 мільйонів дівчаток щорічно наражаються на примусові шлюби⁶⁶⁸. За даними ЮНІСЕФ та Фонду ООН у галузі народонаселення, до 2030 року «понад 150 мільйонів дівчаток можуть одружитися до досягнення ними 18-річного віку»⁶⁶⁹.

ДРПШ – це форма сексуального та ґендерного насильства, що призводить до наступних актів фізичного, психологічного, сексуального та економічного насильства та дискримінації⁶⁷⁰. Наприклад, ДРПШ майже автоматично призводять до сексуального насильства, зокрема зґвалтування у шлюбі, і, можливо, до примусової або ранньої вагітності. Вони можуть бути результатом сексуального рабства або призводити

до нього⁶⁷¹. ДРПШ не дозволяють примушеним сторонам, переважно жінкам і дівчаткам, робити вільний вибір щодо таких ключових аспектів їхнього життя, як освіта, робота, здоров'я, батьківство, статеве життя та соціальна взаємодія⁶⁷², а також призводить до порушень багатьох фундаментальних прав.

Тимчасові шлюби

Тимчасовим шлюбом, що також зветься «договірним шлюбом», «літнім шлюбом»⁶⁷³, «шлюбом Мут'ах» («шлюб для задоволення») ⁶⁷⁴ або «туристичним шлюбом»⁶⁷⁵, називають випадки, коли сім'я продає в короткостроковий шлюб члена свого домогосподарства, переважно, дівчину, щоб забезпечити фінансову вигоду сім'ї⁶⁷⁶. Тимчасовий шлюб – це форма дитячого та примусового шлюбу. Ця практика особливо відома в країнах регіону БСПА (Близький Схід та Північна Африка), наприклад, у Єгипті, де дівчаток, за наявними даними, продають заміж за багатих чоловіків, які експлуатують їх під час відпустки, після чого повертають до їхніх родин для повторних шлюбів⁶⁷⁷. Деякі дівчата, як повідомляється, виходили заміж близько шістдесяти разів до досягнення ними вісімнадцятирічного віку⁶⁷⁸.

Тривалість шлюбу між дівчатами та туристами, як правило, узгоджується сторонами відповідно до плану поїздки⁶⁷⁹. Протягом цього періоду дівчата можуть бути змушені їхати в інші країни, де їх експлуатують, зокрема примушують до проституції⁶⁸⁰, або продають у сексуальне рабство⁶⁸¹.

ДРПШ заборонено відповідно до міжнародного права. Тому в Конвенції щодо згоди на одруження, мінімального віку для одруження та реєстрації шлюбу, ухваленої в 1964 році, зазначається, що «жоден шлюб не може бути законно укладений без повної та вільної згоди обох сторін»⁶⁸². Це відповідає праву людини одружуватися та створювати сім'ю на основі вільної та повної згоди⁶⁸³,

визнаної у Загальній декларації прав людини, а також у додаткових міжнародних документах⁶⁸⁴. Держави зобов'язані попереджати та викорінювати ДРПШ та притягувати винних до відповідальності⁶⁸⁵. Ця заборона також передбачена міжнародними та регіональними документами, які забороняють супутнє насильство, таке як сексуальна експлуатація, торгівля людьми (включно з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації), примусову проституцію, жорстоке поводження з дітьми, а також ґендерне насильство та дискримінацію⁶⁸⁶.

Як показує судова практика змішаних трибуналів, за наявності необхідних контекстуальних елементів всі форми примусового шлюбу можуть переслідуватися за міжнародним кримінальним правом як злочин проти людяності під рубрикою «інші нелюдські діяння»⁶⁸⁷.

схоже: Згода (поінформована), Згода на вступ у статевий зв'язок, ґендерне насильство та дискримінація, Рабство (сексуальне), Жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження та покарання, Торгівля людьми/секс-торгівля, Примусова проституція, Жорстоке поводження з дітьми, Експлуатація (сексуальна).

схоже: : Згода (поінформована), Згода на вступ у статевий зв'язок, ґендерне насильство та дискримінація, Рабство (сексуальне), Жорстоке, нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження та покарання, Торгівля людьми/секс-торгівля, Примусова проституція, Жорстоке поводження з дітьми, Експлуатація (сексуальна).

ВИНОСКИ

- 651 Словник Merriam-Вебстер, «Шлюб», на сайті: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/marriage>; Кембриджський словник, «Шлюб», на сайті: <https://dictionary.cambridge.org/fr/dictionnaire/anglais/marriage>.
- 652 Для прикладів див.: Рада Європи, Парламентська Асамблея, Резолюція 1468 (2005) про примусові шлюби та дитячі шлюби, 5 жовтня 2005 року, пункт 4; Рада Європи, Парламентська Асамблея, Резолюція 2233 (2018), Примусові шлюби в Європі, 28 червня 2018 року, пункт 3.
- 653 Рада з прав людини, Попередження та викоринення дитячих, ранніх та примусових шлюбів, Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, A/HRC/26/22, 2 квітня 2014 року («Рада з прав людини, доповідь про попередження та викоринення дитячих, ранніх та примусових шлюбів», 2014 рік, пункт 6).
- 654 До інших форм примусового шлюбу належать спадкове рабство, торгівля людьми та усиновлення/удочеріння з метою примусового шлюбу. Див. проєкт «До» («ТАК») в Канаді, «Різновиди примусових шлюбів», за посиланням: <http://idoproject.ca/types-of-forced-marriage/>.
- 655 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок («Комітет КЛДЖ») та Комітет з прав дитини («Комітет КПД»), Спільна загальна рекомендація № 31 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок/Зауваження загального порядку № 18 Комітету з прав дитини про шкідливу практику, CEDAW/C/GC/31 – CRC/C/GC/18, 14 листопада 2014 року («Комітети КЛДЖ та КПД. Спільна рекомендація про шкідливу практику»), пункт 23.
- 656 Комітети з КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація про шкідливу практику, зазн. тв.; Рада Європи, резолюція 1468 (2005) про примусові шлюби та дитячі шлюби, зазн. тв., пункт 7.
- 657 Рада з прав людини, Доповідь про запобігання та викоринення дитячих, ранніх та примусових шлюбів, 2014 рік, зазн. тв., пункт 5.
- 658 Там само. Е. Лоу, Н. Харуф, Б. МакКінлі, Е. Макдональд, П. Альфонс, Р. Бустані, М. Мілівевич та Р. Фергюсон, «Розробка глобальних заходів реагування на проблеми дитячих, ранніх та примусових шлюбів», Глобальний оглядовий документ, підготовлений для «Центру з прав дитини Хак», 2017 рік, с. 7, за посиланням: <http://haqrcrc.org/wp-content/uploads/2017/08/the-development-of-global-responses-to-child-early-and-forced-marriages.pdf>.
- 659 Управління Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ), «Дитячі, ранні та примусові шлюби, у тому числі в умовах гуманітарної кризи: Визначення», за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/issues/women/wrgs/pages/childmarriage.aspx>.
- 660 Бувають деякі винятки за умови, що дитина є не молодшою за 16 років, див. Комітети КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація про шкідливу практику, зазн. тв., пункт 20. Слід зазначити, що у внутрішньому законодавстві вік одруження часто є значно нижчим. Ці винятки зазнали критики як такі, що створюють потенційну прогалину в захисті; див., наприклад, Ініціативу «Дівчатка – не наречені», яка заявляє, що уряди повинні «мати чітке та несуперечливе законодавство, що встановлює як мінімальний вік одруження 18 років, а також мають бути передбачені адекватні гарантії для забезпечення того, щоб згода батьків або інші винятки не використовувалися для примусу дівчаток до одруження», за посиланням: <https://www.girlsnotbrides.org/child-marriage-law/>.
- 661 Там само. Комітет КЛДЖ, Загальна рекомендація № 30 щодо ролі жінок у запобіганні конфліктам, у конфліктних та постконфліктних ситуаціях, CEDAW/C/GC/30, 1 листопада 2013 року, пункт 62. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжпарламентський союз, Законодавство про дітей, ранні та примусові шлюби у 37 країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, 2016 рік, с. 8, за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/1666/246283/9789241565042-eng.pdf?sequence=1>.
- 662 Це, наприклад, випадки, коли опікуни дівчатками мають законне право давати згоду на одруження від імені дівчаток; див. Комітети КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація про шкідливу практику, зазн. тв., пункт 21.
- 663 Girls not Brides (Дівчатка не наречені), «Чому трапляються дитячі шлюби?», на сайті: <https://www.girlsnotbrides.org/why-does-it-happen>.
- 664 Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН), Дитячі, ранні та примусові шлюби, Доповідь Генерального секретаря, A/71/253, 29 липня 2016 року, пункт 61.
- 665 Комітети КЛДЖ та КПД, Спільна рекомендація про шкідливу практику, зазн. тв., пункт 23.
- 666 Рада з прав людини, Доповідь про запобігання та викоринення дитячих, ранніх та примусових шлюбів, 2014 рік, зазн. тв., пункт 18.
- 667 Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА) та Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) «Покінемо з дитячими шлюбами». ЮНФПА – Глобальна програма ЮНІСЕФ з активізації дій, спрямованих на викоринення практики шлюбу дітей, 2018 рік, за посиланням: [https://www.unicef.org/protection/files/Global_Programme_Child_Marriage_2018_Brochure-EN\(1\).pdf](https://www.unicef.org/protection/files/Global_Programme_Child_Marriage_2018_Brochure-EN(1).pdf).
- 668 Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН), Рекомендації щодо заходів щодо боротьби з дитячими та примусовими шлюбами, 2017 рік, с. 5, за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/CEFM/RecommendationsForActionEbook.pdf>.
- 669 Глобальна програма ЮНФПА-ЮНІСЕФ щодо активізації дій, спрямованих на викоринення дитячих шлюбів, «Покладімо край дитячим шлюбом», 2018 рік, зазн. тв.
- 670 Рада Європи, резолюція 2233 (2018), зазн. тв., пункти 2, 4.
- 671 Економічна та Соціальна Рада, Резолюція 608 (XXI) про Додаткову конвенцію про скасування рабства, работоргівлі та інститутів та звичаїв, подібних до рабства, 30 квітня 1956 року, статті 1 та 2; А. Адамс (2018), «Сексуальне рабство: Чи потрібен нам цей злочин на додаток до поневолення?», Форум з кримінального права, том 29, с. 279–323. Див. обговорення у Спеціальному суді з Сьєрра-Леоне (СССЛ) питання про те, як здійснювати судове переслідування за примусові шлюби у справах: Прокурор проти Ісси Хасана Сезая, Морріса Каллона та Огастіна Гбао, судове рішення, SCSL-04-15-T, 2 березня 2009; СССР, Прокурор проти Алекса Тамби Брімі, Брімі Баззі Камарі та Сантірі Борбор Кану, Апеляційне рішення, SCSL-2004-16-A, 22 лютого 2008 року, пункти 187–203.
- 672 Розробка глобальних заходів реагування на проблему дитячих, ранніх та примусових шлюбів, Глобальний оглядовий документ, підготовлений для Центру прав дитини Хак, 2017 рік, зазн. тв. пункт 2.
- 673 ECPAT International, регіональний огляд: Сексуальна експлуатація дітей на Близькому Сході та в Північній Африці, 2020 р. с. 34–35, за посиланням: <https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2020/05/Regional-Overview-Sexual-Exploitation-of-Children-in-the-Middle-East-and-North-Africa-ECPAT-research.pdf>.
- 674 Там само, с. 9.
- 675 Там само; див. також Пілотне дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ): Туристичні шлюби в Ємені, 2014, на сайті: https://publications.iom.int/system/files/pdf/tourist_marriage_yemen.pdf.
- 676 Рада з прав людини, Доповідь про запобігання та викоринення дитячих, ранніх та примусових шлюбів, 2014 рік, зазн. тв., пункт 17.

- 677 Регіональний огляд: Сексуальна експлуатація дітей на Близькому Сході та Північній Африці, 2020 рік, зазн. тв., с. 34–35.
- 678 Inter Press Service (Интер-прес-служба), «Неповнолітні дівчата – оренда в Єгипті влітку», 5 серпня 2013 р. за посиланням: <http://www.ipsnews.net/2013/08/underage-girls-are-egypts-summer-rentals/>.
- 679 Регіональний огляд: Сексуальна експлуатація дітей на Близькому Сході та Північній Африці, 2020 рік, зазн. тв., с. 39.
- 680 Комітет ООН з прав дитини («Комітет КПД»), Заключні зауваження щодо об'єднаних другої-четвертої періодичних доповідей Іраку, CRC/C/IRQ/CO/2-4, березень 2015 року; див. також: Державний департамент США, Доповідь про торгівлю людьми, 2019 рік, за посиланням: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>.
- 681 Комісія з прав людини, Інтеграція прав людини жінок та гендерна перспектива: насильство щодо жінок, Доповідь Спеціального доповідача з питання про насильство щодо жінок, його причини та наслідки, Якін Ертюрк, Додача, E/CN.4/2006/61/Add.3, 27 січня 2006 року, пункт 36.
- 682 Конвенція ООН про згоду на одруження, мінімальний вік для одруження та реєстрації шлюбів, 7 листопада 1962 року (набула чинності 9 грудня 1964 року), стаття 1.
- 683 Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН), Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ), Париж, 10 грудня 1948 р., стаття 16.
- 684 Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права (МПГПП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 23 березня 1976 року), стаття 23.3; Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП), 16 грудня 1966 року (набув чинності 3 січня 1976 року), стаття 10; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 18 грудня 1979 року (набула чинності 3 вересня 1981 року), статті 16(2) та 16(1)(b).
- 685 Комітети КЛДЖ та КПр, Спільна рекомендація щодо шкідливої практики, зазн. тв.
- 686 Див. далі про зобов'язання держав стосовно кожного з цих термінів у відповідних визначеннях цього документа А–Я.
- 687 СССЛ, Судовий вирок у справі Сезай та ін., зазн. тв., пункт 1460; SCSL, СССЛ, Бріма та ін. Апеляційне рішення, зазн. тв., пп. 187–203; Надзвичайні палати в судах Камбоджі, Судова палата, Прокурор проти Нуон Чеа та К'єу Самфан, Висновок щодо видачі обвинуваченого, справа № 002/19-09-2007/ЕССС/ТС, 16 листопада 2018 року, пункти 3686–3694.

Чинні міжнародні та регіональні договори та угоди

Насьогодні немає універсального договору, що має обов'язкову силу, у якому йшлося би безпосередньо про заборону та запобігання сексуального та ґендерного насильства, а також про відповідальність за нього. Однак є положення численних наявних міжнародних, регіональних та національних документів, які охоплюють різні аспекти запобігання такому насильству та притягнення до відповідальності за нього і стосуються цілої низки питань, починаючи з процесів відправлення правосуддя та закінчуючи правами жертв. За ці роки також накопичено великий обсяг знань із цієї тематики у наукових працях та інших публікаціях.

Цей додаток перераховує головні інструменти, рамки та інші джерела, які мають важливе значення для зацікавлених сторін, які займаються питаннями сексуального та ґендерного насильства. Важливо, що це перелік не є вичерпним.

Міжнародні обов'язкові документи

- **Конвенція (I) про поліпшення долі поранених та хворих у збройних силах на місцях (1949 рік)**. [До серйозних порушень відповідно до статті 50 належать зґвалтування та інші форми сексуального насильства.]
- **Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які є потерпілими від аварії корабля, зі складу збройних сил на морі (1949 рік)**. [До серйозних порушень відповідно до Статті 51 належать зґвалтування та інші форми сексуального насильства.]
- **Конвенція (III) про поводження з військовополоненими (1949 рік)**. [До серйозних порушень Статті 129 належать зґвалтування та інші форми сексуального насильства]
- **Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни (1949 рік)**. [Стаття 27(2) прямо забороняє «будь-яке посягання на [жіночу] честь, зокрема [...] зґвалтування, примус до проституції або непристойні посягання в будь-якій формі»]
- **Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.)** [Комітет з прав людини визнав, що зґвалтування та інші форми сексуального насильства порушують статті 2(1), 7, 17, 23(1), 24(1) та 26 Пакту, та що неправильне визначення зґвалтування та супутні

йому терміни давності, передбачені внутрішнім законодавством, порушують Статті 2(3) Пакту, а також Статті 3, 7, 9, 24 та 26].

- **Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) (1977 рік)** [Стаття 75 (2) передбачає загальний захист, у тому числі від сексуального та ґендерного насильства, а Стаття 76 (1)) прямо захищає жінок від «зґвалтування, примусу до заняття проституцією та будь-яких інших форм непристойних посягань»].
- **Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) (1977 рік)** [Стаття 4(2) (е) передбачає загальний захист, у тому числі від сексуального та ґендерного насильства].
- **Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження та покарання (1984 рік)** [Комітет проти катувань неодноразово встановлював, що зґвалтування та інші акти сексуального насильства є катуванням відповідно до Конвенції].
- **Конвенція про права дитини (1989 рік)** [Статті 19 і 34 недвозначно захищають дітей від СГН].
- **Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998)**) [Судове переслідування СГН як геноциду (Стаття 6), злочинів проти людяності (Стаття 7) та військових злочинів (Стаття 8), включаючи зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусову вагітність, примусову стерилізацію, інші форми сексуального насильства та торгівлю жінками і дітьми
- **Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 рік) та Факультативний протокол до неї (1999 рік)**.
- **Протокол про запобігання та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000)** [Кримінальне переслідування СГН, включно з сексуальною експлуатацією, відповідно до статті 3 (а).]

Регіональні документи

Європа

- **Європейська конвенція з прав людини** (1950) [Європейський суд з прав людини визнав, що зґвалтування є однією з форм катувань, заборонених відповідно до статті 3.]
- **Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми** (2005).
- **Конвенція Ради Європи про захист дітей від експлуатації та зазіхань сексуального характеру** (2007).
- **Конвенція Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством** (Стамбульська конвенція) (2011).

Америка

- **Американська конвенція про права людини** (1969 рік). [Міжамериканський суд з прав людини витлумачив статтю 5 як положення, що забезпечує захист від сексуальних домагань.]
- **Міжамериканська конвенція про запобігання та викорінення насильства щодо жінок та покарання за нього** (Конвенція Белем-ду-Пара) (1994).

Африка

- **Африканська хартія прав людини та народів** (1981). [Ціла низка статей Африканської хартії зачіпає та тлумачиться Африканською комісією з прав людини та народів як щодо боротьби з безкарністю за сексуальне та ґендерне насильство, включно зі Статтею 5 (катування та інші види жорстокого поводження), 18(3) (ліквідація дискримінації щодо жінок)].
- **Протокол до Африканської хартії прав людини та народів щодо прав жінок в Африці** (Мапутський протокол) (2003).
- **Африканська комісія з прав людини та народів, Керівні принципи боротьби з сексуальним насильством та його наслідками в Африці** (2017).

Азіатсько-Тихоокеанський регіон

- **Декларація про викорінення насильства щодо жінок у регіоні АСЕАН** (2013).
- **Переглянута Тихоокеанська Платформа Дій щодо покращення становища жінок та забезпечення ґендерної рівності** (2005–2015) [Регіональна хартія щодо вирішення проблем, що виникають, включно з сексуальним насильством, шляхом збору даних, ухвалення політики та програм.]

Резолюції, Декларації та Рекомендації ООН

Декларації Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН)

- **Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок** (1967 рік). [Стаття 8 чітко передбачає боротьбу з усіма формами торгівлі жінками та експлуатації проституції.]
- **Декларація про викорінення насильства щодо жінок** (1993 рік). [Заборона всіх форм насильства, включно з сексуальним насильством.]

Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН)

- **Резолюція 1325** (2000) РБ ООН [Розглядає вплив збройних конфліктів на жінок та дівчаток та заявляє про необхідність забезпечення особливого захисту від сексуального та ґендерного насильства.]
- **Резолюція 1820** (2008) РБ ООН [Закликає до вжиття спеціальних заходів щодо захисту жінок і дівчаток від СГН в умовах збройних конфліктів і заявляє, що зґвалтування та інші форми сексуального насильства можуть являти собою військові злочини, злочини проти людяності або геноцид.]
- **Резолюція 1888** (2009) РБ ООН [Закликає всі сторони у збройному конфлікті вжити заходів щодо захисту цивільного населення від СГН та направити Радників з питань захисту жінок для сприяння виконанню Резолюцій РБ ООН про жінок, мир та безпеку.]
- **Резолюція 1889** (2009) РБ ООН [Жінки, мир та безпека: оголошує про обов'язок держав покласти край безкарності та переслідувати в судовому порядку осіб, відповідальних

за всі форми сексуального та ґендерного насильства в умовах збройного конфлікту.]

- **Резолюція 1960** (2010) РБ ООН [Закликає сторони у збройних конфліктах взяти на себе та виконувати конкретні зобов'язання щодо боротьби з сексуальним насильством, а держави-члени – забезпечити належну підготовку правоохоронних органів та військовослужбовців з питань сексуального та ґендерного насильства.]
- **Резолюція 2106** (2013) РБ ООН [Закликає до подальшого призначення Радників з питань захисту жінок та наполегливо закликає комітети з санкцій застосовувати цілеспрямовані санкції щодо тих, хто чинить та керує сексуальним та ґендерним насильством в умовах конфлікту.]
- **Резолюція 2467** (2019) РБ ООН [Закликає до зміцнення системи правосуддя та відповідальності за сексуальне та ґендерне насильство та враховує необхідність ухвалення підходу, орієнтованого на потреби осіб, які пережили насильство, коли йдеться про запобігання цим злочинам та реагування на них.]

Рекомендації КЛДЖ

- **Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Загальна рекомендація № 19: Насильство щодо жінок** (1992).
- **Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Загальна рекомендація № 35: ґендерне насильство щодо жінок, оновлена Загальна рекомендація № 19** (2017).

Інші декларативні документи та інструменти

- **Пекінська Платформа Дій** (1995) [[Держави зобов'язуються забезпечувати навчання та підготовку правоохоронних органів у галузі прав людини з урахуванням ґендерних аспектів та створювати та/або зміцнювати інституційні механізми для подання заяв про акти сексуального та ґендерного насильства.]
- **Каїрсько-Арушські принципи універсальної юрисдикції щодо грубих порушень прав людини** (2002) [Визнають, що злочини на ґендерному ґрунті в умовах військового конфлікту, такі як зґвалтування, є порушеннями прав людини, і припускають притягнення до відповідальності за ґендерне насильство, й у військовий, й у мирний час.]
- **Дослідження МКЧХ за звичайним міжнародним гуманітарним**

правом (2005 рік) [Правила 93, 94, 134 та 156 недвозначно збороняють сексуальне та ґендерне насильство.]

- **ГА ООН, Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист та відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права** (2005). [Містять докладну інформацію щодо засобів правового захисту та відшкодування збитків, що застосовуються до сексуального та ґендерного насильства.]
- **Комісія ООН з прав людини, Оновлене зведення принципів захисту та заохочення прав людини за допомогою боротьби з безкарністю** (Доповідь незалежного експерта з оновлення принципів боротьби з безкарністю Діани Орендліхер) (2005).
- **УНЗ ООН, Довідник з ефективних заходів судового переслідування за акти насильства щодо жінок і дівчаток** (2010). [Допомагає обвинувачам у виконанні їхнього обов'язку забезпечувати верховенство права при розгляді справ, пов'язаних із насильством щодо жінок та дівчаток, вклюно з сексуальним та ґендерним насильством.]
- **G7** (Велика Сімка), Декларація про запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту (2013).
- **Програмний документ щодо сексуальних та ґендерних злочинів, підготовлений Канцелярією Прокурора Міжнародного кримінального суду** (2014).
- **ІМКР** (Інститут міжнародних кримінальних розслідувань), Керівні засади розслідування сексуального та ґендерного насильства щодо чоловіків та хлопчиків в умовах конфлікту (2016).
- **Організація «Case Matrix Network», «Правові вимоги, злочини сексуального та ґендерного насильства»** (2017).
- **Ініціатива щодо запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту, Міжнародний протокол з документації та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту** (Друге вид.ю 2017).
- **Гаазькі принципи щодо сексуального насильства** (2019).

Звіти FIDH щодо СГН

- Довідник з правосуддя перехідного періоду, А – Я (2012).
- Жертви сексуального насильства в ДРК рідко домагаються правосуддя і ніколи не отримують відшкодування (2013).
- Єгипет: відсутність доступу у жінок – Сексуальне насильство у громадській сфері (2014).
- Викриття державного лицемірства: сексуальне насильство з боку сил безпеки в Єгипті (2015).
- «Усе, чого я хочу – це відшкодування збитків», думки жертв сексуального насильства про відшкодування шкоди у справі Бемби в Міжнародному кримінальному суді (2017).
- Непочуті, невраховані. На шляху до відповідальності за сексуальне та гендерне насильство в МКС і за його межами (2018).
- ІРАК – Сексуальні та гендерні злочини проти громади езидів: роль іноземних бойовиків ІГІЛ (2018).
- У центральній частині Малі цивільне населення опинилося між терористичною та контрреволюційною сторонами (2018).
- Відповідальність за сексуальні злочини в умовах конфлікту, вчинені у Східній Україні, питання та відповіді (2018).
- Вплив судових розслідувань на боротьбу з сексуальним насильством та його наслідками в Африці (2019).
- Чи здійсниться правосуддя для Дарфура? Безкарність перед обличчям політичних змін, що зберігається, доповідь місії щодо встановлення фактів (2019).

Переклад українською здійснено
за фінансової та технічної підтримки
Бір Дуйно Киргизстан та Bureau
International Catholique de l'Enfance (BICE),
Женева.

KYRGYZSTAN CENTRE OF HUMAN RIGHTS "KYLIM SHAMY", HUMAN RIGHTS MOVEMENT "BIR DUINO-KYRGYZSTAN", LEGAL CLINIC "ADILET" | **LAOS** MOUVEMENT LAO POUR LES DROITS DE L'HOMME (MLDH)

LATVIA LATVIAN HUMAN RIGHTS COMMITTEE (LHRC) | **LEBANON** CENTRE LIBANAIS DES DROITS HUMAINS (CLDH), PALESTINIAN HUMAN RIGHTS ORGANIZATION (PHRO) | **LIBERIA** REGIONAL WATCH FOR HUMAN RIGHTS (LWHR) | **LIBYA** HUMAN RIGHTS ASSOCIATION FOR RECORDING AND DOCUMENTING WAR CRIMES AND CRIMES AGAINST HUMANITY, LIBYAN LEAGUE FOR HUMAN RIGHTS (LLHR) | **LITHUANIA** LITHUANIAN HUMAN RIGHTS ASSOCIATION (LHRA) | **MALAYSIA** SUARA RAKYAT MALAYSIA (SUARAM) | **MALDIVES** MALDIVIAN DEMOCRACY NETWORK (MDN) | **MALI** ASSOCIATION MALIENNE DES DROITS DE L'HOMME (AMDH)

MAURITANIA ASSOCIATION MAURITANIENNE DES DROITS DE L'HOMME (AMDH) | **MEXICO** COMISIÓN MEXICANA DE DEFENSA Y PROMOCIÓN DE LOS DERECHOS HUMANOS (CMDPDH), IDHEAS—LITIGIO ESTRATÉGICO EN DERECHOS HUMANOS, LIGA MEXICANA POR LA DEFENSA DE LOS DERECHOS HUMANOS (LIMEDDH) | **MOLDOVA** PROMO-LEX ASSOCIATION | **MOROCCO** ASSOCIATION DÉMOCRATIQUE DES FEMMES DU MAROC (ADFM), ASSOCIATION MAROCAINE DES DROITS HUMAINS (AMDH), ORGANISATION MAROCAINE DES DROITS HUMAINS (OMDH) | **MOZAMBIQUE** LIGA MOÇAMBICANA DOS DIREITOS HUMANOS (LMDDH)

MYANMAR ALTSEAN BURMA, MYANMAR ALLIANCE FOR TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY (MATA), WOMEN PEACE NETWORK (WPN) | **NEW CALEDONIA** LIGUE DES DROITS ET DU CITOYEN DE NOUVELLE CALÉDONIE (LDHNC) | **NICARAGUA** CENTRO NICARAGUENSE DE DERECHOS HUMANOS (CENIDH)

NIGER ASSOCIATION NIGÉRIENNE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (ANDDH) | **NIGERIA** CIVIL LIBERTIES ORGANISATION (CLO) | **NORWAY** NORWEGIAN HELSINKI COMMITTEE (NHC) | **PAKISTAN** HUMAN RIGHTS COMMISSION OF PAKISTAN (HRCP) | **PALESTINE** AL-HAQ, AL MEZAN CENTER FOR HUMAN RIGHTS (AL MEZAN), PALESTINIAN CENTRE FOR HUMAN RIGHTS (PCHR), RAMALLAH CENTRE FOR HUMAN RIGHTS STUDIES (RCHRS) | **PANAMA** CENTRO DE CAPACITACIÓN SOCIAL DE PANAMÁ (CCS) | **PERU** ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS (APRODEH), CENTRO DE DERECHOS Y DESARROLLO (CEDAL), EQUIDAD—CENTRO DE POLÍTICAS PÚBLICAS Y DERECHOS HUMANOS | **PHILIPPINES** PHILIPPINE ALLIANCE OF HUMAN RIGHTS ADVOCATES (PAHRA) | **POLAND** HELSINKI FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS (HFHR), POLISH SOCIETY OF ANTI-DISCRIMINATION LAW (PSAL) | **PORTUGAL** LIGA PORTUGUESA DOS DIREITOS HUMANOS—CIVITAS

ROMANIA THE LEAGUE FOR THE DEFENSE OF HUMAN RIGHTS (LADO) | **RUSSIA** ANTI-DISCRIMINATION CENTRE "MEMORIAL" (ADC MEMORIAL), CITIZENS' WATCH (CW), HUMAN RIGHTS CENTRE "MEMORIAL" (MHRC)

RWANDA ASSOCIATION RWANDAISE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE LA PERSONNE ET DES LIBERTÉS PUBLIQUES (ADL), LIGUE RWANDAISE POUR LA PROMOTION ET LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (LIPRODHOR) | **SAUDI ARABIA** ALQST

| **SENEGAL** LIGUE SÉNÉGALAISE DES DROITS HUMAINS (LSDH), ORGANISATION NATIONALE DES DROITS DE L'HOMME (ONDH), RENCONTRE AFRICAINE POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (RADDHO) | **SOUTH AFRICA** LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS (LHR) | **SOUTH KOREA** PEOPLE'S SOLIDARITY FOR PARTICIPATORY DEMOCRACY (PSPD) | **SPAIN** ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ESPAÑA (APDHE), FEDERACIÓN DE ASOCIACIONES DE DEFENSA Y PROMOCIÓN DE LOS DERECHOS HUMANOS (FADPDH) | **SUDAN** AFRICAN CENTRE FOR JUSTICE AND PEACE STUDIES (ACJPS), SUDAN HUMAN RIGHTS MONITOR (SUHRM) | **SWITZERLAND** LIGUE SUISSE DES DROITS DE L'HOMME (LSDH) | **SYRIA** AL-MARSAD, DAMASCUS CENTER FOR HUMAN RIGHTS STUDIES (DCHRS), SYRIAN CENTER FOR MEDIA AND FREEDOM OF EXPRESSION (SCM) | **TAIWAN** COVENANTS WATCH TAIWAN (CWT), TAIWAN ASSOCIATION FOR HUMAN RIGHTS (TAHR) | **TAJIKISTAN** BUREAU OF HUMAN RIGHTS AND RULE OF LAW (BHR) | **TANZANIA** THE LEGAL AND HUMAN RIGHTS CENTRE (LHRC) | **THAILAND** INTERNET LAW REFORM DIALOGUE (ILAW), THAI LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS (TLHR), MANUSHYA FOUNDATION, UNION FOR CIVIL LIBERTY (UCL)

| **THE NETHERLANDS** LIGA VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS (LVRM) | **TIBET** INTERNATIONAL CAMPAIGN FOR TIBET (ICT)

| **TOGO** LIGUE TOGOLAISE DES DROITS DE L'HOMME (LTDH) | **TUNISIA** ASSOCIATION TUNISIENNE DES FEMMES DÉMOCRATES (ATFD), DOUSTOURNA, FORUM TUNISIEN POUR LES DROITS ÉCONOMIQUES ET SOCIAUX (FTDES), LIGUE TUNISIENNE DES DROITS DE L'HOMME (LTDH) | **TURKEY** HUMAN RIGHTS FOUNDATION OF TURKEY (HRFT), İNSAN HAKLARI DERNEĞİ (İHD)—ANKARA, İNSAN HAKLARI DERNEĞİ (İHD)—DIYARBAKIR | **UGANDA** FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS INITIATIVE (FHRI) | **UKRAINE** CENTER FOR CIVIL LIBERTIES (CCL)

| **UNITED KINGDOM (NORTHERN IRELAND)** COMMITTEE ON THE ADMINISTRATION OF JUSTICE (CAJ) | **UNITED STATES OF AMERICA** CENTER FOR CONSTITUTIONAL RIGHTS (CCR), CENTER FOR JUSTICE & ACCOUNTABILITY (CJA) | **UZBEKISTAN** HUMAN RIGHTS SOCIETY OF UZBEKISTAN (HRSU), LEGAL AID SOCIETY (LAS) | **VENEZUELA** PROGRAMA VENEZOLANO DE EDUCACIÓN—ACCIÓN EN DERECHOS HUMANOS (PROVEA) | **VIETNAM** COMITÉ VIETNAM POUR LA DÉFENSE DES DROITS DE L'HOMME (VIETNAM COMMITTEE ON HUMAN RIGHTS) (VCHR) | **YEMEN** MWATANA FOR HUMAN RIGHTS, SISTERS' ARAB FORUM FOR HUMAN RIGHTS (SAF) | **ZIMBABWE** ZIMBABWE HUMAN RIGHTS ASSOCIATION (ZIMRIGHTS)

Сексуальне та гендерне насильство: Глосарій А - Я

Сексуальне та гендерне насильство зачіпає мільйони людей у всьому світі. По мірі того, як все більше людей прагнуть зрозуміти природу, масштаби та наслідки сексуального та гендерного насильства, важливо визнати, що слова мають силу.

Вони можуть дати видимість, встановити істину та забезпечити справедливість. Але можуть також дискримінувати, засуджувати та залякати. Дуже важливо використовувати правильні слова, у правильному розумінні, у потрібний час.

Для тих, хто займається документацією, судовою практикою, підвищує обізнаність або проводить адвокацію щодо цього питання, глосарій визначає та роз'яснює ключові терміни, з якими фахівці мають бути добре ознайомлені.

Приділіть час, прочитайте глосарій, вивчіть термінологію та обов'язково використовуйте їх у своїй роботі, що пов'язана із сексуальним та гендерним насильством.

Офіс ФІДШ у Парижі:

Е. JUSTICE@FIDH.ORG

Т. +33 (0)1 43 55 25 18

 [fidh_es](#)

 [/Human.Rights.Movement](#)